

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00179

ALEYN

Joseph Opatoshu

Permanent preservation of this book was made possible by

Gertrude Golob

in memory of

Milton J. Golob

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אריין

(ראמאז)

י. אצאמאז

פארלאג „ניי-צייפ“, ניו יארק

1919

Copyright 1919
by
Joseph Opatovsky

1

1.1

אלדיין

רעכטן — 1918—1912.

אין ווילדען וואלד אליין.
אין ווילדען וואלד אליין...
(פאלקס־ליעד).

שרה'קע וואקסט אליון אין וואלד.

שרה'קע איז געוואקסען אין וואלד אליון, כמעט אהן חבר'—

טעם.

מאריאנא, דעם לעשניק'ס ווייב, האט שרה'קען מיטגענומען קלויבען יאנדעס, שוואמען, פערקראכען מיט איהר אויף דער לאג-קע, נישט ווייט פון דער ווייכסעל, וואו זייערע קיה האבען זיך געפאשעט.

שרה'קע איז געוועסען, געריסען פעלד-בלומען און געהערט ווי מאריאנא דערצעהלט וועגען דעם אלטען מילנער וואס געפינט זיך אין דער ווינד-מיהל, ווי דער מילנער קען ארויספיהרען די שטיינער און זיי לויפען איהם נאך ווי געטרייע הינד, ווי דער מילנער האט א פלייט און אז ער וויל, געהט ער אין פעלד אריין, זעצט זיך אַוועק, נעמט שפילען און מתנות-ווייז בעווייזען זיך פעלד-מייז, רינגלען איהם ארום, דרעהען מיט די עקען און אז ער הערט אויף צו שפילען בעהאלטען זיי זיך אלע אין די נארעס.

זוכנע פליטערלעך האבען געגלעט, געקושט, זיך פערקליבען אין די פערזשמורעטע אויגען — האט שרה'קע אריבערנעווארפען א פאסמע שווארצעהאר, נישט געקענט מעהר איינזיצען, גענו-מען ביי מאריאנען א שטיקעל ברויט און געגאנגען צו די וועל-שענע ביימער. זי האט ליעב געהאט צו קוקען ווי די וויוערקעס שפרינגען פון צווייג צו צווייג. זי האט זיי געווארפען קרישקעס און די וויוערקעס האבען שרה'קען ארומגערינגעלט, געגעסען פון איהרע הענד ארויס.

די קליינע שרה'קע איז געשטאנען מיט'ן צושפרייטען פאר-
טוכעל א פרישע, מיט רויטע פערעמלעד אין די בלאסע באקען
און ארום איהר זיינען געשפרונגען נאלדענע וויוערקעס, געשפרונג-
נען, זיך געשמעלט אויף די הינטערשטע פיסלעד, פעריסען די לאנג-
גע, האריגע עקען, געקוקט, איינגעקוועטשט די שנעבעלעד און גע-
שמעקט.

און אז זי האט צוטיילט דאס נאנצע ברויט, האט זי אראפ-
געלאזט דאס פארטוכעל, געשטאנען נאך א וויילע, א פאטש גע-
טון מיט די הענטלעד:

— נישטא מעהר! ווארט, מארגען וועל איר ווידער קומען!
זי האט זיך געשלעפט איבער'ן וואלד.

א האז מיט א פאר אויפגעשמעלטע אויערען איז געזעסען
אויף די הינטערשטע פיסלעד, ווי אז אויסגעהאקטער און גע-
קוקט אין הימעל אריין. ער האט דערזעהן שרה'קען, זיך א פנים
דערשראקען, אומגעלייגט די אויערען און געמאכט פיס.

שרה'קע איז געבליבען שטעהן, אריינגעלייגט א פינגער אין
מויל, זיך פערטראכט און געגאנגען ווייטער.

אויף'ן וועג האט זי געקליבען רויטע יאגדעס. זי האט זיך
אפגעשטעלט ביי א יונג ביימעל און עס דרייסט א שאקעל גע-
טון:

— דו ווייסט, כ'בין דעם שרייבער'ס טאכטער?

— דו ווילסט מיר נישט ענטפערן?

— נארעלע, אז כ'ווער ביין, בעט איר מיין טאטען, האקט

מען דיד אויס!

— מיין טאטע וועט מיר נישט פאלגען?

— ער וועט מיר יא פאלגען! ער האט מיר אזוי ליע — ב —

— אַלע ביינאכט נעמט ער מיר אין בעט אריין און דער-
זעהלט מיר אזוינע שעהנע מעשיות און דיד נישט, אבע! דיד
נישט — — — דו ווינסט? וויין נישט, כ'וועל איהם נישט

זאנען, אסור! כ'וועל אלע טאג צו דיר קומען. מיר וועלען זיין חבה, כ'וועל דיר אלץ דערצעהלען; אלץ, נוט? כ'האב אזא שעה נע ליצלקע מיט זיידענע קליידער, אז מען ניט איהר א קוועטש רעדט זי.

— גלויבסט נישט? יא, גלויב, מיינ טאטע זאגט, כ'זאג טיין

מאל טיין ליגען נישט!

— פארוואס שווייגסטו? געה ביזט א שלעכטער! כ'האב

פיינד שלעכטע! כ'וועל מיט דיר אייביג זיין ברוגה, אייביג!
און אז אנגעכמורעטע האט זיך שרה'קע געשלעפט איבער'ן וואלד, ביז זי איז פערקראכען אויף'ן בערגעל וואו דער וויאטרעק איז געשטאנען. דעם וויאטרעק האט שרה'קע זעהר ליעב געהאט. פיעל מאל האט זיך איהר געדאכט אז דער וויאטרעק איז אז אל-טער גבור, שטעהט אויף'ן בערגעל, מיט דעם גרויסען פערשיי-מעלטען היטעל און פערטרייבט פון זיי אלע וואלד-נולנים.

דער אלטער וויאטרעק איז א גוטער נור מען דארף איהם נישט ברענגען אין כעס אריין. אז מען ברענגט איהם אין כעס נעמט ער וואיען, פייפען און דרעהט מיט די פליגעלען אהן אויפ'הער, און טאקע פאר-איגהרען איז דאס יונגע ביקעל מיט'ן איי-נעם הארן ארויס פון שטאהל, אויסגעהאקט דאס פענסטער, גענו-מען איבערקעהרען דעם גאנצען הויף. דאס ביקעל איז באלד צו צו'ם וויאטרעק און מיט'ן גאנצען כח איהם א באדזשע געטון. דער וויאטרעק האט געטון א שטארקען קרעכץ, א פליגעל האט זיך אויסגעבראכען און דאס ביקעל איז אוועקגעשליידערט געווארען אויף עטליכע איילען א דער'הרג'נעטער.

פון דעמאלט אז האט זי נאך ליבער געקראנען דעם וויאט-רעק. פאר'ן מילנער האט זי אפלו מורא געהאט, נור זי האט נישט געוואוסט, וואס עס ציהט זי צו איהם. זי האט איין מאל געזעהן, ווי דער אלטער מילנער האט אנגעריסען וועלשענע בלע-טער, געדרעהט די בלעטער, געדרעהט, גענומען די פלייט זיך פו-גאנדרענעשפילט — האבען די בלעטער גענומען טאנצען, זיך דרעהען ארום איהם. שרה'קע האט נאך מעהר מורא געקראנען

פאר'ן מילנער און אין דער זעלבער צייט איז זי אפטער גענאנגען
צו איהם.

— גוט מארגען, מיקאלאי!

— גוט מארגען, שעהנע פאנגא! וואו איז דער פאן שריי?

בער?

— דער טאטע איז אין וואלד.

— גוט טעכטעריל!

— מיקאלאי, שפיעל א ביסעל!

דער אלטער מילנער האט ארויסגענומען די פלייט, געמאכט
עמליכע באוועגונגען מיט די פינגער, פערליינט א פוס אויף א פוס
און זיך פארנאנדערנעשפיעלט.

שרה'קע האט געקוקט אויפ'ן נרויען מיקאלאי, וואס וואהנט
תמיד איינער אליון אויף דער ווינד-מיהל, האט נישט קיינעם און
פ'אין איהר אומעטיג געווארען.

מיקאלאי האט אויפגעהערט שפיעלען און א קוש געטון שרה'-
קע אין קעפעל.

שרה'קע איז געווארען דרייסטער, אריינגעשמעלט איהר הענט
פיל אין זיינע זילבערנע פאסמעס האר:

— האסט נישט מורא דא אליון צו זיין? אפילו ביי נאכט
איך נישט?

— פאר וועמען זאל איך מורא האבען, קינד מיינס?

— בריינע זאגט אז ביי נאכט טאנצען ארום אויף'ן וויאטורען

פיוואלים. און דו האסט נישט מורא? ווי זעהט אויס א טיין
גרעל?

מיקאלאי האט געשמייכעלט:

— ווי א ציגיינער נור מיט אז עס.

— יא, יא — האט שרה'קע זיך געפרעהט — איד האב אסאך

געזעהן ווי א קליון ציגיינעריל האט זיך געגליטשט א בארוויסער
אויף'ן איין. ער האט געהאלטען די הענטלעך אין די קעשענעס,
זיך געגליטשט און צוגעפויפט. און אז ער האט געזעהן ווי איד

קוק איהם אז, האט ער זיך פענאָנדערגעלאַכט און מיר אויסגע-
בלעקט אַ צונג. מיסאַלאַי, אמת ער איז אַ טייוועל?

— אַ קליין טייוועלע — האט זיך מיסאַלאַי צולאכט.

שרה'קע איז אַראָפּ פון וויאטרעק, געזשמורעט פון צופיעל
ליכט מיט די אויגען און גענאָנגען מיט דער לאַנקע.

די וויכסעל האט זיך געצונדען אונטער דער צופלאַמטער זון,
זיך געוויעגט ווי אַ בריליאַנטענער שפיגעל, אָפּגעשפיגעלט די גרין
נע לאַנקעס — איז די וויכסעל פון ביידע זייטען גרין געווארען.
און באַרג אַרויף וואו די וויכסעל האט זיך געשפאַלטען אין צוויי-
ען, מיטגעריסען, צודרוועלטע, זילבערנע סטענגעס און געפאַלען
מיט אַ געפילדער אויף שפיציגע, מיט גרינעס מאַד בעוואַקסענע
סקאַלעס — איז אויכגעוואַקסען וואַנדעס קריסטאַלענער פאַלאַץ.

און וואַנדע, די קייסערין פון דער וויכסעל, מיט די גאַלדע-
נע האַר, מיט'ן בלויען קלייד, ווי דער ים, האט געבלענדט די
אויגען, געגלעט און געוואַרעמט ווי אַ שטראַהל, זיך פער'גאַנגב'עט
אונטער'ן האַרץ און געוועקט, גערופען איז פאַלאַץ אַרײַן, גערופען
צו די שוואַרצע סקאַלעס — האט שרה'קע דערזעהן די מוטער אַזאַ
יונגע, אַ וואַסערדיגע, געשלייערט איז שבת'דיגע טערקישע שאַל-
טיכער.

— קום טאַכטערשי, קום צו דיין מאַמעשי! שלעכטע מענ-
שען האכען דיר פון מיר צוגענומען, טאַכטערשי! קום צו דיין
מאַמעשי! — האַט די וויכסעל גערופען, פערנאַרט צו זיך.

און טיעף פון וואַלד אַרויס זיינען שטראַהלען בעפאַלען שרה'-
קען. זי גענומען קושען, צינדען איהרע בלאַסע באַקען — האַט זי
פערזשמורעט די אויגען, איינגעקארטשעט דאס קעפעל און פער-
שוואונדען צווישען די בוימער.

— וואו געהסטו דו, טאַכטערשי? — איז מרדכי, איהר אַנט-
קענען געקומען מיט צושפרייטע הענד.

דער פאַטער האט זי אויפגעהויבען, זיך איינגעקוקט אין איהר
רע שוואַרצע אויגען, אַז שרה'קע האט אַזש מורא געקראַנגען, זי

צוגעדרוקט א וויילע צו זיין ברוסט און א פערטראכטער גענומען
געהן מיט איהר א היים.

די ביימער איינס ביי איינס געקליבענע, ווי די ריעזען, מיט
קרניגען אויף די קעפ, האבען געטראגען סודות אויף הונדערט
שלעסער. ווינטער איז די לאנגע אווענדען, ווען די העקערס זיינען
אָוועק פון וואַלד, האָבען די יונגע ביימער זיך געטוליעט צו די אַל-
טע. די אַלטע ביימער האָבען צועפענט די פּערראַסטעטע שלעסער
און דערצעהלט וועגען וואַנדען, די סייסעריז פון דער ווייכסעל,
וועגען די אַלטע דעמבעס צו וועלכע די העקערס האָבען תפילה
געטון. וועגען דעם ערשטען ישוב אַרום דעם „אַלשענע“ וואו
מרדכי'ס עלטער זיידע האָט פּערטריבען מיט אַ שם-המפורש די
רוחות פון וואַלד. וועגען מרדכי'ס געהאַנגענעם טאַטען, וואָס האָט
געטריי געדיענט פּוילען.

מרדכי'ס זיידע איז געווען שרייבער אין ליפּאָווער וואַלד.
דאָרט איז זיין טאַטע געבאָרען געוואָרען, זיך אויסגעהאַדעוועט,
חתונה געהאַט און פּערנומען דעם זיידענ'ס שטעל. דאָרט איז
ער מרדכי געבאָרען געוואָרען, זיין קינדערייט פּערבראַכט, גע-
לערנט ביי דעם מקובל ר' איטשען, דאָרט האָט ער זיך פּערליעבט
אין פּאַכטער'ס טאַכטער רחל.

די טונקעלע וועלדער האָבען געהאַט צו דערצעהלען וועגען
שטילע נעכט, ווען די בלאַסע רחל האָט מרדכי'ן גערופּען, איהם
געצויגען ווי מיט אַ מאַנגעט, וועגען דער קריגעריי צווישען פּאַ-
טער און זוהן, וועגען דעם ווי מרדכי איז פּערפּאַלען געוואָרען און
דער פּאַטער האָט פון איהם געהער ניט געוואַלט וויסען.

קלאַנגען האָבען זיך פּערשפּרייט אַז מרדכי געפינט זיך אין
פּרייסען, איז ווייט פון אידישקייט, וואוינט מיט אַ דייטשקע.

די פישערס האָבען געטענה'ט אַז וואַנדע נעמט פּאַר עפּים
נקמה און מען דאַרף זי איבערבעטען — האָט מרדכי'ס מוטער דורך
דעם גאַנצען „קאַרנעוואַל“, ווען די פישערס האָבען חתונה גע-
שיקט זיי פּעסלעך ביער און די ווייבער פון די חתנימ'ס צו, האָ-

בען צומאַרגענס נאך יעדער חתונה, אויסגעשלייערטע און מיט געזאַנג, געשאַנקען וואַנדען דאָס לײלעך.

זעלנער זײנען געקומען אין וואַלד אַרײן, געזוכט מרדכי'ן. דעמאָלט האָט שוין דער פּאַטער געוואוסט אַז מרדכי איז צוריק אין פּוילען, געפונען זיך מיט די „זשלאָווען“ אין קיעלצער געגענדר און האָט איהם אַלץ מוחל געווען. אַז ס'איז געוואָרען פּינסטער האָט ער אָנגעצונדען לײכט אין אַלע פּענסטער, געווען זיכער אַז מרדכי קען יעדער נאַכט אַהײמקומען.

מיט פאַרלעגטע הענד אויף אַ הינטען איז מרדכי אַרויס פון וואַלד. שרה'קע איז איהם נאַכגעגאַנגען. אַרום און אַרום, ווי ווייט ס'אויג האָט געקענט כאַפּען, זײנען די פעלדער געווען באַ-דעקט מיט פּיענעס פון אַפּגעהאַקטע ביימער און מיט אַפּגעשאַ-סענער מאַד, ווי מען וואַלט איהם אַרויסגענומען סוף ווינטער פון דאָפּעלטע פּענסטער. די פּיענעס מיט אַפּגעדעקטע, אַפּגע-סמאַלעטע וואַרצלען האַבען אויסגעזעהן ווי שטוהלענע לאַפּעס פון בעהאַלטענע חיות, וואָס האַבען זיך אײנגעגראַבען אין דער ערד און נאַגען אויס ביז צום לעצטען טראַפּען די פּייכטקײט. די ערד האָט זיך געקרישעלט אונטער מרדכי'ס פּיס, געהוסט ווי זי וואַלט סוכאַטע געהאַט. און די עטליכע ביימער וואָס זײנען געשטאַנען דאָ און דאָרט, ווי פאַרגעסענע, האַבען געקוקט מיט זייערע אויסגעדאַרטע צווייגען פון מזרח נאָך מערב און גע'חלומ'ט פון אַמאַליגע צײטען, ווען די וועלדער האַבען זיך געצויגען ביז איבער פּלאַצק, נישט געווען אײנגעטײלט אין שררה'ישע און פּויר-ערישע, נישט געווען צושניטען אויף לײפּאַווער, אומניסקער און רעניערונג-וועלדער. די עטליכע ביימער האָט מען נישט אויסגע-האַקט. זיי איבערגעלאָזט אויף אַ זכר, דען אויף זיי האָט דער שונאָ אויפּגעהאַנגען אפּשר דאָס שעהנסטע וואָס פּוילען האָט אַמאַל געהאַט — דעם אויפּשטאַנד.

הײנט זײנען די אויסגעדאַרטע צווייגען באַדעקט מיט נעסטען פון קראַהען.

די הונדערט יעהריגע ביימער געדענקען אַבער בעסערע צײ-

מען — צו זיי האט מען הפילה געטון, דער אדלער האט פון זייער
ערע קרוינען אנגעיאגט א שרעק אויף די וואלד־פויגעל און דאכט
זיך, נעכטען נאך האט דער לאנגוואנסניגער פאדלעווסקי מיט זיין
קרומע שאבלע דא גערוהט מיט זיינע מחנות.

צווישען די געהאנגענע איז געווען מרדכי'ס פאטער. מרדכי
האט געשפרייזט פון איין בערגעל מאד אויף'ן צווייטע, פארנעמען
וואו ער איז און וואהיזן ער געהט. ער האט געקוקט אויף די וויי-
סע בעריאזקעס, ווי פארשנעטע און עס האט זיך מיט אמאל
ביי איהם גענומען פלאנטערען ווי א דורכגעווייקטער, א הונגע-
ריגער, איז ער געשטאנען איבער'ן פאכטער מיט א לאמטערנע און
געוועקט — געוועקט ער זאל איהם העלפען ברענגען דעם פאטער
צו קברי־ישראל.

נישט־גוטע האבען זיך אפגעריסען פון אלע זייטען, ארויס פון
טיעפען וואלד מיט א פייעריי, געשמיסען פלאכטעסווייז דעם
שנעע, אז פונקען זיינען אויף געפלויען פאר די אויגען. פון פינ-
סטערען וואלד האט זיך געטראגען א פערשטיקטער געווייז און
ס'האט זיך געדאכט אז דער געהאנגענער ראנגעלט זיך נאך מיט'ן
שונא — — — — .

דאס האבען וואראנעס געקראקעט, געפלויען ארום דעם גע-
האנגענעם און געטון „זיין רעכט“.
בין איבער'ן נארטעל איז שנעע האט מרדכי מיט'ן פאכטער,
געבויגענע, מיט'ן „שמע־ישראל“ אויף די ליפען, געטראגען דעם
מת אהיים.

נאך דער נאכט האט מרדכי בעשלאסען צו בלייבען אין וואלד.
די העקערס האבען זיך געשושקעט אז דער יונגער פאז, האט גע-
וואלט בעפרייען פוילען, אז קאזאקען קענען איהם יעדע נאכט
בעפאלען, צושניידען אויף שטיקער, האבען זיי מיט די העק גע-
היט דאס הויז.

קינער איז דאס הויז נישט בעפאלען. די שטוביגע האבען
געזעהן אז מרדכי איז געווארען אנאנדערער. ער האט וועגען זיך
קינמאל נישט גערעדט, אויסגעמיטען מענשען און זיך בלויז פער-

נומען מיט געשעפט. די קאסטענס מיט ביכער וואס זיינען צו איהם אנגעקומען פון אויסלאנד האט ער נישט געהייסען עפענען, זיי פערשלאסען נישט געעפענטערהייט אין א קאמער. ער איז געווארען פרומער פון טאג צו טאג, צוריק אנגעהויבען פאָהרען צו א רבי'ן און חתונה געהאט.

מיט דער צייט האט ס'ווייב איהם געבוירען א טאכטער און איז אין דער קינדבעט משוגע געווארען.

שרה'קע איז געבוירען געווארען א בלאַסע, מיט שווארצע אויגן געלעך, מיט שווארצע הערעלעך אויף'ן קעפיל.

איינמאל איז א זוניגען נאכמיטאג האבען פויערים וואס האָ גען געארבייט ביי דער וויכסעל, ארויסגעשלעפט א מוטער מיט א קינד. די מוטער איז געווען א דערטרונקענע און שרה'קען האט מען קוים דערמינטערט.

נאך דעם אומגליק איז מרדכי איז נאנצען פערשוויגען געוואָרען, בעשלאסען מעהר ניט חתונה צו האבען און זיך גענומען אויס-האַרעווען דאָס מיידעלע.

— 2 —

שרה'קע בעקענט זיך מיט ברוד'ן.

שרה'קע האט זיך אנגעטון א שובקע אויף פוטער, א וואלענעם שאל אויפ'ן קאפ און ווי א דארף-מיידעל איז זי ארויס מיט דער אלטער דיענסט, בריינע, אויף'ן גאנעק, וואס געפינט זיך פאר זייער הויז.

דער פאטער איז שוין געזעסען אין א טיעפען שליטען, גע-
שפאנט אין צוויי צוגאווע פערד. די פיס זיינען געווען באדעקט
מיט פוטערנעם „קאץ“ און ער האט געווארט אויף שרה'קען.
דער ווייס-זילבערנער שנעע האט מיט אמאל אפגעגאסען
שרה'קען מיט אזוי פיעל ליכט, אז זי האט געמוזט פערמאכען
אויף א וויילע די אויגען. שרה'קע האט דערפיהלט ווי דער פראסט
קנייפט די באק, פיעדעלט אונטער די פיס — איז זי לעבעדיגער
געווארען. זי האט גיך געכאפט צוויי הענטלעך מיט שנעע, עס
גוט איינגעקוועטשט, זיך ארומגעקוקט און דערזעהנדיג ווי דער
לעשניק געהט ארויס פון שטאהל אין דעם וואטענעם „סוקמאז“,
מיט א בייטש איז דער האנד — האט זי א געשריי געטון:

— וואצעק, כאפ!

דער לעשניק האט אויפגעהויבען דעם קאפ און די קויל שנעע
האט זיך צולעגט אויף זיין פנים.

וואצעק האט זיך צולאכט, גיך געכאפט שרה'קען, געוואלט
אויסציהען אויף'ן שנעע און זי גלייך אוועקגעזעצט אויף'ן שלי-
טען.

די אלטע בריינע האט זי נוט ארומנעדעקט, זיך צוקושט, אַנ-
געזאגט מרדכי'ן, ער זאל אַכטונג טון אויף'ן קינד — און די פּערד
האַבען לייכט געריהרט פון אַרט.

אַ לענגערע צייט זיינען זיי געפאָהרען און געשווינגען. מרדכי
איז געווען פּערטיעפּט אין זיינע געשעפטען און שרה'קע האָט זיך
ניט געקענט אַפּרייסען פון דעם פּערשנעעטען וואָלד, וואָס האָט
זיך געטונקט און געשפּיענעלט אין זונגענשיין.

דער שליטען האָט זיך האַסטיג געטראָגען און שרה'קע איז ווי
אַ פּער'כשופ'טע געזעסען און געקוקט ווי די הונדערטע אייז-ליכט-
לעד, וואָס האָבען אַראָפּגעהאַנגען פון די הויכע, ווייסע סאַסנעם,
האַבען געבלענדעט די אויגען, זיך געצונדען אין בלווי-גרוי, רויט-
פאַנס, פונקט ווי געשליפענע פּריוזמע גלעזלעך ביי זילבערנע הענג-
לייכטער.

פון וואָלד האָט זיך געטראָגען:

— האָפּ! האָפּ!

האַט מרדכי שוין ניט געקענט איינזיצען אין שליטען, גע-
הייסען וואַצעק'ען אויסדרעהען און צופּאָהרען צום פּלאַץ, וואו זיי-
נע פּויערים האָבען אַראָפּגעלאָזט בוימער.

קופּקעס-ווייז זיינען די פּויערים געווען צעוואַרפען איבער'ן
וואָלד. טהייל האָבען אַראָפּגעלאָזט בוימער, אַנדערע — געזעגט
קלעצער און אויפגעשטעלט האַלבע-קלאַפּטער; טהייל זיינען גע-
שטאַנען ביי קיהניגע קאַרפע,*) וואָס האָט געפּלאַקערט מיט אַ
געדיכטען רויך, און זיך געוואַרעמט. דער רויטער פּלאַם האָט זיך
געשפּיענעלט אין דעם זילבערנעם שנעע, אַבגעגאַסען די פּויערים
מיט אַ קופּערנעם שייין.

מיט אַ ווילדע הנאה האָט שרה'קע אַפּגעוואַרט יעדען קראַך
פון אַ געזונטען, פּערצווייגטען בוים, וואָס איז געפּאַלען, מיט-
רייסענדיג יונגע ביימלעך, אונטער די פּויערשע קולות — האָפּ,
האַפּ — טיעף איז שנעע אַרײַן.

*) אויסגעגראָבענע וואַרצלען פון אַן אויסגעקאַקטען בויים.

שרה'קען האט זיך געדאכט, אז די געזונטע פויערים מיט די פוטערנע היטלען, מיט די קאלירטע גארטלען ארום די שעפסענע פעלצלעך, מיט די שארפע, בלאנקענדע העק אין זייערע הענד — ראָס אין אַ באַנדע גולנים. איהר פאטער, דער פיהרער פֿון דער באַנדע, לויפט פון איין קופּקע צו דער צווייטער, זיין לאַנגע באַרד טהיילט זיך אויף צווייען און רעדט, שרייט... די גולנים וואַרפען זיך אויפֿ'ן וואַלד מיט די בלאַנקענדע העק און זענען. אַט לויפֿען אַכט יונגע פויערים מיט שאַרפע העק, מיט זענען, שטריק און דרענגער, צו אַ געזונטען. פּערצווייגטען דעמב. די פויערים פאָרן ציהען די גארטלען און מיט אַ קרעכץ נעהמט זיך די זעג איינ־בייסען מיט איהרע צייהן אין איין זייט פון בוים, פון דער צוויי־טער אַרבייטען צוויי העק צום טאַקט. מען פּערוואַרפט שטריק, מען שפּאַרט אונטער דרענגער, די פויערים רוקען זיך אָפּ, די אוי־גען גלאַנצען מיט אַ קאַלטען פייער.

שרה'קע האַט געזעהן ווי דער דעמב שטעהט שטייף, טהוט זיך קיין ריר, כאַטש ער ווייס, אז באַלד אין נאָר איהם, גור נאָכ־געבען וויל ער ניט. זי האַט גרויס חשק געהאַט צוצוגעהן צו די פויערים און זאָגען:

— וואָס אַנטלויפט איהר, וואָס? אַכט אויף איינעם! אז איהר גנב'עט זיך אונטער, בינדט איהם מיט שטריק און יעצט אַנטלויפט איהר? שעהמט איד!

— טראַט-טראַד!

דער אַלטער דעמב האַט זיך אַ ציה געטהון ווי גרויס ער איז געווען, געפאַלען מיט אַ קראַד פון אַ ווייטען דונער.

מרדכי איז אַריינגעשפרונגען אין שליטען אַ פרעהליכער, זיך גוט צוגערעכט, צוגעטוליעט צו זיך שרה'קען.

— יעצט פאַהרען מיר גלייך אין שטאָדט אַריין, צו דער מוה־

מע גיטעל!

די פּערד, אַרויסקומענדיג אויפֿ'ן שאַססע, האַבען זיך פונאַנ־דערגעטראַגען ווילד, אויפהויבענדיג גאַנצע וואַלקענס שטעכיגע שנעעלעך. דער וואַלד האַט אַלץ געקרעכץ — האַפּ, האַפּ — אין

שרה'קען אומעמיג געווארען. זי האט אנגעשפארט איהר קעפעל אויף? פאטער'ס ברוסט און זיך פערטראכט.

— שרה'קע, שלאָפסט?

— ניי, טאטעשי! וואס אין?

נאך נישט!

אין דער מיט פון א פערפרוירען וואסער, אויף א בערגעל, אין געשטאנען א זעקס-ווענטאיגע געביידע, מיט צוויי ריעזיג-הויכע, קיילעכדיגע טהורעמס. די גאנצע געביידע אין געווען בעשאטען מיט שנעע, פון אונטער וועלכען עס האבען ארויסגעשטארט נאך קעטע, פערצווייגטע ביימער.

— טאטעשי, ווער וואוינט דא?

דאס אין דאך פאטאצקים שלאָס, קינד מיינס. זעהסט, ווען כ'בין נאך א אינגעל געווען, פלעגט דיין זיידעשי, עליו השלום, ניט הייסען קוקען אהינצו. דארט — פלעגט ער זאגען — טאג צען ארום קליינע דייטשליך — שדים. ווארט, מיר וועלען באלד דורכפאהרען, וועסטו זעהן ווי גרויס דער שלאָס אין, ווי דיק די ווענד זיינען, אז מען קען זיך אויסדרעהען מיט א פאָאר פערד אויף א וואג.

שרה'קע האָט זיך ניט איינגעהערט, פערמאכט די אויגען, צוריק אנגעשפארט דאס קעפעל אז פאטער'ס ברוסט און זיך איינגעטוליעט.

מיט יאהרען צוריק האָט געלעבט א הראביאנקע — יאָדוויגע. שעהן אין יאָדוויגע געווען — גע'ש'ט איבער קרוין פוילען און ליטא. בלינדע בעטלער מיט פערוואַקסענע ווי חכמים קעפ, מיט קאלטענעוואטע לאַנגע בערד, מיט באַנדורעס אונטער די אַרעמס, האבען זיך געשלעפט איבער פוילישע וועלדער און פעלדער, איבער פריצישע הויפּען, בעזונגען יאָדוויגע'ס שעהנקייט — אין דאָס גענווייז.

יונג אין יאָדוויגע געווען — קוים אכצען פריהלינגס גע-צעהלט — האָט דאָס יונגוואַרג מיט אונגעדולד געוואַרט אויף? „סײם“, געוואַלט אַנקוקען די שעהנע יאָדוויגע.

און וואַנדע, די קייסערין פון דער ווייכסעל, האָט זעהר גע-
וואַלט געהמען יאָרוויגע'ן פאַר איהר זוהן, דעם לאַנגפּיסיגען טאָ-
דעאוש — האָט זי איהם אויסגעבויט אַ פּאַלאַץ, איהם געשענקט
איהר הערב, דעם עלטסטען פּוילישען הערב — אַ ווייסען אַדלער
מיט צוויי סנאַפּעס זאַנגען און געשיקט טאָדעאוש'ן נאָר וואַרשע
אויפ'ן „סיים“.

שעהן איז יאָרוויגע געווען — דאָס קלענסטע גאַלדענע שיכעל
געטראָגען — האָט דאָס יונגוואַרג געהאַלטען איז איין שרייען „ווי-
וואַט“, געטרונקען פאַר יאָרוויגע'ס געזונד.

און דער לאַנגפּוסיגער טאָדעאוש, און דער הראַכיע פּאַטאַצ-
קי — די גרעסטע פּוילישע יחסנים — האָבען געכעמען יאָרוויגע'ס
האַנד ביי איהרע עלטערען.

נישט געפעלען איז יאָרוויגע'ן דער לאַנגפּוסיגער טאָדעאוש,
געפעלען איז יאָרוויגען פּאַטאַצקי מיט די קריגערישע וואַנסען, איז
זי געפאַלען אויף אַ קאַפּריז — ווער עס וועט איהר אויפבויען אַ
שעהנערען פּאַלאַץ, צו דעם וועט זי געהערען.

וואַנדע, די קייסערין פון דער ווייכסעל, האָט אויסגעבויט אַ
קרישטאַלענעם פּאַלאַץ — איז טאַקע דעם לאַנגפּוסיגען'ס שלאָס
שעהנער געווען.

און יאָרוויגען איז ווי אויף צו להכעים, געפעלען געוואָרען פאַ-
טאַצקיס שלאָס, געבויט פון אַכט עקיגע שטיינער און פון ווייסעלס
פון אייער, האָט זי מיט איהם חתונה געהאַט און געבוירען צום
יאָהר אַ זוהן.

און געשטורעמט האָט וואַנדע, צוויי מאל אויסגעגאַסען די
ווייכסעל, פערפלייצט דערפער, אומגעבראַכט נפשות, געשוואָרען
נקמה צו געהמען פון יאָרוויגע'ן פאַר איהר בעליידיגטען זוהן, דעם
לאַנגפּוסיגען טאָדעאוש.

אויסגעוואַקסען איז יאָרוויגע'ס זוהן — האָט זי איהם אַוועק-
געשיקט נאָר ווילנא לערנען.

און וואַנדע האָט ניט גערוהט, אַרויסגעשיקט נאָר ווילנא אַן
אַפגעברענט בראַנזען מיידעל, אַ אירישע טאַכטער, וואָס האָט זיך

מיט יאהרען צוריק בעהאלטען ביי וואַנדע'ן איז פּאַלאַזי, ניט גע-
וואַלט ווערען גראַף פּאַטאַצקי'ס קעבס-ווייב.

שעהן זיינען אידישע טעכטער — איז דאָס בראַנזענע מיידעל,
שולמית האָט זי: עהייסען, אַ שעהנע געווען.

געפעלען זיינען דעם יונגען גראַף אידישע טעכטער און מעהר
פון אַלעמען — די שוואַרץ-ח'עוודיגע שולמית.

פּערליעבט איז דער יונגער גראַף געווען, זיך געשאַרט ארום
שולמית'עם בלויען טהורעם ביי טאַג און ביי נאַכט, און ס'האַבען
אי בלומען, אי מיידלעך געלאַכט

מנייר געווען האָט זיך דער יונגער גראַף — שולמית האָט גע-
וואַלט זיכער זיין איז גאַנצען — האָט דער „סיום“ איהם איבער-
געגעבען צום ווילנער קלויסטער און מען האָט איהם פּערברענט.
ניט גערוהט האָט וואַנדע, נקמה גענומען פאַר איהר בעליידיג-
טען זוהן, דעם לאַנג-פּוסיגען טאַדעאוש. זי האָט זיך פּערקליבען
איז שלאָס אַרײַן מיט איהרע בלויע וואַסער-מיידלעך — איז יאָר-
וויגע מיט'ן גראַף פון עגמת נפש געשטאַרבען און דער שלאָס איז
געוואַרען וויסט.

און נאַכט איין, נאַכט אויס טראַגט זיך דער יונגער גר איבער
פּילישע פּעלדער, רייט אויף אַ שוואַרץ צוגאַווע פּערד, אַ קרוין
אויף'ן קאַפּ, זינגט „שיר השירים“ און זוכט זיין כלה, זיין שולמית.

שרה'קע האָט זיך אַ טרייסעל געטון, ווי זי וואַלט אויפגעקור
מען פון אַ פּער'כשופּטען חלום, צועפענט דאָס מויל און געזעהן
ווי אַ איר מיט אַ פאַר קאַסע אויגען שטעלט אפּ די פּערד. דער
פּאַטער האָט אַרויסגענומען צוויי קופּערנע מטבעות און בעצאהלט
שלאַבויס-געלד.

שרה'קע האָט ניט צייט געהאַט אַ טראַכט צו טון, ווי דער
שליטען האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר אַ בשמים-געוועעלכ.

די מוהמע גיטעל איז אַרויס איז אַ וואַטענעם קאַפטען:

— אַ וואַס פאַר געסט! וואַס מאַכסטו מרדכי? און דו

שרה'קעלע קרוין? קום אַהער!

ניטעל האט שרה'קען אראפגענומען פון שליטען, און זי גע-
נומען קושען, האלזען.

מרדכי איז באלד אוועק אין שטאדט אריין וועגען געשעפט.
ניטעל האט שרה'קען דערווייל אויסגעטון, בעטראכט יעדע זאך,
געזאגט מבינות, אויסגעשלאגען אן איי, אריינגעבראכט פרישע
זעמעל און געמאכט עפעס צו עסען.

ביים טיש איז געזעסען א דאר בחור'ל פון א יאהר פיערצעהן
מיט אן אויסגעוויקט פנים — האט דערזעהן שרה'קען און זיך
פערנאפט.

— ווייסט ווער דאס איז? — האט זיך ניטעל געווענדעט
צו ברוד'ן — דאס איז דעם פעטר מרדכי'ס מיידעל, שרה'קע!
ברוד האט ניט געענטפערט, עטוואס צומישט געווארען און
גענומען דרעהען א קנעפיל פון זיין אלפאגען קאלאמעל. דערווייל
איז אריין א קונה און ניטעל איז אריינגעגאנגען אין געוועלכ.
— א מאדנער — האט שרה'קע געטראכט — רעדט נאך ניט!
און איד האב געמיינט אז ברוד איז אזא פרעהליכער, א שטאדטיש
אינגעל! און אפשר שטעהט איהם ניט אז צו ריידען מיט מיר?
— ברוד — האט שרה'קע אנגעהויבען — דו ווייסט, כ'האב
אזוי דיר געוואלט זעהן. דער טאטעשי פלעגט מיר תמיד דער-
צעהלען, אז דו ביזט דער בעסטער אין חדר.

שרה'קע האט געגעסען פאמעלער, דרייסט געקוקט אויף
ברוד'ען און געוואלט ער זאל עפעס ענטפערען.

— כ'געה ניט מעהר אין חדר! — האט ברוד געענטפערט
און אויפגעהויבען די אויגען.

— פארוואס?

— ווייל קליינע „חברה“ געהען אין חדר! און איד בין
שוין בעל-מצוה.

— לערנסטו שוין איז גאנצען ניט?

— וואס הייסט, כ'לערען ניט — האט זיך ברוד צולאכט —

כ'לערען איצט אליון איז בית המדרש מיט אלע בחורים.

— וואס לערנסטו איז בית המדרש?

- און אז כ'וועל דיר זאגען, וועסטו וויסען? ביזט דאך א מיידעל — האט ברוד געענטפערט מיט גדלות.
- שרה'קע האט זיך עפעס דערשראקען, גלייך ווי זי וואלט טאקע ערשט צום ערשטען מאל א טראכט געטאן:
- בין איד טאקע א מיידעל? — און האט אראפגעלאזט א ליפ — דארף מען ניט!
- באלד האט זי זיך פארגעסען:
- ברוד, פארוואס קומסטו קיין מאל נישט אין וואלד אריין?
- וואס וועל איד דארט טון?
- ווייסט וואס? זומער וועלען מיר צוזאמען געהן אין וואלד קליבען יאנדעס, שוואמען, קריכען אויף די ביימער, ארויסנעהמען פון די נעסטען פויגעל. אז ניט וועלען מיר נעהמען די לאדקע אין פאהרען אויף דער ווייכסעל. איד פאהר אזוי גוט! כ'שוויס אויך דו ווייסט? און דו שווימסט?
- יא — האט ברוד געענטפערט און ניט דרייסט געקוקט אויף שרה'קע.
- ער האט זיך מיט אמאל דערפיהלט אזוי נאהענט צו איהר, גער וואלט דערצעהלען ווי ער שפרינגט אראפ פון ביידעל, מאכט א נור רעק איבער פינף מינוט, געהט א „בואי - בשלום“, וואסער טריט, לענט קלאפטער אהן א בלעזעל — האט ער זיך באגעגענט מיט איהר בליק, איז רויט געווארען און שטיל געבליבען.
- דו ווייסט, ברוד, איד רייט אויף א פערד אויך! אז דער טאטעשי זעהט, לאזט ער נישט, נור ווען ער איז אין וואלד, זען איד זיך אויף אהן א זאטעל און רייט. ס'איז אזוי גוט! קום ארום אין וואלד אריין, וועלען מיר צוזאמען רייטען, גוט? ניטעל איז אריינגעקומען.
- עה, שרה'קע, האסט דאך גאר ניט געגעסען! אלץ שטעהט דארף עס, קינד!
- מוהמע, פאר וואס שיקט די מוהמע ברוד'ן קיינמאל נישט אין וואלד אריין?

— ווי קען איד איהם שיקען, שרה'קעלע, אז ער דארף לער-
נען? מיין ברוד איז שוין קיין עין הרע א בחור, קוק! — האט
גיטעל געוויזען מיט דער האַנד אויף איהר זוהנדעל.
א ב—חור האט שרה'קע נאָכגעשעפט — כ'בין אינגער
פאר ברוד'ן און פונדעסטוועגען וועל איד זיך מיט איהם פרו-
בירען.

ברוד האט געקוקט אויף דער מוטער און געשמייכעלט.
— קום אַהער, ברוד, לאַמיר זיך פרוּבירען! וואָס גיסטו אז
כ'וועל דיר לעגען?

שרה'קע איז גיך צוגעגאנגען צו ברוד'ן, איהם אַרומגעכאַפט,
א גוטען טרייסעל געטון און איהם אויסגעצויגען אויף דער פאַר-
לאַגע.

— לאַז מיר אַפּ, ס'איז ניט שעהן, ס'פאַסט פאַר אַ שיקסע —
האַט זיך ברוד צושריען אַ רויטער פון שאַנדע און איז אויפגע-
שפרונגען..

— 3 —

ברוך קומט צו גאסט אין וואלד אריין.

ל"ג בעומר נאך מיטאג, האט זיך די בויד, וואס געהט מיט פאסאזשירען נאך פלאצק, אפגעשטעלט אונטער ליפאוויער וואלד. לייב בעל עגלה, א שווערער איד, מיט שווערע טריט, ווי אן אקס איז אראפ פון דער קעלנע, א טרייסעל געטון ברוד'ן:

— נו בחור'ל, שפרינג ארונטער!

ברוך איז אראפ א האלב דערשראקענער פון וואגען, לייב האט איהם אראפגעפיהרט פון שאססע אויף א זאמדיגען וועג, איהם געוויזען אויף א גרויס געליגעפארבט הויז:

— זעהסט דארט א הויז, א געלס?

— יא.

— דארט וואהנט דער פעטער מרדכי! געה גלייך, האב קיין

מורא! — האט לייב געזאגט און זיך אומגעקעהרט.

ברוך איז געבליבען שטעהן אין זיין שווארץ אלפאגען כאלאך טעל, זיך ארומגעקוקט און ניט מיט זיכערע טריט גענומען געהן צום הויז.

אויף דער לאַנקע איז געלעגען א שייגעץ אויסגעצויגען ווי א העכט, געמאכט מיט די הענד און גערוקט זיין קערפער, ווי איי-נער וואס לערנט זיך שווימען. געבען איהם איז געזעסען א קאל-טענעוואטער דארפישער הונד מיט א דרענגעל צווישען די פיס, פויל אפגעטריעבען מיט א לאפע די פליעגען פון אונטער'ן אוי-ער און געשמאק געגענעצט. ניט ווייט אונטער א בוים, זיינען גע-שטאנען צוויי קיה, געפרייכט און מעלהגרה געווען.

ברוד האט געפיהלט ווי די פיס וואקלען זיך איהם און ער
האט גענומען געהן פאמעליכער.

דער שייגעץ איז אויפגעשפרונגען, בעטראכט ברוד'ן און זיך
צולאכט:

— וואוהין?

— צום שרייבער.

— גלייך! — האט דער שייגעץ א בורטשע געטון, זיך גע-
לענט אין דער זעלבער פאזע און ווייטער געשוואומען.

ברוד האט דערפיהלט עטוואס לייכטער, גענומען שפרייזען גי-
כער און אלץ אין איינעם געווארפען בליקען צום שייגעץ, טאמער
יאנט ער איהם נאך.

ביי דער וועראנדע האט זיך ברוד אפגעשטעלט, ארויסגענומען
זיין נאזטיכעל, אפגעשטויבט די שיד מיט די גומעס אין דער
זייט, זיך א טאפ געטון ביי'ם שניפסעל, וואס האט געשטעקט
אין דעם ווייסען איבערגעלעגטען קאלנער פון העטל, אפגעהוסט
און ארויף אויף'ן טרעפעל.

מרדכי איז איהם אנטקעגען געקומען מיט א האלבען „קלאפ-
טער“ אין דער האנד:

— זעה נור, זעה! שלום עליכם, ברוד! וואס מאכסטו
עפעס? און וואס מאכט די מאמע? קום אריין.

ברוד איז אריין פאמעליך, עס האט זיך איהם יעצט ניט גע-
וואלט טרעפען שרה'קען. אזא ווילדע שעהמט זיך נאך ניט, און
וואס איהר קען נאך אלץ איינפאלען דעם פעטער אין די אויגען?

— ס'קאציל קום, ברוד! אויסגעוואקסען, קיין עין הרע, א
בחור! נו, וואס מאכט די מאמע? ביזט דאך אוראי הונגעריג?
— האט די אלטע בריינע געזאגט אלץ מיט א מאל.

— ניין.... — האט ברוד געענפערט און איז רויט געווארען.

— עה, וואס ער רעדט! בריינע, מאכט איהם עפעס צו

עסען! — האט מרדכי געשמיכעלט און זיך געווענדעט צו ברוד'ן.

— וואס איז שייך, ברוד, ס'איז דאך היינט עפעס ל"ג בעומר.

און קרעפלאך צו עסען איז דאך א מצוה — אם איז קמה אין תורה,

דא, הא! — כ'שוק דיר באַלד אהער שרה'קען, זי וועט זיך דאָס
 זיינמאל פּרעהען — און מרדכי איז אַרויס פון שטוב.
 די אַלטע בריינע האָט אַרײַנגעבראַכט אויף אַ ווייסע טאַץ אַ
 שיסעל מיט קרעפּלעך, ברויט, פּוטער און קעז.

— וואָש זיך אין עס!

ברוד האָט זיך געוואָשען, געמאַכט המוציא. די אַלטע האָט
 זיך געריבען די פינגער אָן וואַגד — נאַכגעזאַגט אָמן.
 עס האָט זיך געהערט אַ שטאַרקער שפרונג אויף דער וועראַנד
 דע, באַלד האָט זיך געעפּענט די טהיר.

— דאָס געהט שרה'קע — האָט בריינע אַ צופריעדענע געד
 זאַגט.

שרה'קע איז אַרײַן אַ צופלאַמטע, די בלאַסע באַקען פּערזיך
 טעלט, און מיט אַ קורצען אַטהעם האָט זי אָנגעהויבען:
 — אַי, גוט וואָס דו ביזט געקומען, ברוד! בין איר געלאַד
 פען! ס'האַרץ קלאַפט מיר!

שרה'קע האָט אָנגענומען ברוד'ס האַנד, צוגעלעגט צו איהר
 ברוסט:

— נאָ זעה!

בריינע האָט בעמערקט ווי ברוד האָט זיך פּערלורען.

— וואָס לאַזטו איהם ניט עסען, דו ווילדע ציענ!

שרה'קע האָט זיך ניט אַיינגעהערט וואָס בריינע רערט.

— ווייסט וואו איר בין געווען? ביי די ציגיינער. ביי אונז

הינטער'ן וואַלד וואַהנען ציגיינער. דאַרט איז דאָ אַן אַלטע ציי

גאַנקע, האָט זי מיך אַזוי לייעב! זי זאַגט, אַז איר זעה אויס ווי אַ

פּרינצעסין! — האָט זיך שרה'קע צולאַכט אויף'ן קול.

— געדענק זשע, שרה'קע — האָט בריינע גע'מוסר'ט — געה

ני צו די ציגיינער! זיי וועלען דיר נאָך בע'כשפּאָן!

— ציגיינער זיינען מכשפים! — האָט ברוד אויסגעכאַמ-

בעלט פון דער שיסעל.

— איהר וויינט — האָט שרה'קע זיי ביידען אַנגעהויקט און

געלאַכט — ציגיינעס באַדען זיך ניט נאַקעט, זיי שנהמנן זיך פאַר

אונז, ווייסע — באַדען זיי זיך אין די העמדער, אויף מיין וואַרט!
 — וו'הייסט זיי שעהמען זיך? — האָט בריינע זיך געפרעגט.
 — ווייל זיי זיינען אויף'ן לייב שוואַרצער ווי אויף'ן פנים,
 אזוי שוואַרץ, גלייך ווי מען וואַלט זיי מיט סאזשע אויסגעשמירט!
 — אַלץ ווייס עס! — האָט בריינע געשמייכעלט.

— אודאי ווייס איד! כ'האָב זיך היינט געבאָדען, איד און
 מאַריאַנע, מיט די ציגאַנקעס צוזאַמען, איז צו מיר צוגעגאַנגען די
 אַלטע ציגאַנקע, מיר געגלעט די האַר און מיר אַ קוש געטון אין
 דער פלייצע — האָסטו געדאַרפט זעהן ווי מאַריאַנע האָט גענומען
 מאַכען קולות:

— אַ הייליגע מאַריאַ, זי האָט דיך בע'כשופ'ט. דאַרט, וואו
 זי האָט דיר אַ קוש געטון, וועט דיר אויסוואַקסען אַ מכה גרויס ווי
 אַן איי.

— און די ציגאַנקע? — האָט ברוד אַ נייגעריגער געפרעגט.
 — די ציגאַנקע? זי האָט זיך געהאַלטען אין איין צלמ'ען:
 — געה שוין, געה! מענש דו! וואָס דו טראַכסט אַלץ אויס!
 — האָט די ציגאַנקע געוויינט — גאַט זאַל היטען! ער איז דאָך
 אַן עדות, אַז כ'האָב איהר גאָר ניט געטון! כ'האָב מיינע אַלטע
 אויגען ניט געקענט אַפרייסען פון שרה'קען! ווי שעהן זי איז אין
 וואַסער! ווי אַ שעהע רוי! האָב איד איהר אַ קוש געטון.
 — און מאַריאַנע האָט געשוויגען? — האָט בריינע זי גע-
 פרעגט.

— מאַריאַנע האָט גענומען אַ טיכעל מיט — מיט —
 כ'שעהם זיך פאַר'ן ברוד'ן — האָט שרה'קע קאַקעטיש געזאָגט, גע-
 שטאַנען אַ וויילע ווי זי וואַלט זיך גע'ישוב'ט, אַרומגעכאַפט בריי-
 נען, איהר עפעס אַריינגערוימט אין אויער און זיך געבויגען אין
 דרייען פון געלעכטער.

בריינע האָט געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ:
 — אַז אַ מיידעל האָט קיין עול נישט! כ'וועל שוין דעם טאָ-
 טען היינט מאַכען אַ מי שכרד! וואו איז דאָס געהערט געוואָרען,

אז אַ אירישע טאַכטער זאל זיך באַרען מיט ציגאַנקעס! און וואָס
וועט זיין אז ס'וועט דיר טאַקע אַ מכה אויסוואַקסען?
שרה'קע האָט אַרומגענומען די אַלמע בריינע מיט איין האַנד
אַרום האַלז און זי גענומען קושען:

— וועסט זאָגען דעם טאַמען, בריינע? ניטאָ! זאָג נישט!
— טאָ איז מען נישט אזוי ווילד! פאַסט דאָס פאַר אַזא
גרויס מיידעל ווי דו? ביזט דאָך שוין באַלד אַ כלה מיידעל?
שרה'קע האָט אַראַפּגעלאָזט די אויגען און זיך צולאַכט.
— נו, אַצינד געה אַ ביסעל אַרויס מיט ברוד'ן — האָט בריינע
שרה'קען אַרומגענומען און איהר גלייך געמאַכט די האַר — נור
זאָס זיך נישט לאַנג און, דער עיקר, זיי נישט ווילן, הערסט?
ברוד מיט שרה'קען זיינען געגאַנגען אויף אַ שמאַלע סטעזשקע
וואָס פיהרט אין וואַלד אַרײַן.

— וואו וואָהנען די ציגיינער? — האָט זיך ברוד געפּרעגט.

— הינטער'ן וואַלד אין לייווענטענע ביידלעך.

— און אז ס'רעגענט?

— אז ס'רעגענט? דעקען זיי זיך איבער מיט פּלאַכטעס. ס'—

איז אזוי גוט צו זיצען אין אַ בויד אז ס'רעגענט! זיי שטעלען
אָוועק אין דער מיט אַ גרויסען, אייזערנעם שאַף מיט ברענענדע
קוילען, פערמאַכען די בויד ארום און אַרום, צולעגען דעקען מיט
קישענס, ציהען זיך אויס אויף די בייכער און זיי שפיעלען, זינגען
— — און דער רעגען קלאַפּט אין דער פּלאַכטע, קלאַפּט!

און דו האָסט נישט מורא פאַר זיי? דו ווייסט אז זיי מאַכען פון
אונזערן אַ מענשען אַ ציגיינער? זיי כאַפען קליינע קינדער, שע-
רען אַפּ די הערעליך, נעהמען פון אַלמע ציגיינער צוויי גרויע האַר
מישען דאָס אויס מיט אַ ביסעל סמאַלע, זאָגען עפעס דריי מאַל,
און דאָס קינד ווערט אַ ציגיינעריל. זיי זיינען דאָך אמת'ע
מכשפים!

— איד האָב נישט מורא — האָט שרה'קע געענטפערט —
זעהסט, מיקאַלאַי, אונזער מילנער, איז אַ גרעסערער מכשאַ, אז ער

וויל רופט ער צונויף אלע פעלד־מייז און איד געה צו איהם יעדען
טאג אויף'ן וויאטרעק.

— רן האסט עס אליין געזעהן? — האט ברוד זיך געפרעגט.

— אודאי האב איד געזעהען! ער האט נאך אפגעטון א גרע-

סערען כשוף אויך!

— ס'ארע כשוף?

— מיקאלאי האט זיך אמאל פערליעבט אין א שיקסע. די

שיקסע האט איהם נישט געוואלט, האט מיקאלאי געכאפט א וויי-
סע קאץ מיט א שווארצען עק, זי דער'הרג'עט, אריינגעלעגט אין
אן ערדענעם טאפ און איהם גוט ארומגעקלעפט מיט לייב. ער
האט צולייגט א פייער אין מיטען פעלד און געלאזט די קאץ קאך
כען דריי טעג און דריי נעכט. און דורך דער גאנצער צייט איז
מיקאלאי געשטאנען אין פעלד און געזאגט א שפרוד. ביי דער
נאכט אויף'ן פיערטען טאג איז מיקאלאי אוועק צו דער שיקסע
איינגעשמיערט מיט'ן געקעכץ דאס טויער מיט די לאדען וואו זי
האט געוואהנט און נאך אין דער זעלבער נאכט איז די שיקסע צו
איהם געקומען אויף'ן וויאטרעק.

ברוד איז געווען אזוי פערטיעפט אין דער מעשה, אז ער האט

ניט באמערקט ווי זיי זיינען ארויף אויף א הויכען בארג.

פון אונטען האבען זיך געצויגען ברייטע, גרינע לאנקעס דורכ-
געוועבט מיט ווייסע און בלויע בלומען. אין מיטען דער לאנקע
איז געשפרונגען א געפענטעט פערד. דערנעבען איז ארומגעלאך
פען א יונג זשרעבאקעל. דאס זשרעבאקעל האט זיך אפגעשטעלט,
שמאלץ פערריסען דאס קעפעל, אויפגעשטעלט דעם קורצען עק,
א קלאפ געטהון מיט די הינטערשטע קאפיטעס, זיך צוהירושעט
אפערגעווארפען מיט אמאל אין דער לופט די פעדערשטע און הינד-
טערשטע פיס און זיך פערנאנדערגעטראגען איבער'ן פעלד אין
דער פארם פון א האלבען קרייז.

— ווילסט זעהן ווי איד רייט? — האט שרה'קע זיך געווענד-

דעט צו ברוד'ן און איהם אנגענומען פאר א האנד — קום אראפ!

זיי האבען זיך געהאלטען פאר די הענד און געלאפען בארן
 אַרױף.

— אַט אזוי זעצט מען זיך אויף אַ פּערד, — האָט שרה'קע
 וואוילעריש געזאָגט — מיט דער לינקער האַנד געהמט מען זיך
 אַן פאַר דער גרווע, די רעכטע לעגט מען דאָ אַוועק און מען טהוט
 זיך אַט אזוי אַ הויב, זעהסט?

שרה'קע האָט בשעת מעשה אַ הויב געטון איהר קערפּער, דער
 לאַנגער צאַפּ איז זיך צופּלויגען. זי איז געבליבען זיצען אויף'ן
 פּערד און איהרע ווייסע צייהן, ווי פּרישער, ווייסער קעז, האָבען
 געלאַכט.

— אַצינד פּרוּביר דו — האָט שרה'קע געזאָגט און איז אַרונט
 טער פון פּערד.

ברוד האָט זיך געשראַקען, זיך געשעהמט פאַר שרה'קע, איז
 צוגעגאַנגען צום פּערד און זיך אַ הויב געטון — נור עס הויבט
 זיך ניט!

— ס'מאַכט ניט ברוד, ס'ערשטע מאַל האָב איד אויך ניט געד
 קענט, — האָט איהם שרה'קע בערוהיגט — וואַרט, כ'וועל דיר
 העלפּען.

זי האָט איהם אונטערנעהויען אַ פּוס און ברוד איז אַרויף
 אויף'ן פּערד, זיך געהאַלטען פּעסט מיט ביידע הענד, און נאַריש
 געשמייכעלט.

שרה'קע האָט פּענאַנדערגעפּענטעט דאָס פּערד, געמאַכט פון
 שטריק אַ צוימעל, זיך אַרויפגעכאַפּט הינטער ברוד'ן, איהם אַרומט
 גענומען מיט ביידע הענד און אַ פייה געטון. דאָס פּערד האָט זיך
 געריהרט פון אַרט. שרה'קע האָט עס אַ קיצעל געטון מיט'ן שוּד
 און דאָס פּערד האָט גענומען געהן ניכער.

ברוד האָט געפּיהלט ווי שרה'קעס קערפּער ברענט איהם. ער
 האָט טיעפּער איינגעגראַבען זיינע הענד אין דער גרווע און האָט
 זיך אַלץ מעהר געבויגען צום פּערד'ס קאַפּ. ער האָט מיט
 אַמאָל דערפּיהלט, ווי עס געהמט איהם שווינדלען פאַר די אויגען,
 אַז אַט, אַט פאַלט ער אַרונטער.

שרה'קע האט זיך צולאכט און גענומען יאגען דאס פערד נאך שטארקער.

ברוד האט דערפיהלט ווי אלעס ארום איהם דרעהט זיך כארא-ראם, האט ער אפגעלאזט די הענד, פערלוירען דעם גלייכגעוויכט און ארויסגעלאזט א קוויטש.

שרה'קע האט אפגעשטעלט דאס פערד און ארונטערגעשפרונג-גען.

ברוד איז געווען בלייד, די צושראקענע אויגען גרויס, זיך גע-שפארט פון קאפ ארויס.

שרה'קע האט איהם אנגענומען פאר א האנד:

— ביזט ביין, ברוד?

— ניין... נור ס'ערשטע מאל... און דו יאגסט אזוי ס'פערד,

כווייס.... דער קאפ האט מיר גענומען דרעהען...

שרה'קע האט געפענטעט דאס פערד און זיך געלאזט מיט

ברוד'ן אין וואלד אריין.

דער וואלד האט גערוישט און מיעד געמאכט. דער טיעפער

הימעל האט געבלענדט די אויגען, זיך געפאלדעוועט ווי בלויע

דורכזיכטיגע שטיקער זיידענס, בעשפריצט דא און דארט מיט

בלייכע זילבערנע שטויבלעד.

ברוד האט דעם גאנצען וועג קיין אויג ניט אראפגענומען פון

שרה'קען, געזעהן ווי איהרע באקען רויטלען זיך, ווי א פאסמע

שווארצע האר איז צופאלען איבער'ן שמערען, און ווי דער דיקער,

לאנגער צאפ הויבט זיך, בויגט זיך, און ער האט חשק געקראגען צו

נעהמען דעם צאפ אין דער האנד אריין, איהם כאטש אנגריהרען.

און איהם האט זיך געדוכט, אז שרה'קע איז א בת מלכה, ער א

בו-מלך און זיי שפאצירען אין א גרויסען געדיכטען וואלד, פון

וועלכען זיי וועלען קיינמאל ניט ארויס. דא וועט ער זיצען און

לערנען תורה, לערנען מיט התמדה און אז די צייט וועט קומען,

ווען ער וועט נתגלה ווערען, וועט ער רופען שרה'קען און איהר

אפמאהלען די שעהנסטע קרישטאלענע פאלאצען פון מלכים

ושרים און דער פאלאץ, וואס וועט איהם געפעלען, וועט ער פונקט

ווי ר' אדם בעל שם נוזר זיין אז דער פאלאץ מיט די קנעכט און די-
נער זאל אריבער אין וואלד אריין. ער וועט פערטרייבען אלע שדים
און וואלד גולנים. ער וועט ...

שרה'קע, ס'זיינען עפעס דא א סך גולנים אין וואלד?

— אודאי איז דא!

— און איהר האט ניט מורא דא צו וואהנען?

— ניין, אונז טשעפען זיי ניט! זיי האבען מורא פאר אונזער

לעשניק, ער איז א גבור!

— כ'בין זיכער אָבער, אז צו אונזער זאנוויל קומט ער ניט!

— ווער איז זאנוויל?

— זאנוויל איז א פערד-גנב, און שטארק איז ער ווי שמשון

הגבור. מעגסט הערען. פאר-איאהרען האט א הינקעדיגער פויער

געבראכט א יונג עקסעל איז שטארט אריין צו פערקויפען. די

קצבים האבען מיט איהם ניט געקענט מושה ווערען, איז ער גע-

ווארען ביז, דער פויער מיין איד, און געשריען: „זשירעס“, איהר

ווילט אַנקריגען די בהמה בחנם, כ'וועל זי איך מכות פערקוי-

פען!“ לאז אפילו דער „ראבין“ אליין קומען און זיך אויס-

ציהען, וועט ער עס ביליגער ניט קויפען“ איז זאנוויל שטארק

אין כעס געווארען. שלאגען דעם פויער האט ער ניט געוואלט —

א קאליקע. איז ער צו צום עקסעל און עס דערלאנגט עטליכע מאל

מיט זיין פויסט אין קאפ, אז דאס עקסעל האט זיך באלד אויס-

געצויגען מיט די קאפיטעס ארויף.

שרה'קע האט געשוויגען און געגאנגען פאמעליך איבער'ן

וואלד.

ברוך. ס'איז אמת, אז מען שדכז'ט דיר שוין שדוכים? בריי-

נע האמי מיר דערצעהלט, אז דו וועסט ווערען א רב.

ברוך איז רויט געווארען, זי געוואלט עפעס פרענען, האט זיך

געטראפען מיט איהר בליק און איז שטיל געבליעבען..

— עפעס א שעהן מיידעל? א ווארשעווערין?

ברוך האט א קוועטש געטון מיט די פלייצעס.

— און וועסט טאקע ווערען א רב? וועסט געהן א גרויס
 שטריימעל מיט אזא אטלעסענע קאפאטע ווי דער אלטער רב?
 און וועסט פסק'נען שאלות אויך?
 — ווען איד וועל קריעגען היתר-הוראה. — האט ברוד א צו-
 פריעדענער געשמייכעלט.
 — און אז איד וועל דיר בריינגען א שאלה, וועסט תמיד מא-
 כען כשר. אמת?
 ברוד האט זיך צולאכט אויף'ן קול און האט פאר גרויס שמחה
 אנגעכאפט שרה'קען פאר דער האנד.
 שרה'קע איז געשטאנען א וויילע, איהם אנגעקוקט, דערנאך
 האט זי אראפגעכאפט זיין היטעל, זיך אנגעטהון און אפגעשפרונג-
 נען אויף עטליכע טריט.
 — נו, א צינד כאפ מיר! וועסט מיר ניט כאפען, איבע! האט
 שרה'קע שטיפעריש געלאכט און צוגעטאנצט.
 ברוד האט זי גענומען יאגען. שרה'קע איז געשפרונגען ווי א
 יונגע סארנע, פון איין בוים אונטער'ן צווייטען. האלטענדיג איהר
 לאנגען צאפ אין מויל. מיט אמאל האט זי זיך אפגעשטעלט, זיך
 געלאזט כאפען — האט זי ברוד ארומגעכאפט מיט ביידע הענד,
 געבליבען שטעהן, ווי א צומעקעטער, ניט געוואוסט וואס צו טון
 און זיך פערשעהמט.
 שפעט איז אבענד האט שרה'קע אנגענומען ברוד'ן פאר דער
 האנד און איז מיט איהם אהיים געגאנגען.
 א לייכט ווינטעל האט געבלאזען, זיך געטראגען איבער'ן
 וואלד מיט א רויש און מיטגעבראכט מיט זיך א שארפען נאכ-
 טיגען וואלד-ריח.
 באלד האט זיך דערהערט א וואיען. — גלייך ווי א משוגע'נער
 וואלט זיך פערקליבען איינער אליון אין וואלד, ברייט צועפענט
 די ווילדע אויגען, ארויסגעשצירעט די געלע צייהן און געשריען
 אין דער נאכט אריין.
 ברוד האט געפיהלט ווי הענד און פיס ווערען ביי איהם אפ-
 גענומען, און האט זיך פעסטער צוגעדריקט צו שרה'קען.

— וואס איז דאס?

— א סאווע שרייט.

דאס געשריי איז געווארען אלץ געהנטער, פערנליווערט דאס בלוט.

פון דער פינסטער האבען ארויסגעלאנגט א פאר גרויסע, גרויע אוינען. א סאווע איז געזעסען, געקוקט מיט איהר פלאמשיג פנים, ווי א טראגעדיגע קאץ, געעפענט דעם עטוואס קרימליכען פיסק און געוואיעט. איין לאפע האט זי טיעף איינגעגראבען אין א קוסט און מיט דער צווייטער האט זי געשטיקט א קליינעם האז. דער האז האט זיך געווארפען מיט די פיסעלעך, געריסען, דאס קעפעל, געצאפעלט און געווארטשעט.

ברוד איז געווארען א פערציטערטער, געכאפט א שטיק האלץ און געוואלט אפמעסטען דער סאווע.

— מ'טאר ניט, — האט שרה'קע איהם אנגעכאפט ביי'ם אר-בעל — ס'איז א גרויסע חטא צו הרג'ענען א סאווע. נאכ'ן טויט קומט זי אין חלום און וואיעט אזוי לאנג ביז מען ווערט משוגע.

ברוד האט זיך דערשראקען, אראפגעלאזט דאס האלץ, פעס-טער אנגענומען שרה'קעס האנד און זיי זיינען געלאפען אין שטוב אריין.

— 4 —

שרה'קע ליוענט „יאסעלען“ און דער לעשניק געהט זוכען דאס
ווייב אויף'ן וויאטרעק.

די אלטע דיענסט בריינע איז געזעסען אויף א פוס-בענקעל,
געשטריקט א זאק און צוגעווארפען בעריאזעווע העלצער אין אוי-
ווען אריין. די ווייסע קארע האט זיך געקארטשעט, געקנאקט און
דער אויווען האט היימליך געברענט, געפלאצט פון היץ. א פלאם
האט זיך ארויסגעשפארט אויף דער שטוב און אפגעגאסען אלץ
מיט א קופערנעם שיין.

דורך די פענסטער האבען אריינגעקוקט פערשנעמע, אויס-
געגראבענע קארפעס, ווי ווייסע בערעז, און האבען אנגעיאגט א
שרעק. — האבען זיך אלע אין שטוב אנגעהויבען טוליען, גערוקט
זיך אלץ געהנטער צום פארנאנדערגעברענטען קאכעל-אויווען.

מרדכי איז געלעגען אויף דער קאנאפע, געפיפקט א ציבעק,
זיך איינגעהערט ווי שרה'קע שוין א מיידעל פון א יאהר
צוועלף, מיט גאלדענע פערעמלער אין די בלאסע באקען לייענט
דינענזאנ'ס „יאסעלע“ און אין דער זעלבער צייט האט זיך איהם
געפלאנטערט א מעשה מיט א שטורם, וואס האט דעכער ארוי-
טערגעריסען, זעק מיט תבואה ארויסגעטראגען, בעפאלען אויפ'ן
וועג אן אונגאר מיט א גרויסען קאסטען סחורה אויף די פלייצעס
און איהם איבער דער וויכסעל א לעבעדיגען אריבערגעטראגען.

פון וואלד איז יעדע וויילע אנגעקומען א ווינד, מיטגעבראכט
גאנצע פלאכטעס שנעע און זיי א שליידער געמוז אין די פענסטער

— נישט אנדערש, אימיצער האט זיך אויפגעהאנגען! — האט די אלטע בריינע אפגעזיפצט.

זי האט אויסגעזוכט אין א טארבע מיט קנעפ שרה'קעס א מילך-צייהנדעל און עס איהר געגעבען:

— נא טאכטערשי, גיב אפ דעם פייער זיינס, וועט אפשר א ביסעל שטילער ווערען!

שרה'קע האט זיך דערפרעהט מימ'ן צייהנדעל, ארונטערגע-כאפט דאס אפענע ביכעל אונטער דעם ארעם און איז צוגעשפרונג-גען צום פייער:

מייזעלע, מייזעלע, פייערדיג מייזעלע, נא דיר א ביינערנעם צאהן און גיב מיר אן אייזערנעם צאהן! — און זי האט אריינגעווארפען דאס צייהנדעל אין דעם צופלאמטען אויווען.

דער ווינד האט זיך פערקליבען אונטער א שטיק אפשטע-הענדע בלעד און מיט א פייעררי גענומען האמערען איבער'ן דאך און עס האט אויסגעזעהן דאס הויז פאלט איין.

שרה'קע האט געקוקט אויף בריינען און געלאכט:

— אז ס'רייסט נאך שטארקער!

די אלטע האט ארומגעכאפט שרה'קען, איהר אויסגעקושט די אויגען:

— שטיפערקע דו!

פון אונטער'ן פענסטער האט זיך דערהערט א פערשטיקט, אפגעריסען קול, ווי איינער וואלט געגאנגען און זיך געשאלטען. דאס קול איז צווייקט געווארען אין דעם נאסען שנעע, ערגעץ וואו איינגעזונקען און דער ווינד האט זיך נאך שטארקער צופייפט. מרדכי האט געקלאפט אין פענסטער:

העי, וואצעק, וואו שלעפסטו זיך ארום, וואו? אין אזא נאכט? דער ווינד האט א ריס געטון די טהיר, זי א שליידער געטון אז דער וואנד, זיך אריינגעשפארט מיט א וואיען אין צימער — איז ביי דער צוריק פערמאכטער טהיר געבליבען שטעהן דער לעשי-ניק אין גאנצען א פערשנעטער מיט א צוויי רעהריגען ביקס אויף דער פלייצע.

— גוט אבענר, פאן שרייבער — האט דער לעשניק געזאגט א האלב שכור'ער און ארויסגענומען פון אונטער'ן פעלצעל א קליין, ווייס שעפסיל, גרויס ווי א קעציל.

שרה'קע האט געגלעט דאס שעפסעל, זיך געבעמען:
— וואצעק, לאז מיר אביסעל האלטען דאס שעפסעל, כ'בעט

דיך.

וואצעק האט אוועקגעלעגט דאס שעפסעל אויף שרה'קעס צו-שפרייטע הענטלעך און זיך געווענדעט צו בריינען:
— פאר איין וועגס, באבא, האט איהר נישט קיין רויט בענ-דיל? טוט א זוך!

— וואס איז דער מעהר, וואצעק? וואס שלעפסטו זיך עפעס ארום אונטער די פענסטער, וואס? ס'שנעעט, הא? — האט מרדכי זיך געפרעגט, געקוקט אויף'ן לעשניק'ס פערלאפענע אוי-גען און געטראכט אז מסתמא איז מאריאנע שוין וויעדער אוועק פון דער היים — און וועמען געהסטו דאס שיסען, וועמען?
— זיך אפגעריסען, „פשא-יוכא“ — האט דער לעשניק ווי צו זיך גערעדט — שוין יאהרען אזא „גראמניץ“* נישט געווען!
דער שנעע שיט און שיט, שוין אלע וועגען פערשאטען!
מרדכי האט אונטערגעהויבען דעם קאפ פון דער קאנאפע און געשמייכלט:

— טא וואס שלעפסטו זיך ארום אין אזא נאכט? מאריאנע ווארט דאך אויף דיר אונטער דער ווארעמער פערניגע!
— זי וועט זיין א גאר, אויב זי וועט איהם אריינלאזען — האט בריינע זיך אריינגעמישט — ער איז דאך שכור!

— שכור? אודאי בין איך שכור! אוועקגעטראגען מאריא-נעס איינציגע גאנז אבראמקען אין שענק אריין. נא — זאג איך — גיב א האלב פענכער בראנפען — האט ער געגעבען א גאנצען!
א גוטער זשיר אבראמעק! היינטיגע נאכט איז איהר סוף, פא-

(* פויערים גלויבען אז אין יום טוב גראמניץ בעפאלען וועלף די דערפער.

ניע! ווי כ'בין א קאטאליק! ווי „גראמניץ“ איז דער היי-
לינער „מאטקא-באסקעס“ א יום-טוב!

— וועמעס סוף?

— מאריאנעס! זי איז שוין וויעדער אנטלאפען! און דאס
אלץ איז זיינע שטיק, דעם „פסוֹבראָטס“, דעם מילנערס! ער
וועט ביי מיר היינט די ערד קיהלען, אז נישט איז מיון נאָמען
נישט וואַצעק! ווערט נור א „זאווערוכא“ אין דרויסען, צו-
שפיעלט זיך אין איהר, איז דער סוקע, דאָס הינטישע בלוט און
זי לויפט צו איהם אויף! וויאטרעק! זי וועט שוין לויפען! דער
פאן מיינט, כ'ווייס נישט? כ'ווייס אלץ! היינט איז „גראַמ-
ניץ“ קומען זיך אלע פערשאלטענע „דוכעס“ צונויף אונטער'ן
וויאטרעק, פארשטעלען זיך פאר וועלף — קאן דער מילנער אפילו
דעם קייסער'ס טאכטער פערנארען צו זיך, דען צוצוקומען צום
וויאטרעק איז אונגעגליך, די פערשאלטענע וועלף פערפיהרען!
— און דו, וואַצעק, האָסט נישט מורא? — האָט בריינע
געפרעגט.

— בא, מורא האב איד מורא! נאָר וואָס קען איד מיר, אָר-
מער מענטש, העלפען, באַבקא? די מכשפה, די אלטע מיגאַצעק,
האָט מיר געהייסען מיט נעהמען דאָס שעפסעל און גלייך ווי
כ'וועל דערזעהן די וועלף, זאָגט זי, זאָל איד זיי אוואָרף טהון
דאָס שעפסעל, זאָגט זי, מוזען די פאַרשאַלטענע „דו-
כעס“ זאָגט זי פערשווינדען! זאָל איד אָבער צוקומען, באַבקא,
צום וויאטרעק — האָט דער לעשניק זיך געקלאַפט אין האַנץ אַרין
— איז זייער סוף! דערשיסען וועל איד זיי, ווי די הינד, דעם
מילנער מיט דער „באַבע“! א גוטע נאַכט!

— וואַצעק — האָט בריינע איהם נאַכגעשריען — נאָט זאָל הי-
טען, פערגעס זיך ניט, און דערהרג'ע נישט די „באַבע“!
עס האָט מיט אמאל גענומען יאָנען פון אלע ווינקלען — דער
לעשניק האָט איבערגעלאָזט אין שטוב אַ קעלט.
— בריינע, — האָט שרה'קע געפרעגט, — די וועלף וועלען

טאקע צורייסען דאס שעפסעל? און וואס וויל וואצעק פון מארי-
אנען?
— ווייס איך וואס? אז ער איז שכור! האט בריינע געענט-
פערט.

שרה'קע האט זיך צוגערוקט צום אויווען, זיך געווארעמט, פער-
מאכט די אויגען און געזעהן ווי וואצעק שפאנט איינער אליין אין
פעלד. דער ווינד יאגט זיך נאך איהם. פייפט, שמייסט אין פנים
אריין פלאכטעס נאסע שנעע, מעסט אפ איבער דער פלייצע, ווי
מיט א דראנג, אז וואצעק בויגט זיך אזש צו דער ערד. ארום ווא-
יען וועלף, דארע וועלף, צינדען אין דער פינסטערער נאכט קאל-
טע, גרינע פייערלעך, קנאקען מיט די ווייסע שארפע צייהן. און
אויף'ן וואטרעק זיצט מיקאלאי אזא ווייסער, ווייסער ווי דער
ווייסער שנעע און שפיעלט אויף דער פלייט — הויבט מאריאנע
קוים אויף די פאלעס פון איהר קלייד און לאזט זיך צוערשט פא-
מעלאר, דערנאך אלץ שטארקער און שטארקער מאנצען מיט'ן
שנעע.

— וואס האסטו זיך אזוי פערקלערט, שרה'קע? — האט דער
פאטער געפרעגט.

שרה'קע האט אפגעזיפצט.

— פאר מיינטוועגען מעגען זיי זיך ביידע די קעפ אראפדרע-
הען, אזעלכע שכורים — האט בריינע זיך אריינגעמישט — ליען
בעסער ווייטער, שרה'קע.

שרה'קע האט געלייענט פאמעלעך, איהרע בלייכע באקען הא-
בען זיך פערצויגען מיט א בלאסע רויטקייט, די אויגען האבען גע-
גלאנצט.

בריינע האט זיך איינגעהערט און געטראכט:

— א שווארצע גבורה זיי האבען דאס! ווי זיי שרייבען דאס
אלץ ריכטיג אפ! א! !?

שרה'קע האט געלייענט, ווי דער רבי שלאגט יאסלען, ווי דער
קאנטשיק פאלט תמיד אויף יאסעלעס דארע פלייצע. זי האט דער-

פיהלט ווי עם פערקלעמט איהר אונטער'ן הערצעל און גרויסע דורכזיכטיגע טרעהרען האבען זיך איהר געשטעלט אין די אויגען.

בריינע האט זיך געווישט די נאָז מיט'ן פאַרטוד:

יא, יא, אָן אַרים קינד, ס'האַט נישט ווער עם זאָל זיך פאַר

איהם אָננעהמען, שלאָגען אַלע, ווער עם וויל!

שרה'קע האט אויפגעהערט לייענען, אויסגעווישט די אויגען:

— טאַטעשי, פאַר וואָס איז דער רבי אזא שלעכטער? וואָס

האַט ער געוואָלט פון יאָסעלען? פאַר וואָס האָט ער די רייכע קינד

דער נישט געשלאָגען? א, כ'וואָלט אזא רבי'ן די אויגען אויסגע-

דראַפעט! — האָט שרה'קע אַ קלאַפּ געטון מיט'ן פּוּסטעל אין

טיש.

— עה נאַריש קינד, ס'איז דאָד אַ מעשה! און דו נעמסט

דיר צום האַרץ! — האט מרדכי געשמייכעלט.

— און דאָס טראַכט אַלץ דער שרייבער אויס פון אייגענעם

קאַפּ? — האט שרה'קע זיך געפרענט.

— ווי דען, דערפאַר איז ער דאָד אַ שרייבער!

— דאָס האָט שוין איינמאַל אַ קאַפּ! — האָט די אַלטע אָפּגע-

זיפּצט.

שרה'קע האָט ווייטער געלייענט.

מרדכי האָט עטליכע מאָל געוואָלט צונעהמען דאָס ביכעל:

— תּשאה באב ווילסטו מיר מאַכען, נאַריש קינד? אַ שריי-

בער טראַכט אויס אַ מעשה און זי נעהמט זיך צום האַרצען! —

און בשעת מעשה האָט מרדכי געפיהלט ווי טרעהרען וואַרגען איהם

אין האַלז.

— אויף מיין וואַרט, ווי ס'איז אמת, נו, נו, — האָט די אַל-

טע דיענסט אַרויסגעוויינט פון פאַרטוד.

— טאַטעשי — האט שרה'קע זיך געפרענט — האָט מען

ברוד'ן, די מוהמע ניטעל'ס, אויך אַזוי געשלאָגען? דו זאָגסט

דאָד אַז די מוהמע גיטעל איז אַרעם.

— געה שוין, געה — האָט דער פאַטער געשטאַמעלט און גע-

נומען די שפיץ באַרד אין מויל אַריין.

אין דרויסען האָט געפויפט דער ווינד, זיך געשפארט אין אַלע ווינקלען, ווי שדים וואַלטען זיך אַפגעריסען, געפאַטשט גאַנצע הויך פענס שנעע אין פענסטער אַרײַן. דאָס פּײער האָט זיך צוברענט שטאַרקער, געקנאַקט און די פּלעמלעך האָבען זיך אַרויסגעשפאַרט פון אויווע, זיך געריסען אין צימער אַרײַן, געצאַפעלט ווי צונגען פון פּײערדיגע שלאַנגען.

שרה'קע האָט געליענט מיט אַ ציטערדיגע שטימע:

— — — יאָסעלע איז געגאַנגען עטליכע טריט אַלײַן. באַלד האָבען זיך די פּײסלעך אונטערגעבראַכען און ער האָט זיך מיט די לעצטע כחות קוים צום פּאַרקאן געשלעפט. דאָ האָט ער זיך אַנגי דערגעזעצט, געמײנט אַפּרוהען אַביסעל, נאָר באַלד האָט ער זיך פאַרנעמען וואו ער איז. פּײערדיגע רעדער האָבען זיך גערעדעט אין זײנע אויגעלעך און, דאַכט זיך, אַזוי פּינסטער אַרום איהם, פון דעס טוועגען זעהט ער עפעס מענישען, אַזעלכע מאַדנע, הויכע מענער שען, מיט דריי נעזער, מיט פינף נעזער — — — מיט אַ סך קעפּ... ער שרעקט זיך פאַר זײ, ער ער ציטערט, זײ ווילען איהם אײַנשלינגען, נור אַט דאַכט זיך שטעהט די מאַמע זײנע, זי ווײנט און גלעט איהם, זי לײגט איהם אין בעט, טוליעט איהם, נישטאָ מעהר קײן מענישען, די מאַמע אויך נישטאָ...”

דאָ האָט שרה'קע אַרויסגעפלאַצט מיט אַ היסטערישען געוויין. מרדכי איז אויפגעשפרונגען, געכאַפט שרה'קען אויף זײן שוים, זי גענומען בערוהיגען און טרעהרען האָבען געקאַפעט אויף זײן לאַנגע באַרד. בריינע האָט זיך אַרײַנגעשאַרט אין קיך מיט פּערשוואַלענע אויגען. שרה'קע האָט אַרומגעכאַפט דעם פּאַטער מיט דער רעכטער האַנד אַרום האַלז:

טאַטעשי, פאַר וואָס איז דער שרייבער אַזאַ שלעכטער?

— וואָס מײנסטו, שרה'קע?

— כ'מײן, טאַטעשי, דער שרייבער האָט דאָד געקענט ענדיגען אַנדערש! ווען איד וואַלט אויסגעטראַכט אַזאַ מעשה, וואַלט איד יאָסלען געמאַכט פאַר אַ גבור, אויף מײן וואַרט, כ'וואַלט זײן טאַטען געזונד געמאַכט און זײן גוטער מאַמע נישט געלאָזט שטאַר-

בען. גלויבסטו נישט? דערנאָד וואָלט יאָסעלע גענומען נקמה
פון אַלע, פון אַלע! צומיינסטען פון דער גראַבער רייכער שיינ-
דעל. אַזאָ פאַסקודסטווע!
מרדכי האָט געשמייכעלט און אויסגעקושט שרה'קען די אור-
גען.

— טאַטעשי, זעהסט, יאָסעלעס טוידטע מאַמע איז איהם גע-
קומען צו חלום — און מיין מאַמע קום צו מיר קיין מאָל נישט!
פאַר וואָס? זי האָט מיר פיינד? מיין מאַמעשי איז דאָך אַזאָ
גוטע געווען, וואהר? זי איז געווען אַ שעהנע, טאַטעשי? ווי
האָט זי אויסגעזעהן?
— פונקט ווי דו, שרה'קע.

שרה'קע האָט צועפענט איהרע שוואַרצע אויגען און געקוקט
דעם פאַטער אין מויל אַרײַן:

— טאַטעשי, פאַר וואָס זאָגט בריינע, אַז די מאַמעשי איז גע-
ווען אַ בלאַנדע. אַז איד גראַט ניט אין דער מאַמעשי אַרײַן?
מרדכי האָט אַ טרייסעל געטון מיט'ן קאַפּ ווי איינער וואָס
וואַכט אויף זיצענדיגעהייד פון אַ חלום.
— וואָס? בריינע זאָגט דיין מאַמע איז געווען אַ בלאַנדע?
יא, מיין קינד, אַ בלאַנדע, אַ בלאַנדע — — —

— 5 —

די מראזאוסקי'ן

שרה'קע איז געזעסען איינע אליין ביי'ם טיש. די ביכלעד מיט די שרייב־העפטען זיינען געווען צעווארפען ארום איהר. זי איז געזעסען א צופאטעלטע, דער קאפ אָנגעשפּאַרט און די הענד, די פינגער אויסגעשמירט מיט טינט, מעכאניש איינגע'חזר'ט צום צעהנטען מאל *Je Suis Aime'* און געטראַכט בשעת־מעשה וועגען איהר עלטער באַבע, וואָס האָט גערעדט מיט נאַפּאַלעאַנען פּראַנצויזיש. שרה'קע איז געווען שטאַלץ מיט איהר עלטער־באָבע, ליעב געהאַט אַרומצוטראַגען מיט זיך אַ גאַלדען טאַבעק־שקע־טעלע מיט נאַפּאַלעאַנ'ס בילד, וואָס די באַבע האָט פֿון איהם גע־קראַגען אַ מתנה און תמיד געחלום'ט אַז זי וועט עלטער ווערען, וועט זי זיין אין פאַרזי, געפיהלט אַז זי האָט אַ שיכות מיט דער שטאַרט און געווען זיכער אַז דאָס גאַלדענע שקעטעלע וועט פאַר איהר אַלע וועגען עפענען.

זי האָט אַ קוק געטון אויף'ן זייגער, געוואוסט אַז די מראַזאָו־סקען קען יעדע מינוט אַנקומען און זי קען נאָך נישט די לעקציעס, איז זי ביזן געוואַרען אויף זי, וואָס נאַרישקייטען קריכען איהר אין קאָפּ אַרײַן, זיך פאַרשטעלט מיט די הענד די אויגען און אויף דאָס נייע אָנגעהויבען :

Je suis aime'. Je suis aime'. Tu es aime'.

זי האָט איבערגעזאָגט יעדעס וואָרט עטליכע מאל, באַלד צו־ריק פאַרגעסען, מעהר נישט געוואוסט וואָס די ליפען חזר'ן, גע־קוקט דורך'ן פענסטער צו מראַזאָו־סקען פּאַהרט נישט אַז און איז

קאפ האט זיך איהר געפלאנטערט צעשקא קראנענבערג, וועמען די עלטערען האבען אוועקגעשיקט נאך פאריז אין א פענסיע שרה'קע האט רחמנות געהאט אויף צעשקען וואס איהרע עלטערען זיינען נישט פרום, פיהרען זיך ווי די גוים, זיך געערגערט וואס זי מוז בלייבען אין וואלד און אין דער זעלבער צייט זיך פיינד גע- האט פארוואס זי איז אין הארצען צעשקען מקנא. צעשקעס על- טערער ברודער, זיגמונד, איז גאר א משונע'נער — ער וויל צוטיי- לען די פויערים דעם גאנצען מאיאנטעק. ער איז שוין געזעסען אויך! בריינע זאגט ער לעבט נישט שלום מיט'ן קייסער, פער- שאפט אזוי פיעל צרות זיינע עלטערען... זי האט איהם איין מאל ביי נאכט געזעהן ביי זיי אין הויז. דער פאטער איז מיט איהם גע- בליבען אליין. זיי האבען לאנג גערעדט, זיך געקאכט, געשריען. דער פאטער האט איהם עפעס נישט געהייסען טהון, ער האט גע- טענה'ט אז ער מוז עס טון, זי ווייס ניט וועגען וואס עס האט זיך געהאנדעלט, גערעקט נור ווי זיגמונד א הויכער, א בלאנדער האט געקלאפט אין טיש, געשריען, דער פאטער האט נישט געענטפערט, געזעסען און געקייט די שווארצע בארד און אז זיגמונד האט גענומען ריידען וועגען איהר געהאנגענעם זיידען אזוי שטיל אז טרערען האבען זיך איהר געשטעלט אין די אויגען, האט דער פא- טער נישט אויסגעהאלטען, אויפגעשפרונגען און איהם איבערגער- טען:

— גענוג, גענוג, פאניע קראנענבערג! — — —

ער האט איהם אפגעזעהלט א פעקעל מיט געלד. קראנענבערג האט זיך געזעגענט, לאנג געדרוקט דעם פאטער די האנד און ביי'ם ארויסגעהן באמערקט שרה'קען. ער האט איהר אויפגעהויבען און איהר א קוש געטון אין קעפיל.
— זיי געזונד, מיידעלע!

שפעטער אז זי האט געהערט אז מען האט איהם געכאפט, מען געהט איהם שיסען, איז זי א צוטומעלטע אריין צום פאטער:
— איז טאקע אמת אז מען געהט קראנענבערגען — — — ?
דער פאטער האט באלד ניט געענטפערט, זיך דורכגעגאנגען

עמליכע מאהל דעם צימער, דערנאך גענומען שרה'קען אויף דער שויט:

— אזא קליין מיידעל ווי דו דארף נישט אלץ וויסען — —
וועסט עלטער ווערען — — און אויב עמיצער וועט דיר פרעגען
עפּים וועגען קראַנענכערגען, זאג, דו ווייסט נישט.

— איז עס טאקע אמת?

— וואס, מיין טאכטער?

— אז מען געהט איהם שיסען?

— נישט אמת, נישט אמת.

פון דעמאלט אז האט שרה'קע אַנגעהויבען צו קוקען מיט
חשד אויפ'ן פאטער, ס'איז איהר געוואָרען קשה, געפיהלט אז ער בע-
האלט פון אלעמען עפּים. אפּטער גענומען קוקען דורכ'ן לעכיל פון
שלאס אין קאבינעט אַרײַן, וואו ער איז געזעסען און אפּגעשלאָ-
סענער צווישען די שווערע שענק מיט ספרים און געשריבען שעה'ן
נאַכאַנאַנד. וואס האט ער געקענט שרייבען? און טיעף ערניץ
איז דער נשמה האט זיך געוועקט ביי שרה'קען נישט קיין קלאָה-
רער פערלאנג אויסצוגעפינען וואס ער שרייבט. אויב עס איז אמת
וואס בריינע זאָגט — האט זיך שרה'קע נישט אויפגעהערט צו
פלאַנטערען — אז קראַנבערג איז ערגער פון אַ גוי — גלויבט נישט
אין גאט און איהר פאטער איז דאך אזא פרומער, טאָ ווי קומט
עס ער זאל האבען צו טון מיט אזא — —

זי האט געהערט פון דעם אלטען האַלץ-העקער אַהן דער האַנד
אז איהר פאטער האט איינגעשטעלט ס'לעבען פאר פוילען, גע-
הערט פון בריינען אז איהר פאטער איז אַ בעל-תשובה, געוואוסט
אז ער איז בחור-ווייז אנטלאפען פון דער היים — — פארוואס
דערזעהלט ער קיינמאל נישט וואו ער איז געווען? און פארוואס
איז ער אנטלאפען? זי איז זיכער אז זי געדענקט, כאַטש בריינע
זאָגט אז ס'איז אומענליך, איהר מאמען — זי דארע, אַ הויכע,
געשלייערט אין שאַל-טיכער. זי געדענקט ווי די מוטער האט גע-
וויינט, געהאלטען שרה'קען נעבען דער ברוסט, געקושט, געשרי-
ען אויף'ן פאטער אז ער איז אַ גוי, אז ער האט זי נישט ליעב, אז

זי וועט אוועק מיט'ן קינד, דערנאך איז געווארען שטיל. אזוי שטיל, אז שרה'קע האט זיך פון שרעק פונאנדערגעוויינט, געדענקט ווי דער פאטער איז געשטאנען איבער איהר, זי געגלעט, געגעבען דעם גאלדענעם זייגער און פון דעמאלט אן האט זי מעהר די מור טער ניט געזעהן.

אן דער בריטשקע וואס האט זיך אפגעשטעלט הינטער'ן פענ-סטער האט שרה'קע געוואוסט אז די מראזאווסקען איז שוין דא. זי האט אויף גיך א כאפ געטון די ביכער מיט די העפטען. זיי איינגעלעגט, נאכאמאל איבערגעקוקט צו זי קען Powrot Taty אויף אויסוועגן, גלייך געמאכט די האר און געווארט די לעהרערין זאל אריינקומען.

די מראזאווסקען איז געוועזען גאווערנאנטקע ביי די קראנענ-בערנס, האט מרדכי געפועלט זי זאל דריי מאל א וואך אריבער-קומען אין וואלד אריין און לערנען שרה'קען.

די מראזאווסקען נישט קיין הויכע, א דארע, מיט א לענג-ליך אריסטאקראטישען פנים, וואו די האר, ערטערווייז שוין גראה-לעד, האבען זיך געלעגט פון ביידע זייטען קאפ אין א שרונד, איז אריינגעקומען מיט א זיסען שמייכעל:

— גומען טאג, סארוניו!

שרה'קע האט געמאכט א רעוועראנס, א קוש געטון די לעה-רערין אין דער האנה, האט די לעהרערין זי מוטערליך ארומגע-נומען און איהר א קוש געטון אין קאפ. זי האט א קוק געטון אויף איהר זייגעריל וואס זי האט געטראגען אויף א שווארץ שנרעל, זיך געזעצט ביי'ם טיש:

— ביזט פארטיג, סארוניו?

— פארטיג.

שרה'קע איז איבערגעגאנגען פון איין געגענטשטאנד צום צוויי-טען, געווען צופריערען, וואס די מראזאווסקען קוועלט פון איהר אז, אריינגעטעמט אין זיך דעם דינעם ריח פון פערפומען וואס האט זיך געטראגען פן איהר, געקוקט ווי אלץ ארום דער מראזאו-וסקען איז אזוי ציכטיג, אזש טרוקען, ווי מען וואלט זי לאנג גע-

וואשען, נאך לענגער געטרוקענט און פון צופיעל טרוק האבען זיך אזש באוויווען קנייטשלעך ביי איהר אויף'ן פנים.
די מראזאווסקי'ן האט זיך געפילט די די נעגעל, פון געוואוינט הייט מיטגעזאגט מיט דער שילעריז און געהאלטען אין איין איי- בער'חור'ן:

— גוט, גוט! לערנסט זיך בעסער פון דער קראנענבערוזשאנ- קע! כ'פארשטעה נור נישט פארוואס מאטעמאטיק גיט זיך דיר אזוי שווער איין? האסט געמאכט די אויפגאבע וואס איך האב דיר געגעבען?

— ניין — האט שרה'קע אראפגעלאזט די אויגען.

— נישט גוט, נישט גוט! האט די מראזאווסקי'ן געשא- קעלט מיט'ן קאפ — דאס איז קיין פלאץ נישט, איך זאל דיר יע- דעם מאל מאכען די אויפגאבען, ווען דו וואלסט געהאט שלעכטע פעהינגקייטען וואלט געווען עפעס אנדערש. דאס ווייזט נור אז דו לענסט נישט צו קיין קאפ, ווילסט נישט, ביזט ווערט מען זאל דיר באשטרעפן! מאטעמאטיק איז זעהר א וויכטיגער געגע- שטאנד, זעהר א וויכטיגער און פרויען אויף וועלכע די מענער הא- בען געמאכט א פאלשען בלכול, זיי דארפען זיך איצט אויסצייכנען אין מאטעמאטיק! ס'לעצטע מאל וואס כ'מאד פאר דיר די אויפ- גאבע, ס'לעצטע — — וואו איז דאס ביכעל?

שרה'קע איז געזעסען אז אנגעבלאזענע, א צופלאמטע, גע- פיהלט זיך פונאנדערצעוויינען, געווען זיכער אז ס'איז נישט איהר שולד, גע'פטר'ט איבער צוויי שעה, טא וואס איז זי שולדיג אז דער ענטפער קומט נישט אויס? זי האט זיך געערגערט, נישט געקענט אזוי גיך געפינען ס'זייטעל און א צורודערטע עם אונטער- געטראגען דער מראזאווסקי'ן.

די מראזאווסקי'ן האט געהאלטען א בלייפערער מיט א העפט, איינגעצויגען דעם שטערען, ווי זי וואלט געוואלט צונויפנעהמען די געדאנקען און זיך א בייזער געטון:
— לייען!

שרה'קע האט גענומען לייענען. די מראזאָווסקי'ן האָט אין מיטען לייענען צוגענומען ביי איהר ס'בוד, אפנים נישט געכאַפּט, נאַכאַמאָל איבערגעלייענט און אַ הויב געטון מיט די אַקסלען :

— טאָ וואָס איז דאָ נישטאָ וואָס צו וויסען? קינדער פון אַ פאַלקס־שולע מאַכען שווערע אויפנאַבען, פאַרשטעהסט? אַז דורך דעם ערשטען קראַז רינט אַרײַן אין קעסיל אַזוי פיעל אין אַ מי־נוט, דורכ'ן צווייטען אַזוי פיעל, און דורכ'ן דריטען רינט אַרויס אַזוי פיעל און דער קעסעל נעמט אין זיך אַרײַן אַזוי פיעל און אַזוי פיעל, פּרעגט זיך? — — —

און זי האָט גיך געשריבען, אַנגעוואַרפען רונדיגע ציפערען, גערעדט אַזוי קלאַר, האָט שרה'קע געזעהן ווי איינפאַך ס'איז, גע־פאַלען ביי זיך, צוגעגעבען אַז די מראַזאָווסקי'ן איז גערעכט, זי האָט מיט אַז אמת אַ פערשטאַפּטען קאַפּ.

— נו קוק אַרײַן — האָט די מראַזאָווסקי'ן אַוועקגעלעגט די בלייפּעדער — וואָס איז דער ענטפּער? צוואַנציג מינוט?

שרה'קע האָט אַרײַנגעקוקט, זיך איינגעהאַלטען זי זאָל נישט אַרויסווייזען די צופרידענהייט וואָס דער ענטפּער שטימט נישט און שטיל געזאָגט:

— נײַן.

די מראַזאָווסקי'ן האָט נאַכאַמאָל איבערגעקוקט צו זי האָט נישט אַ טעות געמאַכט, ווידער איבערגעלייענט די אויפנאַבע, זיך פערלוירען פאַר שרה'קען, געוואַרען ווייכער. זי האָט אַ קוק גע־טהון אויף'ן זייגער, זיך געכאַפּט אַז ס'איז שפּעט און זיך געווענ־דעם צו שרה'קען:

— ס'טרעפּט אַמאָל ס'גיט זיך נישט איין, כ'וועל עס אין דער היים איבערקוקען, ס'איז אויך מעגליך אַז ס'זאָל זײַן אַ טעות אין ענטפּער. יא, וואָס האַבען מיר נאָך?

— היסטאָריע.

די מראַזאָווסקי'ן האָט אַ גערוועזע געבלעמערט די היסטאָריע, חושד געווען אַז שרה'קען טוט הנאה וואָס זי האָט אויך נישט גע־קענט מאַכען די אויפנאַבע און זעהר געוואַלט ווייזען דער שילע־

ר'ו, אז זי דארף זיך נישט איבערנעהמען, זי קען סיי ווי סיי נאך-
נישט.

— מיר זיינען דאכט זיך דורכגעגאנגען ביז אין פופצענטען
יאָהרהונדערט, האָ?
— יא.

— קענסטו מיר נישט זאגען, ווי ס'האט זיך געלעבט דעמאלט
דער פרוי אין פוילען?
שרה'קע איז געבליבען שטעהן, נישט געוואוסט וואס צו ענט-
פערען, נישט געווען צוגעגרייט אויף אזא פראגע, זיך נישט אָפ-
געשטעלט אויף דעם בשעת אין לערנען און אנגעהויבען שטאַמ-
לען:

— די פרוי, האט אין פופצענטען יאָהרהונדערט, כ'מיון אין
פופצענטען יאָהרהונדערט האט די פרוי — — — וועגען דעם
דאכט זיך אין גארנישט געווען — — —
— געווען, געווען — האט די מראזאָוסקי'ן, אַ צופרידענע
וואס זי האט שרה'קען ווידער אוועקגעשטעלט אין אַ פאַרלעגענ-
הייט, געשמייכלעט — אין דעם קאפיטעל „משפחה“ רעדט זיך
וועגען דער פרוי.

— אַ — האט שרה'קע אַ כאפ געטון די האנד צו'ם קאפ —
כ'מיון, מען האט פארווערט חתונה צו מאכען עפֿה, צוועלף יעהר-
נע מיידלעך און טעכטער האבען זיך אנגעהויבען רעכענען פאַר
יורשים פונקט ווי זין — — —

— און וואס נאך?

— נאך? — האט שרה'קע זיך געקנאקט די פינגער.

— כ'מיון, ס'וויכטינסטע?

— כ'געדענק נישט.

— זעהסט — האט די מראזאָוסקי'ן פערמאכט דאס ביכעל,
זיך אנגעשפארט אַז ווענטיל פון דער שטוהל, די אויגען האבען זיך
ביי איהר אַ צינד געטון, וואס ס'האט זיך געמאכט אַ געלעגענהייט
ארויסצווייזען וואס זי קען — אין פופצענטען יאָהרהונדערט האָ-
בען פרויען אנגעהויבען אַנטייל צו נעהמען אין געזעלשאַפטליכען

לעבען. שוין ביי קאזשמיערוזש דעם „גרויסען“, זעהט מען אַז פרויען האָבען אויף איהם געהאַט אַ גרויסען איינפלוס. יענע דאַמען ווערען שוין באַזונגען — — —

— זיי ווערען באַזונגען פון קראַ — — — האַט שרה'קע איי-בערגעריסען די מראַזאָוסקי'ן, זיך געכאַפט אַז זי האַט געמאַכט אַ טעות, אַז קראַשעווסקי לעבט נאָך אפשר, זיך פּערויטעלט און איז אַנשווייגען געוואָרען.

— פון וועמען? — האַט די לעהרערין זי איבערגעפרעגט.

— ענטשולדיגט, כ'האַב געהאַט אַ טעות.

— אַז פּאַננאַ סאַריונאַ מוז אימער איבערשלאַגען — האַט די לעהרערין זיך אָנגעצויגען — איצט ווייס איד שוין נישט וואָ כ'האַלט. וואו איז דער „דזשענניק“?

שרה'קע האַט איהר דערלאַנגט דעם „דזשענניק“, פון דער זייט געזעהן אַז זי שטעלט איהר נומע צייכענס, האַט זי זיך פאַר-געסען און ווידער געפרעגט:

— איז עס אמת אַז קאזשמיערוזש האַט געהאַט אַ אידישע פרוי?

— אַכטער'קען? — האַט די לעהרערין געשמייכעלט.

— טא פאַרוואָס ברענגט ער עס נישט אין דער היסטאָריע וואָס מיר לערנען?

— אַלס לעגענדע דאַרף עס זיין.

— ס'איז נישטאַ.

— פון וואָז דען ווייסטו עס?

— כ'האַב עס געלייענט אין „קרול כלאַפּואָוו“.

— קראַשעווסקי'ס?

— יא.

— זעהר אַ גוט ביכעל — האַט די לעהרערין זיך אַפּגע-שטעלט.

שרה'קע האַט געמאַכט אַ רעוועראַנס, געוואָרט די לעהרערין זאָל זיך כּיט איהר צוקושען.

האַט יענע זי אַרומגענומען: —

אויג פוילסט זיך נישט, סאראניו קום וועלען מיר זיך
דורכשפאצירען ביז צו דער אַלשינע, דאס פאהרען איז מיר שוין
דערעסע!

— מיט פאַרנעניגען.

זיי זיינען אַרויס. די מראַזאָוסקי'ן האָט געהייסען דעם
פוהרמאַן וואַרטען אויף איהר ביי דער „אַלשינע“, אַליין האָט
זי גענומען שרה'קען אונטער'ן אַרעם און זיך מיט איהר געלאָזט
איבער'ן זאַמדיגען וועג וואָס איז פערבייגעלאָפען זייער הויז,
דורכגעשניטען אַ שטיקעל וועלדעל און זיך געצויגען צווישען די
לאַנקעס.

פאַר'ן הויז זיינען געשטאַנען קיילעכדיגע בייטען מיט „סאַ-
נעטלעך“, וואו די קאַלירטע פינטעלעך האָבען אַרויסגעבלישטשעט
פון די סאַמעטענע קעפלעך, ווי ווייכע קינדערשע אויגעלעך.
עס איז געווען שטיל. פון דערווייטענס האָט זיך געהערט ווי
אַ וואַגען קומט אַז מיט אַ קלאַפּעריי. אַ וואַגען מיט לידיגע טינד-
לעך פון מילך איז אַנגעפאהרען. דער פאַכטער, אַהו אַ כאַלאַט
האַט עטוואָס איינגעהאַלטען די פערד, און פערבייפאהרענדיג זיך
באַגריסט:

— גוטעוואָג, וויעלמאַזשאַ פאַני מראַזאָוסקאַ!

— גוטמאַרגען אַבראַמקו. אַזוי שפּעט פון שטאַדט?

— מיר קומט היינט צו ווינשען — האָט דער פאַכטער, אַן

אַפגעברענטער, מיט געלכליכע צושיבערטע האַר, דערמאַנט אַ
שטיק זוניג תבואה־פעלד.

— וואָס איז אַבראַמקו?

— מייז טאַכטער איז היינט אַ כלה געוואָרען.

— ווער, רוחלאַ?

— יאַ.

— זי איז דאָך נאָך אַ קינד?

— די מויד האָט שוין איבער פופצען.

— מול־טוב, אַבראַמקו! האָט די מראַזאָוסקי'ן געזאַגט אין

אידיש און זיך צולאַכט.

— מזל-טוב! — האָט דער איד אַ שמיץ געטון די פערד און
באַלד פערשוואונדען אין אַ זייטיג וועגעל.

— זעהר גוט וואָס אידישע מיידלעך פאַרויצען נישט — האָט
די מראַזאַווסקי'ן ווי צו זיך געזאָגט.

— און איד גלויב אַז אויב אַ מיידעל קען נישט קריגען וועמען
זי וויל, דאַרף זי פאַרויצען — איז שר'ה'קע געווען צופרידען מיט
איהרע אייגענע רייד — איז קאַרנבערג'ס טאַכטער פאַרזעסען!
— מיינסטו יאָרוויגען?
— יא.

— ביזט נאָך יונג, סאַראַניו — האָט מראַזאַווסקי'ן זי אָנגע-
נומען מעשה חכר'טאַרען — נור איין זאָך וועל איד דיר זאָגען,
אַ מיידעל טאר נישט פאַרויצען. דער שעהנסטער פרוי'ס לעבען
אהן אַ מאַז האָט פונקט אַזאַ פנים ווי די פעטסטע ערד אַהן וואָ-
סער. די ערד טרוקענט אַיין, ווערט פאַרברענט פון דער אייגענ-
נער פייכטקייט — — — אָט איד אליין — האָט די מראַזאַווסקי'ן
זיך פערלויבען, געשוויגען אַ וויילע, ווי זי וואָלט זיך גע'ישוב'ט
צו זי זאל רעדען פאַר שר'ה'קען — געהאַט נישט איין געלעגענהייט,
רודאַווסקי פון פעפלאָווקע, דו קענטט דאָר איהם, האָט מיט זעכצען
יאָהר צוריק געבעטען מיין האַנד — — — כ'בין דעמאָלט געווען
שעהנער, יונגער — — — .

— טא פאַרוואָס האָט איהר נישט חתונה געהאַט? — האָט
שר'ה'קע זיך געפיהלט שלעכט וואָס די מראַזאַווסקי'ן קלאָגט זיך
אַפ פאַר איהר.

— ס'איז פיעל צו רעדען — האָט די מראַזאַווסקי'ן אָפגע-
זיפצט — נור אַ פרוי זאָג איד דיר דאַרף חתונה האַבען! נעם
מיין קאַלעזשאַנקע, די פאַננע סטאַטקעוויטש, זי איז אַ גוט-באַזיי-
צערין, איז רייד און איד בין זי נישט מקנא. וואָס פאַר אַ לע-
בען פיהרט זי אַהן אַ מאַז? דרעהט זיך אַרום אַז אַלמע פאַננע,
היינער דאַרף זי נישט, וואָו זי קומט, וויל מען זיך אָפטשעפען פון
איהר. מען מיידט זי אויס און אַלץ דערפאַר וואָס זי האָט קיין
מאָז נישט. אַ שאַד, אַ שאַד, סאַרוניו, וואָס כ'בין פאַרזעסען,

כ'האב געהאט אזוי פיעל געלעגענהייטען ! — האט די מראזאוו-קי'ן אראפגעלאזט דעם קאפ, זיך מיט א מאל געכאפט אז זי האט עס נישט געדארפט רעדען פאר א שילערין און ביסלעכווייג, שווייגענדיג, זיך צוריק אָנגעצויגען.

אז די בריטשקע מיט דער מראזאווסקי'ן איז פערשוואונדען, איז שרה'קע נאך לאנג געשטאנען אויף'ן זעלבען ארט, נאכגעקוקט, זי די פאסען פון די רעדער האבען זיך געשלענגעלט און איינגע-שניטען אין דער פייכטער ערד, געזעהן ווי די מראזאווסקי'ן האט נאריש אונטערגעשפרונגען אין דער בריטשקע, געגלויבט אז זי מוז זיין זעהר אומגליקליך, אז פון היינט אָן וועט זי תמיד מאכען די לעקציעס און געפלאנט ווי ר'נאך איהר צו העלפען.

— 6 —

דער וואָלד בליחם — שרה'קע ווערט צייטיג.

עס איז דורך אַ זומער, אַ ווינטער, דערנאָך נאָך אַ זומער, נאָך אַ ווינטער און דער סאַסנאַווער וואָלד איז וויעדער צייטיג גע-
וואָרען, געשמעקט מיט שוואַמען, מיט קאַליפּאַניע.
טיעף אין וואָלד האָט זיך די זמאַרע* פּונאַנדערגעטריי-
סעלט פון איהר לאַנגען ווינטער-שלאַף, געשפּרייזט אין איהר וויי-
סען העמד, איבער פעלדער, איבער וועלדער, געשפּרייט די לאַנ-
גע, פּלאַקסענע האָר, ווי סיטשען, איבער הייזער, איבער דערפער
— האַבען זיך די בהמות זיך גענומען דרעהען אין די שטאַלען, זיך
געריכען אַז די ווענד, געמעקט — ס'האַט זיי געצויגען אין פעלד
אַריין.

אַ ווילדע פון צופיעל יוגענד און פּרישקייט איז די פּופּצעהן
יעהריגע שרה'קע, מיט אַ צווייגעל בעז אין די שוואַרצע, צופאַטעל-
טע האָר, גענאַנגען פּערנאַכט מיט דער ווייכסעל און געשליידערט
וואָס עס איז נור געקומען אונטער די פּיס אין וואַסער אַריין. זי
האַט זיך יעדע ווייל אַפּגעשטעלט געקוקט מיט האַלב פּער-
בענקטע, האַלב הונגעריגע אויגען אויף דער ווינד מיהל, וואָס איז
געשטאַנען אויף'ן בערנעל, אַ גאַלדענע אין פּלאַמען, פּערטריבען
מיט די פּליגעל די בלוטיגע זון הינטער'ן וואָלד — און דער הר
מעל איז פּערבלוטיגט געוואָרען.

(* אַ יונגע מכשפה, אַ מיידעל וואָס שטיקט פּערד.

פון צופיעל יוגענד און פרישקייט האט שרה'קע אליין נישט געוואוסט וואס זי וויל. זי האט פערביסען די ליפען, זיך אוואַרף געטהאן אין גראַז אַרײַן, פּערוואַרפּען דעם קאַפּ אויף אַ הינטער און דערזעהן ווי דער וואַלד, די ווינד-מיהל ברענען אין דער ווייכסעל. און דאָרט וואו דער וואַלד שניידט זיך אין וואַסער אַרײַן, געהט אַ פּאַרעל מיט די פּיס אַרויף.

שרה'קע האט זיך צולאכט, זיך מיט אמאל דערשראקען פאר'ן אייגענעם געלעכטער, זיך אויסגעצויגען, ווי גרויס זי איז געווען, דאָס פּאַרעל זאל זי נישט באַמערקען און אויף אלע פּיער אַהינ-טערגעקראַכען הינטער אַ קוסט.

אַ ציגיינער מיט נאָך נאָך אַ יונגע ציגיינערין זיינען אַנגע-קומען פון דער צווייטער זייט ווייכסעל. זיי האָבען צונויפגענומען עטליכע שטיינער און צולייגט אַ פייערעל. דער ציגיינער האָט אַרויסגענומען פון דער ציגיינערנס פּלאַכטע אַ ווייס גענזעל, אַרײַנגעשטעקט זײַן גראַבען פינגער אין צועפענטען שנאַבעל ווי אַ האַק, האָט דער שנאַבעל זיך פאַרקלעמט און דאָס גענזעל איז געבליבען הענגען מיט אויסגעצויגענע לאַפּקעס און מיט פּערגליי-זעלטע אויגען. די ציגיינערין האָט דאָס לעבעדיגע גענזעל באַ-קלעפט מיט ליים די פּעדערען זאַלען זיך אַלײַן אַפּצופּען און האָט עס אַרײַנגעלעגט אין פייער. זי האָט פּערשאַרצט דאָס קלייד ביז איבער די קניעהן, אַפּגעוואַשען פון די הענד און פּיס דעם ליים און אַרויס צום ציגיינער.

דער ציגיינער האָט זיך בעהאַלטען הינטער אַ פּערצווייגטען בויב, ווי מען בעהאַלט זיך פאַר אַ קליין קינד. ער האָט זיך גע-דרעהט אַרום דעם בויב, תּמיד אויסגעקומען הינטער איהרע פליי-צעס און די ציגיינערין האָט איהם געזוכט, נישט געוואוסט וואו ער איז אַהערגעקומען. דער ציגיינער איז אַפּער פון הינטער'ן בויס צושפּרייט די הענד, האָט די ציגיינערין מיט אַ פּרעהליכען קוויטש זיך אַ וואַרף געטון איהם אויף'ן האַלז. זיי האָבען זיך אויסגע-צויגען און זיך גענומען קייקלען איבער'ן גראַז ווי קודלאַטע הינד. שרה'קע האָט זיך שיעור נישט צולאכט אויף'ן קול, וואָס גרוי-

סע שפיעלען זיך ווי קינדער, דערפיהלט ווי פון די שפיץ פינגער צוואקסט זיך עפעס איבער איהרע אלע גליעדער, האט זי איינז געהאלטען דעם אטהעם און זיך פערשעהמט.

זי האט מיט אמאל א צאפעל נעטון — א יונג פייגעלע איז ארויסגעפאלען פון א נעסט און געבליבען ליגען נעבען איהר ווי א שטיין. שרה'קע האט געכאפט דאס פייגעלע, עס געמינטערט, אריינגעשטעקט דאס שנעבעלע זיך צווישען די ליפען, געהויכט, באנעצט דאס שנעבעלע מיט שפייעכטץ, איז דאס פייגעלע צו זיך געקומען. זי האט אריינגעלייגט דאס פייגעלע אין בוזעם און א פערגאפטע געקוקט אויף'ן ארט וואו דאס פארעל איז געלעגען. דאס קליינע נפש'ל האט געווארעמט הינטער'ן הארץ, געלעט מיט די פליגעלער, מיט'ן שנעבעלע און אז אנגענעהמער, פרישער ריח פון געבראטענע גאנז האט גערעגט, מיער געמאכט — האט שרה'קע פון גרויס גליק אזש פערמאכט די אויגען.

און איבער דער וויכסעל האט זיך געטראגען וואנדע, געשפרייט די פאלעס פון איהר קלייד איבער די שפיצען פון די בויך מער — האבען זיי אויסגעזעהן ווי קופערנע און בורשטינענע זיי לען. זי איז מיט אמאל געבליבען הענגען אנטקעגען דער פער-געהערדער זון, זיך געוויגט אויף דורכזיכטיגע וואלקענדלעך און אכגעגאסען שרה'קען מיט פליטערלעך, מיט בלענדענדע שרוטענער לעך.

און די מאמע, א וואסערדיגע, געשלייערט אין שבת'דיגע, טער-קישע שאל-טיכער האט גערופען, איהר געוויזען שנירלעך פערעל, לאנגע דימענדענע אוירינג, אראפגענומען פון הארץ א כותל-מערבי, גרויס ווי א גאלדען טעצעל און זיך געשפיעלט, גערופען צו זיך —

די פייכטע, פרישע ערד האט פון צופיעל פרשקייט זיך אזש געשפאלטען, דערפיהלט אין זיך מיליאנען באשעפענישען, האט די ערד מיט טויזענדע ריחות שווער און אפגעהאקט געאטהעמט, זיך צוברומט און איינגעהילט, איינגעשלעפערט אלץ ארום.

שרה'קע האט דערפיהלט ווי די ערד קיהלט איהר לייב, ווי

די ריהות פער'שכור'ן זי, האט זי זיך איינגעגראבען מיט די שפי-
צען פון די פיס, פון די הענר אין דער פייכטער ערד, האט די ערד
זי דורכגענומען איהרע אלע קעמערלעך, וואס זיינען געשלאפען
פופצעהן יאהר, האבען זיך ביסלעכווייז גענומען עפענען, ווי זיי
וואלטען אנגעקוואלען פון דער ערד, געווארען פולער, איבערגעגאנגן
גען, האט שרה'קע נאך שטארקער פארקוועטשט די אויגען.

א נישט צופרידענע, וואס שרה'קע קומט נישט, האט וואנדע
נעכאפט איין וואלקענדעל נאכ'ן צווייטען, זיי אנגעווארפען ווי א
בארנ, פון כעס צובראכען דעם בארנ, איז פון די וואלקענס ארויס
דער יונגער פאטאצקי אויף א שווארץ צונאווען פערד, זיך געטראגן
גען צו שרה'קען.

א בויניגער, מיט בלאנדע לאקען איז ער געבליבען שמעהן ביים
פערד אין דער העלפט געבויגען:

— שעהנע פאנגא, שרעק זיך נישט! דאס בין איך, דיין
געליעבטער. איבער פעלדער, איבער וועלדער זוד איך דיך. דעמ-
בעס זיינען אלט געווארען, פון אלטקייט געפאלען, פעט געמאכט
די ערד, ארויסגעשפארט צו די וואלקענס נאך שטארקערע דעמ-
בעס און איך זוד דיך אלץ. איצט וועט אונז שוין קיינער נישט
שיידען! קום, שעהנע פאנגא, זעץ זיך אויף מיין שווארצען פערד,
האלט זיך פאר מיין ווייסען פלאשטש, קום! די טישען זיינען
געגרייט, די געסט ווארטען אויף אונז און מיין פאלאץ איז וויסען
אהן דיר — — —

דער גראף האט זי גענומען אין זיינע ארעמס, זי געטוליעט אין
ווייסען פלאשטש און דאס פערד איז געפלויעגען, זיך געטראגען
ווי א שווארצער אדלער וואלד איין, וואלד אויס.
שרה'קע האט געפיהלט ווי דעם גראף'ס בלייבע ליפען גלי-
הען, ברענען, האט זי זיך געטוליעט צו איהם אלץ שטארקער,
שטארקער, או — ה!

עטוואס א מיעדע, א פער'חלום'טע האט זיך שרה'קע אויפגע-
שמעלט, אויסגעגלייכט דאס צוקנייטשטע קליידעל און דערפיהלט

אז זי איז געווארען אנאנדערע. זאכען וואס זי האט בין אהער כמעט נישט באמערקט, האבען מיט אמאל אויפגעבליצט ביי איהר אין מה און זי האט זיי גאר אנדערש געזעהן. שרה'קע האט זיך כארשעהמט פאר זיך אליין און זיך ארומגעקוקט. איהר האט זיך אויסגעדאכט, אז אין דעם האלב טונקעלען וואלד, ערנעץ דארט הינטער ביימער זיצען דער טאטע, בריינע, ברוד, לאזען קיין אויג נישט אראפ פון איהר — איז זי שטארק רויט געווארען. פון אלע זייטען האט זי דערהערט טריט, דערזעהן אזוי פיעל הענד, האט זי גיך ארויסגענומען פון בוים דאס פיינעלע, עס ארויפגעשטעלט אויף א צווייג און זיך געלאזט געהן אהיים.

דער וואלד האט גערוישט, דאכט זיך געדיכטער געווארען און דא און דארט זיינען געשטאנען בויגיגע יונגען מיט צושפרייטע הענד און געווארט אויף איהר — האט זיך שרה'קע צום ערשטען מאל דערשראקען צו געהן מיט'ן וואלד און איז געגאנגען מיט דער ווייכסעל.

דאס געזאלצענע ווינטעל וואס עס האט זיך געטראגען פון דער ווייכסעל האט זי אויסגעניכטערט און שרה'קע האט זיך דער-פיהלט נאך פרישער און גליקליכער. זי איז כמעט געלאפען אהיים, אנגעריהרט אויף'ן וועג יעדען בוים, יעדען קוסט, זיך דערמאנט אז ברוד'ן, ווי ער איז געזעסען אויף'ן פערד און גע-מאכט קולות, און זי האט זיך שטארק צולאכט. עס איז איהר מיט אמאל קאלט געווארען. שרה'קע האט גענומען לויפען נאך גיכער, נישט געוואלט טראכטען, איז, ווי אויף צו'להכעיס, ברוד, אז אויס-געוויקטער, א שרעקעדיגער, איהר אלץ געקראכען אין קאפ אריין. אויף'ן הויף האט זיך שרה'קע אפגעשטעלט. דער קאלטענע וואטער הונד מיט'ן דרענגעל צווישען די פיס איז ארויס פון דער בודע, זיך איבערגעצויגען מיט א הייזעריגען ביל גלאט אין דער וועלט אריין און זיך גענומען רייבען ארום שרה'קען. דער הונד האט עפעס דערשמעקט, זיך מיט אמאל דערפיהלט פרישער, זיך גענומען יאנען נאכ'ן אייגענעם עק, האט אבער דאס דרענגעל איהם אפגעשלאגען די הינטערשטע לאפעס, האט ער זיך אויפ-

געצויגען נעבען דער בודע און זיך פערקוקט. די היהנער זיינען
שױן געזעסען אויף די לייטערלעך און גערעדעלט. די קוואקע
האט גדלות'דיג, ווי א באיאהרענטע בעל הבית'טע גערופען די
קינדער שלאפען, געשארט מיט די פיס, מיט'ן שנאבעל, געפונען א
קערנדעל — און א מחנה קורטשאקעס האבען זיך געווארפען צו
דער מוטער, געזוכט מיט די שנעבעלעך.

א שווארצער קרוק* מיט א קרומען שווארצען שנאבעל, ווי
א האט האט זיך בעוויזען זעהר הויך, זיך גערעדעלט, דורכגעשני-
פען פערשיעדענע קרייזען און געקוקט מיט זיין ביזן אויג אויף
די קורטשאקעס. די הוהן האט גענומען קוואקען, צושפרייט די
פליענעל, אויפגעשטעלט די פעדערען, ארונטערגענומען די קינדער.
דער קרוק האט זיך אראפגעלאזט, דער שווארצער קרומער
שנאבעל אפען, דאס אויג רויטליך, שפריצט פייער. די הוהן האט
זיך געווארפען מיט א קוואקעריי אויף'ן פייענעל, עס האבען זיך
בעוויזען פעדערען, דער קרוק האט זיך צוריקגעצויגען און פון
דער הוהן האט געטריפט בלוט.

דער קרוק האט זיך ארויפגערעדעלט זעהר הויך, ארויסגעלאזט
אויף'ן וועג אויפטרייסלענדע געשרייען, באלד צוריק אראפ, זיך
געוואלט ווארפען אויף דער הוהן. דער קרוק האט א האסטיגען
דרעה געטון מיט'ן פליענעל, געכאפט מיט'ן שנאבעל א קורטשא-
קעל און פערשוואונדען.

די הוהן איז געלאפען איבער'ן הויף ווי א משוגענע און גע-
קוואקעט.

מיט אמאל, ווי איבער נאכט, איז שרה'קע אויסגעוואקסען פון
אידע קליידער, געווארען שעהנער און צייטיגער פון טאג צו טאג.
די שפיציגע הענד און פיס, וואס האבען זיך געהאלטען אין איין
ווארפען אין די אויגען, ווי דער קערפער וואלט פון עפעס אנדערש

* א הויגעלע פון אדלער סין.

נישט בעשטאנען, זיינען מיט אמאל פערשוואונדען. די צופארע טע ערה, די זונג, האבען זי פאר די עטליכע זומער חדשים דורכגענומען, ווי א זאפטגיגע פרי ווען זי ווערט צייטיג און די רייפ־קייט האט ארויסגעקוקט פון איהר לייכט זומער קלייד.

זי איז זעלטען ווען געזעסען אין שטוב, גאנצע טעג איז זי געווען אין וואלד, זיך פערקליבען טיעף, וואו דער וואלד איז געדיכט און וואו מען זעהט זעלטען וועמען. און פונקט ווי א כשרף מאכער טוט א מאד מיט'ן שמעקעלע און רופט ארויס וועמען ער וויל, אזוי האט שרה'קע נור געדארפט זיך אוועקלעגען הינטער א בוים, פערמאכען די אויגען און דער יונגער פאטאצקי מיט די בלאנדע לאקען איז געשטאנען נעבען איהר און זי האט מיט איהם געסוּן וואס איהר מיידעלשע הארץ האט געלוסט.

זי האט איהם כמעט תמיד פערטוישט אויף קראנענבערגען, וועמען זי האט בעפרייט פון דער תפיסה, זיך פערקליבען מיט איהם טיעף אין וואלד, געוואלט איהם האבען נור פאר זיך. און אז זי האט זיך פון צופיעל פרייד פארבענקט, האט זי זיך געלאזט מיט קראנענבערגען איבער דער וועלט. וואו זיי האבען זיך באוווּזען זיינען מענשען געווארען גליקליך, אויפגעהערט זיך צו טייילען אין רייכע, און ארימע, איבערגעלאזט די הייזער אפען אין טאנצענדיג זיינען קינד און קייט זיי אנטקענען געקומען.

און אז זי האט געעפענט די אויגען און זיך דערמאנט און דאס אלץ איז נישט מעהר ווי א חלום, האט איהר עפעס אויך נישט שטארק באנג געסוּן, ווי זי וואלט נישט געגלויבט, און האלב פערזשמורענדיג די אויגען, האט זי ווייטער געצויגען דעם חלום און שעה'ן לאנג געפלאפעלט מיט'ן בויגיגען אינגעל.

שרה'קע איז געלענען הינטער א בוים אין א ווייס באטיססען קליידעל. זי האט ארויסגערוקט איבער'ן שמערען א צופאטעל־טע קושטמע האר, צוויי מאל ארומגענומען די האר מיט איהר לאנגער בייטש קרעלען, זיי אויסגעפלאכטען ווי א קרוין און געשמיכעלט צום בויגיגען אינגעל, געשמייכעלט צו קראנענבערגען:

- און דו האסט מיר מאקע ליעב? שטארק ליעב?
 — אודאי האב איד דיר ליעב!
 — ס'א'ליגען. ווען דו וואלסט מיר ליעב געהאט וואלסטו
 נישט נאכגעטראגען צעשקען דעם שלעפ.
 — אז דו ווילסט נישט ביזט איינגעשפארט. נישט נור דעם
 שלעפ וואלט איד דיר נאכגעטראגען, נור אפילו די טריט געקושט
 — — —
 — טא לעג זיך ביי מיינע פיס!
 קראנעכערג האט זיך אראפגעלאזט אויף די קניע, געקושט
 איהרע פיס.
 — גוט אזוי!
 — און וועסט שוין מעהר נישט פערפאלען ווערען, מיר איי-
 בערלאזען איינע אליון און אוועק צו די פויערים?
 — כ'וועל דיר נישט איבערלאזען!
 — איד האב פינר פויערים.
 — פארוואס?
 — כ'ווייס נישט — — — ווייסט, זיי שלאגען די ווייבער —
 — איז אמת, וואס בריינע זאגט אז מען האט דיר געשלאגען
 אין געפענגעניש?
 — אמת!
 — און דו האסט זיך געלאזט?
 — זיי זיינען געווען שטארקער.
 — און די פויערים וואס זיינען געזעסען מיט דיר האבען דיר
 געלאזט שלאגען?
 — זיי האבען מיר נישט געקענט העלפען.
 — זיי האבען יא געקענט, זעהסט, דו דארפט מעהר נישט
 געהן צו זיי, זיך איינשמעלען ס'לעבען, זאנסטו מיר צו אז דו
 וועסט מעהר נישט געהן?
 — גיין.
 — האב איד דיר נישט ליעב, געה, כ'בין מיט דיר ברונז!
 — שרה'קע.

- וואס איז?
 — זיי נישט ברונג.
 — זאגסטו מיר צו?
 — יא.
 — טא נעם מיר ארום!
 — שטארקער!
 — שטארקער!
 — כ'האב מורא!
 — שרעק זיך נישט, טייערע, כ'בין מיט דיר!
 — זעה נור וואס וואסער-מיידלעך!
 — וואס טון זיי?
 — זיי נייען מיר א קלייד.
 — פון וואס?
 — פון זילבערנע טראפענס וואסער, פון בלוע וואלען, פון גאל-
 דענע פליס פערערען — — —
 א וואסער-מיידעל איז אויסגעוואקסען פאר שרה'קען:
 — טהייערע, קום ניכער! די טישען זיינען נעגרייט, די
 געסט ווארטען אויף אונז און דער פאלאץ איז וויסט אן דיר, מיינ
 קייסעריג, די קייסעריג פון דער ווייכסעל!
 — כ'האב מורא!
 — שרעק זיך נישט, איד בין מיט דיר!
 — כ'האב מורא כ'וועל זיך איינגעצען פיינע קליידער.
 — טא טהו זיי אויס.
 — ביזט גערעכט.
 שרה'קע האט זיך אויפגעשטעלט, פונאנדערגעחעקעלט דאס
 באטיסטען קליידעל, עס געלאזט ליגען ארום איהרע פיס, ווי א
 בייגעל, און ארויסגעשפרונגען. זי האט גענומען אויפקעפלען די
 שיד און זיך געפיעשטשעט:
 — כ'שעהם זיך.
 — פאר וועמען?
 — פאר דיר.

— פאר מיר?

— יא.

— קעצעלע!

— מאָ בעהאַלט זיך דאָרט, הינטער יענעם בוים, אַז נישט.
האַל איד זיך נישט אויסטון.

— אַז דו קוקסט מיט איין אויג! קוק נישט — — —

— אַם אַזוי, זיי אַ נומער!

שרה'קע איז ווייסען העמדעל ביז איבער די קנייה, איז גע-
שפרונגען, פון איין פוס אויף'ן צווייטען. זי איז נישט געוואָהנט
געווען אַ געהז באַרפּיס, האָט זי יעדע וויילע זיך געכאַפט פאַר אַ
פּוס, צוגעהינגט, געשפּרייזט ווי איבער צושטויסען גלאָז.

שרה'קע איז געבליבען שמעהן איז וואָסער איבער די קנעכ-
לעך, פּערושמוצעט די שוואַרצע אויגען און הנאה געהאַט, וואָס
דאָס וואָסען סיהלט און די זון ברענט. זי האָט עטוואָס אונטער-
געשייבען דאָס העמדעל, ווי זי וואָלט מורא געהאַט עס איינצו-
געצען, און געקוקט אין דער קלאַהרע, דורכזיכטיגע ווייכסעל, וואו
יערעם שטיינדעל האָט געלויכטען, יעדעס גרעזעל האָט זיך גע-
ציגען צו דער נון, זיך געשפּיעלט מיט זוניגע פליטערלעך און אַ
גריין זשאַבקעלע האָט זיך צולעגט ביי'ם ברעג, פּערוואַרפען אין
וואָסער די לאַפּקעס, אויפגעהערט שילטען און זיך געוואַרעמט.

די ווייכסעל האָט זיך גערונצעלט, געלאַפען באַרג אַראָפּ, גע-
וויספּערט, דער וואַלד, שרה'קעס וואַלד, איז געשטאַנען ווי אַן אַל-
טער בעוואַקסענער זיידע, ווי אַ ריען, געהיט דאָס אייניקעל, קיין
איין נישט אַראַפּגעלאָזט פון איהר — איז שרה'קען מיט אַמאל
אַזוי נוט, שטאַרק נוט געוואַרען. זי האָט אונטערגעשמעלט דער
צופּלאַמטער ון דאָ דעם האַלז, דעם קאַרק, די פּלייצעס, דעם גאַנ-
צען קערפּער, אַזש געקרעכצט פון פּרייד.

שרה'קע האָט אויפגעהויבען אַ פּוס און ווי אַ יונג, שעהן פּער-
דעל האָט זי פון וואוילטאַנג געבריקעט, מוטנע געמאַכט דאָס וואַ-
סער, וואַרפענדיג שטיינדלעך היז און צוריק. אַ צורייצטע האָט
זי אַ כאַפּ געטון מיט ביידע הענדר די זויס פון איהר ווייס העמד,

זי צושפרייט, געקוקט אויף איהר קלאהר און לויטער לייב, געצאטהעמט דעם ריח פון איהר יונגען קערפער, זיך אליין א קרש געטון, זיך איינגעביסען, ווי מען בייסט זיך איין אין א זאפטיגען עפעל, אין איהר אייגענער ברוסט און נישט ווילענדיג א פאמיש געטון איבער'ן וואסער — זיינען הונדערטער זילבערנע טראפענס ווי א האגעל, ווי פייערדיגע פונקען, דורך מיט א בריה איבער איהר צופלאממען לייב און שרה'קע האט מיט א פרעהליכען קוויטש זיך אונטערנעמונקען.

א פרישע, אן אויסגעניכטערטע איז שרה'קע ארויס פון וואַ סער, צופלאממען איהרע שווארצע נאסע האר און זיי געטרוקענט אונטער דער הייסער זון.

טרוקענע צווייגלעך האבען ערנעץ געקנאקט, זיך געבראכען, אין שרה'קע, ווי אן איבערגעשראקענע סארנע, פערשוואונדען אין וואַלד. זי האט זיך אויף ניד גענומען אנטהון. דאס קאלטע וואַ סער, די פייכטע, פאריגע ערה, די ווארוימע וואַלד ריחות, וואַס האבען געשלאגען אין פנים אריין, ווי פון פריש געבעסן, דאס אלץ האט גערייצט, געמאכט אפעטיט און שרה'קע האט זיך מיט אמאל שטארק פערואאלט עסען. זי איז גענאנגן אהיים. ביי'ם הויף האט שוין שרה'קע דערשמעקט דעם ריח, וואַס האט זיך געטראגען דורכ'ן אפענעם פענסטער, פון פרישע, אונשערישטע קארטאפעל, פון איינגעדעמפט פלייש. זי האט געפיהלט ווי אלץ אין איהר וויל עסען און מיט ציטערדיגע נאז-פלינעל, ווי ביי א יונגע חיה ווען זי דערשמעקט פלייש, איז שרה'קע מיט עמליכע שפרונג געווען אין שטוב.

— בריוגע, כ'שטארב עסען!

— טאקע נוט וואס דו ביזט געקומען, כ'האב נור וואס אפגע-

זיעט די קארטאפעל.

שרה'קע האט ניט געוואוסט וואס פריהער צו עסען. זי האט געכאפט די הייסע קארטאפעל אין טויל אריין, זיך געבריהט, זיי געווארפען פון איין באק אויף דער צווייטער, געכאפט א ביס פלייש, א פאך רויפלעך אונערקעס, א לעפעל זיסען עסיג.

— וואס יאנסטו זיך, וואס? זעה נור, ווי אימיצער וואלט גע-
ווארט אויף איהר! שרעק זיך נישט, סיינער וועט דיך נישט צו-
כאפען — האט כריינע זי געשמראפט און זיך אוועקגעזעצט מיט
פארלעגטע הענר אנמסקענע שרה'קען.

— כ'בין שוין לאנג אזוי הונגעריג נישט געווען, כ'האב גע-
מיינט כ'וועל אויפעסען, כ'ווייס — א — אן אקס מיט קא-
פיטעס! — האט זיך שרה'קע צולאכט — און וואו איז דער טא-
טע?

— ביזט נאך נאך א ווילדע, שרה'קע. ס'איז שוין, אויף מיי-
ווארט, צייט אז דו זאלסט זיך אביסעל סמאטקעווען, אויסטון די
קינדער שיכלעך, ווי לאנג איז דער שיעור? ביז דאך שוין א כלה
מיידעל! דו פרעגסט וואו איז דער טאטע? ער איז געפאהרען
אין שטאדט אריין צו דער מוהמע גיטעל.

— עפעס אין מיטען דערינען?

— וואס דען, ווארטש ביז אנאנדערער וועט אויסכאפען?

— וואס מיינסטו?

— כ'מיינ, לאז מען זיך נישט נארען, מען האלט ברוך'ן פאר'ן
בעסטען כחד אין שטאדט, און ער שמעהט אין די שעהנסטע
שידוכים, הלואי אויף אלע אירישע זיהן געזאגט, טענה איד, אז
ער איז נוס פאר אנדערע, איז ער דאך פאר אונז אודאי גוט!
פארט אז אייגענע, א שוועסטער סינר. דארף מען טון א שידוך
פון דער פרעמד, מאפען אין דער פינסטער, וואו מען קען קיינעם
נישט, דען, טאכטערשי, א שידוך איז א בלינדע זאך און א טאכ-
טער איז קיין זון. צווישען אונז זאל עס בלייבען, שרה'קע ביזט
קיין עק הרע א שעהן מיידעל, נור אפילו מיט דער שעהנסטער
טאכטער איז זיך נישטא מיט וואס איבערצונעמען, וואס זאגט
מען — אז מען האט א זעהן האלט מען די פיס אויף די שטאלען
און אז מען האט א טאכטער ווערען די פיס געשוואלען.

— אז כ'ווייל נאך נישט קיין חתן! — האט זיך שרה'קע צו-

לאכט.

— ס'רעדט זיך נור אזוי, שרה'קע, איד האב אויך ניט געוואלט

און פונדעסטוועגען בין איד אין דיינע יאהרען שוין א מאמע נע-
ווען. וואס האב איד קיין ליגען נישט געוואלט זאגען? יא. דער
טאטע וויל אז איהר זאלט נאך דער חתונה וואהנען מיט אונז.
ברוד וועט זיצען און לערנען, ספרים קיין עין הרע פעהלען נישט
דערווייל וועט ער זיך ביסלעכווייז באקענען מיט'ן געשעפט און
נאך הונדערט און צוואנציג יאהר, די שעה זאל נישט בע'שעה'ן
וועט ער איבערנעהמען דעם מסחר. די מוהמע גיטעל ווידער וויל,
אז איהר זאלט וואהנען נאך דער חתונה ביי איהר. און דעם אמת
געזאגט, קען מען צו איהר גאר נישט האבען, אז עלענד מענש,
קראנק, א צובראכענער שארבען, זי שפיעגעלט זיך דאך אין ברוד'ן,
נו, איז א וואונדער? האב איד דעם טאטען אז עצה געגעבען אז
ער זאל מאכען א קניפ מיט א שלייה — לאז די מוהמע גיטעל איינ-
לעגען דאס געוועלבעל, זי מאכט סיידווייסי דארט „איישעם-
שיישעם“ און זיין מיט אונז צוזאמען, נו, וואס זאגסטו שרה'קע
שי? יעצט ווענדעט זיך בלויז אין דיר?

— לאז מיר צורוח, אז כ'וויל נאך נישט קיין חתון — האט
שרה'קע שטיפעריש געזאגט, זיך אנגעטרונקען מיט קוואל וואסער
פון א קרוג און איז ארויס פון שטוב.

א געשפארעטער האהן מיט א בלוטיגען קאם האט געפיהרט א
מחנה היהנער. די היהנער האבען זיך געהנטער גערוקט צום
האהן, געהויבען די פליגעל אז די רוקענס זאל'ן אויסזעהן ברייטער,
גערעהט מיט די נארישע קעפלעך, זיך געפיהלט זיכער און נע-
קוואקעט.

דער האהן האט זיך יעדע ווילע א שטעל געטון אין זיין נאנ-
צער גרויס, צושפרייט די פליגעל, פערריסען דעם גרגרת, אויפנע-
שטעלט דעם קאם און זיך צוקרעהט. עס האט געהייסען — ער
האט בעזיענט דעם קלענערען האהן, וואס איז נאכגעגאנגען א צו-
שלאגענער נאך דער סטארע און ביי איהם צונענומען די ווייבער.
שרה'קע, וואס איז די נאנצע צייט געשטאנען און זיך צוגע-
קוקט ווי דער גרויסער האהן האט צושלאגען דעם קליינעם. האט
זיך אונטערגע'גנב'עט, א כאפ געטהאן דעם האהן, ווען ער איז

זיך פערנאנגען אויף דער העכסטער אקטאווע און איהם אפגע-
 פוקט איז דער קארעטע מיט וואסער.

דער האהן איז געבליבען שטעהן א צוטומעלטער, נישט נע-
 וואוסט וואס דא איז געווארען און געהאלטען אין איין שלינגען
 לופט. פון קאפ, פון די פליגעל, פון די פיס האט גערונען וואסער
 און אליין איז ער מיט אמאל געווארען אזוי קליין, קלענער פון א
 הוהן. ער האט געטאקעלט מיט'ן נאסען קעפעל, זיך געווישט די
 פארצעלאיענע אויגען און אז איינגעקארטשעטער זיך גענומען דר-
 קען אונטער דער זון.

דער צושלאגענער האהן האט זיך גלייך א שטעל געטון, פער-
 ווארפען איין פליגעל רעכטס דעם צווייטען פליגעל לינקס, פעררי-
 טען דאס קעמעל און מיט א פאטשעריי האט ער זיך צוקרעהט צום
 ערשט רעכטס, דערנאך לינקס, אזש אונטערגעטפרונגען פאר
 פרייך — האבען די היהנער ביסלעכווייז איהם ארומגערינגעלט,
 זיך גענומען פאר איהם חו'דלען און ער איז מיט זיי אוועק.

שרה'קען איז מיט אמאל עפעס קלאהר געווארען. זי האט
 זיך אויף א וויילע פערטראכט, געפיהלט ווי אלץ אין איהר בענקט,
 צאפעלט, וויל א געשריי טון און די פיס ווי פון גומע שפרינגען
 אונטער, האט זי זיך אוועקגעזעצט אויף דער הילצערנער הוידע,
 זיך פאמעלעך צואווייגט:

קומט דער ליעבער זומער, זומער,

שפיעלען מיר איז זאמד...

די הוידע האט זיך שטארקער צואווייגט און יעדעס מאל ווען
 זי האט זיך אויסגעגלייכט מיט דער ערד, האט שרה'קע אונטער-
 געשטעלט א פוס און זינגענדיג זיך געהויבען אלץ העכער און הע-
 כער.

דאס וויגען זיך האט איהר באַלד דערעסען, האט זי פערביי-
 טען די ליפען, זיך כלומרשט צואווייגט, ווי א צופיעשטשעט קינד,
 גליינטערגענומען הינטער זיך די פיס, זיי באדעקט מיט'ן באטיס-
 פונן קליידעל, פערמאכט די אויגען און געבליבען ליגען ווי אין א
 וואסערדיג שיפעל.

ארום איז געווען אזוי שטיל אז זי האט געקענט ציילען דעם
 טיקטאק פון איהר אייגען הארץ. א ביהו האט זיך געטראגען מיט
 א הוושעריי ארום איהר רעכטען אויער, האט שרה'קע עס געוואלט
 פארשטעלען, זיך געפוילט אפערצונעהמען די האנד, געבליבען לוי-
 גען ווי פריהער און געווען זיכער אז זי ווינט זיך נאך, כאטש די
 הוידע האט זיך שוין לאנג געהאט אפגעשטעלט. זי האט מיט א
 מאל דערפיהלט א האנד אויף זיך און געעפענט די אויגען.

— ווי דאס באקט זיך אויף דער זון, ווי א קאץ! דער קאפ
 וועט דאך דיר וועה טון! וואס איז, שרה'קע ביזט נישט געזונד?
 — וואס פאלט דיר איין — — —

— עס איז עפעס ניט נלאטיג, שרה'קע, דו זאלסט זיך אין
 מיטען העלען טאג אזוי אוועקלעגען? זאג, וואס איז דיר?
 — ס'איז אסור גאר נישט, בריינע — האט זיך שרה'קע פער-
 לויצען צושטייבעלט, ארומגעכאפט די אלטע, זי גענומען קישען
 און געפיהלט ווי עפעס שטעהט איהר אין האלז.

— טא זעץ זיך אין שאטען!
 שרה'קע איז אראפ פון דער הוידע, זיך איבערגעצויגען און
 זיך גענומען רייבען די אויגען.

די אלטע בריינע האט ביים ערשטען קוק זיך אָנגעשטויסן
 וואס מיט'ן מיידעל טהוט זיך. זי האט זי ארומגענומען ווי א
 מומער, צוגעפיהרט צו דער באַנק, וואס איז געשטאנען הינטער
 פענסטער, זיך געזעצט און אָנגעשפארט שרה'קעס קאפ און איהר
 אַקסעל:

— איצט, טאכטערשי, דערצעהל מיר?
 — וואס זאל איך דיר דערצעהלען? — האט שרה'קע גע-
 מענט א פאר אויגען.

— כ'מיון — — — דארפסט זיין גליקליך, ביזט קיין עינד
 הרע יונג, שעהן, דערצו קריגסטו אזא וואוילען חתן, וואס קריסט
 זיך? מיט אז אמת. זאג — האט בריינע אָנגעשטעלט אויף
 שרה'קע א פאר ווייכע אויגען — האסטו עפעס אויסצוועצען גע-
 גען ברוד'ן? ווייסט דאך, אז דו וועסט נישט וועלען, וועט דיר

קיינער נישט נויטען! דען וויסען זאלסטו, טאכטערשי, אז נע-
 געהטע זאכען טרענען זיך! מיר אבער דאכט זיך, אז קיין בע-
 סערען חתן, ווי ברוך, קען זיך קיין אידישע טאכטער נישט ווי-
 שטן! לאמיר זיך נישט נארען — וואס, דער יחוס געפעלט דיר
 נישט? ס'איז דאך דיין שוועסטער קינד! זינדיגסט שרה'קע
 זינדיגסט — — — א זיידענער בחור, דאס פנים אזוי איידעל, די
 שכינה רוהט דאך אויף איהם און דער עיקר — האט בריינע שרה'-
 קען אינגערומט אין אויער אריין — מען שמועסט אז ער איז
 דער בעסטער בחור אין בית המדרש... ביזטו נאך יונג, קריכען
 אלע נארישקייטען אין קאפ אריין, מענסטו מיר גלויבען, כ'בין
 אויך אמאל יונג געווען, נאך דער חתונה זעהט מען איצט אז
 נישט אלץ וואס האט געבלישטשעט, איז גאלד! דער עיקר איז
 די יאדע, די שאלעכץ פאלט סיירוויסיי אראפ! זינדיגסט
 שרה'קע, זינדיגסט... נו, וואס האב איך זיך אוועקגעזעצט, כ'וועל
 א קוק טון צו די בהמות.

שרה'קע האט די גאנצע צייט פערלירען געשמייכלט, זיך
 גע'חדוש'ט וואס בריינע רעדט מיט איהר, ווי מיט אן ערוואקט
 סענער, זיך געשעהמט איהר צו קוקען אין די אויגען און אז זי
 איז געבליבען אליין, האט זי זיך נישט געקענט שענקען, פארוואס
 זי האט געשוויגען, געדארפט איהר געבען צו פארשטעהן אז פון
 דעם שדוך וועט גארנישט ווערען, אז זיי זאלען אויפהערען איהר
 צו פארדרעהען דעם קאפ מיט ברוד'ן.

די שטילקייט ארום האט שרה'קען דענערווירט. זי האט
 נישט געוואוסט וואס צו טון מיט זיך, זיך דערפיהלט אן איברי-
 גע, נישט געוואלט קלערען אז ס'גאנצע לעבען וועט זי פטר'ן אין
 דעם הויז, געהאפט אז עמיצער וועט קומען, מוז קומען און מיט
 געוואלד זי ארויסרייסען פון דאנען. זי האט פארביסען
 די ליפען, חשק געהאט אונטערצוצינדען דעם טרוקענעם
 סטאן מיט היי, וואס איז געשטאנען אין מיטען הויף, —
 ס'זאל באטש פלאקערען! א מיעדע איז זי געבליבען זיצען אויף
 דער היינף, געקוקט צום וואלד צו. דער וואלד האט געשפיגען

זיינע מעשיות און וואָס נעבעלהאָפּטער זיי זיינען געווען, דער צעהלט וועגען אונגעגליכע העלדישקייטען וואָס מען קען נור ביי קומען אין חלום, אַלץ רוהיגער איז שרה'קע געוואָרען.

די טיעפע וועלדער, דער גרויער הינקערדיגער וואַלד־העסער און אפילו בריינע — אַלע האָבען געהאַט צו דערצעהלען וועגען אַ בלאַ-סער רחל מיט שוואַרצע אויגען וואָס האָט געצויגען שרה'קעס פאַ-סער בחור'ווייז ווי מיט אַ מאַגנעט.

זי האָט זיך אויפגעשטעלט, זיך געערגערט וואָס צו איהר קומט קיינער נישט, געליטען וואָס דער פּאָטער וויל איהר אויסקלייבען אַ חתן און געפיהלט אַ שנאה צו ברוד'ן. זי איז אַ גלייכגילטיגע אַרין אין שטוב, געגאַנגען פון איין צימער אין צווייטען און זיך אָפּגעשטעלט ביי די שווערע שענק מיט ביכער. צו'ם הונדערטען מאָל האָט זי איבערגעליינט די נעמען אויף די רוקענס, אַרויסגעשלעפּט „קרול כלאַפּוואו“ או אויפגעמישט די שטעל וואו אסתר ווארט איינע אליין ביי נאַכט אויפ'ן קייסער. דאָס יונגע האַרץ האָט ביי שרה'קען שנעלער אָנגעהויבען קלאַפּען זי האָט זיך אַ כאַפּ געטון, ווי עס וואָלט איהר מיט אַמאָל עפעס איינגעפאַלען, זיך שטיל אַרײַנגע'ננבעט צו בריינען אין שלאַף-צײַ-מער און נאָך שטילער אַרויס מיט בריינעס קרבן'מנחה סידור. זי האָט זיך בעהאַלטען אין דער סטאַדאַלע אויפ'ן פרישען היי און גענומען ליינען דעם „מעין־טהור“. ביים קלענסטער שאָרד האָט זי בעהאַלטען דעם סידור אין היי, כלומרש אַרײַנגעקוקט אין „קרול כלאַפּוואו“, זיך איינגעהערט געפיהלט אַז זי זינדײַגט, אַז אַ מיידעל דאַרף דאָס נישט ליינען, אַז ס'איז מיאוס, פאַרשטעהט נישט ווי ר'נאָך מען האָט עס אַרײַנגעשטעלט אין אַ סידור און אין דער זעלבער צײַט האָט זי ווייטער געליינט. זי האָט געשלאָנגען איין זײַטעל נאָך'ן צווייטען, געפיהלט ווי זי זינקט אין פרישען היי, ווי דער ריח נעהמט זי דורה, הילט איין און די ווייכע הייעלעך קושען די באַקען, פער'גנב'ענען זיך אַרום האַלן, ווי שפּיצען פון פינגער, בריהען, צוואַקסען זיך, קליאַמערן אַרום דעם נאַנצען קערפּער און דער ריח בלייבט הענגען איבער די אוי-

גען ווי א פארע, צוגיסט זיך איבער אלע גליעדער, פילט אן יעדן נערו, האט ביי שרה'קען אין מח זיך עפעס אָנגעהויבען פלאַנען מערען, וועבען. זי האט מעהר נישט געוואוסט וואס זי לייענט, מעכאניש געזאגט די ווערטער און אין דער זעלבער צייט אָפּגע-מאַכט ביי זיך אז זי וועט קיינמאל נישט ווערען אַ כלה פאַר ברוד'ן.

שרה'קע האט זיך געכאַפט אז זי האט דורכגעלייענט אַ זייער טעל און ווייס קיין איין וואָרט נישט וואָס דאָרט שטעהט. זי האט נאָך אַמאָל אָנגעהויבען פון אָנהויב, באַלד זיך ווידער פּער-פלאַנטערט, אָנגעוואָרען דעם פאַדעם, געזעהן ווי קראַנענבערג לאָזט זיך צו איהר אַראָפּ אויף אַ שטריק, טוט איהר אָן מאַנט-בילשע קליידער און זיי פּערשווינדען. זיי פּאַהרען אַ נאַכט מיט אַ טאָג און נאָך אַ נאַכט ביז זיי קומען אין אַ געדיכטען וואַלד אַרײַן. קראַנענבערג גראַבט אויס אַ קעסטעל פון אונטער אַן אַל-טען דעמב, געהט אַרויס אַ בלויען פּוינעל, פליקט אויס אַ פּער-דער פּונ'ם פּוינעל'ס קאַפּ און שרה'קע זיצט אויף אַ שוואַרץ צו-גאווען פּערד. צוועלף בויגיגע אינגלעך לויפען איהר נאָך, טראַג-גען דעם שלעפּ פון איהר וואַסער-קלייד און וואַסער מיידלעך גע-שלייערט אין ווייכע וואַלדענדלעך לויפען אויף אַ פּריהער, האַל-טען לאַנגע הערנער און שאַלען — רוקען זיך די ביימער איין, דער וואַלד הילכט, די ווייכעל שפּאַלט זיך און וואַנדע קומט שרה'קען אַנטקענען, פיהרט זי אין פּאַלאַץ אַרײַן.

שרה'קעס תנאים און ר' מענדעל'ס יאהרצייט.

דער אויווען, וואָס האָט פּערנומען איבער אַ האַלבע קיך, תּאָמ
געברענגט, רויט געמאַכט די בלעך און בריינע אַ צויאַכמערטע האָמ
אַלץ אין איינעם געשטופּט העלצער דורך די צונליהטע פּייערקעס.
צונעוואָרפען שטיקער קאַרע אונטער'ן דרייפּוס, וואָס אין געשמאַד
גען אין אַ ווינקעל און וואו אַ טאַפּ מיט גענוענע גריווען האַבען
זיך אויסגעלאָזט מיט אַ קוואַקעריי.

בריינע האָט געמישט דעם קרופּניק, יעדע וויילע אויפגערוקט
די בלעך פון באַקאויווען, אַריינגעשטעלט אַ ברענענדיג שייטעל
האַלץ און געקוקט צו די געבראַטענע גענו. זי האָט געהאַלטען
אין איין בעטען גאַט עס זאָל אַלץ גראַטען, יעדע וויילע געקוקט
דורך'ן פענסטער צו מרדכי פּאַהרט, געוואַלט ער זאָל בריינגען
וואָס מעהר חסידים. אַ קלייניגקייט עפּיס, שרה'קעס תנאים, ר'
מענדעל'ס יאהרצייט!

שרה'קע איז געזעסען ביי'ם פענסטער איבער אַ צועפענט בוך,
אויפגעצויגען אויף אַ גומע קרעלען און געקוקט אויף די פּערשנע-
עסע ביימער, ווי זיי וואַלטען געווען בעצויגען מיט צודריוועלמען
וואַטע.

— די קרעלען וועלען נישט אַנטלויפען, וועסט זיי מאַרגען
אויפציהען — האָט זיך בריינע געבעטען ביי שרה'קען — זעה
בעסער מען זאָל גרייטען צום טיש, יי וועלען דאָך באַלד אַנטא-
מען.

— האָסט דאָך געזאָגט אז מאַריאַנע וועט גרייטען צו'ם טיש?
 — האָט שרה'קע זיך געטוליעט אין אַ טערקיש זיידענעם שאַל.
 — אז די כלב'טע קומט נישט! מסתמא שוין ווידער זיך
 צעשלאָגען מיט וואַצקען. אזא שלום-בית אויף אלע גוים געזאָגט!
 נו וואָס זיצטו? גיכער!
 — כ'נעה שוין — האָט שרה'קע אָנגעהויבען צו בלעטערען
 ס'בוך.
 — ס'זאָל נישט נמאָס ווערען אַ גאַנצען טאָג צו לייענען?
 מאַכסט דאָך דיר די אויגען קאַליע! און גראַדע היינט האָסטו גע-
 מענט געמען אַ איריש ביכעל, נישט זיך האַלטען אין איין שמאַ-
 ען מיט נוי'יש!
 — טא פאַרוואָס ברענגט ער נישט, דער מוכר-ספרים אַ נייע
 ביכעל, די אַלטע קען איך שוין אויף אויסוועניג — האָט שרה'קע
 זיך פאַרענטפערט.
 — דו מיינסט אז אַלץ איז אַ מעשה-ביכעל, אַ שטיקעל תהילים
 וואַלט דיר אסור נישט פערשאַדט — האָט בריינע זיך ביי איהר
 געבעטען.
 — הייבט זיך אָן!
 בריינע האָט אַראַפגענומען דעם טאַפ מיט גרווען, איהם
 אַוועקגעשטעלט אויף דער פאַדלאַנע און גענומען אַפּשעפען
 שמאַלץ אין אַן ערדענער שיסעל.
 — דאָס שמאַלץ קוואַקעט נאָך אַלץ? — האָט זיך שרה'קע גע-
 פרענט.
 — ס'קוואַקעט אזוי לאַנג, ווי אַן אַלמן בעוויינט אַ ווייב —
 האָט בריינע געשמייכעלט און צוריק אַוועקגעשטעלט דעם טאַפּ
 אויף'ן דרייפּוס.
 מאַריאַנע איז אַרײַן אין קיך, געריבען איין האַנד אַן דער צוויי-
 טער, זיי געהויכט, זיך געוואַרעמט אַן די צוגליהטע פייערקעס:
 — מײַן אַלטער האָט מיך דאָ אַהערגעשיקט, איהר דאַרפּט
 מיך? אַוה, אַ פראַסט היינט!

— נוט קאלט — האָט שרה'קע געפרעגט — כ'בין נאָך היינט
אין דרויסען נישט געווען.

— וואָס פרעגסטו, דער פראַסט בייסט ווי אַ משוגענער הונד
— זיי וועלען דאָס האַבען אַ שליטוועגס — האָט בריינע אָפּ
געזיפצט — וואָס האָב איך קיין ליגען נישט געוואַלט זאָגען?
יא. הער זיך איין, מאַריאנע, וועסט אויפֿרוימען דעם עס־צימער
און צושטעלען די טישען, נוט?
— נוט!

בריינע האָט אָנגענאָסען אַ שנאָפּס, אָפּגעבראַכען אַ האַלבען
קוכען און אַ קלאַפּ געטון מאַריאנען איבער דער פֿלייצע:
— ס'ערשטע פֿאַרזוך מיין געבעסט.

מאַריאנע האָט גענעסען מיט אַ פּול מויל, אונטערנעשטעלט
איין האַנד אונטער דער צווייטער, די קרישקעס זאָלען האַבען וואו
אַריינצופאַלען און נאָך יעדען ביס האָט זי אָפּגעטרייסעלט דעם
קוכען אין דער האַנד אַריין און אַריינגעשיט זיך די קרישקעס
אין מויל.

— אַצינד וועט מען זיך געהמען פֿאַר דער אַרבייט — האָט
מאַריאנע געזאָגט מיט אַן הכנעה שמייכעל, זיך באַלעקט, אָפּגע
קלאַפּט די הענד אָן פֿאַרטוך און איז אַריין אין עס צימער.

שרה'קע האָט אַראָפּגענומען פֿון דער וואַנד אַ שפיגעלע, עס
אָנגעשפּאַרט אָן אַ טעפּיל, זיך גלאַט פֿאַרקאָמט די האַר, מיט אַ
שרונד אין דער מיט, פֿאַרלעגט די צעפּ אין אַ קאָקס און זיך גע
ווענדעט צו בריינע?

— ווי זעה איך איצט אויס? טרעף, בריינע?

— פֿרעג מיך עפעס בעסערס! — האָט בריינע אָפּגעזיפצט און
ווידער אָפּגעשעפּט דאָס שמאַלץ אין דער ערדענער שיסעל אַריין.

— דו ווייסט, שרה'קע, אַ מציאה געווען די גענו — האָט בריי
נע אָנגעהויבען — מיר וועלען קיין עין הרע האַבען איבער אַ טאַפּ
שמאַלץ. הלאַזי קריג איך אויף פּסח נישט קיין ערגערע! כ'ווייס,
אַז היינט איז אַלץ וואַכעדיג! ווי איז דאָס געהערט געוואָרען, אַז

אין א בעל־הבית'שע שטוב זאל מען נאך נישט האָבען קיין שמאַלץ אויף פסח? ס'איז דאָך שוין באַלד פורים! ביי לייטען, ווייס איד, לאָזט מען חנוכה אויס שמאַלץ אויף פסח. אז מיין באַבע רבקה'לע, צו לענגערע יאהר אונז, א כשר'ע נשמה געווען, האָט אויסגעלאָזט חנוכה שמאַלץ, איז ביי אונז, קינדער, אז אמת'— ער יום־טוב געווען. כ'געדענק ווי היינט — האָט ברייגע א צופרי־דענע גענומען די הענד פאַרבאַקעם — מיין באַבע, א קליינטשיקע איז געשטאַנען אויף א הויכען בענקעל, געמישט דאָס שמאַלץ און אונז אייניקלעך האָט זי דערצעהלט וועגען און אַרימער יודענע, א צדקניות, וואָס האָט אויסגעלאָזט שמאַלץ, האָט זיך דורכ'ן קיך מען בעוויזען א קליין, ווייס הענטעל און וואָס די יודענע האָט נישט אָפגעשעפט דאָס טעפעל איז עס באַלד צוריק פול געוואָרען ביז צו'ס ראַנד. און וואָס מיינסטו? מיין באַבע, א ליכטיגען גן עדן זאל זי דאָרט האָבען, האָט אזוי דערצעהלט די מעשה און פיר קינדער, האָבען מיט אַמאָל דערזעהן א קליין, ווייס הענטעל, ווי פון א יעהריג קינד, איז דאָרט געוואָרען א רעש? די באַבע האָט גענומען טאַנצען פאַר שמחה, געקלאַפט א האַנד און א האַנד און מיר האָבען מיטגעזונגען:

— הענטעלע, הענטעלע, גיעב אונז שמאַלץ מיט א פולער האַנד!

— הענטעלע, הענטעלע, גיעב אונז שמאַלץ איבער דער ראַנד! און וואָס מיינסטו? פון פינף פוילישע פונט שמאַלץ האָבען מיר געהאַט א קימא לן פון זיעבען, אַכט טעפ, ווי כ'בין א יודישע טאַכטער!

— און פאַר וואָס בעווייזט זיך שוין היינט נישט מעהר דאָס הענטעלע? — האָט שרה'קע א נייגעריגע זיך געפרעגט.

— ווייל מען איז עס נישט ווערט, קינד מיינס. די וועלט ווערט אלץ ערגער. אַט ניס למשל דיך אליין: וויפיעל געזונד קאַסט מיר אז דו דאווענסט אַמאָל שבת ראשי־השנה? און גלויב מיר, אז איד איז דינע יאהרען האָב דריי מאָל א טאַג געדאַ—
ווערט

— און אז כ'וועל דאוונען דריי מאָל אַ טאָג וועט זיך דאָס הענטעל בעווייזען? — האָט שרה'קע געשמייכעלט.
— אפשר, פרוביר! נור דאָס, טאָכטערשי, טויג שוין נישט. איידער וואָס, ווען, מאַכסטו שוין אַ קאָנטראַקט מיט'ן רבוט-של-עולם!

עס האָט זיך געהערט אַ סקריפּ פון רעדער — אַ בויד גע-שפּאַנט אין דריי פּערד איז געבליבען שטעהן אין מיט'ן הויף. בריינע איז צו צום פענסטער, גענומען ווישען די פּערפורירענע שויב.

— בריינע, זעהסט, די מוהמע גיטעל איז אויך געקומען! און אָט איז ברוד, דער טאַטע און אזוי פּיעל יודען, קוק!
— אויב אזוי, שרה'קע טהו זיך טאַקע גיכער איבער! באַלאַ-מוטשע נישט, וואָס וואַרטסטו? איד וועל אויך איבערוואַרפען אַ האַלב קלייד.

— וואָס מיינסטו?

— כ'מין — האָט בריינע געשמייכעלט — כ'וועל זיין אַ גאַנצער נאַר און אַ האַלבער נביא — מיר וועלען, אם ירצה השם, היינט ברעכען טעלער.

— וועל איד זיך דוקא נישט אַנטהון! — האָט שרה'קע כמעט געשריי געטון.

— שרה'קע, פּאָלג מיד, מאַך נישט קיין לייטישע געלעכער און זיך איבער. אַז וועסט נישט וועלען, וועט דיד קיינער נישט נויטען! גענייעמע זאַכען, טאַכטערשי, טרענען זיך! איבריגענס איז ער אויך נישט קיין פּרעמדער.

סרדכי איז ברייט אַרײַן, דאָס פּוטער צוקנעפעלט, מעשה בעל-הבית. נאָך איהם איבער אַ מנין חסידים, האַלב געפורירענע מיט בלוטה נעזער, די קעפּ אינגעקורטשעם צווישען די אַקסלען.

— נו, וואָס מאַכסטו, בריינעשי? — האָט זיך גיטעל אַרײַנגע-קייקעלט ווי אַ פעסיל און זיך אַרומגעכאַפט מיט דער אַלטער.

— נישט צו פּערזינדיגען. און איהר גיטעלשי קרוין? סאַלט, האָ? גיטעל האָט אויסגעטהון אַ שובע, אַראַפּגעשלעפט איין

קאפטען נאכ'ן צווייטען, אויסגעטהון עטליכע פאמשיילעס און פון דעם פעסעלע איז געבליבען אן אויסגעדראטע, איינגעהויקערטע יודענע.

— און וואו איז שרה'קע?

— טהוט זיך איבער — האָט זיך בריינע געשמאַלצען פון נחת. אָנגעטהון בשעת משעה אויף'ן גולען קאַפּ אַ קופּקע געמאַכט פון פון קאַלירטע סטענגעס, בעפּוצט מיט קרעלען און גאַלרענע בלעכ-לעך — אַ קינד, שעמט זיך אַביסעל, נור וואָס זאָל איך אייך זאָ-גען, גיטעלשי קרוין, איז דאָס, קיין עין הרע, אַ שרה'קע? אָט געהט זי!

— וואָס, איך ווייס נישט? — האָט גיטעל ווי זיך בעלידיגט וואָס בריינע דערצעהלט איהר וועגען שרה'קען — נישט קשה, זי האָט אין וועמען אַריינצוגראַטען!

און כאַטש שרה'קע האָט זעהר נישט געוואָלט אַ כלה ווערען, האָט זי פונדעסטוועגען דורכגעוואָרפען אַלע איהרע קליידער, גע-וואָלט דאָס מאָל געפעלען, אויסזעהן שעהנער. זי האָט זיך פאַר-קעמט אַ פּריזורע, פּערלייגט די צוויי צעפּ אַרום דעם אָקפּ ווי אַ קראַנץ, אָנגעטהון אַ שוואַרץ קרעפען קלייד פון דער זייט צו קנעפּ-לען און אַ בלאַסע פון שרעק, מיט דויטליכע אויגען פון טרערען, איז די זעכצען יעהריגע שרה'קע מיט אַמאָל ווי עלטער געוואָ-רען.

זי האָט זיך מעשה דאַמע אַ שטעל געטהון אין שפּיענעל אַריין, עטוואָס אונטערנעהויבען דאָס קלייד, זיך דערמאַהנט אַז זי זעהט אויס ווי ישראל אַלטער'ס עלטסטע טאָכטער, די יונגע אלמנה און מיט אַ געמאַכטען שמייכעל איז זי אַריין צו די געסט.

— זעה נור, זעה, ווי זי האָט זיך דאָס אויסגעשלייערט? — האָט בריינע אַ הויב געטהון מיט די פלייצעס — אין שוואַרצען גאַר? פאַר וואָס האָסטו ניט אָנגעטהון דאָס בלויע קלייד? מען זאָגט: כ'האט נישט — — —

— פּטור, נו — האָט גיטעל אַלץ מבטל געמאַכט מיט אַ קוועטש, אַנטקעגען גענאָנגען שרה'קען און זיך מיט איהר צוקושט

— נו, שרה'קע, וואס מאכסטו? קיין עין הרע אויסגעוואקסען,
כ'וואלט דיר אסור דערקענט!

די חסידים זענען געווארען לעבעדיגער, אראפגעווארפען די
שווערע פאלטענעס, געשפרייזט איבער דער שטוב, געריבען, גע-
פאטשט איין האנד און דער צווייטער:

— אה, ווארעם, א מחיה! אה!

זיי האבען זיך איינצינווייז צעזעצט ארום די טישען, וואס
האבען זיך געצויגען דורך דער גאנצער לענג פון עס-צימער.

ברוך אין א שווארצער, קאנגארענער קאפאטע מיט א שפאלט,
אין א צוגרויסען סאמעטענעם קאשקעט אויף'ן קאפ, פון אונטער
וועלכען זיין אויסגעוויקט פנים, האט זיך קוים ארויסגעזעהן, אין
געזעסען ביי'ם טיש, ווי א האלצערנער, זיך קיין ריהר געטהון.

שרה'קע האט גלייכנילטיג געקוקט אויף ברוד'ן, כמעט ווי
נישט געוואוסט וואס דא קומט פאר, חשק געהאט איהם צו פרע-
גען וואו ער האט פערטוישט זיין היטעל און זיך שטיל פונאנדער-
געלאכט.

ביי'ם קאכעל אויווען איז געשטאנען איונגערמאן, זיך גע-
ווארעמט די פלייצעס און ווי צו זיך גערעדט:

— דאס הייסט א קיריה! איז „שטיבעל“ איז ס'וואסער
פערפרוירען געווארען!

— ווייס איך וואס, מען ווערט שוואכער פון דור צו דור —
האט שמואל דוד שוחט, א שווערער יוד, מיט א גארטעל איבער'ן
גרויסען בויד, געשפרייזט איבער'ן צימער, מיט אמאל זיך אָנגע-
שפארט מיט ביידע הענד און קאכעל אויווען, ווי ער וואלט נישט
געזעהן דעם יונגען מאן, איהם אריינגערעדט גלייך אין מויל אריין
און זיך צושאקעלט ווי ביי מנחה — וואס מיר פראסט? ס'איז
א קימל פון א יאהר דרייסיג. ס'ערשטע יאהר ווי ר' מענדעלי,
זכרוננו לברכה, איז נסתלק געווארען. מיר האבען זיך צוגנויפגע-
נומען איבער א מנין חסידים, געדונגען א בעל-עגלה און אוועק
נאך קאצק אויף יאהרצייט. וואס זאל איך איך זאגען? ס'איז
געווען א מורא'דיגע קיריה! דער פראסט האט אזוי געברענגט.

אז פיינעל זיינען ממש אויף די פלויטען געפרוירען געווארען!
 מיט אונז איז געפאהרען אן אלטער קאצקער, לייבוש קודש האָט
 מען איהם גערופען. דאָס איז געווען אַ יוד אַ גברון! ווי זעהט
 מען עס היינט אזעלכע יודען? אַמאָל פלעגט מען טראָגען ריפֿ-
 סינע קאפּאַטעס, נישט פאַר ערע צייטען, כ'געדענק ווי היינט,
 לייבוש איז געזעסען אין אַ ריפּסענע קאפּאַטע אויף וואַטע, די
 באַרד ווייס פון פּראַסט, די וואַנסעס — צוויי אייזליכט און גע-
 האַלטען אין איין זינגען. דער פּראַסט האָט פּערכאַפּט דעם אַט-
 העם, ס'איז געווען סכּנות נפּשות דאָס מויל צו עפּענען און ליי-
 בוש, ווי קיינמאָל נאָר נישט, געהאַלטען אין איין זינגען, געפּאָהר-
 רען צו'ס רבין מיט אַ זמר. איהר פּערשטעהט? די קאָצקער זיי-
 נען אַלע גרויסע בעלי-זינגנים! און ווי מיר זענען נור אַריין אין
 שטאַרט, שלעפּט ער אונז אין מקוה. יענע צייטען, דאַרפט איהר
 וויסען, האָט מען נישט געהייצט די מקוות ווי היינט, איז ס'וואַ-
 סער טאַסע געווען פּערפרוירען. לייבוש האָט לאַנג נישט געק-
 לעהרט, קיינע שהיות געמאַכט, אויסגעהאַקט אַ שטיק איין און
 זיך דריי מאָל טובל געווען. נישטאָ דער אַמאָליגער ברען, ניש-
 טאָ! — האָט דער שוחט געענדיגט מיט אַ זיפּץ און אַוועק פון
 אויווען.

— אמת'ע חסידים ווערען אלץ וועניגער! — האָט זיך איי-
 נער אַנגערומען.

— נו, רבותי, וואָס באַלעמוטשען מיר? מיר האָבען דאָך
 עפּעס היינט צוויי שמחות — האָט שמואל דוד שוחט געזאָגט
 און זיך ברייט אַוועקגעזעצט ביי'ס טיש — לאַזען זיך חתן
 כלה חתמ'נען. די מחותנים, דאַכט זיך, זענען דאָך פּאַרטיג, האַ?
 — געוויס, אודאי פּאַרטיג! — האָט מרדכי אַ ביסעל אַ צוטור-
 מעלטער געזאָגט, געקלימפּערט מיט אַ האַנד אין אַ הויזען קעשע-
 נע און געזוכט עמיצען מיט די אויגען — ברייגע, מיר קענען שוין
 געהן צום טיש?

באַלד האָט דער עולם געמאַכט פּלאַץ פאַר דער כלה און
 שר'סע, ווי נישט זי וואַלט מען געמיינט, האָט זיך אַוועק-

געזעצט און געשמייכעלט. דער שוחט האָט אַרויסגענומען פון
בוזעם־קעשענע אַ געשריבענע תנאים, זיך אָנגעהוּן אויף דער
שפיץ נאָז אַ פאַר שפּאַקולען מיט האַלאַבליעס אין די פּאות אַרײַן
אין גענומען לײענען ווי אַשרי.

— אוי, יעלּה ויצמח כגן רטוב, מצא אשה, מצא טוב — — —
— — — — — המגיד מראשית אחרית — — — — —
— — — — —

בריינע מיט גיטלען זענען געשטאַנען אָנגעלאָדענט מיט צוויי
מעלער יעדע, נאַריש געשאַקעלט מיט די קעפּ, געקוקט אויף די
מאַנסבילען, ווי זיי וואָלטען זיי געפרעגט: נו, שוין? וואַרפען?
דער שוחט האָט געענדינט מיט'ן ניגון פון עשרת בני־המן:
— אוי, והכל שריר וקים! נאום, החתן ברוך, נו? חת'מע

זיך!

שרה'קע איז געזעסען מיט די פערער אין דער האַנד און גע־
וואַרט וואָס מען וועט איהר הייסען טהון.
— דאָ, דאָ! — האַבען זיך עטליכע פינגער מיט אַמאַל בעד
וויזען אויף די תנאים און איהר געוויזען וואו אונטערצושרייבען
זיך.

— אַז איהר צוטומעלט דאָך די כלה! — האָט דער שוחט
אַ געשריי געטהון און געוויזען מיט זיין לאַנגען נאָגעל מיט וועל־
כען ער פּרובירט חלפּים — כלה, חת'מע זיך!

דאָס וואַרט כלה האָט שרה'קען אַביסעל צוטומעלט, איז זי
געבליבען זיצען אַ פערפלאַמטע און געקוקט אויף'ן שוחט.
— נו?

— וואַרט שרה'קע, וואַרט — האָט בריינע אַ גליקליכע גע־
זאָגט — פּאַלג מיך, חתמע זיך אויף אלע דריי לשנות — יודיש,
פּויליש און פּראַנצווזיש, וועסטו קריגען דריי מאָל חתימה געלד,
כא, כא!

— גערעכט, גערעכט — האָט דער עולם געקוואַלען.
דער שוחט האָט אַרויסגענומען זיין קאַלירטען שניפּטוך מיט

טאבעס פלעקען, געגעבען איין עק ברוד'ען, דעם צווייטען שרה'קען
און אויסגעשריען!

חתן-כלה, זייט מסבל קנין!

— מזל-טוב, מזל-טוב, חתן-כלה, מזל-טוב — און טעלער זע-
נען זיך צופלויגען איבער דער פאדלאגע.

ברוד האט א שעמעדיגער אנגעריהרט שרה'קען מיט א פינגער
זי זאל זיך אומקוקען, א שאקעל געטהון אויף א פריהער מיט'ן
קאפ און איהר אפגעגעבען מזל-טוב, האט שרה'קע ארויסגעפלאצט
מיט א געלעכטער, זיך פארשעהמט, ארומגעכאפט בריינען וואס
איז געשטאנען נעבען איהר און זיך צעוויינט.

— אוי, זי האט אויף וואס צו וויינען — האט בריינע מיטנע-
וויינט — ווען די מאמע וואלט זוכה געווען — אזא יונג מענטש,
כי, כי, כי!

גיטעל האט ארומגענומען שרה'קען, זי געקושט, איהר אנגע-
טהון א גרויסע, גאלדענע ארבעס קייט.

— נא, טאכטערשי, חתימה געלד!

שרה'קע האט א קוש געטהון ניטלען אין דער האנד, דערנאך
איהר געפאלען אויף'ן האלד און די ווייבער זענען אריין אין א
צווייטען צימער.

— נו, רבותי, וואס זיצען מיר? — האט זיך א יונגער-מאן
אנגערופען — מיר וועלען זיך אליין סארווען. קום, שמואל דוד,

דו ביזט דאך אויך עפיים א שטיקעל בעל-שמחה!

שמואל דוד שוחט מיט'ן יונגען-מאן האבען אריינגעבראכט
דעם קרופניק, איהם צונאסען און דער עולם האט זיך געבריהט,
עוסק געווען אין דער אכילה און הנאה געהאט.

— יא — האט א מיטעל יעהריגער חסיד געקרעכצט, ווי ער
וואלט געהאט א מיחש — תנאים? כ'ווייס, מילא! חסידים
זענען נישט מקפיד!

א ווארט, א תקיעת-כף איז גענוג!

— ניין — האט שמואל דוד אויסגעדריינגען מיט צוויי פינג-
ער די וואנסען פון קרופניק — ביי מיר איז אויך געווען תנאים!

און מיין טאטע עליו השלום איז געווען א פארברענטער קאצקער!
 א נארישקייט געדענקט זיך — כ'געדענק ווי היינט, לייבוש קודש
 איז גענאנגען א רקודיל, האָט דאָס גאַנצע הויז געציטערט! און
 איצט זיין קלאַפּען אַ האַנד אָן אַ האַנד! ס'האָט ממש פון אַרט גע-
 צויגען, מען האָט פשוט נישט געקאָנט איינזיצען, אזאַ התלהבות,
 אזאַ ברען, ווי זעהט מען עס היינט? און איצט זיינע געשרייען;
 זיינע קולות, עד לב השמים, ס'האָט אַ פּחד אַרומגענומען! און
 וואָס מיינט איהר האָט ער געזונגען? נאָר נישט!

ר' מנדלי, ר' מנדלי, ר' מנדלי!

אוי ר' מנדלי, ר' מנדלי, ר' מנדלי!

— די קאצקער האָבען אַלע געהאַט עפעס אַזעלכע מאַדנע געג-
 — האָט זלמן מעהל־שענקער, אַ יוד מיט אַ פּול מויל צונג, ווי ער
 וואָלט תמיד עפעס געקייעט, זיך אָנגערופען — און ר' מנדל־
 זכּרוננו לברכה אליין? זיינע קולות! זיינע גענגל ווער קען דאָס
 משיג זיין? אַז ער האָט זיך צושריען מיט זיין מאַראַליש קול —
 דערצעהלט מען — זענען זיך אַלע חסידים צולאָפּען אין וואַלד
 אַרײַן! פּשש — — —

— ר' אברהם'ס טשעכאָנאווער זכּרוננו לברכה, האָט נישט
 שטאַרק פון איהם געהאַלטען — האָט איינער אַרײַנגעוואַרפּען.
 וואָס ווייסען מיר — האָט זיך דער שוחט געקוועטשט — יא
 געהאַלטען, נישט געהאַלטען, ווער קען משיג זיין זייערע דרכים?
 דאָס דערצעהלט מען יא. ר' יאַנקעלע פון וואַרקע איז אַמאָל געס-
 מען מיט אַ מנין חסידים נאָר טשעכאָנאווע, געהאַלטען טיש ביי'ם
 טאַטען, מפני כבוד אב. ביי'ם עסען האָט זיך דער רבי ז"ל אָנגע-
 רופּען: יאַנקעלע, זאָג עפעס. טאַטע — האָט יאַנקעלע אָנגעהויבען
 — אויף שבת־שירה בין איד געווען אין קאָצק. צו שלש־עודות
 האָט דער רבי מיט מיר גענומען שמועסען וועגען נגינה. גערעדט
 ווי זיין שטייגער — שאַרף, מיט חריפות! זאָג איד: רבי, פאַר-
 וואָס שרייבט איהר נישט אָן קיין חבור וועגען נגינה? ענטפּערט
 ער מיר בזה הלשון: ביזט גערעכט, כ'האָב טאַקע געוואָלט שריי-
 בען אַ חבור, און נישט נור וועגען נגינה, וועגען אַליין, אַ קליינעם

אברה, אין נאנצען איין זייטעל, בין איד אבער זיכער אז קיינער
דעם מיד נישט פארשטעהן.
ר' אברהם'ל ז"ל האט אויסגעהערט און ס'איז איהם נישט
געמעלען.

— עה, א יוד פיהרט זיך נישט אזוי! אביסעל מעהר במחון,
אביסעל מעהר!

— און וואס מיינט איהר? — האט דער שוחט איינגעבוי-
ניש דעם קאפ, שטילער גענומען דערצעהלען. די חסידים האבען
אנגעשפיצט די אויערען, געוואלט איינזאפען יעדעס ווארט, יעדע
חבועה — וואס מיינט איהר? אין דעם זעלבען פרייטאג צו
נאכטס, ווען ר' יאנקעלע איז געזעסען ביי זיין פאטער ז"ל און
דערצעהלט, איז ר' מנדלי ארומגעגאנגען פון א חדר אין א חדר,
אין נאנצען אין ווייסען, געיאגט פון זיך יעדען חסיד, נישט גע-
קאזט שטעהן אין זיינע דלת אמות און געפאטשט איין האנד און
דער צווייטער:

— טאטע, העלף! טאטע, העלף! ביזט דאך אז אל דאס
חזון! צו ווארטען ביז כולו זכאי — — — איז לאנג, לאנג — — —
און זיין כולו חייב! יא, כולו חייב!

און דער רבי ז"ל איז אריין אין בית-המדרש, צוגעגאנגען צו'ם
גאדעקטען שלחן און בפני כל עם ועדה האט ער ארויסגענומען א
ליכט פון א לייכטער און אויסגעשריען:
— לית דין ולית דין!

— וואס זאל איד איד זאגען? כ'האב עם אליין געהערט
פון לייבוש קודש אז באותו הרגע, ווי דער רבי האט א נעם געטהון
דאס ליכט, איז געווארען חשך מצרים! עם האט גענומען דונע-
רען און בליצען און דער וואלד, קאצק, דארפט איהר ווייסען,
שטעהט פון קדמונים אין א וואלד, איז געשטאנען אין פלאמען,
האבען די חסידים בעשיינפערליך געזעהן אז דער קין איז געקומען
און פון גרויס פחד און אימה זיך צולאפען אין פעלד אריין. און
תוך כדי דבור האט א גאס געטהון א ניבול.

די חסידים זענען געשטאנען אונטערן רעגען, צעווארפען ווי א

סטארע שעפסען אָהן אַ פאַסטיד און שטיל געוויינט. און פֿון רבי'ת הווי האַבען זיך געטראָגען, דערצעהלט מען, אַזעלכע יללות, אַז גאַט זאָל שומר ומציל זיין!

פֿון דעמאָלט אָן האָט דער רבי זיך מעהר נישט געוויזען פֿאַר מענשען, מעהר קיין ילום נישט גענומען. אַ בעוואַקסענער איז ער תמיד געזעסען ביי'ם פענסטער און געקוקט אין וואַלד אַריין, אַרום האַבלע נאַכט אַז אַ חסיד איז אַמאָל פֿאַרבלאַנזשעט געוואָרן אין וואַלד, האָט ער געהערט אַזעלכע יללות, אַזעלכע געשרייען אַז האָר און געגעל האַבען זיך איהם געשטעלט קאַפּויר. דאָס האָט דער רבי זיך אַזוי אויסגע'טענה'עט מיט אַ בת־קול איבער אַ שטח פֿון אַרבע מאות פרסה על אַרבע מאות פרסה.

די חסידים האַבען שוין לאַנג געענדיגט דאָס געבראַטענס, געזעסען מיט אַפּענע מיילער און פֿון דער זייט געקוקט אויף מרדכי'ן. זיי האַבען געוואוסט אַז מרדכי איז געווען אין קאַצק אַ בורכית, ר' מענדעלי האָט איהם מקרב געווען, איהם צוגעלאָזט צו זיך ביז צו דער פּטירה — טא וואָס זיצט ער אַ גלייכגילטיגער און שווייגט? זיי האַבען געגלויבט אַז אַלץ וואָס שמואל דוד שוחט האָט דערצעהלט איז אמת, געוואַלט אָבער הערען פֿון דער ער־שטער האַנד, און מיט חשד געקוקט אויף'ן שווייגעדיגען בעל־הבית.

מרדכי האָט זיך פֿאַרגעסען, זיך געזעהן אין קאַצק אַ בחור, ווי ס'וואַלט איצט געכטען געווען און דאָ געהן שוין אַרום לעגענדישע וועגען מענדעלי'ן. איהם האָט זיך עפעס נישט געגלויבט אַז דאָס זיצט ער אַ מחותן און דאָס נאַרישע בחור'ל וועט זיין זיין איידעם. ס'האָט איהם וועה געטהון פֿאַר שרה'קען, געהאַנדעלט געגען איהר פּונקט ווי זיין פֿאַטער האָט געגען איהם געהאַנדעלט, נישט אַוועק ווייטער פֿון פֿאַטער. איהם האָט עפעס באַנק געמחה, געפיהלט אַז זיין שווייגען, דאָס צוריק ציהען זיך פֿון לעבען, האָט איהם נאָך וועניגער געגעבען — און געבליבען זיצען אַ פרעמדער אויף דער אייגענער שמחה.

דער שוחט איז אפּער פֿון טיש, אויפגעשטעלט זיין לאַנגש

קאלנער פון צוכראטשעטען העמד, לויז געמאכט דעם נארטעל, פערזשמורעט דאס רעכטע אויג און קלאפענדיג א האנד אן א האנד, האט ער זיך לייכט געלאזט איבער דער שטוב:

אוי כאלאדנא, ס'איז קאלט אויף דער נשמה,

אוי כאלאדנא, ס'איז קאלט אויף דער נשמה—מה!

און דער נאנצער עולם האט אונטערנעכאפט:

און אוי כאלאדנא, ס'איז קאלט אויף דער נשמה,

און אוי כאלאדנא, ס'איז קאלט אויף דער נשמה!

באלד זענען אלע אפער פון די טישען, זיי אריינגעשמעלט אין א צווייטען צימער. די חסידים האבען ארויפגעלעגט צו האנד אויף צווייטענס אקסעל, פערבויגען די קעפ און געשלאגט עס א רעד. אין דער מיט איז געשטאנען שמואל דוד שוחט, וואוילעריש אראפגערוקט דעם סאמעטענעם היטעל איבער אן אוי-ער און געקלאפט א האנד אן א האנד:

אוי כאלאדנא, ס'איז קאלט אויף דער נשמה,

אוי כאלאדנא, ס'איז קאלט אויף דער נשמה!

דער עולם האט לייכט געהויבען די פיס צום טאקט, פערווארד פון האנד איבער אקסעל, פערמאכט די אויגען און זיך שטיל צו זונגען. דאס הארציגע געזאנג האט זיך געצויגען אהן א סוף, גע-צונדען א פייעריל אין אויג און אגנעיאגט א קעלט — האבען זיך די ווייבער גערוקט אין די ווינקלער, גליקליכע זיך געטוליעט אין שווערע ווינטער טיכער און שטיל מיטגעזונגען:

אוי כאלאדנא, ס'איז קאלט אויף דער נשמה — — — — —

שרה'קע איז געשטאנען אין דער טיר און געקוקט ווי די חסידים טאנצען. דער אלטער שוחט מיט זיין לאנגען, ווייסען קאלנער פון העמד, מיט'ן אפענעם, האריגען לייב, דעם נארטעל איבער די פיס, איז איהר געפעלען. זי האט געקוקט אויף ברוד'ן, ווי ער האט זיך נאכגעשלעפט א מיעדער, מיט א נאריש פנים, ווי א אינגעל וואלט נאכגעמאכט גרויסע און ס'איז איהר קאלט גע-ווארען. זי איז אריין אין א צווייטען צימער, זיך אויסגעצויגען

אויף אַ קאַנאַפע, פערמאַכט די אויגען און געוואַלט בעגריפען וואָס
 דאָ טוט זיך, וואָס מען וויל פון איהר. ס'ערשטע מאָל אין איהר
 לעבען האָט זי דערפיהלט אַ שנאה צו איהר פאַטער, איהם חושד
 געווען אַז ער איז אַ פאַלשער און נישט געוואוסט פאַרוואָס ער
 וויל זי אומגליקליך מאַכען. און פון צווייטען צימער האָט זיך
 שטיל און טרויעריג ביז צו טרערען געטראָגען:

אוי כאַלאַדנאַ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה — — —

— — — — —

— 8 —

וולאדעק.

פאר נאכט איז בריינע געשטאנען ביים מעלקען. די מילך האט זיך געשווימט איבער די ראנדען פון ווייסגעשארטע עמערס, זיך געבלעזעלט און ארום אין דער לופט איז געשטאנען דער ריח פון בהמות, פון פריש געשניטען גראָז.

בריינע האָט געזעהן, ווי שרה'קע קומט אָן פון וואַלד, האָט זי אָנגעשעפּט אַ פּול טעפּיל מיט מילך, פּערבוּיגען אַ שפּיץ פון קלייד אין סטאַן אַרײַן און איהר פאַרלאָפּען דעם וועג:

— כ'בעט דיך, שרה'קע, מירינק אויס ס'טעפעל מילך. וואָס קריסטסו זיך? אויב דו וועסט אויסטרינקען, וועל איך דיר אַיף מיין וואָרט עפעס זאָגען!

— וואָס די רויטע האָט זיך געקעלכט? — האָט שרה'קע פּרוּ-בירט טרעפען.

— וועסט נישט טרעפען — האָט בריינע איהר אונטערנע-טראָגען ס'טעפעל — מירינק בעסער אויס, איידער כ'קריג אין גאַנ-צען תּרטה :

— סאַ זאַג מיר פּריהער! — האָט שרה'קע זיך געפּיעשטשעט.
— נו, ניכער, באַלאָמוטשע מיד נישט! — האָט בריינע איהר אַרײַנגעשטעקט דאָס טעפעל אין דער האַנד אַרײַן.

— אַז כ'קען נישט — האָט שרה'קע אַ קוק געטהון אויף דער צובלעזעלטער מילך און זיך אָפּגעטרייסעלט, ווי זי וואַלט געהאַל-טען אַ מיוועל.

— קוק, ווי דאָס פּיעסטשעט זיך, אסור אַ פינף יעהרויג קינד,

ביזט דאך שוין א כלה-מיידעל — האט די אלטע גענומען די הענד פארבאקעס, בעטראכט שרה'קען און געשאקעלט מיט'ן קאפ — ביי אנדערע קינדער, אז ס'איז דא מילך אין שטוב אין א יום טוב און דא ווארפט מען זיך מיט נאט'ס נאָב. זינדיגסט, שרה'קע, זינדיגסט!

שרה'קע האט אז עפען געמהן ס'מױל, ווי צום טרינקען, באַלד צוריק עס פערמאכט און זיך כלומרשט צואווייגט:

— אז כ'קען אסור נישט!

— נו, איז נישט, פטור — האט בריינע זיך אויסגעדריעהט, ווי

אױסצוגעהן.

שרה'קע האט זיך אָנגענומען מיט אלע כחות, פערמאכט די אויגען, ווי זי וואלט נישט גענאָנגען טרינקען מילך, נור ריצינאויל און עס אויסגעטרונקען מיט איין אַטהעם.

— נו, האַסט זיך גע'ס'ט? — האט בריינע צוגענומען דאָס

לעדיגע טעפיל — אי שרה'קע, ביזט נאָך ווילד!

שרה'קע האט אַרומגעכאַפּט די אלטע, וועלכע האט איהר גע-

גרייכט ביז אונטער'ן אַרעם און גענומען שפּרייזען מיט איהר ווי א „הערר מיט א דאמע“.

— נו, גענוג, משוגענע דו! — האט די אלטע זיך פון איהר

אַרויסגעדריעהט.

— טאָ וואָס האַסטו מיר געוואַלט זאָגען?

— יאָ, ווייסט ווער ס'איז געקומען?

— ווער?

— די מוהמע גיטעל מיט ברוד'ען.

— טאָקע? וואָס עפעס — — —

— די מוהמע גיטעל איז געקומען אַפּשטעלען די חתונה און

ברוד וועט מסתמא שוין דאָ בלייבען. דער טאטע וועט איהם

דערווייל פיהרען צווישען מענשען, איהם צו ווייזען, וועט ער, אים

ירצה השם, ווערען א סוחר מיט לייטען גלייך!

בריינע האט געזעהן ווי ס'פנים ביי שרה'קען האט זיך מיט

אַמאָל געענדערט, בלאַסער געוואָרען. זי האט זיך א דרעה גע-

טהון אויף איין פוס, צוריק געוואלט אַנשטעלען אַ פּרעהלעך פּנים, ווי עס וואָלט זיך גאָר נישט געהאַנדעלט וועגען איהר, האָט עס אַבער איהר זיך נישט איינגעגעבען. זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויבן גען, געפענט ס'מױל ווי עפעס צו זאָגען, געבליעבען אַנשוויגען און געשאַרט מיט'ן שפיץ שוך שטיינדלעך, וואָס זענען געלעגען אונטער איהרע פּיס.

בריינע האָט טיעפער אַריינגעשטופט דעם שפיץ פון קלייד אין סטאַן אַריין. ווי זי וואָלט זיך געקליבען אַפּצומהון אַ שווער שטיקעל אַרבייט, גענומען שרה'קען אונטער אַרעם, זי צוגעפיהרט צו דער מאַכענער באַנק, וואָס ביים שטאַל און זיך מיט איהר אַוועגעזעצט

אויף'ן הויף איז געווען שטיל. פון מאָל צו מאָל האָט אַ בהמה זיך גענומען רייבען אָן דער וואַנד פון שטאַל, פאַרבענקט זיך צומעקט און עס איז נאָך שטילער געוואָרען. פון אַ קאַשמען־ביים האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אַ וורובעל אין מיטען הויף, נאָך איהם אַ צווייטער, באַלד האָט זיך אַ שאַט געטהון אַ גאַנצע מחנה מיט אַ צווייטשעריי, מיט אַ פאַטשעריי. די פייגעלעך זיינען געשפרונגן נען איינס איבער'ן צווייטען, איינס אויף'ן צווייטען. זיך געקוליעט אין זאָמד, זיך צונויפגעפלאַכטען אין אַ קנויל, מיט אַמאָל זיך איר בערגעשראַקען, זיך אַ ריס געטהון, זיך געטראָגען ווי אַ שוואַרצער פּלעק און מיט אַ צווייטשעריי זיך צוריק צושאַטען איבער'ן קאַש־טען־בוים.

ביים היהנער־שטאַל האָט זיך באַוויזען מאַריאַנע אַ באַרוועסע. זי האָט געהאַלטען אַ גרויסע דראַטענע זיפּ און גערופען די עופות שלאַפען:

— ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ!

פון אַלע זייטען האָבען זיך געטראָגען היהנער, העהנער, גענז, קאַטשקעס, אַלע מיט צועפענטע שנאַבלען. אַ גאַנער מיט אַ פּער־ריסענעם קאַפּ האָט צוטריבען די היהנער מיט די קאַטשקעס, פּלאַץ געמאַכט פאַר די גענז און אַז ס'האַט זיך איהם איינגעגעבען אַלע צו פּערטרייבען, איז ער אַריין אין דער מיט, געכאַפט עט־

ליכע האבערס, אויסגעצויגען דעם לאנגען האלז, צושפרייט די פליגעל און ארויסגעלאזט א ברייטען נאז, נאז, נאז — נאז! פון דער זייט האט בריינט געקוקט אויף שרה'קען. געשאַ קעלט מיט'ן אלטען קאפ. ווי זי וואלט זי בעדויערט, נישט געקענט צוזעהן, ווי דער גאנער צוטרייבט די איבעריגע עופות, געדופעט פון געוואנההייט מיט א פוס און גערעדט צו זיך: א טי פשא קרעוו! א טי!

מיט א זיפץ האט זי זיך ארומגעקוקט איבער'ן הויף, וואו יעדעס שטיינרעל. יעדעס גרעזעל איז איהר געווען ליעב. דערפיהלט אויף דעם שויס שרה'קעס קאפ און זיך דערמאנהט, אז מיט יאהר רען צוריק איז זי געזעסען אויף דער זעלבער באנק מיט שרה'קעס פאטער, איהם מוסר געזאגט פארוואס ער האט זיך צוקרינט מיט די עלטערע, פאר וואס ער וויל חתונה האבען מיט'ן פאכטער'ס מיידעל. די אויגען זייגען ביי דער אלטער פערלאפען. זי האט געשוויגען, געקוקט פאר זיך און דערזעהן דורך די פארלאט פנעג אויגען, ווי דורך שויבען, טויענדרער זאכען, ווי ס'וואלט ערשט געכמען פאסירט, ווי ערשט געכמען האט זי זיך געיאגט נאך מרדכי'ן, איהם געבעטען ער זאל זיך לאזען אויסצוואגען, און ער, אז איינגעשפארטער, האט דוקא געוואלט זי זאל אויסרייסען פון א פערד'ס עק עטליכע האר, געוואלט מאכען א „שיר-לע“ צו כאפען פייגעל. ערשט געכמען, דאכט זיך, איז דאך שרה'קע געבוירען געווארען, מיט אזעלכע פובלינגע פינגערלעך, דורכזיכטיגע נעגעלעך, ווי זי האט זי ארומגעשלעפט גאנצע טעג אויף דער האנד — — — און ווען דער רבנו של עולם וויל צוהערען איהר תפילה, זי זאל נאך דערלעבען ארומטראגען שרה'קעס א קינד? — — — נור ווער ווייס? אפשר האט מען ניט געדארפט שטערען מיט'ן פאכטער'ס מיידעל? ווער ווייס צו ס'איז נישט קיין שטראף פון גאט? זיצט דאך מרדכי אז אלמן אזוי פיעל יאהר רען? און איצט מיט שרה'קע ס'רעדעל דרעהט זיך, דרעהט זיך — — —

בריינע האט געגלעט שרה'קע איבער'ן קאפ און אפגעהוסט:

— שרה'קע, כ'בעט דיד, מיר דארפסטו זאגען. כ'זעה, אז ס'קוועלט דיד עפעס? ס'איז עפעס נישט גלאטיג זאגן, וואס בעהאלסטו אויס? צייט דו ביזט א כלה געווארען געהסטו ארום ווי א נעכטיגע. וואס, ברוד געפעלט דיר נישט? זאג! אז דו שווייגסט? אפשר ביזטו נישט געוונד? כאטש מיר דאכט זיד, אז צו ברוד'ן קענסטו גארנישט האבען! זיצט א בחור על התורה ועל עבודה, ווי גאט האט געבאטען. נו? אז ווער ווייס? כ'וועל דיר זאגען דעב אמת! ביזטו גראטען, טאכטער, אין טאטען אריין, ווי א טראפע וואסער! ס'איז אין בלוט ביי אייך! דער טאטע האט בחור'ווייז דעם שדוך אויך ניט געוואלט! זעהסטו דאך וואס עס האט זיך אויסגעלאזט, אויף אלע וויסטע וועלדער געזאגט, וויפיעל שרה'קעס האבען מיר אין גאנצען? — האט בריינע זיך א וויש געטהון די אויגען — איין אפגעציטערט קינד! בעט איד זיד, שרה'קע, זאג מיר, וואס קוועלט דיר!

— אז ס'איז מיר גאר נישט — האט שרה'קע אויפגעהויבען דעם קאפ.

— כ'זעה דאך, אז ס'איז פון דיר געווארען א תל פאר דער לע-צטער וואך? וואס וועסטו מיר איינרעדען?
— כ'ווייס, די היצען מאטערען אויס — האט שרה'קע זיך צושמייכעלט.

— גוט — האט די אלטע איהר א וויש געטהון מיט דער האנד איבער'ן פנים — וואס, דער טאטע האט מיט דיר גערעדט?

— וועגען וואס?

— וועגען שידוך.

— יא.

— נו?

— וואס נו?

— האסטו איהם געזאגט, אז דו ווילסט נישט?

— ניין, כ'האב איהם געהייסען טהון, ווי ער פערשמעהט.

בריינע האט זיך איינגעקוקט אין שרה'קע. ווי זי וואלט אזוי

נאך געוואלט אַרויסקריגען, וואָס זי בעהאַלט פון איהר און זיך אָפּ
געווישט מיט'ן קלייד די נאָז:

— כ'האַב שוין אויך געטראַכט, אַז שולדיג אין דעם אַלעס
אין אפּשר דער זומער? ווער ווייס, אַז מען איז יונג דאַכט זיך,
מען וואָלט מיט די אויגען איינגשלונגען די גאַנצע וועלט, שפּע-
טער, טאַכטערשי, אַז מען האָט חתונה, פּערשווינדט עס און מען
זעהט זיך אַרום, אַז עס איז נישט מעהר געווען ווי אַ כּשוף, דען,
מישטיינס געזאָגט, וואָס איז אונזער גאַנצער לעבען דאָ אויף
ד'ערד? טאָ צו וואָס זיך נאַריש מאַכען, ווי די גוים? נו, טאַקע?
מאַלע, וואָס ס'האַרץ וויל? כ'ווייס, ליעבע — — מ'איז יונג
מיינט מען אַלץ איז ליעבע — — נו, גלויב מיר, ס'האַט קיין
האַפט ניט און מיט זייער גאַנצער ליעבע מעגען זיי זיך געהן לער-
נען שלום-יבית ביים פּראָסטען איד!

די לעצטע ווערטער האָט שרה'קע שוין נישט געהערט, זי
האַט זיך אויפגעשטעלט און גענומען אוועקגעהן.

— וואוהין געהסטו? — האָט בריינע איהר נאַכגעשריען.

— דאַרפסט מיר דען?

— דאַרפען דאַרף איד דיר נישט — האָט בריינע זיך אויך
אויפגעשטעלט — נור כ'פרעג דיר, ווי פאַסט עס, די מוהמע גיטעל
ווארט דאָ אויף דיר!

— כ'וועל באַלד אַהיימקומען!

— זעה, זויס דיר נישט!

שרה'קע איז געגאַנגען מיט דער לאַנקע און געהאַלטען אין
איינ זוכען אויף ברוד'ן חסרונות און אין דער זעלבער צייט זיך
געוואונדערט, וואָס זי האָט צו איהם: ער איז דאָך נישט ער-
גער פון אַז אַנדערען וועמען זי קען צומאַל נישט? זי איז זיכער
געווען, אַז דעם, וועגען וועמען זי חלום'ט, וועט זי דאָך קיינמאַל
נישט קריגען. טאָ צו וואָס דער גאַנצער אַנשטעל? זי איז געווען
אַזוי גלייכגילטיג, אַז וועמען דער פאַטער וואָלט איהר איצט נישט
גע'שדכן'ט, וואָלט זי נישט געווען דאַגעגען, אבי מען זאָל זי לאַזען
צורה.

די לאַנקע, וואָס האָט זיך אַ גאַנצען טאַג געבאַקען אונטער דער זון, איז פרישער געוואָרען, גענומען איינזאָפּען אין זיך די פייכטקייט, ווי זי וואָלט אַ גוטען טרונק וואַסער געטהון און פון אַלע זייטען האָבען זיך פּער'חלש'טע זשאַבעס צוקוואַקעט. באַרג אַרויף, וואו די זון אַ צופלאַמטע האָט זיך געהאַלטען אין זעצען, איז אויף דער לאַנקע געשטאַנען אַ בושעל אויף איין פּוס. אין צווייטען האָט ער געהאַלטען אַ שטיין, איינגעקוועטשט אין דער לאַפע, ער זאָל נישט איינשלאָפּען, און מיט אַ פּערוואַרפּענעם קאַפּ געקוקט ווי דער טאַג פּערגעהט. אין מיטען דער לאַנקע אויף אַ צוקרימטען בוים איז געשטאַנען אַ פייגעל, געהאַקט מיט'ן שנאַ- בעל אין דער קאַרע, און איינטאַניג געשריען, ווי ער וואָלט גע- וויינט, הוק—הריהוק, הוק—הריהוק!

שרה'קע האָט נישט געקענט הערען, ווי דער פּויגעל שרייט. זי האָט אַ וואַרף געטהון אין איהם אַ שטיינדעל, איז דער פּויעל געל איבערגעפלוויגען אויף אַ העכערע צווייג, אַ רגע אַנשווייגען געוואָרען און באַלד האָט זיך איבער דער לאַנקע ווידער געהערט הוק—הרוק, הוק—הרוק!

וואו נישט וואו האָט זיך פּערוואַלגערט אַ יאַנדע־ביימעל — אַ זכר פון אויסגעהאַקטען וואַלד. שרה'קע האָט זיך פאַרנעסען. געריסען יאַגדעם, זיי געוואַרפּען אין מויל אַריין און פּערקראַכען צו דער „שוואַרצער סקאַלע“, וואָס האָט פון דערווייטענס אויס- געזעהן, ווי אַ קניעהנדע פרוי מיט צולאַזענע האַר. אין טאַל ביים קאַרשינער באַרג, וואו ס'אידישע בית עולם איז פאַראַן, איז מיט הונדערטער יאַהרען צוריק געווען אַ אידישער ישוב.

כמעלניצקי מיט זיינע מחנות האָבען בעלאַגערט דעם באַרג, געגעבען די אידען דריי טעג צייט זיי זאָלען זיך אַפּפּרעהען מיט זייער גאַט, דערנאָך איהם אַריינוואַרפּען אין דער ווייכסעל, ס'זאָל פון איהם קיין זכר נישט בלייבען, פריי עפענען די טויערען און זיך צוגרייטען צום שמד. אויב די אידען וועלען דאָס נישט טהון, וועט מען פון זיי אויס'הרנ'ענען קינד און קייט.

די אידען האָבען געפאַסט, געוויינט און דער רב מיט די שעהנסטע בעלי בתים האָבען אָפּגעמאַכט צו וואַרטען ביז דער לעצטער מינוט און אויב נאָט וועט נישט ווייכער מאַכען דעם רשע'ס האַרץ, וועלען זיי זיך אליין אויס'שחט'ען, איבערגעבען דעם רשע אַ שטאָרט מיט מתים.

דעם רב'ס בן־יחיד האָט געזאָלט די זעלבע וואָך חתונה האָבן בען מיט'ן גביר'ס טאָכטער פון שטעדטעל. אויף'ן דריטען טאָג, דער רב האָט געזעהן דער רשע ווערט נישט ווייכער, האָט ער געדשיקט דעם זעהן ער זאל זיך געזעגענען מיט דער כלה.

זיי זיינען אַרויס הינטער דער שטאָרט. און פון דערווייטען איז דער כלה'ס דיענסט־מיידעל זיי נאָכגעגאַנגען, אַ מנהג געווען נישט צו לאָזען חתן־כלה אליין.

אויף'ן ברעג פון דער ווייכסעל, וואו די „שוואַרצע סקאַלע“ שטעהט האָבען זיי זיך צוגעזעצט.

די שעהנע כלה האָט זיך געבעטען ביים חתן ער זאל זי נישט פאַרלאָזען. אַז זי קען נישט זיין אַהן איהם. אַז זי האָט מורא, ווילדע קאָזאָקען קענען זי כאַפען. האָט דער חתן זי בערוהיגט, אַרומגענומען, און ביידע האָבען זיך אַראָפּגעלאָזט אין דער ווייכ־סעל אַרײַן.

דאָס דיענסט־מיידעל איז צוגעלאָפען צום ברעג מיט אַ געדשרי, געפאַלען אויף די קניחען, אויסגעשטרעקט די הענד, ווי זי וואָלט זיי געוואָלט אַנכאַפען און געבליבען אַ פּערשטיינערטע מיט אַן אָפען מויל און אויסגעגלאַצטע אויגען.

שרה'קע האָט זיך אַזוי פאַרנעסען, אַזוי פאַרטיעפט אין דער מעשה, ווי דאָס וואָלט פאַסירט מיט איהר. זי האָט אַלץ אויף דאָס ניי דורכגעלעבט און אַז זי האָט זיך אַ וואָרף געטהון מיט ברוד'ן אין וואַסער אַרײַן און די אַלטע בריינע איז געבליבען אַ פאַרשטיינערטע אויף'ן ברעג, האָט זי זיך דערמאַנט, אַז דאָס איז אַ מעשה, זיך נאַריש אַרומגעקוקט און ס'איז איהר אַ שאַד געווען, וואָס די מעשה האָט זיך שוין געענדיגט.

אויף'ן שפיץ שטיין זענען געוואקסען יאנדעס. שרה'קע האט לייכט גענומען קלעמערען אויף אלע פיער, זיך געצויגען ארויף דעם משופע'דיגען שטיין, זיך צוגעהאלטען אז די שפאלטען פון פעלז, און די ביימלעך, וואס האבען ארויסגעוואקסען פון שטיין. אויף'ן שפיץ האט זי זיך אויסגעצויגען, געריסען יאנדעס מיט די צייהן, ווי אינגלעך רייסען אום שבת, און אראפגעקוקט אין וואס סער אריין. זי האט געפיהלט, אז ס'איז גענוג א בויג, מען זאל פערלירען דעם גלייכגעוויכט און פליהען אין דער ווייכסעל אריין, וואס פלושקעט און רייבט זיך און „שווארצען פעלז“.

עס איז געווארען טונקעלער. דער הימעל איז געלענען אייבער וואקס, איבער די לאנקעס א שווערע, און אנגעוואקסענער. שטיקער פארע האבען זיך געהויבען פון וואסער, ווי רויך פון צור לענטע אין מיטען פעלד פייערלעך. די פארע איז געשטאנען פאר די אויגען, ווי פערלאפענע שויבען און אז מען האט זיך אייניגעקוקט האט אלץ אויסגעזעהן צושוואמען. און דארט וואו די זון איז פערגאנגען, זענען די כלומיגע פאסען זיך צושוואמען און איבערגעלאזט איבער'ן הימעל שטיקלעך וואלקען, ווי אפגעסמאט לייעטע פלעקען. די לאנקעס, די ביימער, וואס אויף זיי, האבען דאכט זיך, מיט'ן אנקומען פון דער נאכט, זיך איבערגערוקט און דארט, וואו ס'וואסער איז געווען פלאך, האבען ליליען געבויגען די ווייסע קעפלעך צווישען רויך-שמעקעלעך און אויסגעזעהן פון דער-ווייטענס, ווי ווייסע העלזער פון שווימענדע קאטשקעס.

שרה'קע האט איינגעהאלטען דעם אטהעם און זיך איינגע-הערט. ארום איז געווען שטיל. ס'האט זיך געהערט דאס טעמפע קלאפען פון וואסער אז שטיין. פון דער זייט איז אנגעשוואמען א שיפעל. א יונגערמאן איז געשטאנען אין מיטען שיפעל, אין א צוקנעפעלט סטודענטיש רעקעל, א קוטשמע האר איז די אויגען און מיט איין וויאסלע צוגעפיהרט דאס שיפעל צום שטיין.

שרה'קע האט געקוקט אויף'ן יונגען מאן, ווי ער איז געשטאט-נען מיט דער קוטשמע האר איז די אויגען, די פיס עטוואס צור-שפרייט און מיט אמאל דערפיהלט ווי פון די לאנקעס, פון וואלד

פון וואסער טראגט זיך צו איהר א פרייד. אין איין רגע האט זי פארגעסען אן אלעס. פארגעסען אן דער היים. געזעהן אלץ ווי דורך א חלום, ווי זי וואלט אפגעפאהרען טויזענדער יאהרען, געבליבען שטעהן ערגעץ ביי א ים, אויף א פעלו, איינע אליין. זי ווייסט אז די טישען זענען געגרייט, דער פאלאץ איז וויסט. מען ווארט אויף איהר... און אט איז דער פרינץ, ער טראגט זיך אים בער דער ווייכעלע, ער קומט נאך איהר — — —

דאס שיפעל איז געבליבען שטעהן אונטער'ן פעלו, א האנד מיט א וויאסלע האט זיך אויסגעשמרעקט צו איהר און אויף דער וויאסלע איז געהאנגען איהר סאמעטענע באנד, וואס זי האט גע- האט איינגעפלאכטען אין די האר.

— ענטשולדיגט, איהר האט עס נור וואס פערלירען...

שרה'קע האט זיך א כאפ געטהון פאר די האר, געזעהן, אז די באנד איז נישטא, צוריק דערפיהלט דעם שטיין אונטער זיך און חשק געהאט צו זאגען, אז ס'איז נישט איהרס. זי האט צוגענו- מען די באנד, צועפענט די שווארצליכע ליפען פון יאגדעס, איהם א רגע אנגעקוקט מיט די אויגען, מיט די שמייכלענדע צייהן, און זיך פערויטעלט :

— כ'דאנק אייך זעהר! ס'האט אבער נישט געלוינט די מיה צוליעב אזא קלייננקייט!

ער האט עפעס געשטאמעלט, ארויסגעשפרונגען אויף'ן ברעג און גענומען ארויסשלעפען דאס שיפעל.

שרה'קע איז אראפ פון שטיין, ווי א ווילדע סארנע. זי האט זיך גלייך געמאכט דאס קלייד, א טרייסעל געטהון מיט'ן קאפ גענומען איינפלאכטען די נאסע באנד אין איהרע צעפ.

— אויב איר האב קיין טעות — האט דער סטודענט זיך פער- ניגט און דורכגענומען מיט די פינגער זיין קוטשמע האר — זייט איהר דעם שרייבער'ס טאכטער?

— יא. און ווער זייט איהר?

— איד? — האט דער סטודענט געשמייכלעט, אנגענומען מיט צוויי פינגער דעם פוד, וואו עס האט געדאפט זיין א וואנסע

און וואוילעריש גערדעהט — מיר זיינען שכנים, אייער פאטער
איז שוין עטליכע מאל ביי אונז געווען.

— כ'ווייס נאך אלץ נישט ווער איהר זייט? — האט שרה'קע
זיך צולאכט.

— איהר ווייסט וואו פאניאטאווע איז? — האט דער סטרי-
דענט קיין אויג נישט אראפגעלאזט פון שרה'קע און עס האט
איהם פערדראסען, וואס די וואקאציעס זיינען שוין באלד אוועק
און ער האט נאך נישט געוואוסט אז אין שכנות וואהנט אזא
שעהו מידעל.

— זייט איהר ישראל אלטער'ס א זעהן? — האט שרה'קע ווי
אז איבערראשט קינד, איהם אנגעכאפט ביי א האנד.

ער האט געענטפערט מיט'ן קאפ אויף יא, געקוקט אויף איהר
רע צופאטעלטע האר, דורכגעווארפען מיט גראז און בלעטער; גע-
קוקט אין די שווארצע אויגען, טיעף, ווי די וועלדער ביינאכט, און
אין נאנצע אזא בויגיגע, אזא פרישע, נישט אנדערש, ווי די „וואלד
ליעבע איז א פערבענקטע איהם אנטקעגען געקומען.

שרה'קע האט זיך א כאפ געטהון, ווי זי וואלט פערשטאנען
זיינע רעיונות, און געוואלט אכלאזען די האנד, איז איהר האנד
געלעגען אין זיינער. ביידע האבען זיך אנגעקוקט, זיך פערלוירען,
פערשעהמט נאכגעלאזט די הענד און פלאטערנדיג, ווי זיי וואל-
טען מורא געהאט זיך אנצוואווערען, זיינען זייערע הענד צוריק-
געבליבען איינע אין דער צווייטער.

— אויב איהר האט ניט דאגעגען — האט דער סטודענט
זיך לייכט פערנויגט און זיין קול האט געציטערט — וועל איד
אייד אהיים פיהרען!

— כ'האב אבער מורא, אז איד וועל אייד דארפען צוריק פיה-
רען — האט שרה'קע זיך צולאכט — איבריגענס קומט, עס איז
נאך פריה!

זיי זיינען אפגענאנגען עטליכע טריט, האט זיך שרה'קע אויס-
גערדעהט, זיך איינגעהערט, מיט אמאל א קלאפ געטהון איין האנד
אז דער צווייטער און געוויזען אויף דער ווייכעל:

— זעהט נור!

— וואס?

— אייער לאדקע שווימט ראד!

דאס שיפעל, וואס איז קיים געשטאנען אויפ'ן ברעג, האט זיך צוריק אריינגעלימטט און זיך געדרעהט איבער'ן וואסער היין און צוריק ווי א שפיעלצייג. ביים ערשטען בליק האט דער סטור דענט א רוק געטהון דאס היטעל און אריינגעלאזט א האנד אין די האר. באלד האט ער א מאד געטהון מיט דער האנד, ווי ער וואלט זיך מיאש געווען דערפון, און זיך צושמייכעלט:

— בעסער אזוי, לאז עס געהן!

— ווי ר'נאד וועט איהר אהיימפאהרען? — האט שרה'סע ווייד געפרעגט, ווי זי וואלט געווען שולדיג אין דעם און סינדיש צוגעגעבען — אלץ איבער מיר!

— איהר דארפט זיך נישט ערגערען — האט דער סטודענט שרה'קען בערוהיגט — כ'ועל אהיימגעהן מיט דער לאנקע, דא ארום איז נאך געהנטער!

זיי זיינען גענאנגען און געשוויגען. די לאנקע אז אנגעטוא-לענע האט זיך געהויבען אונטער זייערע פיס. די לופט איז גע-ווען פול מיט א שטיל איינמאניג גערויש, ווי דאס זשומען פון ים-שקעטעלעך. בלויז ביים וואסער אויף א בוים איז געזעסען א פויגעל און געפויפט. צום ערשט לייכט, לייכט, זיך גענאסען, זיך פערנאנגען... העכער, העכער, געהילכט און געקנאקט אהן אויפהער, מיט א מאל א פלאץ געטהון, זיך צושאטען ארום און ארום און איז דער לופט איז לאנג געשטאנען דער קלאנג פון מעטאל.

— איהר זייט אמאל געווען אין ווארשע? האט דער סטודענט איבערנעריסען דאס שווייגען.

ניין, נישט געווען.

א — — —

ער האט זיך צורעדט, דערצעהלט איין מעשה נאך דער צוויי-טער. די מעשות זיינען זיך ביי שרה'קען צואוואקסען, צושפיעלט, יעדע קלייניגקייט האט ביי איהר געקלונגען אויסטערליש, ניי.

ער האט דערצעהלט ווי סטודענטען לעבען, ווי זיי הונגערען, זיך נע'חרוש'ט, וואס שרה'קע ווייס גאר נישט וועגען סטודענטישע „הולצאנקעס“, וואס פאר א פרעהליכע באנדע דאס איז, און יעדע מעשה האט געהאט א ברייטקייט, געשפרודעלט מיט יוגענד.

שרה'קע האט זיך אזוי בשעת מעשה פארגעסען, אז איהר האט זיך אויסגערוכט, דאס זי געהט מיט'ן אפגעברענטען פעטשארי, וואס וועט קומען נאך איהר ביי נאכט אויף א שווארץ צונאווע פערד און וועט זי ארויסנב'ענען.

דער סטודענט האט אפגעשמעלט שרה'קען ביי א פיען פון אן אפגעהאקטען בוים.

— אויב איהר ווילט, וועלען מיר זיך אביסעל צוועצען? איז אזא נאכט, איז אן עברה אהיים צו געהן. קוקט, — האט ער געוויזען אויף'ן נידריגען הימעל, געדיכט באדעקט מיט שמערען — ס'איז דגד א משוגענע נאכט.

— מען וועט נישט וויסען וואו כ'בין אהינגעקומען. כ'מוז אהיים געהן — האט שרה'קע ווי זיך געבעטען ביי איהם.

— געהט ניט — איז ער נאָהענט צו צו איהר און זי אָנגע-
נומען פאר א האַנד — בלייבט דא!

זיין קניע האט אָנגעריהרט איהרע, האט זי דערפיהלט א בריה פון קאפ ביז די פיס, א פערפלאַמטע זיך אפגערוקט, און זיך צושמייכעלט:

— א נומע נאכט!

— געהט איהר, הייסט עס? — האט ער איהר לאַנג גערדיקט די האַנד, איהר אזוי געקוקט איז די אויגען, אז זי האט זיך פער-
לויצען און שטיל געפרעגט — ווי הייסט איהר?

— איד? שרה'קע — האט זי קוים צעפענט די ליפען מיט א שמייכעל — און ווי הייסט איהר?

דער סטודענט איז אזוי צוטומעלט געווארען פון שרה'קעס שמייכעל, אז ער האט זיך באלד ניט געכאַפט וואָס זי פרעגט איהם, איז א פערלויצעניר, ווי ער וואלט זיך דערשראקען, אז ער וועט זי שוין קיינמאל ניט זעהן, האט ער געענטפערט:

— וולאדעק.

— נו א גוטע נאכט! — האט שרה'קע איהם נאך אמאל גע-
געבען די האנד, זיך אויסגעדריעהט און כמעט גענומען לויפען
אזוי.

— כ'ועל ווארטען אזוי איד מארגען ביים שטיין! — האט
ער איהר נאכגעשריען.

זי האט נישט געענטפערט, געלאפען א גליקליכע אזוי. פון
פרייד געשפרונגען איבער אראפגעלאזטע ביימער, געבראכען
צווייגלעך. צוקומענדיג צום הויז האט זיך איהר געדאכט, אז א
פאר אויגען קוקען איהר נאך. זי האט א דרעה געטהון מיט'
קאפ, דערזעהן ברוד'ן אין אפענעם פענסטער, האט זי זיך אויס-
געבויגען, ווי מען וואלט איהר אפגעמאסטען מיט א צווייג איבער
די פליצעס און א שולדיגע זיך צריינגעשארט אין שטוב צריין.

— 9 —

אין א זומער נאכט.

דער גלאק וואס האט געהאנגען אין מיטען הויף אויף א קלאץ
האט גערופען צום מיטאג, זיינען די פויערים, אפגעשאטענע מיט
זענאכץ, ארויס פון די גריבער, וואו זיי האבען געשניטען ברע-
טער, זיך צולעגט אין שאטען, וואו זייערע ווייבער, זייערע קינדער
פון די ארומיגע דערפער האבען שוין געווארט אויף זיי מיט
„רוואיאקעס“ עסען און אין דער זשומענדער שטילקייט וואס ארום,
האט זיך געהערט דער שארפער ריח פון קרויט און געקאכטע אר-
בעס.

בריינע האט צו שמעלט א טיש ווי פאר א מנין מענשען. פון
די נור וואס אפגעזאטענע קארטאפעל האט זיך געהויבען א פארע,
זיך אויסגעמישט מיט'ן ריח, וואס האט זיך געטראגען פון דעם
פולמוס שלאיען געפרעגעלט אין פוטער און יעדער, ווער ס'האט
אריינגעצויגען אין זיך דעם ריח, זיינען די אויגען ביי איהם גע-
ווארען זשעדנע.

מרדכי אין אריין אין שטוב מיט שווערע טריט, זיך גוט ארומ-
געוואשען, געריבען מיט א האנדטוד ס'פנים, דעם קארק, אז זיי
זיינען אזש פערפלאמט געווארען און זיך געזעצט עסען. אנטקע-
גען איהם איז געזעסען ברוד. זיינע בלאסע באקען האבען זיך
עטוואס צוגעברוינט זייענדיג די פאר וואכען אין וואלד און איבער
די באקען, אונטער דער נאמבע, האבען זיך געזעהן איינצעלנע
געקרוימע האר, ווי עס פערוואלגען זיך אמאל אין א זאמדיגען
געגענד איינצעלנע גרעזלעך.

— וואס שמעהסטו, זעליג, זעץ דיר עסען! — האט מרדכי גע-
זאגט צום קאסירער, אן עלטערער בחור מיט דיקע וואנסען, אָננע-
טהון ווי אן עקאנאם, וואס האט צוויי מאָל אַ וואָר געבראַכט
מרדכי'ן „לייזאָכץ“.

נישט קיין דרייַסטער האָט דער קאָסירער זיך אַוועקגעזעצט
געבען בעל-הבית, אַרויסגענומען פון דער בוזים קעשענע אַ נומער
„הצפירה“, איהם וואוילעריש צעוואַרפען און פון דער זייט געקוסט
וואס פאַרע איינדרוק ס'מאַכט אויף די אַרומיגע.

בריינע האָט געהאַלטען אין איין טיילען, אַראַפּגענומען פון
איין טעלער, צוגעלעגט צו אַ צווייטען און יעדע וויילע גערופען:

— שרה'קע, גענוג צו לייענען, קום אַרײַן עסען!

— כ'געה שוין! — האָט זיך געהערט פון צווייטען אַפּענעם
צימער.

ברוד האָט געקוסט אין שפיגעל, וואָס האָט געהאַנגען קענענ-
איבער דער אַפּענער טיר און געזעהן ווי שרה'קע יוצט איבער אַ
בוך, די האַר אין די אויגען, שלינגט אַ שורה נאָר אַ שורה, ווי זי
וואַלט זיך געאייִלט צו דערלייענען ביז אַ געוויסען פּלאַץ. ער
האַט באַמערקט אויף איהר פנים אַ לייכטען שמייכעל. דער שמיי-
כעל אין זיך צעוואַקסען, ווי ער וואַלט געקומען פון אינעוועניג,
זיך איבערגעריסען, באַלד זיך ווידער צולעגט, האָט ברוד זיך
אויך צושמייכעלט וואָס שרה'קען טהוט הנאה פון דער מעשה. זי
האַט גענומען בלעטערען ס'בוך, געוואַלט זעהן צי עס אין נאָר
ווייט צו אַ קאָפיטאַל, מיט אַמאַל פּערקנייטשט די זייט, וואו זי
האַט געהאַלטען און מיט אַ שפרונג אַרײַן אין עס-צימער:

— אַה, די פיש שמעקען!

— ווילסטו אַ מיטעל-שטיקעל? — האָט בריינע זי געפרעגט.

— כ'וויל אַ קעפּעל!

— וועסט דאָר קאַליע מאַכען! — האָט בריינע געזוכט מיט'ן

נאַפּעל וואָס איהר צו געבען — נו, נאַ, נאַ דיר בייִדע, נור זאַלסט
עס אויפּעסען, הערסט?

— וואס פאר א ביכעל לייענסטו? — האט דער פאטער זי געפרעגט.

— א פויליש — האט זי ניט ווילענדיג געענטפערט.

— וועמעס?

— וואס? — האט שרה'קע א טראכט געטהון וואס צו זאגן

גען און געענטפערט אויפ'ן ארט — ס'איז דיין ביכעל: פאן טאדעאוש.

זי האט זיך באלד געכאפט, אז ברוד ווייט וואס זי לייענט, א סוק געטהון אויף איהם. געפיהלט ווי זי רויטעלט זיך, וואס זי זאגט א ליגען און גענומען עסען.

— א טייער ביכעל „פאן טאדעאוש“ — האט דער קאסירער געשלאנגען די היינע קארטאפעל, פארטרונקען מיט קאלטען שמשאון און געווען צופרידען וואס ער קען ארויסווייזען זיין וואוילגעלערנטקייט — יעדעס ווארט דארט איז צו קושען! היינט זעהט מען שוין נישט די שררים, אבער אמאל? אז איד האב עס צום ערשטען מאל געלייענט — האט ער זיך געווענדעט צו שרה'קע — בין איד געווען אין איהנס יאהרען! וואס האב איד גע-וואלט זאגען, יא. האט זיך מיר געדוכט אז די אלע שררים וואס ער בעשרייבט, קען איד! ס'זאל פעהלען, זאג איד, א האר! ווי ער באשרייבט ס'געיעג, דעם וואלד, זייערע קריגערייען איבער א האז — אלץ לעבט, ווי דו וואלסט געשמאנען דערביי!

— דערפאר אז ער קומט צו אידישע מנהנים — האט מרדכי

זיך אנגערופען — הינקט ער אביסעל אונטער, פארט א גוי!

— וואס מיינסטו? — האט שרה'קע צועפענט די אויגען, זיך

געחרושט וואס האט דעם פאטער געקענט אריינציהען אין א שמועס.

— ביי איהם א שטייגער קומט אויס, אז אירען לעגען אויפ'ן

קאפ ציצית, נישט קיין תפילין — האט מרדכי געשמייכעלט —

אמת ס'איז א קלייניגקייט, פאר מיר אבער פערזענליך איז עס גע-

נוג כ'זאל קיין צומרוי נישט האבען צו'ם שרייבער.

שרה'קע האט געוואלט פארציהען דעם שמועס, זעהר ליעב גע-

האט צו הערען דעם פאטער רעדען, זיך אָבער געשעהמט עפעס צו
ענטפערען אין ברוד'ס געגענווארט, געוואַלט דער שמועס זאָל איי-
בערנעהן אויף עפעס אנדערש, מורא געהאַט זי זאָל זיך ניט מעהר
פערפלאַנטען.

צייט זי האָט זיך באַקענט מיט וולאַדעק'ן איז זי געוואָרען אַז
אנדערע. נאָך יעדען מאל זעהען זיך מיט איהם, האָט זי געקענט
אפוויצען ביי זיך אין שלאָף צימער שעה'ן, איבער'חזר'ען יעדעס
וואָרט זיינס, צוקלערען וואָס זי האָט איהם געדאַרפט זאָגען, וואָס
ער וואַלט געענטפערט, און אזוי אַהן אַז אויפהער. די ערשטע
טעג האָט זי געהאַט אַפגעמאַכט ביי זיך צו דערצעהלען אַלץ דעם
פאָטער, לאַז ער וויסען, אַז זי וויל ניט ברוד'ען, און ער, דער פאָ-
טער, דאַרף זיך זעהען מיט וולאַדעק'ס עלטערען, זי וועט מיט אַז
אנדערען ניט חתונה האַבען. און יעדעס מאל, ווען זי איז אַהיים
געקומען, האָט זי געפיהלט, אַז זי וועט דאָס דעם פאָטער קיינמאַל
נישט זאָגען, ניט דערפאַר, וואָס איהר האָט געפעהלט מומה, נור
זי האָט איינפאַך ניט געוואַלט, אַז אימיצער זאָל וויסען, דאָס זי
זעהט זיך יעדען טאָג מיט וולאַדעק'ען, ווי דער גאַנצער רייץ וואַלט
געלעגען אין דעם, דאָס די שטוב-מענשען, צווישען וועלכע זי
האָט פערנומען דעם אויבער-אַן האַבען ניט געוואוסט, אַז ווען
ס'ווערט איהר אומעטיג, האָט זי וואו צו געהן.

ברוד האָט זיך אַנגעשטויסען, אַז זי זעהט זיך מיט אימיצען.
זי אליין האָט איהם געזאָגט, אַז די ביכער געהמט זי ביי זייער
שכונ'ס אַ זעהן, און אַז ער האָט זי געפרעגט: ביי וועמען, האָט זי
ניט געענטפערט.

נאָך די פיש האָט דער פאָטער זיך אויפגעשמעלט, הויך גע-
מאַכט אַ „בורא נפשות“, אויסגעטהון דעם לויזען, העלען כּאָ-
לאָט און זיך געווענדעט צו שרה'קען:

— האַסטו שוין אַפגעעסען?

ער האָט נישט געוואָרט זי זאָל איהם ענטפערען און אַרויפ-
געלעגט אויף ברוד'ן אַ האַנד:

אויב דו פוילסט זיך גישט, ברוד, געה אַריבער מיט זעליגען

צו דער אלשינע און צייכען אפ די הונדערט פערטעל האלץ. נעהם מיט ס'קלענערע העקעל.

— כ'ועל געהו.

שרה'קע האט געוואוסט, אז דאס רופט זי דער פאטער, זי זאל איהם פארלייענען די גאנצע, וואס זיינען אנגעקומען איין מאל א וואך אין וואלד אריין. יעדען נאכמיטאג האט זיך מרדכי צו געשפארט און די טאכטער האט פאר איהם געלייענט די טעלע-גראמען פון אלע טיילען וועלט, נייעס וועגען רויבערייען און די פאליטיק פון דער וואך.

ער האט אראפגעווארפען מיט א קרעכץ די לאטשען, זיך אויסגעצויגען אויף דער ווייכער אטאמאנע, פערלייגט איין האנד אונטער'ן קאפ, מיט דער צווייטער האט ער זיך בעקוקט די לאנגע בארד, זי אונטערנעטראגען צו דער גאז, געקוקט צו עס פער-וואלגערט זיך נישט אמאל א גרויע האר און א זאג געטהו:

— נו לייען טאכטערשי!

שרה'קע האט גענומען דעם „קוריער פאלסקי“, פערלענט א פוס אויף א פוס, זיך געמאכט בעקוקעם און געלייענט:

— א שלאכט אויף'ן ים. אז אפטיילונג פון דער יאפאנע-זישער פלאטע, וואס איז בעשטאנען פון שווערע און לייכט קריי-צערס איז בעפאלען די רוסישע און נאך א שלאכט וואס האט אנגעהאלטען פיער שעה, זיינען דריי רוסישע שיפען געזונקען גע-ווארען און די איבעריגע שווער באשעדיגט זיינען אנטלאפען.

— אי, גוט, — האט מרדכי זיך געווישט די בארד — כ'האב תמיד געטענה'ט אז דעם רוסישען בער'ס גבורות זיינען איבער-טריבען, איצט מיט יאפאן וועט ער נאר כאפען א מפלה! נו, ליין ווייטער!

שרה'קע האט געלייענט איין טעלעגראמע נאך דער צווייטער, אלץ וועגען דער רוסיש-יאפאנעזישע מלחמה, געזעהן ווי דער פא-טער מאכט צו איין אויג, עפענט עס צוריק, חזר'ט איבער דאס ווארט, מיט וועלכען ער איז איינגדרעמעלט, וועלענדיג ווייזען דער טאכטער אז ער שלאפט נישט:

— אזוי, געוונקען אזא שיה? נו, ליען! מיינסט כ'שלאף?
כ'שלאף נישט!

באלד האט דער פאטער פערמאכט ביידע אויגען, געבליבען
ליגען אויף די פלייצעס, געהאלטען א האנד אויף'ן הארץ און גע-
שנארכט אויף'ן קול.

שרה'קע איז נאך געזעסען אביסעל, זיך איינגעקוקט צו ער
שלאפט מיט אן אמת, איבערגעקוקט די גאזעמען און מיט שטילע
טריט אריינגעגאנגען צו זיך אין שלאף-צימער. זי האט זיך אפ-
געשלאסען, ארויסגענומען די שקאטולקע מיט ציערונג וואס עס
איז איהר געבליבען נאך דער מוטער, זיך אָנגעמאָסטען די שווע-
רע גאלדענע אַרבעס־קייטען, די לאַנגע בריִליאַנטענע אויִרינגען,
וואָס זיינען איהר געפאלען ביז איבער די אַקסלען. זי האָט גע-
זוכט וואָס זיך אַנצוטהוּן, געוואַלט אויסזעהן שעהנער ווען זי האָט
זיך געדאַרפט זעהן מיט וולאַדעק'ען און נישט געוואַלט טראַכט-
טען אַז אין צוויי וואַכען אַרום ענדיגען זיך די וואַקאַציעס און ער
פאַהרט צוריק נאָך וואַרשאַ. כמעט יעדען טאָג האָט זי געביטען
איהרע קליידער, אויסגעזוכט נייע סאַמעטלעך, געקעמט די האָר
אַנדערש. זי האָט נאָך געהאַט עטליכע שעה צייט זיך צו טרעפּען
מיט איהם, האָט זי זיך שוין גענומען פּוצען, איבערגעוואַרפען אַן
אַ שיעור זיידענע זאַקען, זיך אַזוי פּערגעסען, אַז איהר האָט זיך
געדאַכט דאָס זי איז די העלדען פון „האַמאַסאַפּיענס“, וואָס
וולאַדעק האָט איהר געגעבען צו לעזען, דאָס קלייבט זי זיך אַוועק-
צופאַהרען מיט פאַלק'ען, געהמט צונויף איהרע זאַכען. מען קלאַפט
אַן אין טהיר, זי עפענט. איהר חתן, דער הינקעדיגער מאַהלער
קומט אַרײַן. דער מאַהלער זעהט פונקט אויס ווי ברוד, נור ער
הינקט אויף אַ פּוס.

— וואו קלייבסטו זיך? — פרעגט ער אַ בלאַסער.

— כ'פּאַהר אַוועק.

— אליין? — פרעגט ער ווידער און צוואוואַרפט בשעת־מעשה

די לאַנגע זיידענע זאַקען.

— ניין, כ'פּאַהר מיט פאַלקען.

— אה מיט פאלקען מיט מיין חבר? כ'האב גאר פארנעסען!
אזוי, פאהרסטו מיט פאלקען און וועסט אנטהון די ברוינע זיידענע
זאקען, אט די? די זאקען וואס ביזט געגאנגען צו אונזערע
 תנאים? שרה'קע זעהט ווי די זאקען צוקריכען אונטער זיין
 נע פינגער, ווערען נישט.

זי האט א צאפעל געטהון, זיך אומגעקוקט. זי איז געווען
 אליין אין צימער. א מיעדע האט זי זיך צוגעזעצט, זעהר געוואלט
 אז וולאדעק זאל איצט אריינקומען, אנטלאפען אין פענסטער, זי
 וועט איהם עפענען, אריינלאזען און ווייטער האט זי פערביסען
 די ליפען, פערקוועטשט די אויגען און גאר נישט געטראכט.

איהר איז איינגעפאלען אז מען דארף זיך ארומוואשען, מורא
 געהאט אז זי זאל נישט אויסזעהן ווי א דארף'ס שיקסע ווען
 זי זעהט זיך מיט איהר שייגעץ און גענומען קעמען די האר אין
 פערשיעדענע פריזורען. ס'האט איהר באלד דערעסען. זי האט
 זיך א ווארף געטהון אויף איהר בעטעל, פערמאכט די אויגען און
 זיך געזעהן מיט וולאדעק'ען אין ווארשא, גע'חלום'ט וועגען זיין
 חבר, מאטעק, וועגען וועלכען ער האט איהר אזוי פיעל דערצעהלט.
 זי האט נישט געוואלט טראכטען דערפון און פונקט ווי ביי א
 פאקוסניק, וויפיעל מעסערס ער זאל נישט ארויסווארפען, קומען
 אלע צוריק אין דעם זעלבען פלאץ, אזוי זיינען די געדאנקען ביי
 שרה'קע צוריק געקומען צום זעלבען פונקט, אז מאטעק האט זי
 צוגענומען פון וולאדעק'ען און ער געהט איהר נאך אויף טריט
 און שריט, וויינט, סטראשעט אז ער וועט זיך דאס לעבען נעהמען
 און מיט אמאל קומט מען איהר אנוואגען אז וולאדעק האט זיך
 געשאסען און מען גיט איהר איבער זיין לעצטען בריעף

שרה'קע האט זיך אויפגעזעצט, געפיהלט אז זי איז א מיאוס'-
 ער מענש, אז אזעלכע געדאנקען דארפען איהר נישט קריכען אין
 קאפ אריין. זי האט געעפענט א בוך, אנגעהויבען ליענען, נישט
 געקענט, געפיהלט ווי די זעלבע מעשה הויבט זיך אויף ס'ניי אן
 צו וועבען, זיך אין גאנצען איבערגעגעבען דעם פלאנטער און אזוי
 אפגעלעגען ביי זיך אין שלאף-צימער עטליכע שעה.

פארנאכט האט זי זיך אויסגעניכטערט, צוריק אריינגעהאנגען אלע קליידער וואס זי האט געהאט אנגעגרייט זיך אנגעטהון א ווייסען מאטראז-אנצוג מיט א בלויען קאלנער, אראפגענומען איין שנרעל פעריל, זיך אנגעטהון אויף'ן האלד, גענומען א העל-זיידען שירעמיל און ארויס פון שטוב.

זי איז געגאנגען מיט'ן וואלד. דער וואלד איז געווען שיטער, זיך געצויגען בארג ארויף. נים ביימלעך האבען זיך געפלאכטען און געפלאנטערט, נישט צוגעלאזט קיין ליכט, איז אין וואלד טונ-קעל געווארען און שרה'קע איז אריין ווי אין א קיהלען קעלער. אז זי איז צוגעקומען צו דער אלשינע איז איהר ברוד אנטקעגען גע-קומען מיט א קליין העקעל אין האנד, מיט וועלכען מען בעצייר-כענט האלבע קלאפטער. שרה'קע האט זיך עטוואס פערלויירען און זיך אפגעשטעלט:

וואוהין געהסטו?

זי האט איהם געוואלט זאגען דעם אמת, געעפענט ס'מויל האט זיך די צונג ביי איהר א דרעה געטהון:

— כ'נעה זעהו ווי מען רייסט די קארע.

— די פויערטעס זיינען שוין אהיים געגאנגען — האט ברוד זי

מאדנע אנגעקוקט נוי ער וואלט געשמייכעלט.

— טאקע? — האט שרה'קע זיך פערלויירען, געווען זיכער אז

ער ווייס אלץ — וועל איך צוגעהן צו מאריאנען, זי שלאפט דאך אין „באראק“, הא? כ'האב איהר צוגעזאגט צו קומען.

— וואס האסטו זיך עפעס אזוי אויסגעפוצט?

— כ'האב זיך אויסגעפוצט? — האט שרה'קע כלומרשט מיט

א שמייכעל בעקוקט איהר אייגענעם הילוך — כ'נעה דאכט זיך שטענדיג אזוי.

— אויב דו ווילסט וועל איך דיר צופיהרען — האט ברוד

זיך געבעטען מיט די אויגען.

— האסט מורא כ'וועל אליין נישט טרעפען?

— ניין, — האט ברוד אנגעהויבען שטאמלען — נור אויף

יענער זייט אלשינע זיצט א סטודענט, כ'זעה איהם כמעט יעדען

טאג דארט, ווי ער וואָלט געוואָרט אויף אימיצען, רעכען איר אַז
 ס'פאָסט נישט אַליין צוגעהן, וואָס זאָנסט?
 שרה'קע האָט דערפיהלט ווי ס'בלוט הויבט זיך איהר אין
 פנים אַרײַן. זי האָט זיך אויסגערדעהט, זיך אַ ביס געטהון אין דער
 ליפּ און זיך צושמייכלט.
 — דאַרפסט נישט מורא האַבען, מיך וועט קיינער נישט טשע-
 פען.

זי האָט גענומען אַוועקגעהן, געווען זיכער, אַז ברוד קוקט איהר
 נאָך, מאַדנע געשפּרייזט, ווי זיין בליק וואָלט זיך געפלאַנטערט
 צווישען איהרע פיס. זי האָט דערהערט אַ רויש, ווי צוויינגלעך
 וואָלטען געקנאַקט און זיך אויסגערדעהט. ברוד אין אַהיים גע-
 גאַנגען. ס'איז איהר געוואָרען אומעטיג און די פריהערדיגע פרייד
 איז ערגעץ וואו פערשוואַנדען. זי האָט ברוד'ן נישט פיינד
 געהאַט — בלויז רחמנות געקראַגען אויף איהם.

פון דער ווייטענס האָט שרה'קע דערזעהן וולאַדעק'ען. ער
 איז געזעסען אַהן אַ היטעל אויף אַ פיען און זיך געפּיילט די נע-
 געל. אַ גלייכגילטיגע איז זי געשטאַנען, געקוקט אויף איהם, ווי
 אויף אַ ווילד פּרעמדען, געזעהן ווי ער שפּיגעלט זיך, דרעהט די
 וואַנסען, מאַכט „פּיסקעס“ און שטיל, מען זאָל נישט באַמערקען,
 האָט זי גענומען געהן אויף צוריק. זי האָט זיך בעהאַלטען הינטער
 ביימער און אַז זי האָט איהם פּערלורען פון אַויג, האָט זי גענומען
 געהן גיך, כמעט געלאַפען, דעריאָנט ברוד'ן.
 אַזוי געשווינד? — האָט ער זיך געחרושט.

— מאַריאַנע איז געגאַנגען אין שטאָרט אַרײַן.

זיי האַבען געשוויגען. שרה'קע האָט געריסען בלעטער, זיי
 צורייבען, אַוועקגעוואַרפען, ווייטער געריסען, מיטברעכענדיג צווייג-
 לעך, אין כעס געווען אויף זיך פאַר וואָס זי געהט אַהיים. באַלד
 וועט זי איהם שוין אין גאַנצען נישט זעהן, ער פאַהרט דאָך צו-
 ריק נאָך וואַרשאַ און זי וועט דאָ בלייבען מיט ברוד'ן. וואָס וויל
 ער פון איהר? זי איז געבליבען הינטערשטעליג, זעהר חשק גע-
 האָט צוריקצוגעהן און געגאַנגען ווייטער. ברוד האָט געוואָלט

עפעס זאָנען, זיך אָפגעשטעלט און אַז שרה'קע האָט זיך אויסגע-
גלייכט מיט איהם, האָט ער דערפיהלט ווי די ווערטער זיינען צו-
געקלעפט צו דער צונג און ער האָט סתם אַ זאָג געטהון:

— האָסט איהם באַגעגענט?

— וועמען?

— דעם סטודענט.

— וואָס ליגט דיר אַלץ אין קאָפּ דער סטודענט? — האָט
שרה'קע אויסגעלאָזט דעם בעס צו איהם — האָסט מורא אַז
כ'בין פערליעכט אין איהם?

— איד האב דאָס נישט געזאָגט — איז ברוד רויט געוואָרען
— דאַרפט זיך נישט בעליידיגען. כ'פרעג זיך סתם וואָס ער טהוט
אין וואַלד?

— ער וואַרט אויף מיר! — האָט זיך שרה'קע אָפגעשטעלט
און איהם אָנגעקוקט.

— זעהר גוט! — האָט זיך ברוד צושמייכעלט און איז געווען
זיכער אַז דאָס שפּאַסט זי מיט איהם.

— דו מיינסט כ'שפּאַסט, האָ? — האָט שרה'קע צונויפגעצויגען
דעם שטערען און די שוואַרצע אויגען האַכען זיך ביי איהר אַ צונג
געטהון — זאָג איד דיר נאָך אַ מאל, אַז ער וואַרט אויף מיר!
— טאָ פאַרוואָס געהסטו נישט צו איהם? — האָט שוין ברוד
אַ געקערענטער געענטפערט.

— ווייל איד וויל נישט!

— ער ווייס אַז דו ביזט אַ כלה — האָט ברוד אַרויסגעשטאַ-
מעלט און באַלד חרטה געהאַט.

— פון וואַנען ווייסט ער?

— זעהסט דאָך ער ווייס!

— דו האָסט איהם געזאָגט?

— ניין — האָט ברוד נישט געוואוסט ווי ר'נאָד זיך אַרויס-
צופלאַנטערען — ער האָט זיך מיט מיר פונאַנדערגערעדט, זיך
אויסגעפרעגט וועגען פעטער, מיר דערצעהלט וועגען זיינע עלטע-

רען, כ'ווייס נישט ווי ר'נאך, נור מיר זיינען צורייך געקומען
ווענען דיר האב איד איהם דערצעהלט.

— וואס ?

— ווייסט דאך — — —

— האסט איהם געזאגט אז ר' ביזט מיין חתן?

— יא.

שרה'קע האט זיך צולאכט. צום ערשט שטיל, דערנאך הער-
כער, העכער, ביז זי האט זיך אויף אנגעכאפט פאר א בוים,
בשעת אין לאכען האט זי דערפיהלט א מאדנע רציחה, אלץ אין
איהר האט זיך געקארטשעט, זיך געריסען צו ברוד'ן, חשק גע-
האט איהם צורייסען אויף שטיקער, איהם אנכאפען פאר די נאך-
רישע אויערען און שרייען אין פנים אריין: בהמה! בהמה!
איז איין רגע האט זי בעשלאסען צו לאזען ברוד'ן אליין, צוריק-
געהן צו וואלדעק'ען, איהם זאגען פון היינט אן פערלאזט זי אלע
און ווי זי געהט און שטעהט בלייבט זי מיט איהם, וועט טהון וואס
ער וועט נור וועלען. זי האט אויפגעהערט לאכען, געפיהלט ווי
עפעס פערקוועטשט איהר ארום הארץ, ווי מיט אן אייזערנער
רייף, די ביימער רוקען זיך אלץ געהענטער, רינגלען זי ארום, ווי
די ווענט פון א שטייג, און מיט אן אראפגעלאזטע קאפ האט זי
גענומען געהן א היים.

ברוך איז גענאנגען נאך איהר מיט אן אפען מויל, געוואלט
זי איבערבעטען. עס האט איהם געקלונגען אין די אויערען און
פונקט ווי א טויבער וואס מיינט אז ער רעדט צו נידריג, טהוט
ער מיט אמאל א הויב זיין שטימע אויף עטליכע מענער, אזוי
האט אלץ אין ברוד'ן זיך געבעטען און ס'איז געקומען צום רע-
דען האט ער כמעט א געשריי געטהון:

— שרה'קע, אז כ'בין נישט שולדיג, ווען איד ווייס אז דיר
וועט אארען, וואלט איד איהם אסור געזאגט... שרה'קע...

— מיר אארט נישט — האט שרה'קע געענטפערט — ר' האסט
געזאגט דעם אמת, כ'בין דיין כלה...

זי האט מעהר מיט איהם נישט גערעדט. אויף דער ווערארט

האָט דער פאטער, וואָס איז געוועזען מיט'ן קאסירער, אָפגע-
שטעלט ברוד'ן און שרה'קע איז אַרײַן צו זיך אין שלאָף־צימער.
זי האָט זיך אָפגעשלאָסען, זיך אַרײַנגעוואַרפען אין בעטעל און גע-
וויינט אַהן טרערען. זי האָט געריסען מיט די צייהן דאָס ציכעל,
אומגעוואַרפען מיט אַ פּוס אַ שטוהל, געשריען אַהן קולות און
זיך גע'חידושט וואָס סײַנער קומט נישט אַנצולויפען, ווי אַלע
וואַלטען מיט אַמאל טויב געוואַרען. עס האָט איהר פאַרדראָסען
וואָס זי לאַזט ווילדעק'ען דאַרט וואַרטען, זי דאַרף אַהין געהן און
איהם זאָגען אַז זי איז זײַן כלה, אַז צווישען זיי איז אַלץ גע-
ענדיגט, אַז ער זאָל מעהר איז וואַלד אַרײַן נישט קומען, אַז — —
זי האָט געהערט אַ לײכטען קלאַפּ אין טהיר:

— ווער איז?

— איד, שרה'קע, זיי אזוי גוט עפען!

— וואָס ווילסטו?

— גאר נישט.

— כ'קען יעצט נישט עפענען.

ברוד האָט זיך קײַן אַרט ניט געקענט געפינען. ער איז גע-
גאַנגען פון אײַן צימער אין צווייטען, עטליכע מאָל געבליבען
שטעהן הינטער שרה'קעס טהיר, זיך אײַנגעהערט, אַרײַנגעקוקט
דור'ך שלאָס־לעכעל און געזעהן ווי זי ליגט אַ צונויפגעדרעהטע
אויף'ן בעט.

איהם האָט זיך נישט געגלויבט אַז זי זאָל האַבען עפעס צו
טהון מיט'ן סטודענט, און וואָס מעהר ער האָט אָפגעשטופט דעם
געדאַנק, נישט געוואַלט טראַכטען וועגען איהם, אַלץ אָפטער איז
ער אַרויסגעשוואומען, זיך אײַנגעגעסען אין די בײַנער און יערעס
מאָל מיט מעהר אײַנצעלהייטען.

ברוד איז פריה געגאַנגען שלאָפען. זיך געדרעהט אויף'ן גע-
לעגער און וואָס שטאַרקער ער האָט פערקוועטשט די אויגען, גע-
וואַלט אײַנשלאָפען, אַלץ וואַכיגער איז ער געוואַרען און געפיהלט
ווי אַ זײַנערהײַט אַנשטאָט לעגט זיך איבער איהם.
די לבנת'ן געזיכט'ן אַ קײלעכדיגע איז געהאַנגען איבער'ן פענ-

סמעה, ווי זי וואלט אריינגעקוקט און בעלויכטען יעדען ווינקעל פון צימער. ברוד'ן האט זיך געדאכט אז ער הערט טריט. ער האט זיך אויפגעזעצט און זיך א וויילע איינגעהערט. אויף איינעם פון די ביימער וואס זיינען געשטאנען געגענאיבער דעם פענסטער, איז געזעסען א פויגעל און געפויפט. ברוד האט זיך צוריק איינגעטוליעט. אריבערגעשלעפט די קאלדרע איבער'ן קאפ, נישט געוואלט הערען דאס פייפען און זיך געדריעהט פון איין זייט אויף דער צווייטער. דאס פייפען האט איהם דענערווירט. ער איז אראפ פון בעט, ארויסגעשטעקט דעם קאפ און זיך איינגעעהערט פון וועלכען בוים דאס פייפען קומט. ער האט אנגעקאפט ביי א צווייג און אנגעהויבען שאקלען. דער פייגעל איז אויף א רגע אנשוויגען געווארען, כאלד זיך צוריק צופייפט. ברוד איז געבליבען זיצען אויף'ן פענסטער, און אויסגעמידען די פולע לבנה, וואס האט געקוקט איהם אין פנים אריין, ווי דער שטומער נאכט'ס אז אויג. ער האט ווידער דערהערט טריט, מעהר זיך ארויסגעבויגען און געזעהן ווי אימיצער גנב'עט זיך אויף דער לאג' קע. ער האט צוריק אריינגעכאפט דעם קאפ אז מען זאל איהם נישט באמערקען און זיך איינגעקוקט ווער עס געהט. ביסלעכווייז איז די פינסטערניש געווארען שיטערער און ער האט דערקענט דעם סטודענט.

ווי א פערואונדערטע חיה, וואס קען זיך נישט ריהרען פון ארט, איז ברוד געבליבען שטעהן ביים פענסטער. אלץ אין איהם האט זיך געקרעמפט, זיך געוואלט א ווארף טהון אויף'ן פרעמדען, איהם האט זיך געדאכט, אז ער הערט ווי מען עפענט ס'פענסטער, זיך נאך מעהר ארויסגעבויגען, אנגעשפיצט די אויערען און בלוז געהערט ווי ארום און ארום זשומעט די נאכט. ער האט געדריעהט מיט'ן קאפ אין אלע זייטען, געזוכט דעם סטודענט, איהם מעהר נישט געזעהן, איז ברוד געבליבען שטעהן אהן אמהעם, און ארום איז מיט אמאל געווארען אזוי שטיל ווי דער דופק פון דער נאכט וואלט זיך אפגעשטעלט.

עס האט זיך געהערט ווי מען קלאפט לייכט אין א פענסטער.

ברוד האָט קיינעם נישט געזעהן. די ביימער וואָס האָבען אָפּ
געטיילט איין פענסטער פון צווייטען זיינען געשטאַנען ווי אַ
שוואַרצע וואַנד צווישען איהם און שרה'קעס פענסטער. ער האָט
דערהערט ווערטער, אַנגעשפּיצט אַן אויער און זיך איינגעהערט :

— און איד האָב נישט געקענט איבערטראַכטען פאַרוואָס
דו ביזט נישט געקומען?

— דו פאַהרסט דאָך סיי-ווייסיי אוועק!

אַז דו ווילסט וועל איד נישט פאַהרען?

— פאַהר יאָ!

— וואָס איז דער מעהר, שרה'קע? — פון נעכטען ביז היינט

דערקען איד זיך נישט! ס'דיך אימיצער בעליידיגט, זאָג?

— ס'איז נאַרנישט!

— ס'איז יאָ עפעס!

— איז!

— שרה'קע — — —

— פאַהר אוועק מאַרגען, כ'בעט דיך.

— פאַר וואָס טרייבסטו מיר?

— ווייל — — גאַר נישט, כ'וויל אַז דו זאלט אוועקפאַהרען!

— פאַרוואָס?

— ווייל איד בין אַ כלה! מיין חתן שלאָפט איבער דער

וואַנד! אזוי ווי איצט — איז מיאוס!

— וואָס ביזט אַ כלה?

— דו ווייסט דען נישט?

— ניין!

— זאָנסט אַ ליגען, האָסט היינט אַלץ אויסגעפרעגט ביי מיין

חתן!

— ביי דעם בחור'ל מיט דער לאַנגער קאַפּאַטע? כ'האָב

אויף מייז וואַרט געמיינט אַז ער שפּאַסט!

דאָס בלוט האָט ברוד'ן אַ שלאָג געטהון איז די שלייפען.

אַלץ איז איהם האָט געשריען אַז איצט דאַרף מען עפעס טהון, איז

אַ רגע האָט ער זיך דערמאַנט, אַז דאָס העקעל מיט וועלכען ער

צייכענט האלבע קלאפטער ליגט אונטער'ן בעט, אז מיט'ן הע-
קעל דארף ער דעם סטודענט דעם מח צושפאלטען, זיך אבער
נישט געריהרט פון ארט, שארפער אנגעשפיצט די אויערען און
זיך איינגעהערט וואס שרה'קע וועט איהם ענטפערען.

— דאס בחור'ל געפעלט דיר נישט? מיר געפעלט ער!

— כ'ווייס נישט פארוואס דו בעליידיגסט זיך?

— ווער בעליידיגט זיך?

— דו!

— א גוטע נאכט!

שרה'קע!

— לאז מיר אפ! מיר זיינען נישט קיין פאר! פאהר מאר-

גען אוועק, וועסט דיר אויסקלייבען א ווארשעווערין, מיך פאר-

געסען — — א גוטע נאכט!

— שרה'קע!

קינער האט נישט געענטפערט. א פענסטער האט זיך צוגע-
האקט און ס'איז געווארען שטיל.

— שרה'קע — — שרה'קע — — איין ווארט, כ'בעט

דיך!

דאס פענסטער האט זיך צוריק געעפענט. ברוד האט זיך
אויסגעבויגען אין גאנצען, אויסגעזוכט א שיטערע צווייג, וואו די
לכנה האט זיך דורכגעריסען א וועג און געזעהן ווי דער סטודענט
איז געשטאנען ביים פענסטער, געהאלטען אין זיינע הענד שרה'-
קעס קאפ מיט די צופאסטעלמע האר. שרה'קע האט זיך א ריז
געטהוהן ווי זי וואלט געקראגען א ביס און צוגעהאקט דאס פענ-
סטער אהן א גוטע נאכט.

עס איז געווארען שטיל. דער סטודענט איז נאך געשטאנען
א וויילע הינטער'ן פענסטער, זיך אויסגעגלייכט, שטיל גערופען
שרה'קע נאמען, געזעהן אז קינער ענטפערט נישט האט ער זיך
געלאזט אז איינגעבויגענער איבער דער לאנקע.

ברוד איז געבליבען זיצען אויף'ן פענסטער, זיך געוואונדערט

פארוואס ער איז נישט אין כעס אויף שרה'קען און געפיהלט אז ער וואלט איצט איהר די טריט געקושט.

די לבנה איז געווארען פולער, געשטאנען איבער די ביימער אזוי נידעריג, אז מען האט נישט געקענט זעהן, וואס ס'טהוט זיך צוויי טריט נאך איהר. דאס גאנצע הויז האט זיך געטונקט אין שוין, האט דער קאסירער וואס איז געשלאפען אין א דאך שטיבעל, נישט געקענט איינליגען, געווען ביין וואס ער קען נישט שלאפען, זיך געדרעהט, געהערט, דאכט זיך, קולות, דער אלטער בחור. אין איהם האט געשריען אז מען דארף נישט דערלאזען. וואס דערלאזען זען? האט ער אליין נישט געוואוסט. ער האט לייכט געעפענט ס'פענסטער און זיך איינגעהערט.

— פארוואס שלאפסטו נישט?

— כ'קען עפעס נישט שלאפען — האט זיך ברוד פערלאז-

רען.

— זיצסט שוין לאנג דא?

— נור וואס — האט ברוד געענטפערט און געפיהלט ווי זיין

קול ציטערט.

— מיר האט זיך געדאכט אז כ'האב אימיצען געזעהן ארומ-

געהן הינטער'ן פענסטער.

כ'האב קיינעם נישט געזעהן.

— דאכט זיך אז דארט שטעהט אימיצער?

ברוד האט זיך איינגעקוקט:

— ס'שטעהט קיינער נישט, ס'איז אז איבערנעבראכען ביימעל.

— א שעהנע נאכט.

— זעהר א שעהנע.

— קום אריבער!

— וואוהין?

— צו מיר.

— בריינע קען נאך הערען.

— ביזט א שרעקעדיגער — האָט שר'ה'קע צוגעלעגט ביידע הענד צום מויל און איהר קול זאל גלייך געהן צו ברוד'ן — ווען מען בעפאלט מיר, וואָלסטו געשטאנען און געקוקט, האָ?...

— ווי דאָכט זיך דיר? — האָט ברוד'ן זיך פּערלירען.

— טאָ האָב נישט מורא! שפּרינג אַרויס דורכ'ן פּענסטער, אָט אזוי! איצט גיב אַ האַנד! געדענקסט ווי כ'האָב דיר גע- לערענט רייטען?

שר'ה'קע האָט איהם געהאַלפּען אַרויפקריכען אויף'ן פּענסטער און ביידע זיינען שטיל פּערשוואַונדען אין פינסטערען צימער.

דער קאָסירער איז געבליבען זיצען אויף'ן פּענסטער, מיט אַראַפּגעלאָזט דעם קאָפּ און זיך פּערטראַכט. די עטליכע ביימער אַרום הויז, וואָס האָבען אויסגעזעהן, ווי דער געדיכטער וואָלד וואָלט זיך דאָ אַנגעהויבען, דער הימעל מיט די אַנגעשאַטענע שטערען, די שטילקייט וואָס האָט איינטאָניג געזושמעט, אַלץ האָט איהם בערוהיגט און ער האָט זיך אַרומגעזעהן און מעהר ווי אַ האַלב לע- בען איז ביי איהם אַוועק מיט גאַרנישט. ער האָט פאַרנעסען און ער געכטיגט ביי זיין בעל'בית, זיך דערמאַנט און מיט צוואַנציג יאָהר צוריק, איז ער פּונקט אַזאַ פאַרבענקטער געזעסען אין אַ פּענסטער ביי זיך אין שטערטעל און געזעהן ווי אַ פייערמאַן פּון דער „פּאַזשאַרנע קאַמאַנדע“, האָט זיך גע'גנב'ט צו מאַנדען, זייער פּויליש דינסט-מיידעל. ער האָט אַריינגעשטעקט די האַנד אין זיינע שיטער האַר, אַנגעמאַפט מיט די פינגער אַ גאַלען פּלאַץ ווי אַ טעלעריל און אונגעוואוסט זיך דערמאַנט און ער האָט שוין קיין איין באַק-צאהן אין מויל. מיט צוואַנציג יאָהר צוריק איז פּונקט געווען אַזאַ אויסגעשטערענדער הימעל, אַזאַ משוגענע נאַכט. יונג- גע הערצער האָבען פּונקט אזוי געפּלאַטערט, קיין זאך האָט זיך נישט געביטען, ער נאָר האָט אַפּגע'פּטר'ט מעהר ווי אַ האַלב לע- בען מיט גאַרנישט. ער איז געווען זיכער און מיט צוואַנציג יאָהר שפּעטער, ווען ער וועט שוין מסתמא נישט לעבען, וועט זיצען אויף דעם זעלבען פּענסטער אַ צווייטער און טראַכטען דאָס זעל-

בע. דער אַלטער בחור האָט צו קיינעם קיין תרעומות נישט גע-
האַט, געוואוסט אז ס'איז נאַריש זיך צו קלאַגען, זיך נישט אומד-
געקוקט ווען ער האָט געהערט ווי עמיצער איז אַרויסגעשפרונגען
דורך אַ פענסטער, בלויז געפיהלט אז מיט מענשען ווערט בעגאַנגען
אַ נרויסע עולה.

— 10 —

שרה'קעס חתונה.

פון האלב פוילען האבען געהאלטען אין איין אַנקומען
 כחותנים אויף שרה'קע חתונה. צעהן פאַר פערד האַבען זיך גע-
 טראָגען פאַר די לעצטע עטליכע טעג איבער די זאַמדיגע וועגען
 וואָס האַבען געפיהרט צו מרדכי'ן. און וואָס אַ בריטשקע האָט
 זיך אָפגעשטעלט ביי דער וועראַנדע, זיינען אַרויס קרובים מיט
 וועלכע מרדכי האָט זיך נור געזעהן ביי אַ שמחה. דאָס הויז, די
 שויערען, אַלץ האָט מען אויסגעליידיגט פאַר די געסט און אַ טאַג
 פאַר דער חתונה איז שוין געווען אַזוי ענג, אַז העלפט פון דעם
 עולם זיינען געשלאָפען אין די „סאַפעס“ פון ברעטער וואָס מען
 האָט אויפגעשטעלט אויף'ן הויף. מיט די נעהענטערע קרובים,
 וואָס האַבען געוואוינט אַרום זיינען מיטגעקומען די רבנים און
 כליזמרים פון די שטעדטלעך — האָט מען שוין עטליכע טעג פאַר
 דער חתונה געשפיעלט אין די צימערען, אין די שויערען, אין וואַלד.
 דעם טאַג פון דער חתונה זיינען פאַר'ן הויז געווען געגרייט
 טישען און דאָס פישער־פאַלק, מרדכי'ס שכנים, זיינען געזעסען
 מיט זייערע ווייבער, געגעסען און געטרונקען.

מרדכי, אין אַ זיידענעם שלאָפראַק, איז געגאַנגען צווישען די
 טישען, געזעהן זיינע שכנים זאַל'ן עסען און אַז ס'פישער פאַלק
 האָט גענומען שרייען מען זאַל איהם אַרויספיהרען די כלה, איז
 מרדכי אַ צופרידענער אַריין אין שטוב:

— שרה'קעלע! שרה'קעלע!

— וואָס איז

מרדכי האט אַרויפגעלעגט זיין ברייטע, פאַטערליכע האַנד אויף שרה'קעס קאַפּ, איהר געגלעט די האַר:
 — טאַכטער, געה אַרויס צו די פישערס, זיי ווילען דורכ־
 אויס זאַלסט טרינקען מיט זיי! | טהו זיי צוליעב, ס'פיהרט זיך
 אַזוי.

אַז די פישערס האבען דערזעהן שרה'קען, זיינען אַלע אויפ־
 געשפרונגען פון די פלעצער און מיט אַ „וווואַט נאַרזשעטשאַנאַ“,
 האבען טייל געהויבען גלעזער ביער, אַנדערע פלעשער, און ס'האַט
 נישט אויסגעזעהן זיי זאַלען זיך האבען צונויפגענומען אויף אַ
 אירישע חתונה. נור ווי זיי וואַלטען נור וואס אויסגעקליעבען דעם
 עלטסטען פישער פאַר אַ „וואַיט“ איבער דער גמינע.

שרה'קע איז געווען גלייכנילטיג, געטהון יעדע זאַך, וואס מען
 האט איהר געהייסען און געהאַט דאס געפיהל, אַז ווען דער פאַטער
 מאַכט זי חתונה פאַר אַ קאַליקע, וואַלט זי אַ ווארט נישט גע־
 רעדט און גענאַנגען צו דער חופּה. זי האט זיך פאַר די לעצטע
 עטליכע וואכען געפיהלט זעהר מיער, כמעט קיינעם נישט געזעהן
 און פיעל מאַל, אַז זי האט זיך דערמאַנט אַז וואַדעק'ן, האט זי
 לאַנג געטראַכט צי דאס האט מיט איהר פאַסירט, צי זי האט עס
 געלייענט אין אַ ביכעל. איצט אַז זי איז אַרויס צו די פישערס
 איז זי געבליבען זיצען צווישען זיי, פאַרגעסען, אַז די נייטאַרין
 מיט די אַרויסהעלפערנים ווארטען אויף איהר אין שטוב, אַז די
 פריזירערין גליהט די „רוקעס“ וויל זי אויפקעמען, נישט געדענקט
 צעהנדליגע אַנדערע זאַכען איבער וועלכע יעדע כלה ציטערט.

אויפֿן הויף האט זיך געטומעלט, בריטשקעס זיינען אַנגע־
 קומען, אפגעפאהרען, אַלטע רבנים אין שטריימלעך זיינען גע־
 שטאַנען אין אַ קופּקע, זיך איינגעהערט צו אַ זקן, מיט אַ קלוג,
 אידעל פנים, וואו פון יעדען קנייטש האט אַרויסגעשמייכעלט —
 אין כל חדיש תחת השמש. חסידים אין אַטלעסענע קאפּאטעס האַ־
 בען שפּאַצירט שורות־ווייז, די גראבע פינגער אין די גאַרטלעך, די
 קעפּ פערריסען. און ווען נישט די יונגע לייט מיט די מיידלעך
 וואס זיינען געזעסען אין די ווינקלעך, וואַלט מען געקענט מיינען,

אז דאס זיינען זיך חסידים צונויפגעקומען אויף ימים נוראים צום רבין.

אז עלטערער חסיד, מיט א ברייטען, סאמעטענעם קאשקעט איבער'ן אויער איז צו צו א קופקע יונגע-לייט, זיי געוויזען, אז ס'קליינע מקוה'לע, וואס מען האט קוים ארויסגעזעהן פון צווישען די צווייגטע ניס-ביימער, הייצט זיך שוין. די יונגע לייט האבן בען זיך איינגעקוקט, געזעהן ווי שנירלעך רויך ציהען זיך פון די צווייגען, ווערען דינער, ווי צודריוועלטע שטיקלאך וואלקען, זיך איבערגעקוקט מיט א וואוילערישען שמייכלעך. דער חסיד מיט'ן קאשקעט האט עפעס איינגערוימט א יונגענמאן, אז אלע האבען געהערט. און אז דער עולם האט זיך הארציג צולאכט, האט ער אריינגעלאזט א גראבען פינגער אין נארטעל, אראפגעלאזט דעם קאפ און א צופריעדענער געשמייכלעך:

— עה, איד מאך אז הלצה און איהר? — נישט שעהן!
ווי שטעהט דארט: „הכל יודעים למה כלה נכנסה לחופה...“
דעריבער?

די יונגע לייט האבען נאך הארציגער געלאכט און פארלעך-וויין זיך גענומען דרעהען ארום דער מקוה'לע.

בריינע מיט אז אריבערגעווארפען פארטוד מען זאל דאס אל-טע לייב נישט ארויסזעהן אין ארויס פון קיך א צופלאמטע, זי האט גענומען קוקען אין אלע זייטען, געזוכט און געשריען:

— שרה'קע! מען דארף דיך, שרה'קע! וואו ביזטו?

שרה'קע איז איהר אנטקענען געקומען.

— נו פרעג איד דיך — די נייטארין ווארט מיט'ן חופה קלייד און דו האסט געפונען א צייט צו שמועסען?

— די פריזירערין וועט מיר טאקע אפשערען די האר? — איז

שרה'קע איהר אריין אין דער מיט.

— די שנידערין האלט דיך אין איין ארומזוכען, וויל דאס

קלייד אנפאסען אויף דיך און דו — — —

— דאס וועט איהר נישט פועלן ביי מיר! — האט שרה'קע

גע'טעה'עט איהרם — כ'וועל דאך אויסזעהן ווי אן אויסגעקראַ-
כענע קאץ!

— און דו לאָזט זי מיט אַ פול מויל שפילקעס און אַנט-
לויפט! צייט, צייט שרה'קע צו ווערען אַ שטיקעל מענש!

— וואו איז זי, די פריזירערין? אין סיד?

— אַז דו הערסט זיך ניט צומאַל נישט איין וואָס כ'רעד! —
האַט בריינע זיך אַפגעשטעלט און צושפרייט די הענד.

— ווער הערט זיך נישט איין? — האָט שרה'קע אַ שמייכעל
געטהון — דו רעדסט וועגען חופה-קלייד.

— נעהמט נישט פאַר אומנוט, פריילין — האָט אַ מיידעל, אַן
אַרויסהעלפערין, מיט דרימען פאַדעם איבער'ן נאַנצען קלייד, אַננע-
ריהרט שרה'קען פאַר אַן אַרבעל — די שניידערין דאַרף איהנען!
— אַה — האָט שרה'קע זיך אַ כאַפ געטהון — כ'נעה שוין!
— טא געה שוין, געה! — האָט בריינע זי געטריבען פון

זיך.

אויף'ן הויף איז געוואָרען אַלץ טומעלדיגער. די מחותנים
זיינען געלאָפען פון איין ווינקעל צום צווייטען, זיך געהיצט און
פון אַלע זייטען האָט זיך בלוז געהערט:

— ווען וועט מען שוין געהן מקבל פנים זיין דעם חתן?
די פישערס האַבען געהאַלטען אין איין בריינגען זייערע ווע-
געלעד, דער עולם זאַל האַבען אין וואָס אַנטקענען צו פאַהרען דעם
חתן. די געזעסען פון פרישע בונטען שטרוי, צונעדעקט מיט
געשטרייפטע פלאַכטעס, אַלץ האָט אויסגעזעהן ווי די פישערס
וואַלטען זיך געקליבען אין „קאַשטשאַל“ אַריין.

מיטאַנצייט איז אַריין אין הויף אַ שטאַפעט און איידער ער
האַט אַפגעאַטהעמט האָט דער עולם איהם אַזוי אַרומגערינגעלט, אַז
ער האָט נישט געקענט אַראַפ פון פערד.

— וואָס הערט זיך יום'ס? דער חתן פאַהרט?

— מיר דאַרפען שוין אַנטקענען פאַהרען! — האָט יום'ס זיך
וויש געטהון איבער'ן פנים און איבערגעלאָזט דאָרט זיינע

פינף פינגער — אכער באַלד! איד האב זיי געלאזט ביי דער אַל-
שינע.

— מחותנים, מחותנים! מקבל פנים זיין דעם חתן! — האט
זיך געהערט פון אלע זייטען.

— אין די פאָדערשטע בריטשקעס די רבנים!

— וואו זיינען די רייטער?

— דער אמת'ער מחותן, וואו איז? ל'מרדכי מיין איד!

— נישט געשטופט, נישט געשטופט!

— אט קומען זיי!

— אמת'ע טערקען!

פון אלע זייטען הויף האבען זיך גענומען בעווייזען בחורים,
איבערגעטהענע ווי טערקען. אויף צוגאווע פערד, ביים אַרויס-
פאָהר פון הויף איז אויסגעוואקסען אַ פאָהר — דגל מחנה יהודה.
די רייטערס האבען זיך אויסגעשטעלט פון ביידע זייטען פאָהר
אין צוויי לאַנגע שורות און דעם חתן'ס מקבל פנים זיין האט זיך
אנגעהויבען.

אַ פריהער אין בריטשקעס זיינען געפאָהרען רבנים אין שווע-
רע שטריימלעך, דערנאָך מחותנים משפּחה-הויז. אַז די בריטש-
קעס זיינען אַרײַן אין וואַלד, האבען די כלי זמרים אַ הויב געטהון
די בויגענס און איבער'ן וואַלד האט זיך צושאַטען אַ פרעהליכעס.
די אַנטרייבער זיינען געוואָרען לעבעדיג, גענומען יאָגען די פערד
איבער'ן ברייטען, זאַמדיגען וועג, האבען די פישער-וועגעלעך איי-
בערגעיאָגט די בריטשקעס, זיך באַלד פערלוירען אין די וואַלקענס
שטויב וואָס האבען זיך געלעגט איבער'ן וואַלד.

דאָס יונג-וואָרג אויף די פערד האבען זיך צושאַטען און יע-
דער איז נאַכגערייטען אַ וואָגען וואו זיינס אַ בעקאַנטע מיידעל
איז געזעסען.

— אַ שעהנער חתן? — האט אַ מיידעל אויסגערעהט דעם
קאַפּ צום רייטער און צוגעלעגט די האַנד צום מויל די שטימע
זאַל זיך נישט פערלירען.

— אבי די כלה איז שעהן! — האט דער רייטער געענט-

פערט, א טרייב געטהון ס'פערד אויף'ן וואגען, אז ס'מיידעל האט מיט א קוויטש זיך אויסגעבוניגען, אויסצומיידען דעם פערד'ס מארדע.

— איהר פארהט דאך אויף מיר ארויף — האט ס'מיידעל אויף איהם אָנגעשטעלט א פאר אויגען, אז ס'איהם ווארעם גע-ווארען.

— האט נישט מורא — האט דער רייטער זיך אויסגענלייכט מיט'ן וואגען.

פון שטויב האט זיך געהערט:

— כאַטש, כאַטש, כאַטש, כאַטש: גולה וסורה — — — !

— פאָרט, פאָרט, פאָרט: דמתה ל־תמר — — — !
די פערד האבען זיך געטראגען ניכער, די אנטרייבער אויס-געבוניגען ווי זיי וואלטען געהאלפען שלעפען, האבען מיט אלע כוחות געוואלט איבעריאגען איינער דעם צווייטען און די כלי זמרים, ווי זיי וואלטען געווען צושאטען איבער אלע עקען וואלד האבען מיט אמאל א הויב געטהון די בויגענס און אלץ ארום האט זיך צוונגען:

— און וויעדער א מעלה, און אבער א מעלה — — — !

מיט אמאל האט מען אָנגעהויבען אפשטעלען די פערד און איידער מען איז נאך געוואהר געווארען וואס עס האט פאסירט, האט מען שוין דערהערט:

— דרעהט אויס, דרעהט אויס, מאכט פלאץ פאר'ן חתן!

די בריטשקעס, די וועגעלעד האבען זיך אויסגעשטעלט פון ביידע זייטען וועג, דורכגעלאזט דעם חתן'ס קאטש ארומגערינ-געלט מיט די בתורים אויף די פערד. די גאנצע צייט וואס די קאטש איז פערבייגעפאָהרען האבען די כלי זמרים געשפיעלט א „דזשען דאברין“ און די לופט איז פול געווען מיט: „ברוך הבא, חתן, ברוך הבא!“ ...

— אז נאט העלפט און מען קען חתונה מאכען אזוי א סינד, איז זיך נישטא וואס צו שעמען — האט א ווייטער קרוב זיך אָנגע-רופען.

— אז ר' דוד'ל ז"ל האט חתונה געמאכט די אינסמע טאכטער, זיינען אויך רייטערס געפאהרען מקבל פנים זיין דעם חתן — האט אן עלטערער חסיד געקנייטשט דעם שטערען, ווי ער וואלט זיך געוואלט עפעס דערמאנען — דארט זיינען נאך געווען מעהר פעהנער! ס'איז געווען: דגל מחנה אפרים, דגל מחנה — — — ס'איז א רבי'שער מנהג — האט א דריטער איבערנערייטען — איז טשארטקאווי, זאגט מען, אז ס'איז א חתונה פיהרט מען זיך קיסר'לעך! נאך דער חופה פאהרען חתונלעך אין א קאטש מיט גאלדענע האנטאבען, קיין עין הרע, אן עשירות דארט! — פוילישע רביים פיהרען נישט אזא שטאט! — האט דער קרוב א שמיץ געטהון דאס פערדעל און געוואלט אויסדרעהען. א בריטשקע איז אנגעלאפען, פארטשעפעט ס'וועגעלע, עס שיער ניט איבערגעדריעהט און ביידע אנטרייבער האבען זיך אנגע-קוקט ווי העהנער.

— וואס האט איהר זיך געשמעלט שמועסען אין מיטען וועג?

— מיר האבען צייט!

— יא צייט, נישט צייט, אבער אנטרייבען דארף מען קענען!

— מיר קענען!

— עסען, פעטער!

— דאס דארף מען אויך קענען — האט דער קרוב גלייכגילטיג

גענטפערט און ס'האט אויסגעזעהן, אז דאס וואס דער וואגען

מיט דער בריטשקע האבען זיך פארטשעפעט, אארט איהם נישט.

— וואס איז דאס? — איז אנגעקומען נאך א וועגעלע.

— וואס האבען זיי פאר שטעלט דעם וועג?

— הער, דו נעהם רעכטס!

— גיב א יאג ס'פערדיל!

דער אנטרייבער פון דער בריטשקע האט געזעהן, אז ער וועט

מיט דעם איד גארנישט מאכען, האט ער א ציה געטהון די ליי-

טשען און די בריטשקע האט זיך א רוק געטהון אויף צוריק.

די וועגעלעך מיט די בריטשקעס האבען זיך ווידער געיאגט

איבער'ן זאמדיגען וועג, געוואלט איינער דעם צווייטען איבעריא-

גען. ס'איז געווען שטיל, בלויז די שפיצען פון די בוימער האָבען זיך בעוואוינען, און אַ פארשטיקט גערויש, ווי ס'וואָלט געקומען דורך פאַרקוועטשטע ציינער, האָט זיך געהערט פון וואַלד. דאָס גערויש איז געוואָרען טעמפער, ווי דער שטיב אַרום וואָלט עס נישט דורכגעלאָזט.

ברוך איז געזעסען מיט'ן רב, מיט זיין נמראַ פּלמד, געמאַכט אַ מינע, ווי ער וואָלט זיך איינגעהערט, וואָס זיי ריידען און גאָר נישט פאַרשטאַנען. וואָס געהאַטער די פּערד זיינען צוגעקומען צום וואַלד, אַלץ אַפּגעהאַקטער איז זיין אַטהעם געוואָרען, די קניע האָבען אַנגעהויבען צו ציטערען פון פּרייד. די משא וואָס איז געלענען איבער איהם, האָט ביסלעכווייז אַנגעהויבען נאַכצולאָזען און ער האָט דערפיהלט, אַז קיין זאך וועט ניט זיין פאַר איהם צו שווער צוליעב שרה'קען. לאָז ער נור איבערקומען די חתונה. דאָס איז ביי איהם געווען דאָס שרעקליכסטע. דאָס באַרעקענס, די חופּה, די גאַלדענע יויד, דאָס מצוה־טענציל און — — — ער האָט ווייטער נישט געוואָלט טראַכטען, בלויז געפיהלט, אַז ער וועט עס שוין איבערקומען, האָבען דאָר חתונה אַ וועלט מיט מענשען. זיי גע אייגענע ענטפּערס האָבען איהם נישט בעפריידיגט, ווי שרה'קע וואָלט געווען עפעס אַנדערש, ווי מען וואָלט זי ניט געקענט פּער גלייכען מיט אַנדערע כלות. נו, טאַקע? זי איז כמעט מיט איהם ברונז, זיך כמעט נישט געזעגענט מיט איהם ווען ער איז אַוועק געפאַהרען, און דאָ מיר נישט, דיר נישט, וועט מען זיי איבערלאָזען אַליין — — אַזוי דאַרף נישט זיין! ניין! גלייך ווי זיי וועלען קומען איז הויף אַריין געהט ער זי איבערבעטען. מען וועט איהם נישט צולאָזען? פאַר'ן באַרעקענס זעהן זיך נישט חתונ־כלה? די פּרייד האָט אַנגעהויבען צו פאַרשווינדען און די משא וואָס האָט נור וואָס נאַכגעלאָזט, האָט איהם ווידער גער־רוקט און פון פּערדרום און וועמטאָן האָט ער אַזש פּערטאַכט די אויגען.

די פערד זיינען אריין אין קיהלען וואלד, זיך צוהירושעט, ווי זיי וואלטען א קאלטען טרונק וואסער געטהון, געשמיסען מיט די עקען און אפגעווארפען מיט קאפיטעס שטיקער ווייכע ערד מיט מאד.

ס'איז געווארען קיהלער. פון ביידע זייטען וועג האט זיך געצויגען אן אלטער, געדיכטער וואלד. די ביימער זיינען געווען אזוי צוואוואקסען, אז די צווייגען פון ביידע זייטען וועג, האבען זיך אזש אָנגעריהרט, נישט צוגעלאזט די זון און זיך געפלאַכטען איבער'ן וואלד, ווי א געוועלכ. די זון האט זיך ערמערט ווייז פער'— גנב'עט, זיך דורכגעבראכען א וועג און טיעף אין וואלד האבען זילכערנע זיילען פליגעלעך זיך געוויעגט, זיך אויפגעהויבען אי— בער די ביימער. ס'איז געווען שטיל. ווען נישט ווען האט זיך א פויגעל צופיפט. און איידער ברוד האט צייט געהאט עפעס איבערצומראכטען איז די קאטש אריין אין הויף.

ווייבער זיינען אנטקעגען געקומען מיט לעקער און בראנפען און איידער וואס ווען האט מען א כאפ געטהון ברוד'ן אונטערן ארעם און איהם געפיהרט וואו דעם חתו'ס צד איז איינגעשטאנען. פארבייגעהענדיג די וועראנדע האט ברוד א צאפעל געטהון — שרה'קע איז געשטאנען אין פענסטער.

מען האט חתו'כלה איבערגעלאזט אליין ביי א סערווירטען טיש. ברוד האט זי אָנגעריהרט מיט א פינגער ביים אַרבעל, ווי ער וואלט מורא געהאט זי וועט ניט הערען, און הויך א זאג גע— מהון:

— מזל טוב, שרה'קעלע!

— מזל טוב — האט שרה'קע זיך צולאכט און אפגעאטהעמט, ווי זי וואלט געווען צופריעדען וואס מען האט זי אויף א וויילע געלאזט אליין.

— ווי איז דיר געגאנגען דער תענית? — האט ברוד א גליק ליכער געשמיכעלט און איהר אונטערגעמראנען א טעלעריל אייניג געמאכטס מיט טארט — נא, ביים איבער!

שרה'קע אין איהר ווייס־זיידען חופה־קלייד, וואס האט לויז
 געהאנגען פון די אַקסלען און זי געמאַכט אויסזעהן בויגניגער און
 העכער, די לאַנגע, ברייטע וואואַל נאַכלעסיג פּערוואַרפען אַרום
 דעם ווייסען אויסגעבויגענעם האַלז און די גירלאַנדע פון בלעטער
 אויף'ן שוואַרצען קאפּ האַר. אַלץ האַט איהר צוגעגעבען אַזאָ רייכ־
 קייט, אַז יעדער, ווער עס האַט זי נאָר געזעהן, אפילו אירען זסנים
 האָבען זיך אָפּגעשטעלט, ווי אין די אַלטע אויסגעריבענע מוחות
 וואַלט עפעס אויפגעבליצט און פּערנאַפּטע זי אָנגעקוקט. זי איז
 אין איהרע חופה־קליידער ווי עלטער און רייפער געוואָרען און
 ברוד האַט געבען איהר אויסגעזעהן ווי אַז אינגעל וואָס וויל אויס־
 זעהן עלטער, טוט ער אַז דעם פאַטער'ס קאַפּאַטע און שטריימעל.
 שרה'קע איז דעם נאַנצען אכענר געווען אַזוי גלייכגילטיג,
 ווי ניט זי וואַלט חתונה געהאַט, נור איהר'ס עפעס אַ נאַחמאָג
 קרובה. ווער עס האַט זי גערופּען טאַנצען, איז זי געגאַנגען, אַז
 די מחותנת'טע, ברוד'ס מאַמע, האַט איהר אַזש אויסגערעדט, דאָס
 פאַר אַ כלה פאַסט ניט אַזוי פּיעל צו טאַנצען. פאַר'ן בעדעקענס,
 ווען דער ברוח האַט זי גענומען בעזינגען און די ווייבער האָבן
 זיך צעוויינט, האַט שרה'קע זיך אַזוי צולאַכט, אַז בריינע האַט
 איהר געמוזט פּערמאַכען ס'מויל מיט אַ טיכעל. און אַז ברוך
 איז אַריינגעקומען מיט צוויי רבנים בעדעקען די כלה, האַט
 שרה'קע איהם בעגריסט און געגעבען די האַנד:

— ווי געפעלט דיר עפעס די כלה?

ברוד האַט זיך פּערלוירען, ניט געוואוסט וואָס צו ענטפּערען,
 און ווען ניט די רבנים, וואָס האָבען איהם גלייך אַ כאַפּ געטאָן
 אונטער די אַרעמס, ווייס איין גאַט וואו ער וואַלט זיך פון בושה
 אַהינגעטהון.

ער האַט זיך זעהר געשראַקען שרה'קע זאל עפעס נישט אָפּ־
 טהון אונטער דער חופה, געשטאַנען מיט פאַרשטעלטע אויגען,
 נישט געהערט ווי דער רב האַט געלייענט די כתובה, בלויז גע־
 דענקט ווי זיין קול האַט געציטערט ביים „הרי את“, זיך פּער־
 פלאַנטערט, אַז די אַרומיגע האָבען איהם געמוזט אַרויסהעלפּען.

ער האט זיך געפיהלט אזוי סליין און נישטיג אין שרה'קעס נע-
נענווארט. געליטען וואס ער איז אזוי פיזיש שוואך, נישט גע-
הערט די ברכה איבער'ן וויין. זיך זעהר געשראקען. אז ער וועט
דאס גלעויל נישט קענען צוברעכען און געווען זיכער אז באלד
וועט זיך אזא זאך אפשפיעלען. וואס קיינעם פון די ארומיגע
הויבט זיך נישט אן צו חלום'ען. ער האט מיט'ן גאנצען כח אראפ-
געלאזט דעם פוס אויף'ן גלעזעל. אז די שטיקלעך האבען זיך צו-
שפריצט אין אלע זייטען. זיך עטוואס בערוהיגט און נישט בא-
מערקט ווי די יונגעלייט האבען געשמייכלעט.

שרה'קע האט זיך געלאזט ארומדרעהן זיעבען מאל ארום
דעם חתן. געבליעבען שטעהן א גלייכנילטיגע. געסוקט יעדען אין
די אויגען. געפאלנט וואס מען האט איהר געהייסען און אז די
מוהמע ניטעל האט איהר פארשטעלט די אויגען מיט א טיכעל.
האט זי זיך פערדרייטעלט און געהאט דאס געפיהל ווי מען וואלט
זי פאר אלעמען אין די אויגען גענומען אויסטהון א נאקעטע. די
גאנצע צערעמאניע האט ביי איהר אויסגעזעהן ווילד. אז אפטר-
מעניש. ניט פערשטאנען ווי ר'נאך אז אייגענער טאטע קען זי
צונויפפארען מיט א מענשען. וואס איז איהר פרעמד און אליין
נישט געוואוסט פאר וואס עס האט זיך איהר א פאר מאל אויס-
געדאכט. אז צווישען עולם איז דא וולאדעס. ווען וולאדעס וואלט
געמומען וואלט זי גלייך פון אונטער דער חופה. אנטלאפען. ג-
טאקע. ברוד איז דאך איהר אזוי פרעמד! דאס קרושין פינגע-
ריל, וואס ער האט איהר נאר וואס אנגעטהון. קען זי יעדע רגע
אויסטהון און זי איז צוריס פריי.

די כלי זמרים האבען א כאפ געטהון די פיעדלען צו די גאס
בעס און א פרעהליכס האט זיך צושאמען איבער'ן הויף. פון אלע
זייטען האט זיך געהערט — מזל-טוב, כלה! מזל-טוב!

שרה'קע האט נישט געוואוסט מיט וועמען זי קושט זיך. מע-
כאניש זיך געבויגען און יעדע וויילע געפיהלט אויף'ן מויל, אויף
די באמען א פאר אנדערע ליפען. זי האט דערהערט א בעקאנטע
שטימע. זיך אויסגעדריעהט. געווען זיכער. אז דאס איז וולאדעס'ס.

זי האט זיך ארומגעקוקט — איהם נישט געזעהן. די מחותנת-מעם האבען זי גענומען אונטער'ן ארעם און מיט געזאנג און טענז זי גע- פיהרט אין שטוב אריין.

שרה'קע האט זיך אומגעקוקט, ווי זי וואלט איצט ערשט אויס- געפונען אז זי געפינט זיך מיט ברוד'ן אליין און זיך געוואונדערט וואס דא קומט פאר.

די טהיר האט זיך לייכט געפענט און א קוסט מיט ווייסע רויזען, אויסגעריסען מיט די ווארצלען האבען זיך געזעהן. פון די רויזען האט א ווייד קול זי בעגריסט:

— מול-טוב!

שרה'קע האט זיך איינגעקוקט, דערזעהן וולאדעקס שוועסטער און איהר אנטקענען געגאנגען. זיי האבען זיך לאנג צוקושט.

— וואס עפעס אזוי שפעט? — האט זי שרה'קע געפרעגט און איהר גענומען אויסטהון דעם שאל, פערשטויבט פון וועג.

— כ'בין געקומען פונקט צו דער חופה.

— אליין?

זי האט באלד נישט געענטפערט און אראפגענומען דעם זיין דענעם שאל:

— יא — — איד אליין.

— א דאנס פאר די בלומען — האט שרה'קע א שאקעל גע- טהון מיט'ן קוסט רויזען — די שעהנסטע בלומען וואס כ'האב היינט געקראגען...

— וולאדעק האט זיי נור וואס אפגעריסען...

— וואס, ער איז נישט צוריקגעפאהרען נאך ווארשא?

ער דארף די טעג פאהרען.

די מחותנים האבען איבערגעריסען דעם שמועס, אגנעהויבען צו כאפען „שירים“, פערזוכט די „גאלדענע יוד“ און אריינ- געפיהרט חתונ-כלה צו די געגרייטע טישען.

שפעט אין אבענד נאכ'ן עסען האט מען צונומען די טישען, באזעצט חתונ-כלה און דער מצוה-טאנץ האט זיך אגנעהויבען. דער עולם איז שוין געווען מיערלאך פון טאנצען, פון לאַ

כען, מען האט זיך שוין מעהר נישט איינגעהערט צו די הייווערינע ברהנים, צו די דורכגעווייקטע כליזמרים, מען האט זיך געהאלטען אין איין רוקען צו די אפענע פענסטער, צו די אויפגעפראלטע טיה-רען, וואו א ווינטעל איז יעדע וויילע אָנגעקומען פון די לאַנקעס, פון וואַסער.

בלויז עטליכע פעטערס האָבען זיך נאָך געפלאַנטערט קופּקעס-וויין און ווי אַ פייעריל וואָס האַלט ביים אויסגעהן, טהוט זיך אַ צופלאַקער, אזוי האָבען די פעטערס יעדע וויילע זיך צוטאַנצט ווילד, קלאַפענדיג מיט די אַפּאַסען, אַרײַנגעכאַפּט ווער עס איז נור אונטערנגעקומען אונטער די הענד, האָט עס געמעגט זיין אַ באַבע, אַ ווייבעל, אַפילו אַ מידעל און דער אַרומיגער עולם האָט זיך געשטיקט פון געלעכטער.

שרה'קע מיט די גירלאַנדע אַרום די שוואַרצע האַר, מיט די אוינען וואָס האָבען געקוקט אידיש צוריקגעהאַלטען, מיט דעם קוסט ווייסע רויזען, אויסגעריסען מיט די וואַרצלען אויף דער האַנד האָט אויסגעזעהן ווי אַ פערבלאַנזשעטע "וואַלד-ליעבע" און וואָס שפעטער איז דער נאַכט אַרײַן, אַלץ שעהנער איז זי גע-וואָרען.

דעם עלטסטען רב, אַ גראַהען זקן, האָט מען מכבד געווען מיט'ן ערשטען רקוד. ער האָט אַרויסגעשלעפּט אַ קאַלירטע פאַ-טשיילע, זיך געטרייסעלט און זיין גראַהע שיטער בערדיל האָט גע-ציטערט.

שרה'קע איז איהם אַנטקעגען געגאַנגען. דעם קאַפּ פּערריסען, פון דער גירלאַנדע האָט אַרויסגעקוקט אַ ווייסע רויז, די אוינען ווייך און פּערפיהרענד און אין נאַנצען האָט זי אויסגעזעהן ווי ס'וואַלט איהר הנאה געטהון וואָס דעם ערשטען טאַנץ געהט זי מיט אַ זיבעציג'יעהריגען זקן.

דער אַלטער רב איז לעבעדיגער געוואָרען, דערמאַנט אַז אזוי דאַרף אויסזעהן אַן אַראַבישער „שייד“, ווען ער געהט אין האַ-רעם אַרײַן ס'ערשטע מאַל אַנקוקען זיין אינגסטע ווייב, וואָס ער האָט זיך איינגעהאַנדעלט פאַר שווערע געלד. דער רב האָט פּען-

קוועטשט איין אויג, מיט'ן צווייטען האט ער פון א זייט געד
קוקט אויף שרה'קען, וואוילעריש פארנאנדערנעווארפען זיין קא-
לירטען שניץ-טוד, האט זי מיט א בויג אָנגעכאַפּט פאר א שפיץ
און דער טאַנץ האָט זיך אָנגעהויבען.

דער אַלטער האָט עטוואָס פּערבויגען זיין זיידענע קאַפּאַטע
צוגעקלאַפּט מיט איין פּוס, דעם אַנדערען נאָכגעשאַרט צום טאַקט
דער פידעל און ס'האַט אויסגעזעהן, אז ער וויל געפעלען דער כלה.
שרה'קע האָט זיך אין נאַנצען פּערגעסען, גערייצט מיט איהרע
פלייצעס, מיט'ן בויגיגען קאַפּ האָר, וואו די גרינע בלעטער פון
דער גירלאַנדע, די צופאַטעלטע לעפּלעך פון דער רויז, וואָס זיינען
געפאַלען איבער די אַקסלען, האָבען איהר צוגעגעבען די פּריש-
קייט פון די וועלדער. זי איז איבערגעגאַנגען פון איין רב צום
צווייטען און די גלייכגילטיגע אידען, טרוקענע ווי אַלטע פאַר-
מענט, זיינען אויפגערוימטער געוואָרען און אַ פּערבאַרגענע שעה-
קייט האָט דורגעגעסען דעם זשאָווער פון יאַהרען און זיך צולעגט
איבער זייערע בעוואַקסענע פּנים'ער. כמעט אַלע אַגריהרענדיג
דאַס טיכעל, זיינען ווי דורך אַ כּשוף, אינגער געוואָרען.

שרה'קע האָט ס'ערשטע מאל אין איהר לעבען דערפיהלט
אז אַלעמענ'ס אויגען פון יונג און אַלט וואָרטען אויף איהרס אַ
בליק איז זי געוואָרען קאַפּריזנער און שעהנער, געפיהלט ווי זי
הויבט זיך איבער אַלעמענס קעפּ, וואַקסט און וואַלט צו יעדער
צייט געקענט שפּיעלען די ראַלעי פון שבת-צביל'ס שרה, וואָס
האַט מיט איהרע אויגען און האָר פּערפיהרט אַ וועלט מיט אידען
לומדים.

דער עולם איז נישט איינגעשטאַנען. דער איינפאַכער טאַנץ
האַט אַוועקגענומען די מיעדקייט, געמאַכט די פּיס לייכטער האָ-
בען די יונגע-לייט זיך געשאַרט צו די ווייבער, געוואָרען אויפ-
גערוימטער, מיטגעטאַנצט און קוקענדיג אויף שרה'קען האָבען די
פאַרלאַך זיך איינציגווייז אַרויסגעשאַרט, זיך בעזעצט איבער'ן
הויף, אין וואַלד.

דער מצוה-טאַנץ איז אָנגעגאַנגען ביז אַ שטיק אין דער נאַכט.

געמאכט פון אלט יונג, פון יונג פערשייט און קיינעם איז נישט איינגעפאלען, אז די אלטע רבנים וואס האבען צעהנדליג הונדערט-טער יאהרען איבערגעגעבען פן טאטע צום זון אז „קול באשה ערוה“, געפייניגט דעם קערפער, די זעלבע אידען האבען נאך ביי היינטיגע צייטען געקענט האבען אזא טאניץ.

שרהקע האט אראפגעווארפען פון קאפ די גירלאנדע, אויס-געטהון דאס חופה-קלייד, וואס איז געבליבען ליגען ארום איהרע פיס ווי א בייגעל, עטליכע מאל זיך דורגעגאנגען איבער'ן פינג-סטערען צימער, וואוהיז מען האט זי אריינגעלאזט און געפיהלט, אז עס פעהלט איהר אטהעם. זי האט געפענט ס'פענסטער. א שארפער ריח פון פריש געשניטען גראז האט איהר א שלאג געטהון אין פנים אריין. צווישען די ביימער האבען צווייגלעך געקנאקט. זי האט זיך איינגעהערט, דורכגענומען מיט שרעק און ניינעריג-קייט, געזעהן ווי אימיצער בעוועגט זיך צווישען די בוימער, איהם דערקענט. פארגעסען אז ברוד קען יעדע מינוט אריינקומען, גע-מאכט מיט דער האנד ער זאל זי דערזעהן. קיינער האט זיך נישט בעוויזען. ס'איז געווען אז ארומגעהאקטער ביים. פון פער-דרום האט זי גענומען רייסען די ווייסע ראזען. כמעט נישט געד פיהלט ווי די שטעכערס בלוטיגען די פינגער, געריסען די לעפלעך, זיי צוקוועטשט און שפרייזענדיג צושאטען איבער דער פאדלאנע. זי איז געבליבען שטעהן ביים געבעטען בעט. וואס איז אזש געד ווען קיהל פון פרישקייט און זיך דערמאנט אז איהר'ס א שוועס-טער קינד וועמען מיידלעך-קרובות האבען אויף דער נאכט פון דער חתונה אפגעטהון א שפיצעל און אריינגעלעגט אין בעט אריין א ליאלקע גרויס ווי א מענש. זי האט א שאר געטהון מיט דער האנד איבער'ן בעט און זיך הארציג צולאכט. א מיעדע האט זי אראפגעווארפען די קליידער און דאס בעט האט אונטער איהר א קרעכץ געטהון. ברוד איז אריין. ער איז געבליבען שטעהן ביי דער טהיר ווי אז אורח, וואס קומט בעטען א נדבה, ווארט מען זאל איהם צורר

פען און פרענען וואָס ער וויל. שרה'קע האָט איהם נישט גע-
רופען. זי איז געווען ביין אויף זיך פאַרוואָס זי רופט איהם
נישט. געפיהלט ווי די ווערטער שטעהען ביי איהר אויף דער
צונג, די קלענסטע אַנשטרענגונג און ער שטעהט נעבען איהר
און איז דער זעלבער צייט האָט איהר פערדראָסען פאַרוואָס ער
איז אַזוי שעמעווידיג, אַז אַ מאָן וואָס קען אַלײן נישט געהמען
וואָס ס'קומט איהם, — דאַרף זי איהם נישט.

— שלאָפסט, שרה'קע?

זי האָט געושמורעט מיט די אויגען, ווי זי וואָלט מיט אַן אמת
אויפגעקומען פון שלאָף, איהם מאַדנע אַנגעקוקט, ווי זי וואָלט
זיך גע'חידוש'ט וואָס ער טהוט דאָ, געוואָלט זאָגען ער זאל זיך
זעצען און אַפגעהאקט אַ פרעג געטהון:

— ווילסט עפעס?

דער ענטפער האָט ברוד'ן אַפגעגאַסען מיט אַזאַ קאַלטקייט, אַז
ער האָט נישט געוואוסט וואָס צו טהון מיט זיך. דער אַנגענעמער
ציטער וואָס האָט איהם בנגבה צוגעפיהרט צו שרה'קען איז
פערשוואונדען און ער האָט זיך נאָך קיינמאַל נישט געפיהלט אַזוי
פרעמד אין איהר נעגענוואָרט ווי איצט. ער האָט זיך אַפגערוקט
עטליכע טריט אויף צוריק און געבליבען שטעהן אין מיטען צימער
ווי אַ פערלוירען קינד, וואָס אַ מוטער געהמט מיט אויף אַ יריד און
עס פערבלאַנשעט. ביי דעם אַכצעהן יעהריגען בחור איז נישט
קלאָר געווען וואָס דאָ דאַרף פאַרקומען, וואָס מען וויל פון איהם.
ער האָט זיך דערמאָהנט אַז אַיידער מען האָט איהם דאָ אַריינג-
געלאָזט, האָט דער רב איהם אַוועקגענומען אַז אַ זייט, אויפ-
געמישט עפעס אַ ספר און געהייסען איבערקוקען. ער האָט עט-
ליכע מאל איבערגעקוקט דעם פלאַץ, געכאַפט אַז ס'האַנדעלט זיך
וועגען איהם און שרה'קען, זיך אַרומגעקוקט אַ נישט דרייסטער
צי דער עולם קוקט נישט אויף איהם, זיך גערויטעלט און נישט
געגלויבט אַז דאָס אַלץ וואָס זיינע חברים פלעגען איהם דערצעהלען
זיצענדיג ביי דער גמרא, דאַרף איצטער פאַרקומען מיט איהם.
מעשיות, איינע גרעבער ווי די צווייטע, זיינען איהם געקראַכען

אין קאפ אריין און וואס שטארקער ער האט זיי געוואלט פער-
טרייבען, אלץ פעסטער האבען זיי זיך געוועבט ארום איהם, נוכר
געווען די בושה און ער האט געזינדיגט אויס צער.
שרה'קע האט זיך געדריעהט אין בעט, ווי די נכפה וואלט
זי געגעסען, געווען זיכער אז זי וועט איהם שוין ניט צורופען,
לאזן ער שטעהן דער „שלומיאל“ אזוי א גאנצע נאכט. און צו-
ריק גערעדט וואס וועט זי דא געווינען? ווען ער וואלט נישט
געווען אזא שעמעוודיגער, אזא שוואכער, א מענש וואס קען קיין
הויך ווארט ניט ארויסרעדען, זעהט א הינטעל געהט ער אז א
זייט, א קינד קען דאך ביי איהם געווינען, טא צו וואס די גאנצע
שפיעל? און פון דעסטוועגען האט זי זיך איינגעביסען מיט די
צייהן אין דער אייגענער האנד, זיך אויסגעדריעהט און בעשלאג-
סען צו שלאפען.

ברוך איז געשטאנען אין מיטען צימער ווי א נבב, וואס שטעלט
זיך אפ ביים קלענסטען שארד, האלט איין דעם אטעם און ווארט
ס'זאל ווידער שטיל ווערען. ער האט געזעהן ווי זי דרעהט זיך
אויס, האט עס איהם פארקלעמט אונטער'ן הארץ. ער איז צוגע-
גאנען אויף די שפיץ געגעל צו דער טהיר און זיך געזעצט אויף
א קופערט.

עס איז געווארען פינסטערער — די לבנה האט זיך בעהאלט-
טען אונטער'ן וואלד. ברוך האט זיך געדריעהט אויף'ן קופערט,
גענומען דעם קאפ אין די הענד, איהם אנגעשפארט און דער וואנד,
זיך איינגעקוקט. איהם האט זיך געדאכט אז אימיצער ליעגט ביי
שרה'קעס בעט. ער האט אויפגעציטערט, מורא געהאט צו קוקען
אויפצו, צונויפגענומען אלע כחות און גענומען געהן צום בעט. ער
האט אפגעאטהעמט — שרה'קעס חופה-קלייד וואס איז געלעגען
ביים בעט האט אויסגעזעהן ווי א ווייסער מענש. ברוד'ן איז דער-
עכטן געווארען צו זיצען. ער האט אנגעשפארט דעם קאפ און דער
וואנד, אויסגעפונען אז עס איז הארט, אז ס'קוועלט איהם און
פונקט ווי איינער, וואס כאפט זיך ביינאכט אויף מיט א צאהר
וועהטאג, דרעהט זיך און מיינט אלץ, אז אזוי איז לייכטער, פונקט

אזוי האט זיך ברוד געדרעהט. אלץ אין איהם האט געוואלט שלאָד פֿען און פון פערדרום וואס ער שלאָפט נישט, איז ער ביזן געוואָדען אויף שרה'קען, אָפּגעמאַכט אַז ער מוז זי אויפוועקען. לאָז זי נישט מיינען אַז די וועלט איז הפּקר, זי איז זיין ווייב און מיט אַ מאָן וואָרפט מען זיך נישט!... ער האט געהאַט טויזענדער פֿלענער זי אויפצואוועקען, אַז ער קען נישט שלאָפען דאַרף זי אויך נישט און וואָס טיעפער ער האט זיך גענומען פֿלאַנטערען, און וואָס שטאַרקער ער האט געפֿלאַנט זי אויפצואוועקען, אלץ רהינער איז ער געוואָרען. דער וועהטאָג וואָס ער זיצט אַליין איז צוועק און ער איז אויף די גענעל צוגעגאַנגען צום בעט, זיך איינגעקוקט אין שרה'קען, זיך אַריבערגעבויגען, ברייטער געעפּענט די אויגען און ס'מויל, האט שרה'קע אין שלאָף דערפיהלט זיין בליק און זיך אויפגעכאַפט:

— ווער איז דאָס ?

זי האט זיך אויפגעזעצט, אָנגעכאַפט ברוד'ן ביי אַ האַנד. זיך דערמאַנט אַז דאָס האט זי נור וואָס חתונה געהאַט, אַז ברוד שטעהט שוין אזוי לאַנג, גאַנץ לאַנג, און מיט אַ זיפּץ זיך צוריק אַוועקגעלייגט:

— וואָס געהאַטו ניט שלאָפען ?

— וואו זאל איד שלאָפען ? — האט ברוד אַ ציה געטהון מיט די אַקסלען, ווי ער וואָלט אין דעם אַלעם געווען שולדיג.

זי האט נישט גענטפערט, זיך אויסגערעהט צו דער וואַנד.

— שרה'קע..... שלאָפסט ? שרה'קע... האט ער זי אָנגעריהרט

מיט אַ פינגער — וואָס טרייבסטו מיר ?

זי האט ניט געענטפערט.

אויב דו ווילסט, זאָג, געה איד אַרויס ! כ'ווייס, דו האַסט מיר

פיינדל ! אַז דו האַסט לייעב אַ צווייטען צו וואָס האַסטו מיט

מיר חתונה געהאַט ? קיינער האט דאָך דיר ניט גענויט !

— כ'האב קיינעם נישט לייעב — האט שרה'קע שטיל גע

ענטפערט און זיך נישט אויסגערעהט.

— ווייב, ווייב, ווייב, ווייב, ווייב, ווייב ?

— ווער איז בייז?

— דו!

— כ'בעט דיד, לאמיד איצט צורוה, כ'בין מיעד! געה בע-
סער שלאפען! מיר וועלען זיך מאַרנען אויסשמועסען!
— כ'האב נישט וואו? — האט ברוד צושפרייט די הענד.
שרה'קע האט נישט געענטפערט.

ברוד האט נישט אָפגעטראָטען, געוואַרט שרה'קע זאָל עפעס
זאָגען. ער איז מיעד געוואָרען, זיך איבערנעשטעלט פון איין פוס
אויף צווייטען, געגעבען אַנצוהערען מיט זיפצען אַז ער שטעהט
גאָר און עטליכע מאָל אויסגעשטרעקט אַ האַנד, זי געוואָלט אָנ-
ריהרען.

שרה'קע האט זיך עטוואָס אונטערנעהויבען, איהם אַנגעקוקט
מיט אַזאַ גלייכגילטיגקייט, ווי זי וואָלט געזאָגט — וואָס שטעה-
סטו איבער מיר? זי האט אַריבערנעצויגען דאָס ליילעך איבער'ן
קאַפ און זיך אויסגעדריעהט.

ברוד'ן האט פערקלעמט אונטער'ן האַרץ און אַ באַליידיגטער
ביז צו טרערען האט ער דערפיהלט אַז דאָס צימער ווערט איהם
ענג, געוואָלט וואָס גיכער אַרויס פון דאָרט. ער האט זיך גענומען
גנב'ענען אויף די שפיץ פינגער, ביים קלענסטען שאַרד געבליבען
שטעהן, ווי אַ גנב, אַהן אַטהעם, און זיך איינגעהערט ביי דער
טיר צי מען שלאָפט. ס'איז געווען שטיל. בלויז פון ווייטע צימע-
רען האט זיך געהערט אַ שווער שנאָרבען. ער האט אַ שטופ געטהון
די טהיר און זיך געכאַפט אַז חתוּכּלָה שליסט מען אָפּ. עס האט
זיך איהם אויסגעוויזען אַז עס איז עס וועלט, זיין לעבען איז מעהר
גאָר ניט ווערטה און צומיינסטען האט ער זיך געשראַקען פאַר
דער מוטער — ווי וועט ער זיך ווייזען פאַר די אויגען אַז זי וועט
מאַרגען אין דער פריה אַריינקומען? ער האט זיך צוריקגעזעצט
אויף'ן קופערט, נישט געוואוסט פאַר וואָס די אַלע צרות קומען
איהם און געווען זיכער אַז קיין אומגלייכער ווי ער איז גאָר
נישטאָ.

פון די לאַנקעס האט זיך געטראָגען אַ סיהל ווינטעל, דורכ-

געלאפען דעם צימער מיט א רויש, מיטגעשארט די אבנעריבענע
ניזען-לעפלעך און ביים ערשטען אויגענבליק האט זיך געדאכט אז
פייגעלעך פאטשען מיט די פליגעל.

ברוד האט אנגעשפארט דעם קאפ אן דער וואנד, זיך איינגע-
הערט ווי די גרילען ווערען ניט מיער איבערצו'חור'ען זייער
טיורק'טיורק, ווי וואסער וואלט געקאפעט, געהערט ווי זשאבעס
קוואקען הייזעריג, זאגען אן אז דער זומער ענדיגט זיך, איז איהם
פון בלויעזן געדאנק, אז ער וועט מוזען אזוי אפזיצען א גאנצע
נאכט, אזש קאלט געווארען. ער האט ארויסגענומען דעם גאלדע-
נעם זיינער, זיך לאנג איינגעקוקט, גיך מיער געווארען און זיך דער-
מאנט אז אזוי איז ער אפגעזעסען א גאנצע נאכט ביי זיין פעטער,
ווען יענער איז געשטארבען. אז ער איז געקומען צום פעטער האט
ער נאך געלעבט, געהאלטען א תהילים'ל, געקוקט דורך מעשענע
שפאקולען, וואס זיינען געלעגען אויף דער שפיץ נאז און קוים אונ-
טערגעברומט. ברוד האט גענומען פון טיש א ספר'ל און אריינגע-
קוקט. מיט א מאל הערט ער ווי דער קראנקער רופט איהם.

— ברוד, ברוד, זאג לאה'ן זי זאל מיר געבען א שטיקעל גע-
פילטע פיש — — ס'האט מיר עפעס אזוי פערשמעקט — —
ער איז אויפגעשפרונגען, געזעהן ווי דער קראנקער קוקט
מיט'ן רעכטען אויג אויף איהם, האלט זיך ביים פונאנדערוויינען.
מיט'ן לינקען קוקט ער אויף דער וואנד, ווי ער וואלט געשמייכעלט.
האט ער זיך דערשראקען און איבערגעפרענגט:

— וואס וויל דער פעטער?

— גאר-נישט, גאר-נישט — — זיינען די אויגען זיך צונויפ-
געקומען, געקוקט אויף דער שפיץ נאז, וואס איז לענגער און בלא-
סער געווארען.

ברוד האט צוריק גענומען דאס ספר'ל און מעהר נישט געקענט
איינזיצען. ס'איז איהם עפעס ניט געפעלען וואס דעם קראנקען
האט זיך מיט אמאל געוואלט געפיהלטע פיש און דוקא די מוהמע
לאה, וואס איז שוין יאהרען טויט, זאל אים געבען. ער האט
א הויב געטהון דעם קאפ און דערזעהן א פאר צושראקענע אוי-

ען, ווי ביי איינעם וואס מען ניט איהם א שטארקען קלאפ איבער'ן קאפ. די אויגען זיינען געווארען ווילדער. זיך איינגעגעסען אין איהם ווי עגבערס, איהם צוגעגעלעט צום בענקעל, פארצולוירט. פון נרויס שרעק האט ער צומאל ניט געקענט שרייען, געפיהלט און דאס איז א מלחמה אויף טויט און לעבען, און דעם קראנקענס בליק ווערט שארפער, שארפער, בריהט, פערנליווערט אין איהם דאס בלוט, נאך א רגע און ס'הארץ וועט זיך ביי איהם ארויס-שפארען פון קאסטען, פלאצען. ער האט מעהר קיין כח געהאט אויסצוהאלטען דעם קראנקענ'ס בליק, געזעהן רעדער פון די אוי-גען. די אנגשטרענגקייט האט נאכגעלאזט, צעשוואומען און ער האט זיך דערמאנט און דעם פער'משפט'ען צום טויט דורך הענגען, וועמען מען האט פאר דער גסיסה צוגעבונדען צו א קלאץ, אוועק-געלעגט פאר איהם א פריש געבייטעלט ברויט, האט דער הונגע-רינער זיך אזוי איינגעגעסען מיט'ן בליק אין לאבען, ביז ער איז אויסגעגאנגען און ס'ברויטעל איז שווארץ געווארען.

אז אפגעגאסענער פון שווייס האט ער זיך א הויב געטהון, ניט גענלויבט און ער האט זיך בעפרייט פון קראנקענ'ס בליק, זיך א לאז געטהון צו דער טהיר און מיט ניט קיין מענשליך קול גע-וואלט בערוהיגען דעם קראנקען:

— כ'שיק גלייך אריין די מוהמע לאה!

אז ער איז צוריקגעקומען מיט נאך אידען, איז שוין דער פער-טער געווען טויט.

ברוך האט זיך גע'חידוש'ט וואס פונקט אין דער נאכט פון זיין חתונה קומען איהם אזעלכע מעשיות אויף'ן זינען. ער האט זיך איינגעטוליעט, פערמאכט די אויגען, ניט געוואלט מעהר טראכטען דערפון, און ווי אויף-צורלהכעים האט ער דערזעהן און אפענעם תהילים'ל מיט געלע פלעקען פון טאבעק און טרערען. אויף די בלעטער זיינען געלעגען א פאר מעשענע ברילען, מיט א פערלאפען, צושפאלטען גלעזעל, ווי אן אונטערנעהאקט אויב. ס'איז איהם קאלט געווארען. ער האט זיך אויסגעצויגען אויף'ן קופערט און דערפיהלט די ווארצלען פון די אייגענע האר-

דורכ'ן אָפענעם פענסטער איז אריין א ווינטעל, מיטנעבראָכט א טוכלעז ריח פון אויסגעלאָשענע ליכט און צופאַלענקייט, ווי דער ריח פון טויט. פון אונבעהאַלפענקייט און שרעק האָט ברוד זיך צעוויינט אַהן טרערען, געפיהלט ווי ביסלעכווייז ווערט אַלץ ביי איהם אָפּגעטעמט, געבליבען ליגען מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען, צע-וויגעטען קאַפּ, ווי אַ שטום פּערד בלייבט שטעהן מיט'ן וואַגען אונ-טער אַ רעגעז, קוקט טעמפּ און רחמנות'דיג ווי דער רעגעז פּאַטשט איהם אין דער מאָרדע אַריין.

דער האַרטער קופּערט האָט איהם אַ ציה געטהון, האָט ער זיך נאָך שטאַרקער איינגעטוליעט, געפיהלט ווי ווייט, ווייט ציהען זיך פּעדים, גלעטען איבער די הענד, איבר'ן פנים, ווי ער וואָלט גענאַנגען צווישען צוויי פּעלדער מיט צייטיגע זאַנגען. אין זיין פּערדרימעלטען מח האָט די חתונה, דער מצוה-טאַנץ מיט אַלע קלייניקייטען יעדע וויילע זיך אַ צינד געטהון, ווי דאָס וואָלט ניט פּאַרגעקומען איצט, נור מיט יאַהרען, יאַהרען צוריק, ווען ער איז נאָך אַ קינד געווען און געווען אין ספּק צי ער געדענקט עס טאַקע, צי עס איז געבליבען ביי איהם אין זכרון וואָס אַנדערע האָבען דער-צעהלט.

דאָס ערגערניש, דאָס אַנגעצויגענקייט ביז טרערען איז אַוועק און ס'איז איהם לייכטער געוואָרען. דער פּעטער האָט איהם אפּער-געפיהרט פון הינטערן טיש, אַרויפגעלעגט ביידע הענד אויף זיי-נע אַקסלען, געקוקט ווא פאַר זיך פון די מעשענע שפּאַקולען, וואו איין גלעזעל איז געווען דורכגעבראַכען אין דער מיט אין דינע שפּעטעלעך, ווי אַדערלעך, האָבען זיך געצויגען אַרום און אַרום דעם רעסיל און געמאַכט אויסזעהן ווי ס'וואָלט געווען אונטערנע-שלאָגען, האָט ברוד זיך געכאַפּט אַז דאָס וואָס דער פּעטער איז געשטאַרבען האָט געמוזט זיין אַ חלום און פון נרויס שמחה נישט געהערט וואָס ער רוימט איהם איין.

— נו, פאַרשמעהסטו.

— וואָס?

— געה שוין, געה, הערסט זיך צומאַל נישט צו וואָס מ'רעדט

צו דיר! איד פארזיכער דיר אז ס'וועט דיר אסור אנטלויפען און מען דארף זיך נישט צוכאפען אזוי שטארק מיט אמאל, ס'קאן פארשטאנען, כא, כא, כא! נו, געה שוין, געה, ברוד!

מיט א פערפלאמט פנים פון הרפה איז ער אריין אין שלאף-צימער. שרה'קע איז איהם אנטקעגען געגאנגען מיט א פערריסע-נעם קאפ, די האר ארומגענומען מיט בלעטער, זי איז געבליבען שטעהן מיט איהם פאר'ן שפיגעל, א וויילע הנאה געהאט פון זיך ווי שעהן זי איז, פון פרייד זיך צוגעטוליעט צ איהם, געקוקט מיט צוזא פאר ווייכע אויגען, האט ער צעשפרייט די הענר, דערפיהלט איהר פולכען, ווייכען האלז, ווי די ווייכקייט ביי א פויגעל אונ-טער'ן פליגעל.

— מיין שעהנע כלה!

— ביזט אויך שעהנער געווארען, ווייסט ברוד!

ער האט געקוקט אין שפיגעל, געזעהן אז ער איז פונקט אזוי הויך ווי שרה'קע, זיך נישט גע'חרוש'ט וואס ער איז עפּים מיט אמאל צוגעוואקסען, ווי אנדערש וואלט נישט געדארפט זיין און געהערט ווי שרה'קע זאגט:

— וואהר א שעהן פארעל?

זי האט איהם אנגענומען — ווי ער וואלט געווען די „דאמע“ און זי דער „הערר“, זיך פערמאסטען, געשטעלט די ערשטע טריט פון א וואלס:

— ווייסט, ברוד, מיר וואלט אזוי געפאסט צו זיין א אינגעל!

דו מיינסט כ'וואלט געווען צו פעט?

זי האט איינגעצויגען דאס זיידענע קלייד אונטער דער רעכ-טער האנד און געהייסען ברוד'ן צעהלען איהרע ריפען. ער האט אנגעהויבען צו טאפען מיט די פינגער, גארנישט געפונען און גע-שמייכלט:

— האסט נישט!

— כ'האב יא — האט זי כלומרש געמאכט א ליפ.

זי האט אראפגעווארפען דאס זיידענע קלייד, עס געלאזט לוי-גען אויף דער פאדלאגע, געבליבען שטעהן אין א ווייס

זיידען אונטערקליידעל, וואָס האָט געהאַנגען ביי די אַקסלען אויף בענדער און לויז געפאלען ביז איבער די קניען. זי האָט זיך אַנגעצויגען, עטוואָס אויסגעשטעלט אַ פּוס און דער נאַנצער קערפּער האָט אויסגעשניטען פּון קאַפּ ביז'ן פּוס איין בויניגע, וויי כּע ליניע, וואָס האָט צוגעצויגען דאָס אויג ווי אַ זון אונטערנאַנג. זי האָט אַנגעכאַפּט כּרוד'ס האַנד און גענומען פּיהרען איבער די ריפּען.

— איינס, צוויי, דריי, — נו, — האָט זי נישט אַפּגעלאָזט כּרוד'ס האַנד — ביז איד פעט? מען קען ביי מיר פּונקט אַזוי איבעררעזעהלען די ריפּען, ווי ביי אַ אינגעל! זיי זיינען אַנשוויגען געוואָרען, געהאַלטען האַנד אין האַנד, זיך געקוקט אין די אויגען וואָס האָבען געשטראַהלט פּון גליק, פּון פּרייד.

— ווייסט נאָר וואָס? דיך שלעפּערט?

— ניין.

— מיר אויך נישט. קום ס'איז אַ שעהנע נאַכט, לאַמיר אַרויס, ס'איז אַזוי שטיל יעצט אין וואַלד.

— די מיר איז דאָך פּערשלאַסען!

— וועל'ן מיר אַרויס דורד'ן פּענסטער!

— נוט!

כּרוד האָט זיך גע'הרוש'ט ווי ער איז מיט אַמאַל פּלינק גע-וואָרען. מיט איין שפּרונג איז אַראָפּ פּון פּענסטער, אַנגענומען שרה'קען פּאַר דער טאַליע און זי לייכט אַרויסגענומען.

זיי האָבען זיך געהאַלטען פּאַר די הענד, גענאַנגען איבער'ן ווייכען מאַד און די פּיס האָבען זיך ביי זיי געהויבען ווי זיי וואַלטען גענאַנגען אויף שטאַלצען. דער וואַלד איז געשלאַפּען, גע-אַטעמט מיט טויזענדער ריחות, איינגעשלאַפּערט אַלץ אַרום.

כּרוד האָט זיך געכאַפּט אַז שרה'קע געהט אין אונטערקליידעל דעל און זיך אַפּגעשטעלט:

— מען קען אונז נאָך טרעפּען?

— טאָ וואָס איז?

— זעה נור ווי דו געהסט?

- כ'האַט היינט חתונה געהאַט!
 דער ענטפער האט ברוד'ן צופרידענגעשטעלט. באַרוהינט. זיי האָבען זיך צוגעזעצט אויף'ן געשניטענעם גראַז.
 — האַסט מיר ליעב?
 — ניין — האַט ברוד זיך אויסגעצויגען אַרום איהרע פיס.
 — כ'בין דיין פרינצעסין?
 — ביזט מײן כלה!
 — וועסט טאָסע ווערען רב?
 — כ'בין שוין.
 — וואָס מיינסטו?
 — כ'מײן — כ'האַב היתר הוראה.
 — און דו וועסט געהען אין אַ שטריימעל פונקט ווי דער אַל-טער רב. וואָס האַט מיט מיר היינט געטאַנצט? אױ, וועסטו אויסזעהן מיאום!
 זי האַט זיך אַ דרעה געטהון אויפגעהויבען דעם אַלטען רב'ס שטריימעל. אַנגעטהון עס ברוד'ן. זיך עטוואָס אַפגערוקט. איהם גענומען בעטראַכטען פון אַלע זייטען און אַרויס מיט אַ האַרציג געלעכטער.
 ער האַט זי אַ כאַפ געטהון און זיך גענומען סיקלען מיט איהר איבער'ן גראַז.
 — און ווען מען בעפאַלט אונז וואַלסטו אַנטלאַפען?
 — איד? ווי פאַלט דיר איין?
 — און אַז יענער וואַלט געווען שטאַרקער?
 — וואַלט איד אויך נישט אַנטלאַפען.
 — דאַכט זיך מען געהט?
 זיי האָבען זיך איינגעהערט. עפּים איז אַראַפגעפאַלען און אַפגעקלונגען.
 — ס'איז אַ בלאַט. ווער סען דאָס געהן אַזוי שפעט ביי נאַכט?
 — און איד זאָג אַז מען געהט — האַט שרה'קע צוגעלעגט דאָס אויער צום גראַז — עמיצער קומט מיט'ן וואַלד.
 פון וואַלד איז אַרויס אַ שאַטען. פערשוואַנדען צווישען די

ביימער, באַלד זיך צוריק בעוויזען. ווי ער וואַלט זיך גע'ננב'ט-
 שרה'קע האָט זיך צוגעטוליעט צו ברוד'ן, איהם גענומען קו-
 שצן:

— ווייסט, ס'איז וואַדעק.

ברוד איז אויפגשפרונגען, פערשטעלט שרה'קע און געוואַרט
 יענער זאל צוקומען.

— ווילסט עפעס?

— כ'וויל צוריק מיין געליעבטע.

— אז זי וויל דיר נישט!

— וועמען אַארט עס!

— פרעג זי! איבריגענס, ביזט צו שפעט געקומען. זי איז

שוין מיין ווייב.

— וואס?

— וואס דו הערסט! און מאַרש— געה שוין אַוועק פון דאָ-

נען!

— אז נישט?

— אז ניט וועט מען דיר אַוועקטראַגען אין פּלאַכמעס!

— דאס וויל איד זעהן!

וועסט עס זעהן!

וואַדעק האָט זיך אַ דרעה געטהון, אויסגעמיעדען ברוד'ן

און זיך אַ וואַרף געטהון צו שרה'קע. ער האָט זי אַרומגענומען.

ווי ער וואַלט זיך געקליבען זי אַוועקצוטראַגען:

— דערקענסט מיר נישט, שרה'קע?

ברוד האָט זיך גענומען יאָגען נאָד וואַדעק'ן. ניט געקענט

צו איהם צוקומען, און וואָס שטאַרקער ער האָט זיך געריסען, אַלץ

איז דער שטח צווישען איהם און וואַדעק'ן געוואַרען גרעסער.

ער האָט געזעהן, אז מען טראַגט שרה'קען אַוועק. האָט ער אויס-

געריסען אַ כוים, איהם אַ וואַרף געטהון אויף וואַדעק'ן. גע-

כאַפט שרה'קען אויף די הענד און גענומען לויפען וואָס נור כח

ער האָט געהאַט. ער איז געלאַפען באַרג אַרויף, געפיהלט ווי

שרה'קע ווערט אַלץ שווערער, שווערער, לעגט זיך איבער איהם

זי אן אונזעהויערער מאסע, בויגט זיין קאפ צו דער ערד, ער האלט זי צו מיט די לעצטע כחות און די מאסע דרינגט אריין אין יעדען נצרו וינעם, אין יעדען שפעלמעל און ער פאלט, פאלט צוריק פון בארג, וויל זיך אנטאפען אן שטיקער מאד, אן גראו — אלץ צויריכט איהם צווישען די פינגער, ווי אפנעסמאליעם שטרוי, און ער פליהט, פליהט אן אויפהער, ווייס אז ער האט שרה'סען אנטעוואוירען, אז ער וועט קיינמאל ניט דערנרייכען קיין באדען, מעט תמיד פליהען, און פון גרויס צער האט ער זיך צאוויינט און געעפענט די אויגען.

ברוך האט זיך ארומגעקוקט, באלד ניט געכאפט וואו ער גע- פינט זיך, און זיך ביסלעכווייז אריענטירט. ביידע פיס זיינען ביי איהם איינגעשלאפען. ער האט זיך אויפגעזעצט אויף'ן קופערט, געפיהלט א קעלט אין די ביינער, געזעהן פאר זיך דעם נאנצען תלום, און פונקט ווי א אינגעל, וועמען ס'חלום'ט זיך אז ער האט געפונען א סך געלד, כאפט זיך אויף מיט לעדיגע הענד און געהט זיך פון פערדרום שובערען, פונקט אזוי האט ברוד אריינגעלאזט די צעהן פינגער אונטער'ן היטעל און שווער אפגעזיפצט.

ס'איז שוין געווען טאג. שטיקער ליכט זיינען געלענען אויף די פענסטער, אויף דער פארלאנגע, אויפ'ן בעט. שרה'קע האט זיך איבערגעצויגען א פיערע נאך א האסטעינען שלאף און זיך געהאנדערט ווי אזוי די נאכט איז אזוי געשווינד דורך. דאכט זיך זי האט נור וואס איינגעדרימעלט. זי האט פערלענט די הענד אויף צוקאפענס, געזעהן פון דער זייט ווי ברוד איז געזעסען אן איינגעקארטשעטער אויף'ן קופערט, האט זי רחמנות געקראגען אויף איהם, איהם צונערופען מיט דער האנד און געוויזען ער זאל זיך ועצען אויף'ן בעט:

— ביזט בייך אויף מיר, ברוד?

— כ'בין ניט בייך, נו — —

— כ'בין משונע, אז כ'ווייס עס! האסט חתונה געהאט מיט

א משונענע ווייב! — האט זיך שרה'קע צולאכט.

ברוד האט ניט געענטפערט, גליקליך געשמייכעלט, ווי ער

וואלט ניט געגלויבט זיינע אויערען, און זיין פנים האט, דאכט זיך
געזאגט: אזא משוגעת אויף אלע אידישע טעכטער געזאגט.
— ביזט מיעד? — האט שרה'קע געפיהרט איהרע פינגער איר
בער זיין האנד.

— כ'בין נישט מיעד.

— וועסט זיך אפשר צושפארען? ביזט דאך א גאנצע נאכט
ניט געשלאפען! אויב דו ווילסט, שפאר זיך צו! זעה נור ווי
בלאס דו ביזט? זאג דעם אמת, ברוד, — האט שרה'קע אנגע-
כאפט זיין קאפ אין ביידע הענד, איהם עטוואס צוגעבויגען צו זיך
און זיך איינגעגעסען אין זיינע צושראקענע אויגען — האסט מיר
געשאלטען ביי נאכט?

— וואס פאלט דיר איין? איר וועל דיר שעלטען?

— נו, כ'ווייס, — האט שרה'קע געשטאמעלט — איר אויף
דיין פלאץ, וואלט — — וואלט — — ווייסט, ביזט א
שעהנערער מענש פון מיר! כ'פיהל, אז כ'הויב אז דרד-ארץ
האבען פאר דיר.
— און ליעב?

זי האט נישט גענטפערט, ארומגעכאפט ברוד'ן מיט ביידע
הענד, איהם א קוש געטהון, זיך א רוק אפ געטהון, ווי זי וואלט
זיך אפגעשאקעלט דערפון, מורא געהאט איהם וויעדער ניט צו
בעליידיגען, האט זי צוגעשטעלט איהר האנד צו זיין מויל.
בשעת ברוד האט געקושט איהר האנד, האט זי מיט דער
צווייטער זיך געשפיעלט מיט זיינע פאות און כלאחר יד א זאג
געטהון:

— די מאמע דארף גארנישט וויסען — —

— וואס מיינכטו?

— כ'מיינ, די מאמע דארף גאר נישט וויסען וואס צווישען

אונז אין פארגעקומען.

— ווער געהי איהר דען זאגען?

— אויב זי וועט דיר עפעס פרעגען — שווייג!

פון יענער זייט טהיר האבען זיך שוין געטראגען קולות, דער

עולם איז זיך שוין צונויפגעקומען פון די שייערען, פון די „סאָ-
פעס“, געקומען אָפגעבען חתוכלה גוט מאַרגען. אונטער'ן פענ-
סטער האָט אַ קאָפּעליע כליוזמרים גענומען אָפּשפּיעלען אַ „רוזשען
דאָברי“.

שרה'קע האָט זיך אַרומגעקוקט, געהאַט ס'געפּיהל ווי די ווענד,
דער דאָך, די פּאָדלאָגע, אַלץ איז דורכויכטיג, טויזענדער אויגען קו-
קען אויף איהר פון אַלע זייטען, האָט זי אַ כאַפּ געטהון ראַס ליילעד
איבער'ן קאָפּ און זיך בעהאַלטען.

מען האָט אויפגעשלאָסען די טהיר און ברוד'ס מאַמע, די טוה-
מע ניטעל, איז אַרײַן מיט אַ ברויטען גוט מאַרגען. זי האָט זיך
צוקושט מיט שרה'קען, געבליבען זיצען אויף'ן בעט, כלומרשט
בעוואונדערט די אויסגעהאַפטענע קאַרטשיקעס“ אויף שרה'קעס
נאַכט־העמד, גערעדט גלאַטיג, קיין זאָך ניט געמאַכט שווער און, ווי
אַ מאַמע, איהר געהאַלפען אַנטהון.

שרה'קע האָט בעמערקט ווי די מוהמע ניטעל זוכט עפּים אין בעט,
געזעהן ווי די פּרעהליכקייט פּערשווינדט ביי איהר, געזעהן ווי
די מוהמע האַלט אין איין עפענען אין צומאַכען דאָס טויל. ווי זי
וואַלט זיך עפעס געקליבען זי צו פּרעגען, איז שרה'קע אַ ברונז'ע
אַרויס פון צימער.

די מוהמע ניטעל האָט צעוואַרפען שרה'קעס נאַכט־העמד, געהוי-
בען מיט די אַקסלען און צוגעגאַנגען צום זוהן, וואָס איז די גאַנצע
צייט געשטאַנען ביים פענסטער, און עפעס אויסגעקלאַפט מיט די
פינגער אויף אַ שויב.

— וואָס איז דאָס, ברוד'?

— וואָס מיינסטו?

— כ'מיון, דו ווייסט וואָס כ'מיון — — ווייסט בעסער דעם
דין פון מיר — — ווייסט אַז ס'איז אַ חטאָ... ווי איז דאָס
געהערט געוואָרען? אפילו ביי גוים, להבדיל.. כ'ביון, שרה'קען
חס וחלילה ניט חושר, אייגען כלוט, כ'ביון זיכער אַז ס'איז אַן עהר-
ליך קינד... וואָס, ס'איז עפעס געווען צווישען אייך? איהר האָט

זיך געקריגט? אַ מאַמען דאַרפסטו זאָגען! וואָס שווייגסטו
עפעס האָט דאָך געמוזט זײן, אַנדערש... זעה נור ווי ער שטעהט,
ווי ער וואַלט ניט געקענט קײן צוויי צעהלען! מען רערט דאָך צו
דיר!

שרה'קע איז אַרײנגעקומען, זיך גענומען קעמען די האַר, דער-
קענט און די בלאַסע נעזער, און דער מוהמעס האַסטיגען אַרויס-
געהן, און עפעס איז פאַרגעקומען צווישען דער מאַמען און דעם זוהן.
— די מאַמע האָט דיר עפעס געזאָגט? — איז שרה'קע צו-
געזאָגען אַזוי נאָהענט, אַז ברוד האָט אויף זײנע באַקען דערפיהלט
איהרע האַר.

— זי האָט געזאָגט, — איז ברוד רויט געוואָרען און ניט גע-
וואוסט ווי צו ענדיגען.

— וואָס האָט זי געזאָגט?

— זי האָט געזאָגט, אַז ס'איז אַ זינד.

— וואָס איז אַ זינד? — האָט שרה'קע געשמייכלעט.

— דו מיינסט די מאַמע איז ניט גערעכט — איז ברוד מיט אַ
מאַל געוואָרען ערנסט — כ'פרעג דיר, האָט עס געלוינט?
— כ'האַב דאָך דיר געזאָגט, אַז דו האַסט געקראָגען אַ משוגע-
נע ווייב, — האָט שרה'קע זיך צולאַכט — און זאָג דער מוהמען,
אַז אויב זי וועט זיך צופיעל מישען, וועט זי ערגער מאַכען. איד
ווייל דו זאַלסט עס איהר זאָגען!

— זי איז דאָך אַ מאַמע! — האָט ברוד זיך געפונען באַליידיגט.

— טאָ זיי מיט דער מאַמע!

ברוד איז געשטאַנען אַ פערלורענער, ווי ער וואַלט אַלץ קאַליר
געמאַכט, גרייט געווען אַלץ נאַכצוגעבען, אבי זיך נישט איינצוריר-
ען מיט שרה'קען און איהר גענומען קושען די הענד:
— שרה'קע, זיי ניט בײז. דאַרפסטו זיך ניט בעליידיגען פון יעד
דער קליינינקייט.

— דו ווייסט, אַז די מוהמע האָט מיר אַיצט בעליידיגט און
מיאוס בעליידיגט? דו האַסט געזעהן מיט וואָס פאַר אַ נאַז זי

איז אַרויסגעגאַנגען? וואָס איז זי געקומען קוקען? צו איהר ברוד
האַט אַ כשר ווייב?

— דאָס איז דאָך אַ מנהג ביי אידען, האָט ברוד פרוכירט זי
איינגעהמען.

— איז עס! און איד וויל אַבער ניט מען זאָל צו מיר קומען
קוקען! געה שוין און זאג דער מוהמע אַז זי האָט מיר בעלידיגט,
לאַז זי ניט אומגעהן מיט אַ נאַז און מיינען אַז מען האָט זי בע-
ליידיגט, אָפגענאַרט, געגעבען איהר בו־יחיד כ'ווייס־וועמען פאַר
אַ ווייב!

ברוד איז אַרויס פון שלאַפצימער ווי אַ געהאַרכזאַם אינגעל.
שרה'קע האָט זיך איבערגעטהון, אַראַפגענומען פון זיך דאָס ציע-
רונג, אַרויפגעוואָרפען אַ קלייד ביז צום טריט און ס'האַט אויסגע-
זעהן אַז זי קלייבט זיך אין וועג אַרײַן. זי איז געווען צופריעדען וואָס
זי האָט אַלעמען געמאַכט פיהלען שלעכט, זעהר געוואַלט מען זאָל
זי געהמען אויף אַ פעהרער, געווען זיכער אַז ברוד וועט שווייגען,
לאַזען זיי וויסען אַז ניט אַלץ קענען זיי אויספיהרען, אַז זי האָט
אויך אַ דעה ווען עס האַנדעלט זיך וועגען איהר. זי האָט זיך אויס-
געקעמט גאָר אַנדערש ווי אימער, אויסגעזעהן עלטער און מיט אַ
מינע, ווי זי וואַלט זיך איבער נאַכט אין גאַנצען געענדערט, איז
זי אַרײַן צו די געסט.

פון ערשמען ב' ליקהאַט זי בעמערקט אַז אַלע געהען אַרום ווי
נעכטיגע, איז זי געוואָרען אויפגערוימטער און זיך צוקושט מיט'ן
פאַטער:

— וואָס איז, טאַטע, וואָס ווינשטו מיר גאָר נישט?

— אַז דו שאַפסט מיר, טאַכטערשי, ענמת נפש!

— איד?

זי האָט איהם אַרומגעכאַפט ווי אַ צופיעשטשמעט טאַכטער

און זיך גענומען בעטען ביי איהם:

— וואָס מיינסטו, טאַטע? כ'בעט דיך — — —

די מוהמע ניטעל האָט דערווייל אַ ציה געטהון ר' מרדכי'ן

פאַר אַן אַרבעל און געהייסען האָט עס ער זאָל שווייגען.

זי האט געטראכט, אז צווישען דעם יונגען פאר פאלק האט
מסתמא עפעס פאסירט, מען דארף אפוארטמען, ווען ס'וואלט מיט
אז אמת עפעס געשעהן, וואלט דאך ברוד ניט געשוויגען און זי
האט ארומגענומען שרה'קען:
— ביזט דאך אוראי הונגעריג, קום עפעס איבערבייסען.

— 11 —

אויף'ן איין.

נאך „שבע ברכות“ איז זיך דער עולם צופאהרען. יעדער האט מיטגעפיהרט דאס שטיקעל נייעס וועגען שרה'קען, ווי זי האט זיך אויפגעפיהרט מיט ברוד'ן און איז די ארומיגע שטערטלעך האט דאס שטיקעל נייעס אָנגעמאַכט אזא רושם, ווי ס'וואַלט געווען עפעס אַ וויכטיגע וועלט־פּאַסירונג. וואַכעז־לאַנג האט דער אַרר־מיגער עולם זיך געקוויקט דערמיט, לייכטע קעפּ וואָס האַבען שבת ביים ליינען זיך אַרומגעשאַרט אין פּאַלעש כאַפען אַ שמועס, זיי־נען נישט מיעד געוואָרען עס איבערצוזור'ען און יעדעס מאל אַזוי געלאַכט, ווי זיי וואַלטען עס צום ערשטען מאל געהערט. מאַן און ווייב, אַז זיי זיינען געווען גוט אויפגעלעגט, האַבען זיך פּאַס־מאַקעוועט אין דער דריטער „אשמורה“ און יעדעס מאל געענ־דיגט:

— וואָס אַ גביר'ס בת יחידה קען אַליץ איינפאַלען!

איז וואַלד איז געוואָרען שמיל ווי פריהער. בריינע האט זיך ווי תמיד געפאַרעט, מיט יעדער קלייניגקייט געקומען זיך שוואַל־עצה זיין מיט שרה'קען, זי געוואַלט מאַכען פאַר דער בעל־הבית'טע, איהר איבערגעגעבען דאָס ווירטשאַפט. שרה'קען איז עס אַבער גיך דערעסען און זי האַט זיך געבעטען מען זאל זי לאַזען צורוח. — ס'וואַלט גוט געווען טאַכטערשי, — האַט בריינע תמיד גע־האַלטען אין איין שטופען דעם שפיץ פון קלייד אין סטאַן אַרײַן— ווען איד זאל אייביג לעבען, אַבער קיינער ווייס דאָך נישט ווע־מעס מאַרנען ס'איז און אַ ווירטשאַפט אַהן אַ בעל־הבית'טע,

פלעגט דיין זיידע צו לענגערע יאהר אונז, זאגען, (א קלוגער איד געווען) איז פונקט ווי א שיף אהן א רודער. צייט, שרה'קע, אויס-צוטאהן די קינדער-שיכלעך, צייט!

יעדעס מאל נאך אזא שמועס האט שרה'קע ווי זיך ארומגע-זעהן, אז זי איז טאקע מעהר נישט קיין מיידעל, אז בריינע ווערט עלטער פון טאג צו טאג, ס'איז איהר אין גאנצען געבליבען איין צאהן איין מויל און אז זי רעדט ציטערט ביי איהר די גאמבע און דער שטערען, די הויט האט זיך אויסגעצויגען, הענגט איבער'ן פנים, קנייטשט זיך. שרה'קע האט זיך געבעטען ביי איהר:

— בריינע, טהו מיר צוליעב, נעהם אימיצען אריין אין שטוב, ווי לאנג איז דער שיער צו ארבייטען? וועסט געהן און פאלען!
— וואס? איבערגעבען דאס גאנצע גוטס עפעס א פאנפאד-ראנקע איז א קאפעליוט? — האט זי וואוילעריש א כאפ געטהון די הענד פאדבאקעס — דו מיינסט ס'איז אמאליגע מוידען?
א מויד, אז זי איז אנגעקומען צו א בעל הבית האט זי געוואוסט, אז צום ערשט גאט און דער נאך דער בעל-הבית. דער בעל הבית פלעגט זי חתונה מאכען און אפילו נאך דער חתונה האט מען גע-קענט ביים בעל הבית מאכען א בכבוד'יג לעבען, אבער די היינטיגע פאנפאראנקעס? צו משה קאסירער איז אנגעקומען א מויד, טראגט זי א קאפעליוש מיט הענטשקעס, רעדט מיט די קינדער פויליש און קלאגט זיך פאר מאריאנע'ן, אז איהר „פאן" איז א נאר — ער טשעפעט זיך נישט צו איהר. הא, אזא פאסקורע דארף איד אין שטוב?

שרה'קע האט געקוקט אויף בריינע'ן, ווי זי האט זיך אין גאנ-צען געטרייסעלט בשעת אין רעדען און געטראכט, אז זי האט קיינ-מאל מיט קיין מאן נישט געלעבט. א האלב יאהר נאך דער חתונה איז דער מאן ביי איהר געשטארבען, זי האט מעהר נישט חתונה געהאט און פון דעמאלט אז געבליעבען ביי זיי. די ליעבע וואָס א פרוי האט פאר א מאן, פאר קינדער, אלץ האט בריינע אַוועקגע-געבען זייער הויז און דאס איז אזוי ביי איהר אריין אין בלוט, אז זי האט זיך אויף א מינוט נישט געקענט שיידען מיט דעם פאן

שליסלען, וואס איז געהאנגען ביי איהר פארטוד. זי האט זיי גע- האלטען צוקאפענס, מיט פערמאכטע אויגען געקענט אויפווכען וואס פאר'ן מען האט נור געדארפט. און ביים רעדען תמיד זיך געהאלטען אין איין טאפען צו זיי היינגען. ביי די לעצטע „שבע ברכות“ האט בריינע אין געגענווארט פון די מחותנים איבערנע- געבען דעם פאק שליסלען שרה'קען, איהר גענומען ווייזען וואו יעדער שליסל בעלאנגט. גערעדט וועגען זיי מיט אזעלכע אייג- צעלהייטען, אזוי ווארעם, ווי דאס וואלטען נישט געווען קאלטע שטיקלעך אייזען, נור קינדער.

די ערשטע פאר טעג ווען שרה'קע האט גע'בעלה'בית'עוועט, איז בריינע ארומגעגאנגען ווי אן איבריגע, געהאט דאס געפיהל, אז זי פלאנטערט זיך יעדען צווישען די פיס, שטערט בלוין. פון געוואהנהייט האט זי זיך געהאלטען אין איין טאפען צי די שליס- לען הענגען, זיך אפט פערנעסען, גערעדט צו זיך אליין, געשיקט די שיקסע מעלקען די קיה, געהייסען אריינטרייבען די הינהער, געשריען, אז די פאדלאגעס זיינען נישט גוט אפגעוואשען. זיך מיט אפאל דערמאנט, אז זי איז מעהר נישט בעלה'בית'טע און אפנע- זיפט. אין אלעס וואס מען האט געטהון אין הויף האט זי בלוין געזעהן חסרונות, גע'טענה'עט, אז שרה'קע איז נאך א קינד, נוצט זי יעדער אויס, זי האט אבער ניט געוואלט זיך מישען, זיך געער- גערט, וואס איהר פראצע געהט פערלוירען. פון עגמת נפש האט בריינע זיך דערפיהלט שוואך, אריין אין בעט און קיינער האט ניט געוואוסט, וואס איהר איז, און אז שרה'קען זיינען די שליסלען דער- עסען, קיינמאל נישט געקענט געפינען דעם ריכטיגען און זיי צוריק איבערגעגעבען בריינע'ן, האט די אלטע זיך אויפגעהויבען.

אז מרדכי האט זיך דערוואוסט פון וואס בריינע איז געזונט געווארען, האט ער א צופריעדענער געשמייכלט און דערצעהלט, אז ווען שרה'קעס מאמע איז געלעגען אז אפגעהויבענע און בריינע האט זיך געריסען די האר, זיך געשלאגען קאפ אן וואנד, האט זי אפילו דעמאלט נישט פארגעסען נאכצושרייען מאריאנען, וואס פאר'א שליסל זי זאל געהמען, זי זאל נישט פארשימען דעם ווייז

און א האלבע זיפ וועט אויך גענוג זיין פאר די עופות. מרדכי
האט געענדיגט און זיך גע'חרוש'ט:

— און בריינע איז דאך ניט טיין קארנע, זי וועט זיך טהייר
לען מיט'ן ביסען, אוועקגעבען אן ארימאן ס'לעצטע. נישט בחנם
זאגט מען — הרגל נעשה טבע — יעדער מענש האט זיך זיין
משוגעת!

שרה'קע איז געווען גלייכנילטיג צו אלעס, זיך מעהר מיט קיין
נעם נישט געוואלט איינרייסען, אפגעמאכט ביי זיך, אז איהר פער-
זענליכער לעבען איז שוין סאיווי סאי גע'פטר'ט, צו וואס פאר-
ביטערען אנדערע ס'לעבען. זי האט געטהון וואס מען האט פון
איהר פערלאנגט, אויפגעהערט צו זיין קאפריזנע מיט ברוד'ן. זי
איז געווארען בלויז פוילער, געזעסען גאנצע טעג אין שטוב און
געלייענט. אין עטליכע חדשים האט זי איבערגעלייענט אהן א
צאהל ביכער, איינגעשלונגען א וועלט מיט געדאנקען. יעדען טאג
האט זי אריינגעשלונגען עפעס נייעס, געפיהלט ווי א נייער געדאנס
באזעצט זיך אין איהר, געהמט אן א בעשטימטע פארם. זי האט
געלעבט אין אן אנדער וועלט.

טאטע, מאן, הויז, אלץ האט אויפגעהערט צו עקזיסטירען, ס'
איז געווען עפעס כאאטישעס, גרויסעס און פון דעם מיש-מאש האט
זיך ארויסגעשיילט אן אנדער מענש, וואס איז גאר נישט עהנליך
געווען אויף די אלע, וואס זי האט זיך פארגעשמעלט. און פונקט
ווי אמאל פלעגט זי אוועקגעהן אין וואלד און מיט א כשוף אראפ-
ברענגען א בויגיגען פרינץ מיט לאקען, אזוי האט זי איצט גאנצע
טעג געזעהן פאר זיך דעם פרייען מענש, וואס איז גארנישט עהנליך
געווען צו די אלע וואס זי האט געקענט, געזעהן פאר זיך קראנענ-
ברענען.

ברוד איז געווען גליקליך, נישט געוואוסט, וואס מיט שרה'-
קען קומט פאר, בלויז געזעהן, אז זי ווערט מיושב'דיגער, ווארפט
איוועק די אלע הינדערשע שטיק און ער האט זיך געפיהלט ווי א
וורובעל, וואס דרעהט זיך ארום דעם בושעל'ס קאש, שלעפט שטיק
לעד קאנאפיעס און בעט אויס זיין נעסט, מאכט ווארימער, בע-

סוועמער פאר דער סאמקע. יעדעס מאל ווען ער איז געווען אין שטאדט האט ער געבראכט שרה'קע א שטיקעל ציערונג. א שטיקעל זיידענס, סאמעט. זי האט איהם געדאנקט פאר די מתנות. אלץ אוועקגעלעגט. קיין זאך נישט געטראגען. אנגעהויבען צו ווערען פולער און נישט אויפגעהערט צו לייענען.

אז ס'האט געכאפט דער ערשטער פראסט האט שרה'קע מעהר נישט געקענט איינזיצען אין שטוב. זי האט בעמערקט. אז זי הויבט אן ווערען פולער און כאטש זי האט אויסגעזעהן פיעל שעהנער האט זי א שליידער געטהון פון זיך דעם בוך. ווי דאס וואלט געווען שולדיג אן אלעס. אויפגעזוכט אן אלטע שובקע אויף פוטער. א קראקולען היטעל און זיך געווענדעט צו ברוד'ן:

— זיי אזוי גוט. זוך מיר אויס די גליטשערס!

— מארגען וועלען איצט די פויערים פארניסען די לעכער — האט זיך ברוד אפגערופען.

— דער וואס קען זיך גליטשען — האט שרה'קע אנגעהויבען. אנגעכאפט ברוד'ן פאר א האנד און איהם צוגעפיהרט צום פענך סטער — קוק!

ווי ווייט ס'אויג האט געקענט כאפען. איז די ווייכעל געווען אפגערייניגט. דאס אייז האט זיך געצונדען אונטער דער זונן אין גרין בלוי. געפינקעלט פאר די אויגען ווי ברייליאנטענע שטערענד-לעד. די שטערענדלעד האבען זיך צונויפגענאסען אין א בלענדענ-דען שפיגעל. ווייט אוועק האט מען געזעהן ווי מענשען גליטשען זיך. בויגען זיך ווי שאטענס פון אייז זייט אויף דער צווייטער. שרה'קע איז געווארען לעבעדיגער, אויפגעזוכט די גליטשערס און זיך געבייזערט:

— געה. ברוד. דו קאנסט קיין זאך ניט! ס'איז אנגענעהמער

זיך צו גליטשען מיט א מאן. ווי איינע אליין!

— אז דו ווילסט וועל איד זיך לערנען — האט ברוד א שול-

דיגער זיך פערענטפערט.

— הויבט זיך אן!

זי האט איהם געכאפט אונטער'ן ארעם, ארויס, און געלאפען

מיט .יהם איבער'ן שמאלען וועגעל, וואו פון ביידע זייטען האבען געפינקעלט צוויי בייטען מיט שנעע, געבלענדט פון ווייסקייט די אויגען.

ברוך האט איהר געהאלפען אַנטהון די גליטשערס. געהאט פער-
דרוס, וואָס ער קען נישט און זיך געבעמען ביי איהר:
— זעה, שרה'קע זיי נישט ווילד, ניב אַכטונג זאַלסט אַמאַל
נישט אַרײַן אין אַ לאַך.

שרה'קע האָט נישט געענטפערט, אויפגעשפרונגען, אַ מאַך גע-
טהון צו ברוד'ן מיט דער האַנד און גענומען באַלאַנסירען איבער'ן
אייז, אויסגעשניטען סרײַזען. ער האָט איהר נאַכגעקוקט אַ גליק
ליכער, וואָס זי איז זײַנע, געזעהן ווי זי פאַהרט אַלץ ווייטער, וויי-
טער, ווערט קלענער, ביז זי איז אין גאַנצען פערשוואונדען. ברוד
האַט געוואַרט אַ לענגערע צײַט, געזעהן, אַז זי קומט נישט צוריק,
האַט ער זיך געלאָזט מיט דער ווייכסעל און וואָס מעהר ער האָט
זיך געוואַלט באַרוהיגען, אַז ס'האַט גאָר נישט פאַסירט, אַלץ גרע-
סער איז געוואָרען די שרעק. ער איז געלאַפען, געפיהלט ווי טויר-
זענדער געדאַנקען בעפאַלען איהם, רײַצען זיך, אַז מען לאָזט נישט
אַ מיידעל אַליין איבער'ן אייז. עס איז איהם אויף'ן זינען געקומען
שרה'קעס מוטער, ווי זי האָט זיך אַרײַנגעוואַרפען אין וואַסער און
אַ קאַלטער שווייס האָט איהם דורכגענומען. ער איז פערבייגע-
לאַפען אַז עפּנונג, זיך איינגעקוקט ווי פון דער וואַסער געהט אַ
פאַרע, ווי ס'וואַלט געווען וואַרעם, אַרײַנגעשטעק אַ האַנד און זיך
אַ טרייסעל געטהון. ס'וואַסער האָט געשניטען. ער איז געווען זי-
כער, אַז ווען אַ מענש פאַהרט אַן אויף דעם לאַך, וואַלט ער אַרײַן
איבער'ן קאַפּ און ס'וואַלט פון איהם קיין זכר נישט געבליבען. עס
האַט איהם מיט אַמאַל פערקלעמט אונטער'ן האַרץ צו וואָס ער האָט
זי געלאָזט געהן. ס'קאַן זײַן, אַז פּונקט איצט לײַנט זי ערנעץ אין
אַן עפּנונג, ראַנגעלט זיך און וואָס זי כאַפט זיך אַז פאַר'ן אייז,
ברעכט עס זיך און זי פאַלט צוריק אין וואַסער ארײַן. ער האָט
אַנגעשפּיצט די אויערען, געווען זיכער, אַז ער הערט אַ קרעכצען,
זיך גענומען ברעכען די פינגער און זיך געלאָזט לײַפען גלייך מיט

דער וויכסעל, נישט געוואוסט, אז ער האט שוין שרה'קען לאנג גע-
האט אויסגעמירדען.

שרה'קע איז געשטאנען ארום דער „קעמפע“, וואס האט זיך
געשניטען אין דער לאַנקע אַרײַן און גערעדט מיט וולאדעק'ס
שוועסטער, וואָס איז איהר אַנטקעגען געקומען:

— איהר האט נישט מורא אליין זיך צו גליטשען? — האט
וולאדעק'ס שוועסטער זיך אנגעהאלטען אן שרה'קען — ארום די
לעכער ברעכט זיך דאָס אייז, ס'איז געפעהרליך!

און איהר האט נישט מורא? — האט שרה'קע זי אנגעקוקט.

— איד גליטש זיך נישט אליין, וולאדעק איז דאָך אויך דאָ.

— וואָס, ער איז אין דער היים? כ'האָב געמיינט ער איז

אין ווארשע.

— ער איז געקומען אויף נייִאָהר — האט ס'מיידעל געשאַ-
קעלט מיט אַ פּוס, אַראַפּגעוואַרפען איין גליטשער און נישט אויפֿ-
געהערט רעדען — ער האט שוין געענדיגט, מעגליך ער וועט פּאָהר
רען נאָך פעטערבורג, כאַטש מײַן פּאַטער ווײַל ער זאָל שטודירען
אין דײַטשלאַנד, ווײַל דאָרט שטעהט מעדיצין העכער ווי בײַ אונז.
און ער, וולאדעק, ווײַל נישט קײַן מעדיצין, ער ווײַל בעסער ווערען
אַ יודיסט.

זי האט זיך אַרומגעקוקט וואו דער ברודער איז און געווי-
זען מיט אַ פּינגער:

— איהר זעהט, דאָרט שטעהט ער מיט קראַנענבערג'ען.

— מיט וועמען?

— איהר האט נישט געהערט פון קראַנענבערג'ען?

— געהערט!

— אַי, איז ער אינטערעסאַנט! איד האב מורא פאר איהם

— מען זאגט, אז ער גלויבט נישט אין גאט, ער גלויבט אין גאָר

נישט! איהר ווייסט, צו צוואַנציג יאהר איז ער שוין אַנטלאַפּען

מיט זײַנ'ס אַ שוועסטער־קינד, רעניגא האט זי געהייסען, גע-

וואַהנט מיט איהר אַזײַ, ניט חתונה געהאַט. מען זאגט, אַז רע-

ניגא האט אליין געוואַשען, געאַרבייט אין אַ פּאַבריק, אַזאַ רײַכע!

איז זי געווען שעה! זי האט איהם אזוי ליעב געהאט, אז זי האט טאטע, מאמע, אלץ פערגעסען, אבי צו וואהנען מיט איהם. ליידען הונגער, דערנאך דערצעהלט מען האט ער זי געשיקט שיי סען א גובערנאטאָר, איז זי געגאנגען. פארשטעהט וואָס פאר'א מענש דאָס איז? יעצט זאָגט מען, אז זי איז אין סיביר, ווען איהר וואָלט זי געקענט, וואָס פאר אַ רייך קינד דאָס איז געווען!

ווי זיי האָבען גערעדט איז אונטערגעקומען וולאָדעק אין אַ טוושורקע אַהן קנעפ, אַ סטודענטיש היטעל. ער האָט אויסגעזעהן פערשייט, ווי אלץ אין איהם וואָלט געזאָגט — דרך ארץ, אַ סטור דענט געהט! נאָך איהם האָט זיך געגליטשט אַ מאַן אין די דריי סיגער, אין גאַנצען געראַזירט און אויסגעזעהן האָט ער ווי אַן ענני לענדער. ער האָט פון דער זייט אַ קוק געטהון אויף שרה'קען.

וולאָדעק האָט עלעגאַנט אויסגעשניטען אַ קרייז, געצויגען דאָס היטעל ביז צום אייז און ווי קיינמאָל גאַרנישט בעגריסט שרה'קען: — וואָס מאַכט איהר, מאַדאַם?

ער האָט נייט געוואָרט אויף אַן ענטפער און גלייך פאַרנען שטעלט דעם צווייטען:

— בעקענט אייך: מאַדאַם קלענעץ — קראַנענבערג.

דער פרעמדער האָט לייכט אַנגענומען שרה'קעס אַנדר, קוים אַ דריק געטהון און זי האָט אַ לענגערע צייט געפיהלט זיינע וואַררי מע, טרוקענע פינגער. שרה'קע האָט זיך פיעל אַנגעהערט פון פאַ טער ווענען קראַנענבערג'ען. געוואוסט, אז ער איז געווען אַ גוט אינגעל, געקענט לערנען, געענדיגט גימנאַזיום, דערנאָך, אז ער איז אַהיים געקומען אַלס סטודענט פון וואַרשע, איז ער געוואָרען אַן אַנדערער. ער האָט צונויפגענומען אַלע פאַראַבקעס, זיי געזאָגט, אז די ערד וואָס זיי בעאַרבייטען פאַר זיין פאַטער בעלאָגנט צו זיי און נאָך אַזעלכע זאַכען. צוערשט האָט מען געמיינט ס'איז אַ שפּאַם, אַ יונג בחור'ל, דער האַכער שטעכט, בריקעט ער. מען האָט זיך באַלד אַרומגעזעהן, אז ער דאווענט מעהר נישט, דער רוסישער קייסער געפעהלט איהם נישט און קיין שעהנערער מענש ווי דער פויער איז גאַר נישטאַ. די עלטערען זיינען פון איהם אויסגעשטאַ-

נען צועלכע בושות אז זיי האבען געדאנקט גאט וואס די וואקאציעס ענדיגען זיך און ער פאהרט צוריק. באַלד נאך דעם איז ער אין גאנצען פערשוואונדען. וואס פארע צרות די עלטערען זיינען פון איהם אויסגעשטאנען! נישט איינמאל איז פאליציי בעפאלען דעם מאיאנטעק, געקומען זוכען צו דער יונגער קראנענבערג בעהאלט זיך נישט. זיי האבען גע'טענה'עט אז ער בונטעוועט זיך גענען קייסער און מען וועט איהם כאפען וועט מען איהם צושניידען אויף שטיקער. עפענטליך, פאר מענשען, האט עס געהייסען, אז די עלטערען האבען זיך פון איהם אין גאנצען אפגעזאגט, הינטער ארום האבען זיי גע'האלטען אין איין אונטערשיקען צו איהם מענשען מיט געלד, ער זאל זיך אפטרעגען נאך אויסלאנד. ער האט ניט געוואלט הערען דערפון ביז מען האט איהם געכאפט אין טיעף רוסלאנד, אייני געזעצט אין א פעסטונג און קיינער האט ניט געוואוסט וואו ער איז אהינגעקומען. דער פאטער האט גע'פטר'ט א האלבען מאיאנטעק און נאך עטליכע יאהר זיך וואלנערען האט מען איהם ארויס געלאזט. אין שטוב האבען איהם אלע אויסגעמיטען, איהם גע'לאזט טהאן וואס ער האט נור געוואלט, מורא געהאט פאר איהם און די בעדינטע האבען זיך גע'סוד'עט, אז דער יונגער „פאן“ האט גע'הרג'עט א גובערנאטאר.

אפט, אז שרה'קע איז געווען אליין, גע'חלום'ט וועגען דעם פרייען מענש, וואס דארף צו איהר קומען, זי אוועקפיהרען פון בערג. און כאטש אלע האבען איהם געהאלטען פאר א משוגענעם, בעדויערט, אז נאד'ן פאטער'ס טויט וועט ער צוטרענצעלען דעם גאנצען מאיאנטעק, זיך טהיילען מיט'ן פויער, איהם אויס געמיטען ווי א פעסט, איז זי פונדעסטוועגען געווען זעהר צופרידען ווען ער איז אונטערגעקומען.

— כ'האב וועגען אייד, מאדאם, זעהר פיעל געהערט — האט קראנענבערג זיך לייכט פערנייגט.

— וואס האט איהר געקענט הערען וועגען מיר? — האט שרה'קע גענומען געהן אויף די שפיצען פון די גליטשערס, אויס'

געזעהן שטיפעריש — אז כ'עס אין צייט, שלאָף אין צייט, וואָס
 ס'נאָנצען לעבען אין וואַלד?
 — אַלץ בעסער ווי אין שטאָרט — האָט קראָנענבערג גע-
 שטייכעלט

— דאַרף מען דאָד פריהער זיין אין שטאָרט מען זאל עס וויסען
 — האָט שרה'קע געענטפערט.

— מיר שיינט אז כ'האַב אייך ערניץ געזעהן? — האָט קראָ-
 נענבערג פערקנייטשט דעם שטערען.

— ביי מיין פאָטער אין הויז — האָט שרה'קע געענטפערט
 — נור כ'גלויב נישט איהר זאָלט מיר פון דעמאָלט געדענקען, כ'בין
 נאָד געווען אַ קינד.

ברוד אין אָננעקומען נישט טוירט, נישט לעבעדיג, געווען אזוי
 אויסנעמאָטערט פון לויפען, אז ער האָט אזש נישט געקענט רע-
 דען, געסאָפעט ווי אַ הונד, בלויז די אויגען זיינען געוואָרען סיל-
 דער, ווען ער האָט שרה'קען דערזעהן.

— פון וואָנען לויפסטו? — האָט שרה'קע איהם געפרעגט.

— כ'בין דיר געגאָנגען זוכען.

— האָסטו אוראיי געמיינט, אז כ'האַב זיך דערטרונקען, האָ?
 ברוד האָט זיך פאַרשעמט פאַר די אַרומיגע און גאָר נישט גע-
 ענטפערט. שרה'קע האָט איהם פאַרגעשטעלט און זיך פערדריי-
 מעלט:

— מיין מאַן — אַנווייזענדיג מיט אַ פינגער האָט זי אויסגערע-
 כענט זייערע נעמען.

— פאַרוואָס גליטשט איהר זיך נישט? — האָט קראָנענבערג
 געפרעגט ברוד'ן.

— כ'קען נישט — האָט ברוד געענטפערט אין אַ שלעכמען
 פויליש.

שרה'קע האָט באַמערקט אויף וואַלדעק'ס פנים אַ שטייכעל
 און זיך אַנגערופען אין אידיש:

— בית המדרש בחורים גליטשען זיך נישט.

— אויב איהר ווילט — האט קראנענבערג זיך געווענדעט
אויף אידיש צו ברוד'ן — וועל איך אייך אויסלערנען.
— א שעהנעם דאנק.

דער שמועס האט זיך נישט געקלעפט. זיי זיינען געשטאנען א
וויילע שטומע און וואס לענגער דאס האט געדויערט, אלץ שווע-
דער איז געווארען ארום. יעדער האט עס צוגעשריבען ברוד'ן. די
איינענע הענד און פיס זיינען געווארען איבריג און די מוחות הא-
בען נישט אויפגעהערט צו קלערען וואס צו זאגען.
— איהר ווילט זיך אפשר איבערלויפען? — האט קראנענבערג
זיך געווענדעט צו שרה'קען און די איינפאכע ווערטער האבען
אלע ארויסגענומען פון דער פארלעגענהייט.
— קומט האט שרה'קע אויסגעשטרעקט א האנד.

זיי האבען זיך איבערגעקרייצט מיט די הענד, זיך א לאז נע-
טהוה, צוערשט פאמעלעך, אויסגעשניטען קרייזען רעכטס און לינקס,
גענומען געהן גיכער, גיכער, ווי די גליטשערס וואלטען דאס איין
נישט אנגעהרט און זיך געטראגען איבער דער ווייכסעל, ווי
צוויי פייגעל. וולאדעק האט א כאפ געטהון די שוועסטער און זיך
א לאז געטהון נאכ'ן ערשטען פארעל. ברוד איז געבליבען אליין.
איהם האט נישט פערדראסען וואס שרה'קע איז אוועק מיט קרא-
נענבערג'ען, עס האט איהם בלוז געארט, וואס זי האט זיך אזוי
פארנעסען, צומאל קיין ווארט נישט אויסגערעדט, צו זי וועט צוריק-
קומען, צי ער זאל ווארטען, ווי ער וואלט פאר איהר נישט עקזיס-
טירט. דער פערדרום איז געווארען אלץ גרעסער און אז ביידע
פארלאך זיינען פערשוואונדען, האט עס איהם אזש פערקלעמט אונ-
טער'ן הארץ. ער האט איצט נישט געקלעהרט וועגען דער עבירה,
ווי זי שרה'קע, אז אשת איש, קען זיך ערלויבען מיט א פרעמדען
מאנסכיל זיך צו גליטשען. ער האט געפיהלט, אז שרה'קע האט
איהם נישט ליעב און זיך געוואונדערט, ווי נאך וואהנט זי מיט
איהם? ער האט אפגעמאכט, אז אלע פרויען זיינען אזוי. די
שיקסלעך וואס רייסען איז וואלד קארע, ווארפען אויף איהם אוי-
גען און איז געווען זיכער, אז יעדע וואלט זיך געפיהלט גליקליך,

ווען ער פארטשעפעט זי. ער האט נישט געוואלט דערלאזען, אז שרה'קע איז גלייך צו יענע שיקסלעך און א בעלידיגטער, א דער- שלאגענער האט ער זיך גענומען שלעפען אהיים. איהם איז איינ- געפאלען, אז שרה'קע וועט איהם זוכען און האט זיך אפגעשטעלט. זאל זי זוכען, זאל זי מיינען, אז כ'האב זיך עפעס אפגעטהון, האט ער גערעכט און ווייטער גענאנגען. זאל זי וויסען א צווייטען מאל נישט איבערלאזען א מאן אליין.

שרה'קע איז דערוויל געפלויגען מיט קראנענבערג'ען אי- בער'ן אייז, אויסגעמיטען די לעכער געפיהלט ווי צעווארעמט זיך אלץ שטארקער, געפיהלט זיינע הענד, זיין אטהעם. ער האט געהאלטען איז איין רעדען, דערמאנט ווי ער האט איהר קליינער- הייט א קוש געטהון אין קעפעל, געמאלט אלץ אזוי שווארץ, אז פיעלע מאל האבען זיך שרה'קען געשמעלט טרעהרען אין די אוי- גען. ער האט גערעדט, אז דער מענש האט אין רוסלאנד קיין ווערטה נישט, ער איז א קנעכט, אלע זיינען קנעכט, ס'איז קיינעם נישט ערלויבט צו דענקען, קיינעם נישט. אז זיין פאטער איז גע- פאהרען נאך פלאצק צום נובערנאטאר בעטען מען זאל זיין זוהן בע- פרייען, האט דער נובערנאטאר דעם גרויען קראנענבערג געפאטשט אין פנים אריין, צובלוטיגט און דער אלטער האט איהם דערפאר געקושט די הענד, נישט געהאט פאראיבעל, ווי אנדערש וואלט נישט געדארפט זיין. טויזענדער מענשען שטארבען טאג טעגליך פאר הונגער און זיי זיינען צופריעדען. וואס פאר א ווערטה הא- בען אייערע אידעאלען? די מענשען פאר וועלכע איהר האט איינ- געשמעלט אייער לעבען, וועלען זיך פרייען ווען מען וועט אייך בעשטראפען, שרייען און געוואלדעווען. אז מען זאל פון אייך די הויט שינדען. איהר ווילט מקריב זיין אייער לעבען פאר חיות און זיי שארפען די צייהן אייך אויפצועסען.

אזוי האט קראנענבערג גערעדט די גאנצע צייט און איהר האט זיך געדאכט, אז זי הערט דאס נישט פון איהם נור לייגענט א ביכעל, אז אלט, בעקאנט ביכעל, וואס זי האט שוין אמאל געלייענט. און כאטש ער האט גערעדט מיט אזוי פיעל גאל און ענטווישונג, האט

זי פונדעסטוועגען געפיהלט, אז זי וואלט געגאנגען מיט איהם וואוהין ער וואלט זי נור געפיהרט.

אז זיי זיינען צוגעקומען צו וולאדעק'ס הויז איז שוין געווען טונקעל. וולאדעק מיט דער שוועסטער זיינע צוגעשטאנען זיי זאגן לען אריינגעהן צו זיי און עפעס איבערבייסען. שרה'קע האט זיך ענטזאגט, זיך דערמאנט, אז זי האט ברוד'ן געלאזט איינעם אליין און ס'איז איהר געווארען באנגליד. קראנענבערג איז אויך צוגע-שטאנען. האט שרה'קע זיך נישט געקענט ארויסדרעהען, מיט גע-גאנגען און אויסגערעדט מיט וולאדעק'ען, מען זאל הייסען שפא-נען א שליטען און זי גלייך אפשיקען.

— געוויס, געוויס — האט וולאדעק זיך גענומען פארען — אפילו איז מיטען דער נאכט.

וולאדעק'ס שוועסטער האט געסארטוירט אין א קליין צימערעל הייסע טהעע און קוכען. דער עולם האט געשמאק גענעסען, כמעט געשווינגען און די בעל הכית'טע האט זיך אנגערופען:

— איד וואלט מיט קראנענבערגען נישט געפאהרען!

— פארוואס? — האט זיך שרה'קע געפרעגט.

— ביי איהם פאלען שיער נישט די פערד, די בריטשקע פאהרט נישט, זי פליהט און אויב די פערד זאלען איבערדרעהען, איז א זיכערער טוירט.

— אינטערעסאנט — האט שרה'קע דערזופט דאס נלאז טהע און זיך אויפגעשטעלט.

— כ'בין מיט איהם איינמאל געפאהרען — האט די בעל הכית'טע געגראזשעט קראנענבערג'ען מיט א פינגער — וועל איך עס תמיד געדענקען!

— אויב איהר ווילט, פאניע קלענעץ — האט קראנענבערג גלייכנילטיג זיך אנגערופען וועל איך איד אפפיהרען.

— מיט'ן תנאי איהר זאלט שנעל פאהרען!

— מיר וועלען שוין פאהרען — האט ער זיך אויפגעשמעלט און געזאגט צו וולאדעק'ען — כ'וועל נעהמען אייערע גניאדע. וולאדעק האט זיך א קרים געמחוו, זיך געפיהלט געערגערט.

וואס קראַנענבערנ האָט ביי איהם צונענומען דאָס פערנעניגע
 אַהיים צו פיהרען שרה'קען און נישט ווילענדיג געענטפערט:

— כ'האָב מורא וועסט זיי פטר'ן!

— הייס איינשפאָנען מיינע — האָט קראַנענבערנ געהאַלפּען

שרה'קען אַנטהון.

— אַז דו ווילסט נעהם די גניאדע — האָט וולאָדעק זיך גע-

פיהלט ווי שולדיג.

— הייס איינשפאָנען מיינע — האָט קראַנענבערנ נאָך אַמאָל

איבערנע'חר'ט און ס'איז שווער געווען צו זאָגען אַן דער שטימע

צי ער איז בייז.

זיי האָבען זיך געזענענט. קראַנענבערנ האָט מיט אַ פוטער-

נעם „קאָץ“ איינגעדעקט שרה'קעס פיס. זיך געזעצט דערנעבען

און אַ פיהר געטהון אויף די פערד. די פערד האָבען אַ כאָפּ געטהון

דעם שליטען און איידער מען האָט זיך אומגעקוקט זיינען זיי שוין

געווען אויף'ן וועג און זיך גלייך געטראָגען איבער'ן נאָך נישט

גוט איינגעטרעטענעם שנעע. זיי האָבען געשוויגען. שרה'קע

האָט באַמערקט ווי קראַנענבערנ ווערט אויפגערוימטער. די בלויע

אויגען צינדען זיך ווי קאלטער שטאהל. אַליין ציהט ער זיך.

ווערט דאָכט זיך. דאָרער, לענגער און ווי אַ הונגעריגער וואָלף ציהט

ער אויס דעם קאָפּ. נעהמט פייפען אויף די פערד, שמייסט וואָס

כה נור. די פערד גלאַנציגע, בויגיגע, ווי די הויט וואָלט אויף

זיי געווען ענג. וואָרפען גאַנצע וואָלקענס שמעכיגע שנעלעך. ווילען

אַריין אין טראַט. ער הערט נישט אויף צו פייפען. קלאָפען מיט'ן

צונג. און די פערד, ווי זיי וואָלטען פערשטאַנען. ציהען זיך.

ווילען דאָכט זיך אַרויס פון דער אייגענער פעל און דער שליטען

פליהט. ריהר נישט אַז דעם שנעע.

ס'איז געוואָרען פינסטערער. דא און דאָרט האָבען זיך נענר-

מען בעווייזען שטערען און באַלד איז דער גאַנצער הימעל געלענען

איבער זייערע קעפּ אַזא טיעפער. אַזא אויסגעשטערענטער. שרה'-

קע האָט געזעהן פונקען פאַר די אויגען. מעהר נישט געפיהלט. אַז

זי פאַהרט, נישט געזעהן קיין פערד, קיין שנעע. איז האַרצען איז

געווען הויל, די שלייפען האבען געקלאפט, און איהר האט זיך גע-
דאַכט, אז זי פליהט בארג אַרויף, העכער, העכער, העכער, אַט דער-
גדייכט זי דעם העכסטען פונקט, נעמט פאלען שנעל, שנעלער,
כאַפט זיך אַז פאַר אַ פאַר וואַרימע הענד, לאַזט אַרויס אַ קוויטש,
בעט זיך מען זאָל זי צוהאַלטען, פיהלט בלוז ווי איהר קאַפּ זינקט
און מיט אַמאַל קריגט זי אַ שלידער, ווי זי וואַלט אַרויסגעפאַלען,
דערפיהלט אַ פלאַם אין קאַפּ. זי עפענט די אויגען, דערזעהט נעבען
זיך קראַנענבערג'ען, קוקט זיך אַרום, אַז זיצט נאָך אין שליטען און
פרעגט זיך:

— וואָס איז געשעהן? וואָס איז?

— מיר זיינען שוין אין דער היים.

— שוין?

— שוין! — האָט קראַנענבערג זי אַנגענומען פאַר אַ האַנד
און איהר געהאַלפּען אַרויס פון שליטען — געפעלט איהר עפעס
אַזאַ פאַהרען? נישט אַלץ וואָס איז אינטערעסאַנט אין נומ' |
שרה'קע איז געשטאַנען אַ צוטומעלטע און איהרער זי האָט
צייט געהאַט איהם עפעס צו זאָגען, האָט ער זיך געזעגענט מיט
איהר און געהייסען גלייך אַרײַן אין שטוב, זי קען זיך נאָך פער-
קיהלען. ער איז אַרײַן אין שליטען און מיט אַ פּײַף פערשוואַונ-
דען אין דער נאַכט אַרײַן.

ביי שרה'קען האָט עס אויסגעזעהן ווי אַ חלום, אַלץ איז עפעס
אַזוי בליצענהאַפט געשעהן, און אַט שמעהט זי ווידער פאַר איהר
הויז, ווי געכטען, ווי אייערנעכטען, ווי ס'וואַלט גאַרנישט פאַסירט.
און פאַר וואָס האָט ער גאַרנישט געזאָגט? אַ מיעדע נאָכ'ן פאַה-
רען איז זי אַרײַן אין שטוב. ברוד איז איהר אַנטקעגען געקומען:

— כ'האַב געקענט לאַנג וואַרטען אויף דיר?

— האָסט דאָך נישט געוואַרט.

— אַ נאַר וואַלט איד געווען!

זי האָט נישט געענטפערט און אַרײַן צו זיך אין שלאַף-צימער.
זי איז לאַנג געשטאַנען ביים פענסטער, זיך איינגעהערט ווי אַ ווינד
האַט געפּײַפּט צווישען די בוימער, און געטראַכט, אַז ער טראַגט זיך

איצט איבער'ן שנע איינער אַלײן, די פּערד ווערען דינער, דאָס פּײַ-
פּען לענגער, ציהט זיך ווי אַ רױטער פּאַדעם און אין די אױערען
קלינגט אױהה, אױהה!

שפּעט אין דער נאַכט איז ברוד אַרײַנגעקומען, זיך געבעטען,
געוויינט. זי האָט איהם געטריבען פון זיך, נישט געקענט הערען
זיין קול. ער איז נישט אַפּגעטרעטען, זי געהאַלטען אין אײן
קושען און אין פּענסטער האָט דער ווינד געהאַלטען אין אײן שײ-
טען מיט אַ קרעכץ הױפענס שנעע, אַנגעיאַנט אַ קעלט. האָט זי
זיך אױפּגעהערט ווערען, פּערמאַכט די אױגען און געפּיהלט ווי זי
ווערט פּערברענט.

זי איז מעהר יענע נאַכט נישט געשלאָפּען, געלעגען, געריסען
דאָס ציכעל, די אױבער דעק, געפּיהלט, אַז נאָך דער נאַכט וועט
עפּעס געשעהן, נישט ווילענדיג, איבער־סגעוואַלד און זי וועט זיין
אונגליקליך אױף'ן גאַנצען לעבען.

— 12 —

אהן דער מוטער'ס ווילען.

א פער'עקשנ'טער געדאנק האט זיך געדרעהט ביי שרה'קען אין מח, ווי א וועווירקע אין א שטייגעל, זי נישט מיעד געמאכט און וואס טיעפער זי האט דעם געדאנק געוואלט בעגרייפען, אלץ איינגעקארטשעטער איז ער געווארען, פערשוואונדען צווישען די פינגער און זי איז תמיד צוריק געקומען צום אנהויב — אז זי טראגט.

זי איז געווען איבערצייגט, אז א קינד וואס האלט ביים געדארען ווערען אהן דער מוטער'ס ווילען, עפעס דורך א צופאל, מוז זיין אז איריאט, א פערזעהעניש — האט זי זיך איינגעשנורע-רעוועט אין א קארסעט מיט שטאהלענע סמאלקעס, גענומען הייסע מושטארד בעדער, געשלעפט משא, זיך געקייקעלט אין שנעע — קיין זאך האט נישט געהאלפען.

זי איז געלעגען אויף'ן בעטעל א פערוויינטע און יעדעס טאל, ווען די טרערען האבען זיך ביי איהר א גאס געטהון, האט זי גע-האט דאס געפיהל, אז ס'קינד וועט געכארען ווערען אהן אויגען, און אז זי האט זיך גוט אויסגעוויינט, געבליבען ליגען אהן כחות, איז איהר תמיד לייכטער געווארען, און זי האט אנגעהויבען צווייפ-לען, צי זי טראגט, אז דאס רעדט זי זיך אליין איין, ווען זי וואלט געטראגען, וואלט זי זיך מסתמא ניט גוט געפיהלט, עפעס וואלט זיך איז איהר גערודערט, געשטויסען און דא — ווי סיינמאל גארנישט, און אפשר טראגט זי א פערזעהעניש וואס באוועגט זיך נישט? זי האט דאך אליין געהערט ווי א פישערין האט גע-

בארען... ס'איהר קאלט געווארען, נישט געוואלט טראכטען דער פון און זיך טיעפער איינגעטראבען אין די קישענס.

זי איז געווען נור מיט זיך, פארנעמען אז א הויז איהר עקוים-סירט נאך א וועלט, אז מענשען אין שכנות, מענשען איבער דער וואנד אינטערעסירען זיך מיט איהר, האלטען זי אין איין דערמאן נען, אז זי, שרה'קע, פילט אויס זייער לעבען. ברוד'ן האט זי מעהר נישט צוגעלאזען צו זיך, נישט געקענט קוקען וואו ער איז געשטאנען, פיינט געקראגען זיין קול, זיין גאנג, נישט געוואוסט וואס ער האט פון איהר געוואלט און בעשלאסען, אז זי מוז זיך מיט איהם פאנאנדערגעהן. וואס ער האט נישט געטהון, צוגעזאגט, אלץ האט זי דענערווירט, געזעהן, אז ער איז נאריש, אומגעלומד פערט, אז ווי ר'נאך האט זי זיך געקענט פערנעמען? אויב ס'זאל אמת זיין, וועט זי ניט ארויס פון דעם צימער, זיך קיינעם אויף די אויגען ניט ווייזען, אפילו ניט בריינען! נו, טאקע, ווי וועט זי זיך ווייזען בריינען אויף די אויגען מיט א בויך? נישטא קיין מיאוס'ערע בעשעפעניש ווי א טראגעדיגע פרוי! די פליי-צעם איינגעפאלען, די פיס דיק, ריהרען זיך ווי קלעצלעך, ס'פנים צושוואמען, ווי ביי א טראגעדיגע קאז, די נאז-לעבער גרעסער, צי טערען — — — זי האט א קוק געטהון אין שפיעגעל וואס האט געהאנגען איבער איהר בעט, געמאכט גרימאסען מיט'ן פנים, מיט דער נאז, נישט געפונען קיין ענדערונג און איז אראפ פון בעמעל. זי האט זיך אפגעשלאסען, אראפגעווארפען די מלבושים און גע-בליבען א נאקעטע שטעהן פאר'ן שפיעגעל. א טראגעדיגע קאז, וואס איז געלעגען אין דעם אפשיין פון צוברענטען קאכעל-אוי-ווען און זיך געווארעמט, האט זיך איבערגעצויגען און מיט איין ציה זיך גענומען רייבען מיט דער אנגעוואוימטער פעל אן שרה'-קעס נאקעטע פיס. שרה'קע האט פערריסען די הענד, ארומגענו-מען דעם שווערען קנויל מיט האר וואס איז נאכלעסיג געלעגען ביי איהר אויף'ן קארק, און געזעהן אין שפיעגעל ווי א בויגיגע ליניע שניידט זיך פון איהר האלז ביז איבער די קנעכלער. מיט יעדען דרעה פון קערפער, מיט יעדען בויג, האט די ליניע אָנגענומען

פּערשיעדענע פּאַרמען, זיך נישט צושוואַמען און ס'איז איהר לייכ-
מער געוואָרען. דאָס האָט אָנגעהאַלטען אַ רגע. טיעף אין דער
נשמה האָט זיך עפעס גערענט, אונטערנעזאָנט, אַז פּרויען אין די
העכערע מאָנאַטען ווערען אזוי צוואוירען, אַז די ליניען פּערל-
רען זיך, צושווימען, ווערען פּערנאַסען מיט געשווילעכץ.

זי האָט זיך אַראָפּגעלאָזט צו דער קאַץ, זי געגלעט איבער'ן
נאַרישען קעפּעל, איבער'ן צו ברייטען רוקען, האָט די קאַץ גע-
דרעהט מיט'ן עק, אונטערנגעהויבען אַ פּיסעל, געוואַרטשעט פּון
נחת און זיך אויסגעצויגען אין דעם אַפּשיין פּון צוגליהטען אוי-
ווען. די קאַץ איז געבליבען ליגען אויף'ן רוקען, פאַרוואַרפען די
פּיס און אויף'ן אָנגעצויגענעם בויד האַבען זיך אַרויסגעפּרעסט
קעפּלעך, פּיסלעך, זיך געפאַלדעוועט, צוריק איינגעפאַלען. די קאַץ
האַט פּון גרויס הנאה ברייטער פּאַנאָדערנעריסען די פּיס, פּער-
זשמורעט די אויגען, געוואַרטשעט פּון פּערגעניגען און אונטער-
געשטעלט דעם בויד אונטער דער היץ וואָס האָט זיך געפאַקט פּון
אויווען.

שרה'קע איז לאָנג געשטאַנען איבער דער קאַץ, געקוקט אין די
פּערוזשמורעטע אויגען וואָס האַבען נישט אויפּגעהערט צו ציטע-
רען, געווען דורכגענומען מיט אַ רחמנות געפּיהל און איהר בע-
שלוס נישט צו האַבען אַ קינד אין געוואָרען שטאַרקער.

צייט בריינגע האָט באַמערקט אַז שרה'קע מיידעט אויס די
שטוביגע איז זי אוימגעגאַנגען ווי אַהן אַ קאַפּ. זי האָט זיך אַנ-
געשטויסען וואָס ס'איז, געווען אַבער אזוי בעשיידען, אַז כאַטש
זי איז שוין געווען איבער די זיבעציגער האָט זי זיך נאָך אַלץ
געשעהמט צו פּערפּיהרען אַ שמועס מיט שרה'קען. עטליכע מאל
אַ טאַג איז זי אַריינגעקומען צו איהר, אַהן ווערטער זיך געזעצט
אויף'ן בעטעל, כלומרשט געפּרענט צו זי וועט נישט געהמען עפעס
אין מויל אַרײַן. איצט האָט זי זיך געמאַכט האַרץ און אַרויפּגע-
לענט אַ האַנד אויף שרה'קעס קאַפּ:

— וואָס איז, שרה'קע ביזט עפעס נישט מיט אַלעמען? איד

מײַן, מען דאַרף אַפּשר אַריבערשיקען נאָכ'ן דאַקטאָר?

— איך וויל קיין דאקטאר נישט! — האט שרה'קע זיך אַ
נערוועזען וואָרף געטהון.

— און אפשר נאָר אַריבערשיקען נאָך דער אַלטער מינאַצ-
קיין? וואָס אַנבעלאַנגט פרויען ווייס זיי פונקט וויפיעל אַ דאָק-
טאר!

שרה'קע איז רויט געוואָרען. זיך געכאַפט אז בריינע ווייס דאָס
זיי טראַגט, אַנדערש וואָלט זיי נישט געהייסען שיקען נאָך דער
אַלטער באַבע, וואָס געהמט אָפּ קינדער אין דאָרף און מיט אַמאָל
זיך אַ פּרעג געטהון:

— דער טאַטע ווייס אויך?

— וואָס מיינסטו?

— כ'מייין — האָט שרה'קע נישט געוואוסט ווי זיך צו האַל-
טען, מורא געהאַט אז זיי אליין זאָל זיך נישט פּער'מסר'ען, טאָ-
טער ווייס בריינע פון נאָר נישט און איז רויט געוואָרען — צו
וואָס הייסטו עפעס שיקען נאָך מינאַצקין?

— איך זעה אז דו פאַלסט אָפּ פון טאַג צו טאַג, טראַכט איד, אַ
אָ יונגע ווייבעל, איך ווייס — האָט די אַלטע אַראַפּגעלאָזט די
אויגען — וואָס מיינסטו קען עס דען שאַדען אז זיי וועט אַריבער
קומען?

— מיינסט אז כ'טראַג? — האָט שרה'קע אויסגעשאַסען.
— ס'איז חס וחלילה קיין פאַרברעכען — איז די אַלטע גע-
וואָרען דרייסטער — האָסט זיך נישט וואָס צו שעהמען, לויטערע
רבנים האַבען דיר אַפּגעגעבען חופּה-קרושין, אויף אַלע אידישע
טעכטער געזאָגט!

— כ'וויל נישט — האָט שרה'קע זיך אַ קרום געטהון ווי אַ
קראַנק קינד, ווען מען שטעהט איבער עס ס'זאָל איינגעהמען אַ
רפואה.

— וואָס ווילסטו נישט, נאָרעלע דו? — האָט בריינע זיי גע-
גלעט איבער'ן קאַפּ.

— כ'וויל נישט טראַגען!

— כא, כא, כא! — האט די אלטע זיד צולאכט — טראנסט
דען?

— כ'ווייס נישט!

— נישטא ווער ס'זאל לאכען — האט די אלטע זיד געווישט
די אויגען — אנדערע מאמעס לאזען זיד קאסטען א פארמעגען
צו האבען א קינד, מען דאקטערט זיד, מען פאָהרט צו רביים און
דא אַז נאָט גיט אַז מען האָט צום יאָהר אַ קינד איז אַן אומ-
גליק? אױ, שרה'קע, שרה'קע, זיי מיר מוחל, ביזט נעבליבען די
זעלבע ווילדע ציעג ווי ביזט געווען! כ'האב געמיינט, כ'ווייס
וואָס? און דא אַ יונג ווייבעל, דארפט לויבען דעם אויבערשטען
פאר זיין חסד. און דו שווייגסט! ס'זאל זיין אין אַ מזל'דיגע שעה,
הערסט שרה'קע, כ'געה שוין אַריין צום טאטען, לאַז ער אויך האַ-
בען נחת!

— געה נישט! — האט שרה'קע זיד אויפגעזעצט.

— פארוואס זאל איד נישט געהן — אַז דו וועסט געהן — — —
האַט שרה'קע נישט געענדיגט.

— טאָ וואָס וועט זיין?

— כ'וועל נישט האבען קיין קינד! — האט זי זיד צוריק אויס-
געצויגען אויפ'ן בעטעל.

— וואָס? — איז די אלטע צוריק צוגעגאנגען צו איהר —
ווילסט נישט האבען קיין קינד, האסטו נישט געדארפט חתונה האַ-
בען! אַ נייע משוגעת! וואָס פאַר אַ מענש וויל דאָס נישט האַ-
בען קיין קינד? כ'רעד שוין פון מיין גאַל, מענשען פון דער אַל-
טער וועלט, דו האַלסט נישט פון זיי, געהם דיינע מענשען — האַ-
בען נישט אַלע קיין קינדער? אפילו אַ קייסערינע האט אויך
קינדער! געהערט? דאָס האט זיד מיר נאָר נישט געחלום'ט!
האַסט געוואָלט זיין קלוגער פון דער נאַנצער וועלט, האַסטו נישט
געדארפט חתונה האבען!?

— איהר האט מיר חתונה געמאַכט!

— טאכטערשי, ס'האט דיר קיינער נישט גענייט! איבע-
ריגענס, זעהסטו דאך, האסט געוואלט זיין קליינער פון אלעמען און
טראגסט אויך. אזוי איז שוין דער סדר פון דער וועלט. ווייבעד
זיינען בעשאפען געווארען אז זיי זאלען טראגען, אז נישט וואלט
געווען אויס וועלט! אז גאנצע טעג ביזטו פערטהון אין דייע
פוילישע ביכער, ווען דו וואלסט אריינגעקוקט אין א טייטש-חומש
וואלסטו אפשר צו דעם נישט געקומען. צו וואס מיינסטו האט
גאט בעשאפען חוה'ן? אדם האט דאך געקענט זיין אליין? זאגט
די הייליגע תורה, אז א מענש אליין איז סמוטנע, ער דארף הא-
בען אן ארויסהעלפער, דארף געבוירען קינדער, אנדערש וואלט
דאך די וועלט קיין קיום נישט געהאט... וואס לאכסטו? ביזט
שוין קלוגער פון דער הייליגער תורה אויך? אויב אזוי — האט
די אלטע א ציה געטהון מיט די אקסלען — אי שרה'קע, שרה'קע,
זינדיג נישט...

גאכ'ן שמועס מיט בריינען האט שרה'קע באמערקט אז אלע
אין שטוב ווייסען דאס אז זי טראגט. מען האט אָנגעהויבען צו
רעדען מיט איהר ווייכער, איהר גאכעטראגען וואו זי איז געגאכ-
גען א שטוהל, א פוסען-בענקעל, זי נישט געלאזט הויך רעדען.
קיין זאך נישט אויפהויבען און שרה'קע האט געהאט ס'געפיהל אז
מען וועט זי באַלד אריינשטעלען אין שויען-שענקעל צווישען
דעם זילבער, אז מען זאל נור קוקען אויף איהר און נישט אַנדיה
רען. אפילו ברוד וואס איז די גאנצע צייט געווען אָנגעבלאָזען
ארוםגעגאנגען אז אָנגעשטויסענער אויף דער גאנצער וועלט, אפילו
ער איז איצט געוואָרען ווייכער, זיך געפיהלט דער שולדיגער אין
אלעס און געגלויבט, לאז שרה'קע גאר האַבען דאס קינד וועלען
איהרע אלע נאָרישקייטען ארויס פון קאפ און זי וועט ווערען אן
אנדערע.

פארטאג האט ער איהר שוין צוגעטראגען אין בעט אַרײַן בא-
וואַרקע מיט קאַניאַק, געגאַנגען אויף די שפּײַן-נעגעל, ער זאל זי
נישט אויפֿוועקען, פֿלייסִיגער געאַרבייט אין וואַלד, געפֿיהלט אַז
ער פֿונדעוועט זיך איין, אַז מיט'ן קינד'ס געבוירען ווערט ער אַז

אמת'ער בעל הבית. ביי נאכט האָט ער זיך אָפּט געכעטען ביי איהר:

— שלאָפסט, שרה'קע!

— וואָס איז?

— ביזט נאָד אַלץ ברוגז?

— כ'וועל אייביג זיין ברוגז.

— וואָס בין איך שולדיג?

— אַז כ'האָב דיר נישט לייעב.

— זאַג, וואָס זאַל איך טהון אַז דו זאַלסט מיר לייעב האָבען?

— כ'ווייס נישט — — —

— וועסט זעהן, שרה'קע קרוין, וועסט ווערען אַנדערש.....

דאַרפסט אויסטהון די קינדערשע שיכלעך, געהסט דאָך באַלד ווע-

רען אַ מאַמע...

— רעד מעהר נישט דערפון!

— גוט, כ'וועל מעהר נישט רעדען, אבי ערגער זיך נישט!

— אַז כ'וועל נישט ווערען קיין מאַמע!

— וואָס דען וועסטו ווערען? — האָט ער כלומרשט געשמיי-

כעלט.

יי האָט נישט געענטפערט, זיך אויסגערעהט, זיך געמאַכט

שלאָפען. ער איז געבליבען זיצען אויף'ן בעט, זיך געפיהלט דער

אומגליקליכסטער, געציטערט פון קעלט. אין שטילען צימער האָט

זיך געהערט ווי עס קלאָפען ביי איהם אַ צאָהן אַז אַ צאָהן.

— וואָס געהסטו נישט שלאָפען? — האָט זי זיך מיט אַמאָל

אויסגערעהט.

— כ'וועל אַזוי זיצען אַ גאַנצע נאַכט.

— וועסט דאָך זיך צוסיינען?

— כ'ווייל קראַנק ווערען אויף לונגען אַנצינדונג.

— כ'בעט דיר, ברוד, געה שלאָפען — — —

— כ'וועל נישט געהן!

— פאַרוואָס?

— ווייל — —

— געה, ברוך, — האָט זי איהם געגלעט אַ האַנד.

— טאָ לאַמיד אַרײַן...

זי האָט ניט געענטפערט, זיך אַ רוק געטהון צו דער וואַנד, ווי
זי וואַלט פאַר איהם געמאַכט פּלאַץ, זיך געדרעהט אונטער דער
פּוכאווער איבערדעק און זיך פאַרגעסען.

— 13 —

קראַנענבערג.

אזוי איז אַוועק אַ חודש נאָך אַ חודש. זי האָט זיך ביסלעכ-
ווייס צגעוועהנט צום געדאַנק, אַז זי טראַגט און אַז זי האָט צום
ערשטען מאַל דערפיהלט ווי עפעס לעבעדיגעס טהוט זיך אַ ריהר
ביי איהר אונטער'ן האַרץ, איז איהר אזוי וואַרעם געוואַרען, גע-
וואַרט אַז עס זאָל זיך נאָך אַמאַל איבער'חזר'ן און אַליין נישט
פערשטאַנען פאַרוואָס ס'איז איהר ביי אַיצט געווען אזוי דער-
ווידער. יעדעס מאַל ווען ס'קינד האָט זיך אַ ריהר געטהון, האָט זי
געהאַט דאָס געפיהל, ווי זי וואַלט אויף אַ רגע אַ כאַפּ געטהון אין
דער האַנד אַרײַן אַ לעבעדיג פישעל, ס'פישעל טהוט זיך אַ צאַפּעל,
גליטשט זיך אַרויס און פערשווינדט. זי האָט געבענקט נאָכ'ן צאָל
פעל, און ווי אַ פערליעבטע וואָס זיצט שעה'ן אין פענסטער און
קוקט זיך די אויגען אויס דער געליעבטער זאָל אַנקומען, אזוי האָט
ישרה'קע געוואַרט אַז דאָס פרעמדע נפש'ל, וואָס עס האָט זיך איהר
אַנדערש נישט פאַרגעשטעלט ווי אין דער פאַרמע פון אַ פישעל,
זאָל זיך אַ ריהר טהון, צעוואַרעמען ביי איהר אַלע גליעדער. ווי
פון זיך האָט זי גענומען חלום'ען אַז ס'וועט דוקא זיין אַ אינגעל,
מיט אַ קאַפּ שוואַרצע האַר, און ס'איז איהר דורך דער נאַנצער צײַט
ס'ערשטע מאַל אויף זינען געקומען קראַנענבערג. ווען ניט ער
וואַלט זי אפשר צו דעם אַלעס ניט געקומען. ער האָט זיך אַ שפיעל
געטהון מיט איהר אַהן ווערטער, איהר פערדרעהט דעם קאַפּ מיט אַ
שעהנעם זשעסט און אַז זי איז גרייט געווען נאַכצוגעהן וואו ער
וועט נור וועלען, האָט ער זי אַפגעשטעלט צוריק צו'ם טאַן.

קיין ווארט נישט אויסגערעדט, ווי זיי וואָלטען געווען ווילד־
פרעמדע, האָט זי פון ערגערניש און אפשר קראַנענבערנ'ן אויף צו
להכעיס זיך פּערגעסען. אַ פּערלאַנג האָט זי איצט אַרומגענומען אַז
זי מוז זיך זעהן מיט איהם, אַז זי וועט זיך ניט שעהמען וואָס זי
טראַגט, וועט איהם גלייך קוקען אין די אויגען, זיך רייצען, אַז
שולדיג אין אלעמען איז ער. זי האָט געשיקט רופען וואַצעקען:

— מיר האַבען אַ זאַטעל?

— ס'אַרען?

— אַ דאַמסקען.

— ניין, טהייערע פּאַני.

— טא פּאַהר אַריבער צום יונגען קראַנענבערג און זאָג איהם אַז
איך האָב געבעטען ער זאָל מיר אַנטלייען אַ זאַטעל.
— שוין?

— יא. וואָרט! — האָט שרה'קע גענומען זוכען טינט און
פּעדער — כ'וועל דיר מיטגעבען אַ בריוועל.

זי האָט אַנגעהויבען שרייבען, צוריסען איבער אַ טויז ביינעלעך
פּאַפּיער און אַ דענערווירטע זיך געווענדעט צום פּויער:
— פּאַהר אַזוי!

אַז דער פּויער איז אַרויס פון הויז האָט איהר באַנג געטהון דער
גאַנצער עסק. זי האָט זיך כלומרשט געדערהט, איהם געוואָלט
צוריקרופען, עטליכע מאל צוגעלאָפּען צום פענסטער, וואָס איז
אַרויסגעגאַנגען אין סאָד אַריין, דורך וועלכען זי האָט געוואוסט
אַז זי קען איהם נישט זעהן, זיך אַזוי לאַנג געפאַרעט, ביז דער
פּויער איז פּערשוואונדען פון הויף אויף אַ שלימען. פון חרטה
איז איהר אַזש וואָרעם געוואָרען, געפיהלט אַז זי איז שוין מעהר
קיין מיידעל, זי דאַרף נישט דעם זאַטעל, וועט נישט רייטען, אַז
איז דעם שטעקט עפעס, וואָס זי אליין ווייס נישט, און ניט וויר
לענדיג אַריינגעגאַנגען זיך איבערטהון. צום ערשטען מאל זייט
זי האָט אַנגעהויבען טראַגען האָט זי זיך איבערגעטהון. זי האָט
זיך איינגעצויגען אין אַ ווייכען קאַרסעט, זיך אַנגעטהון אַ קלייד

ביז צום טריט, און קוקענדיג אין שפיענעל האָט זי זיך געוואונדערט ווי יונג זי זעהט אויס, קיינעם וועט נישט איינפאלען אַז זי שוואַנגערט.

— וואָס האָסטו זיך עפעס אַזוי אויסגעפּוצט? — האָט בריי-נע פּערבייגעהענדיג זיך אָפּגעשטעלט.

— זעה איד נישט אויס ווי אַ מיידעל? — האָט שרה'קע זיך אַ שטעל געטהון, און געווען גליקליך וואָס זי פּוצט זיך פאַר קראַ-גענבערג'ען.

— טהו שוין אויס דעם קאַרסעט, — איז בריינע צו איהר צו-געשטאַנען — וואָס! ווילסט דיר דוקא אַ מעשה אַנטהון, זעה נור ווי זי האָט איינגעשנורעוועט!

בריינע האָט גענומען לויז מאַכען די טאַשמעס פון קאַרסעט. איהם אַראָפּגעשלעפּט, איהם געהאַלטען מיט צוויי פינגער, ווי זי וואַלט זיך געמיגעלט און צוגעשאקעלט מיט'ן קאַפּ:

— דער וואָס האָט אויסגעטראַכט אַזאַ נשמה קוועטשער וועט אויך פון גיהנום ניט אַרויס!

שרה'קע האָט זיך איבערגעטהון, אַרויפגעוואַרפען אויף זיך אַ שוואַרץ זיידען קלייד, מיט לויזע, ברייטע אַרבעל, ווי אַ יאַפּאַנעזי-שע נאַברעלא און אַליין זיך געוואונדערט פאַר וועמען זי פּוצט זיך אַזוי. ס'האַרץ האָט איהר געזאַגט אַז נאָך היינט וועט זי זיך זעהן מיט קראַגענבערג'ען.

אין אַ שעה אַרום איז אַ שליטען פּערפאַהרען און זיך אָפּגע-שטעלט געבען דער וועראַנדע מיט אַ קנאַק. שרה'קע איז געבליבן בען זיצען אַהן אטעם און זיך ניט געריהרט פון אַרט. זי איז געווען זיכער אַז קראַגענבערג איז דאָ, פּערביסען די ליפּען, געטאַ-מעוועט אין זיך יעדען סימן פון בענייסטערונג. ווי ס'וואַלט איהר קיין זאך ניט אַנגעגאַנגען. און אַ רוהיגע, ווי אַ געטוי, איז זי איהם אַנטקעגען געגאַנגען.

— כ'האַב געוואוסט אַז איהר וועט קומען — האָט שרה'קע איהם געגעבען די האַנד.

— אַז איד האָב ניט געוואוסט, פון וואַנען האָט איהר גע-

קענט וויסען? — האָט קראַנענבערג זיך צוגעבויגען צו דער האַנד און לייכט אַ קוש געגעבען.

— זעהט איהר דאָר! — האָט שרה'קע קוים אַ שמייעל געטהון, זיך וואוילעריש אויסגערעהט און געוואָרען ערנסט — דעם זאַטעל האָט איהר געבראַכט?

— איהר רייט דען?

— כ'רייט.

— כ'האַב געבראַכט אַ דאַמסקען זאַטעל, נור די וועגען זיי נען אזוי אויסגעטרעטען, אַז כ'וואַלט אייך נישט געראַטען צו רייט מען.

שרה'קע האָט דערפיהלט זיינע אויגען אויף איהר בויד, געווען זיכער, אַז דאָס רעדט ער איהר אַפּ פון צו רייטען, ווייס מסתמא אַז זי איז אין די העכערע מאַנאַטען. און איז רויט געוואָרען. אַ פער'עקש'טע האָט זי פון איהם קיין אויג נאָט אַראַפגענומען, ווי זי וואַלט געזאָגט — נו, אַז איהר ווייסט, טאָ וואָס איז? — פער-פלאַמט געוואָרען ביז איבער די וואַרצלען פון די האַר. זי האָט גע-וואוסט אַז זי מוז נאָריש אויסזעהן, דאָרף שווייגען, און אויף צו להכעיס זיך געפרעגט:

— און אַז דער וועג איז שלעכט טאָר מען נישט רייטען?

— פערד האַלטען איז איין פאַלען.

— איז וואָס?

ער האָט אַ שמייעל געטהון, ס'איז איהם אפנים געפעלען איהר קינדערשע איינגעשפאַרטקייט און ער האָט זיך אָנגערופען:

— אויב איהר ווילט, וועל איך אייך בעסער מיטנעהמען אויף מיין שליטען.

— וואו פאָהרט איהר דען? — האָט זי איהם איבערגעהאַקט?

— כ'פאָהר בעזוכען אַ קאַלעגע — ער איז געפעהרליך קראַנק.

— טאָ ווי קום איד אַהין?

— אַז איד לאָר אייך איין, — האָט קראַנענבערג אַ מאַך גע-

טהון מיט דער האַנד, נישט דערענדיגענדיג, ווי ער וואַלט זיך גע-איילט — טהוט אייך וואָרעם אַז און קומט.

— ניין, כ'ועל נישט פאָהרען.

— וועל'ן מיר זיך אזוי דורכשליטלען.

— דאָס יאָ.

אַז זיי זיינען געזעסען אין שליטען האָט שרה'קע כמעט ווי זיך געבעמען:

— נור פאָהרט ניט אזוי שנעל.

— בייטאג פאָהר איד קיין מאָל ניט שנעל — האָט ער שטיף

געענטפערט און איבערגעקניפט די לייצען.

אויף'ן שאַסע האָבען זיך די פערד צוהירושעט, זיך פערנאָג-
דערנעטרייסעלט און דער שליטען האָט זיך געהאַלטען אין איין
ווינען אַרויף און אַראָפּ, איבער דעם ערטערוויין אויסגעטראָטע-
נעם שאַסע.

— אייער קאַלעגאַ איז טאַקע אזוי געפעהרליך קראַנק?

— האָט סוכאַטע. זיך געוואַלגערט יאָהרען אין סיביר, אונז

טערנעהונגערט, זיך צונעקיהלט אין טורמע און איצט אַז מען
האַט איהם בעפרייט...

— ביי וועמען איז ער? — האָט שרה'קע איהם ניט געלאָזט

ענדיגען.

— ביי פריינד. ס'איז אַ גאַנצע געשיכטע — האָט קראַנענ-

בערג איינגעדערעהט די פערד'ן צום וואַלד צו — ער איז געקומען צו-
ריק פון סיביר מיט אַ פרוי, זעהר אַ וואויל מיידעל, אַ אידישע —

— און ער?

— ער איז אַ פאַלאַק. ווען איהר קענט איהם איידער מען האָט

איהם אוועקגעשיקט נאָך סיביר! דאָס איז געווען די גוטסקייט

אַליין! היינט אויף'ן טויטענדבעט ליגעט איהם נור איין זאָך

אין זינען — דאָס פוילישע פאַלק. ער גלויבט, אַז דאָס פוילישע

פאַלק קומט אַפּ, פונקט ווי יעזוס, פאַר די זינד פון אַלע דריי פעל-

קער, טענה'ט, אַז פאַלאַקען, אידען פראַנצויזען, די דריי פעלקער,

וואָס ליידען אַם מייסטען, וועלען ברענגען משיח'ן. ער איז געוואָר-

רען אַז אַנהענגער פון טאוויאנסקי'ן, וואָס האָט אַ וועלט פער-

פיהרט מיט זיינע נביאות וועגען משיח'ן און מערקווירדיג, מיין קאָ-
לעגא האָט דעם זעלבען טאָוויאנסקי'ן ביים לעבען געהאַלטען אין
אײן פערפאַלגען.

— וועמען?

— טאָוויאנסקי'ן. ער האָט מיט זיין מעסיאנסטוואָ בעאיינ-
פלוסט די נאַנצע פּוילישע אינטעליגענץ פון ערשטען העלפט פון
ניינצענטען יאָהרהונדערט. מיצקעוויטש, קראַשינסקי און טהייל-
ווייז סלאָוואַצקי האָבען איהם פאַרגעטערט, זיך צוגעהערט צו יע-
דען וואָרט זיין'ס און איהם בלינד געפאַלגט ווי אַ פרומער איד
די תורה. ס'קען זיין אַז דאָס איז געווען דער לעצטער נביא פון
אונזער צייט.

— פאַר וואָס ווערען מענשען אויף דער עלטער פרום? —
האָט שרה'קע מיט אַמאָל אַ פרעג געטהון — אויס מורא פאַר'ן
טויט?

— כ'נלויב נישט, מיין קאלעגא זאָל מורא האָבען פאַר'ן טויט
— האָט קראַנענבערג געשמייכעלט ווי ר'נאָך שרה'קע האָט אַוועק-
געשטעלט די פראַגע — אויף אַ מענש וואָס האָט נישט איינמאָל
געקוקט דעם טויט אין די אויגען, קען מען דאָס נישט זאָגען.
כ'ווייס, יאָהרען געווען אַ רעוואָלוציאָנער, געשאַסען אַ פאַר מענ-
שען, איז עס זעהר מענשליך מען זאָל סוף כל סוף חרטה האָבען,
מען זאָל זיך ענטטוישען אין די אַרומיגע און ווערען אַ בעל-תשובה.
כמעט די שעהנסטע טהוערס פון יעדער רעוואָלוציע, אויב זיי זיין
נען נור נישט גע'הרג'עט געוואָרען, זיינען געבליבען בעל-תשוב-
רות. נור אַ דעמאָנאָג און אַ נאַר קען ס'נאַנצע לעבען גלויבען, אַז
די ישועה וועט און מוז קומען פון פראַלעטאַריאַט. איהר
דאַרפט מעהר, נעמט אייער פאַטער? — האָט קראַנענ-
בערג אַ בליץ געטהון מיט די אויגען און דאָס פולע מויל מיט
שאַרפע צייהן האָט דערמאַנט עפעס אַרלערשעס.

ער איז אַנטשוויגען געוואָרען, אַ טרייב געטהון די פערד, נע-
עפענט ס'מויל, ווי ער וואָלט זיך עפעס דערמאַנט און זיך אויס-
געדריעהט מיט'ן פנים צו שרה'קען.

— כ'ועל אייד עפעס דערצעהלען, וועט איהר זעהן וואס פאר א מענש מיין קאלענא איז. אז ער איז צוריקגעקומען פון סיי ביר, א צובראכענער, א קראנקער, האט רוטקאווסקי, דער רימאז קער שררה, אויך א געוועזענער רעוואלוציאנער, איהם פערבעטען מיט'ן ווייב צו זיך. (זיי האבען אפגעוואוינט א פאר וואכען צו זאמען), האט מיין קאלענא באמערקט ווי צווישען זיין יונגער ווייב און רוטקאווסקי'ן פלאנטערט זיך עפעס. וואס וואלט א צווייטער נעטהון? געמאכט סקאנדאלען, אוועק מיט דער ווייב, אויב ער וואלט זיך געקענט העלפען, זיך געשלאגען מיט רוטקאווסקי'ן ווי ס'פיהרט זיך. מיין קאלענא האט אפגעווארט א צייט, ווען נאכהי טע בעקאנטע זיינען געזעסען ארום טיש, צוגעפיהרט זיין ווייב צו רוטקאווסקי'ן און דורכאויס פערלאנגט, קושענדיג זיי די הענד, זיי זאלען זיך נישט פיהלען שלעכט אין זיין געגענווארט, בלייבען פריינד, אז ער וועט זיי נישט זיין אין וועג, פערקעהרט, ער וועט זיין דער גליקליכסטער, וואס ער האט געקענט פערשאפען זיינע פריינד פערגענגיגען. און ער האט דאס געטהון אזוי קינדיש, אזוי הארציג, אז אלע זיינען געבליבען זיצען שטומע ארום טיש, מיט טרערען אין די אויגען. כ'ווייס ניט וואס ביי איהם אין הארץ האט זיך געטהון, איד וואלט אויף דעם אפשר ניט פעהיג געווען, נור פון יענעם אבענד אן פעהאלט ער זיך צום געוועזענעם ווייב און צו רוטקאווסקי'ן, ווי צו א ברודער און א שוועסטער, פיהלט זיך פריי אין זייער געגענווארט. נאנצע טעג ליענט ער די ביבעל, טאוויי אנסקי'ס נביאות און אויסצוגען פון מיצקעוויטש'עס „רושאדי“.

שרה'קע איז געווען געריהרט, געטראכט, אז דאס דארף מען קענען, מען דארף האבען כח צו טהון אזא זאך. און פאר וואס זאל עס זיין אנדערש? ער איז קראנק, צובראכען, ס'ווייב איז יונג, די אידעאלען פאר וועלכע זיי האבען צוזאמען געארבייט, זיינען לאנג פערשוואונדען, רוטקאווסקי איז מסתמא אויך יונג און אז זיי האבען זיך לייעב, פאר וואס זאל מען זיי שטערען? זי האט זיך נור ניט געקענט פארשטעלען, אז דאס זאל זיין א אידיש מיידל.

זיי האָבען מעהר נישט גערעדט, זיך נעהנטער צונערקט איי-
נער צום צווייטען. דער שליטען האָט זיך האַסטיג געטראָגען און
וואָס טיעפער ער איז אַריין אין וואַלד אַלץ טונקעלער איז געוואָר-
רען. דאָס געשריי פון די וואַראַנעס וואָס זיינען געזעסען אויף
די נאַקעטע, פערשנעטע ביימער, פעריסען די שנאַבלען און גע-
קראַקעט, האָט אונהיימליך געקלאַנגען איבער'ן וואַלד.
שרה'קע האָט דערפיהלט אויף זיך קראַנענבערג'ס בליק, גע-
הערט ווי ער פרעגט:

— איהר האָט געוואַרט אויף מיר?

— ניין.

— איהר ווילט נישט צונעבען.

— וואָס פאַלט אייד איין?

— כ'ווייס אַליין נישט. כ'בין אַבער זיכער — — —

— אַז וואָס?

— אַז — — — וואַראַנעס זיינען פערשאַלטענע נשמות!

— זאָגט, אַז וואָס? — האָט שרה'קע זיך געפיעשטשעט און

איהם אַנגענומען פאַר אַ האַנד.

ער האָט נישט געענטפערט, צוגעלייגט איהר האַנד צום מויל

און לאַנג געקושט.

זי האָט די האַנד נישט צוגענומען.

קראַנענבערג האָט אויסגערעדעהט. זיי האָבען כמעט דעם גאַנ-

צען וועג אַהיים געשוויגען און דאָס שווייגען האָט שרה'קען נאָך

מעהר דערנעהנטערט צו איהם, געפיהלט אַז טויזענדער פּעדים

אונזעהבארע, בינדען זי מיט איהם. ער האָט זי צוגעפיהרט צום

הויז, זי אַראַפּגענומען און זיך פּערנויגט:

— איצט וועל איך צופאַהרען צו מיין פּריינד.

— לאַזט איהם גריסען.

— אויב איהר האָט נישט דאַנענען, וועל איך נאָך אפּשר היינט

אין אַבענד צו קומען.

— קומט צו.

— צו'ם ווידערזערן.

ברוך האט זיך גארנישט געקענט העלפען. כמעט יעדען אבענד ווען ער איז אהיים געקומען פון וואלד, האט ער ביי זיך געטראָפֿען קראַנענבערג'ען. ס'ערשטע מאָל, אז ער איז אַרײַן צו שרה'קע און איהם דערזעהן זיצען אין בלויען קאַפּ, האט ער זיך אַזוי פערלוי- רען אַז ער האט אַנגעהויבען צו שטאַמלען. געוואָלט צוריק אַרויס און פון גרויס צורודערקייט אַראָפּגענומען דאָס היטעל.

— דו קענסט דאך הערר קראַנענבערג'ען? — האט שרה'קע איהם אַרויסגעהאַלפֿען.

— געוויס. מיר קענען זיך איז ער אונטערנעגאַנגען און איהם געדריקט די האַנד.

ער איז געוואָרען אויפגערוימטער. מעשה בעל הבית איבער- גערוקט אַ שטוהלגעזעסען אַ רגע. באַלד זיך ווידער אויפגעשטעלט און קוקענדיג אויף שרה'קען, זיך סתם אַ פרעג געטהון:

— וועט מען אפשר טרינקען טהעע?

— גוט. — האט שרה'קע זיך געטוליעט אין אַ טערקישען שאַל

— זיי טאַקע אַזוי גוט און הייס אַרײַנבריינגען.

ער איז אויפגעשפרונגען, ווי אַ לעהר-אינגעל וואָס וויל אויס- נעהמען ביים בעל הבית, זי מעהר נישט איבערגעפרעגט און מיט גיכע טריט אַרויס פון צימער.

שרה'קע האט באַמערקט ווי קראַנענבערג קוקט אויף איהר. זוכט איהר בליק, האט זי אויף צו להכעים זיך געמאַכט נישט זע- הענדיג, געצופט די פראַנזען פון שאַל. מיט אַמאַל אַ הויב געטהון איין אויג, זיך אַנגעטראָפֿען מיט'ן קראַנענבערג, זיך געמאַסטען אַ וויילע, צוזאַמען נאַכגעלאַזט און ביידע האַבען זיך דערפיהלט קאַמיש.

ברוך האט אַרײַנגעבראַכט טהעע, איינגעמאַכץ, זיך ברייט אַוועקגעזעצט און אַפּגעהוסט.

— מיר קענען נישט צוקומען צו דער אלשינען

— וואָס מיינט איהר?

— ס'איז אזוי גליטשיק אז מען קען זיך נישט דערהאלטען אויף די פיס.

— ס'וועט לאזען, נאך א וואך צוויי.

— איהר געהט טאקע פערקויפען דאס שטיקעל וואלד היינטער'ן בית-עלמין? — האט ברוד געוואלט אנהאלטען דעם שמועס.

— כ'ווייס נישט.

— אייער לעשנים האט מיר נור יואם דערצעהלט.

— ס'קען זיין.

דער שמועס האט זיך נישט געצויגען, ברוד איז אנשוויגען געווארען, געטראכט אז ער קען נישט פארברענגען מיט קיין מען-שען, געוואלט עפעס זאגען און וואס לענגער דער שווייגען האט זיך פערצויגען, אלץ שווערער איז געווארען אַנצוהויבען. ברוד האט דערזופט דאס גלאז טהע, געווארפען מיט די אויגען פון שרה'— קען אויף קראַנענבערג'ען, געקלאַפט מיט'ן לעפעלע און לעדיגען גלאז זיך געפיהלט, אז איבעריגער, אפגעמאכט ביי זיך נישט אוועק צונעהן. ער איז דער בעל הבית און אז איינער קומט צו איהם, מעג עס אפילו זיין דער קייסער אליין, דארף ער נישט זיצען און אַנ-געבלאזענער און ער האט זיך אויפגעשטעלט:

— איהר וועט מיר ענטשולדיגען, הערר קראַנענבערג, ס'טהוט מיר זעהר לייך וואס איד דארף אוועקגעהן, זייט נישט ביי אונז קיין גאסט — און ער האט זיך געווענדעט צום ווייב — אז מען האט א גאסט איז מען מכבד, נישט מען זיצט ביי א ליידיגען טיש, וואס זאגט איהר הערר קראַנענבערג?

— ס'מאכט נישט...

— א גוטע נאכט!

— א גוטע נאכט.

אז ער איז ארויס, האט זיך ביידען א לענגערע צייט אויס-געדאכט אז ער שטעהט הינטער דער טהיר, הערט זיך איין וואס דא קומט פאר. זיי האבען געשוויגען א פאר מאל זיך איבערנער-

קוקט, איבערגעגאַנגען אין אַ שמייכל און ווידער געשווינגען. אין אַ ווילע ארום האָט זיך קראַנענבערג אויפגעשטעלט.

— איהר געהט שוין?

— צייט.

— וואָס אין ס'געאיייל?

— כ'ווייס אַליין נישט.

— זיצט נאָר.

— ניין, כ'נעה. מיר ווינען דאָר עפעס שטימונגס מענשען. אין

ער צוגעגאַנגען צו שרה'סען און איהר גענעבען די האַר — אַ גוטע נאַכט.

זי האָט געענטפערט מיט'ן קאַפּ, נאַכגעקוקט, ווי ער אין אַרויס און אַ לאַנגע צייט געהאַלטען די אויגען אין דעם חלל פון דער טהיר, ווי ס'וואַלט עפעס נאָר איהם פערבליבען. ס'האַט איהר באַנג געטהון וואָס ער אין אַוועק, געהאַט פערדרום פאַר וואָס זי האָט איהם נישט געבעטען קומען און דערפיהלט ווי זי טרייסעלט זיך אין גאַנצען. ס'איז איהר מיט אַמאַל געוואָרען אַזוי ענג, דושנע, ווי ס'וואַלט איהר אויסגעפעהלט אטהעם. אַלץ אַרום האָט געדריקט, געווען דערווידער און ס'האַט זיך געוואַלט אַ געשריי טהון. ברוד האָט געעפענט די טהיר אַריינגעשטעקט דעם קאַפּ, געזעהען שרה'סען אַזאַ פערזאָרנטע אין ער צוגעקומען:

— וואָס אין? פיהלסט נישט גוט?

זי האָט נישט געענטפערט אַנגעשפאַרט דעם קאַפּ אין ווענטעל פון דעם שטוהל און זיך צעוויינט.

ברוד האָט איהר געקושט די האַר, געפאַלען צו די פיס, זיך געבעטען:

— שרה'קע, כ'באַשווער דיר, זאָג מיר וואָס אין דיר? שרה'—

פע. ס'האַט דיר אימצער בעלידינט?

— לאַמיד אַליין.

— טאָ זאָג מיר פאַרוואָס דו וויינסט?

— כ'וועל דיר נישט זאַגען!

— וועסט מיר יאָ זאַגען!

זי האָט נישט געענטפערט, זיך העכער צעוויינט. ברוד האָט
נישט געוואוסט וואָס צו טהון. געשטאַנען אָן אונבעהאַלפּענער און
זיך געבראַכען די פינגער:

— שרה'קע, שרה'קע... וואָס ווילסטו פון מיר? זאַג, כ'וועל
אַלעס טהון. אָבי וויין נישט!

— גט מיד.

— שפּאַסט? — האָט ער צועפענט אַ פאַר אויגען.

— ניין, כ'מיינ ערנסט — האָט זי אויפגעהויבען דעם קאַפּ.

— ווי זאָל איד דיר גט'ען אָן כ'האַב דיר לייעב?

— איד האָב אַכער דיר נישט לייעב!

— וועסט מיד לייעב האַכען.

— סיינמאַל נישט!

— וועמען דען האָסטו לייעב?

— סיינעם נישט.

— האָסט לייעב א י ה ם ?

זי האָט פּערשטאַנען אָן ער מיינט קראַנענבערג'ען. געוואָלט

זאַגען יא און איהם אַנגענומען פאַר אַ האַנד:

— כ'שווער דיר אָן כ'האַב סיינעם ניט לייעב!

ער איז געוואָרען פון בלויען בעריהרונג פון איהרע פינגער

ווייכער, זיך צוגעזעצט אויף דער זעלבער שטוהל:

— איצט, ווען דו געהסט ווערען אַ מאַמע?

— איצט!

— האָסט נאָר קיין רחמנות אויף מיר?

זי האָט נישט געענטפערט. אַנגעשפּאַרט דעם קאַפּ אין זיין

אַקסעל. זיי האַכען זיך אַרומגענומען און זיך צעוויינט

פון יענעם אַכער אָן האַכען זיי זיך כמעט ווי זיך אויסנעמי-

דען. נישט גערעדט צווישען זיך און אָן ברוד האָט זיך באַגעגענט

מיט קראַנענבערג'ען אין ער געווען אַזוי פּרעהליד. אָן קראַנענ-

בערג האָט זיך תמיד פּערלויירען. געבליבען זיצען אין זיין געגענ-

וואַרט ווי אַ שולדיגער און זעלטען געקענט אַ וואַרט אויסרעדען

ברוד אין יעדעם מאָל צוליבע עטיקעטע געבליבען זיצען מיט קראַ-

גענבערג'ען עטליכע מינוט און תמיד פערפיהרט כמעט דעם זעלבען שמועס:

— און איהר האקט אלץ נישט אייער וואלד?

— מען האקט נישט זאגט איהר? — האט זיך קראנענבערג'ען אזוי דערעסען דער שמועס אז פיעל מאל האט זיך איהם אויסגע- דוכט אז דער חסידישער יונגער מאן איז גאר נישט אזא נאר, אז דאס מאכט ער פון איהם חוזק, וויל איהם דענערווירען, שמור עסענדיג וועגען געשעפט.

— וואס דען, מען האקט יא?

— כ'ווייס נישט.

— איהר אינטערעסירט זיך נאר נישט מיט אייער אייגען

געשעפט?

— כ'מיש זיך וועניג.

— טשיקאווע, טשיקאווע — האט ער יעדעס מאל געענדיגט.

זיך מעהר נישט ענטשולדיגט און זיך ארויסגעשארט ווי א שא- טען.

אזא שמועס איז גענוג געווען קאליע צו מאכען ביי שרה'סען

און קראנענבערג'ען די שטימונג אויף א גאנצען אבענד.

— וואס איז, פאניע קראנענבערג? וואס זייט אהר אזוי

צוטראגען? — האט שרה'קע איהם באגעגענט א פרעהליכע —

טהוט אויס ס'פוטער!

— כ'אייל זיך.

— וואס איז?

— מייז קאלעגא האלט זעהר שמאל.

— וועל איד איד נישט פעהאלטען.

— איהר וועט אפשר מיטפאהרען?

— כ'ווייס?

— פאהרט מיט.

גוט.

אז זיי זיינען אריינגעפאהרען אין הויף, געזעהען ווי פויגלייב

שמעה'ען אין קופקעס מיט אראפגעלאזטע קעפ, שושקען זיד, איז שרה'קען קאלט געווארען, זי האט מורא געהאט צו טראכטען, אז זיי זיינען געקומען צו שפעט.

רוטקאווסקי, אין בלויזען קאפ, איז א שווארצען פראק, איז זיי אנטקעגען געקומען, א צוטראגענער צוגענומען זייערע מלבושים און איינגערוימט קראגענבערג'ען, אז ס'איז נאך אלעמען. קראג נענבערג האט פארגעסען פארצושטעלען שרה'קען, ניט באמערקט ווי איז די צימערען זיינען געזעסען יונגע לייט, אלע אין שווארצען, זיד געלאנגנוויליגט וואס ס'נעהמט אזוי לאנג און פון ערנסטע שמועסען וועגען טויט, האט מען זיד אנגעהויבען צו וויצלען, איד בערגעגאנגען איז רכילות, און איינער האט אנגעוויזען אויף'ן צורודערטען רוטקאווסקי'ן, וואס איז פערבייגעלאפען:

- איבער איהם איז ער געשטארבען!
- מיינסטו עס מיט אז אמת?
- ער האט איהם צוגענומען ס'ווייב.
- כ'וואלט זי אויך צוגענומען?
- זי איז טאקע אזא שעהנע?
- האסט שוין געזעהן א פאלאק זאל זיד פערליעבען אין א מיאוס'ע זשידאווקע?
- נו, פארמאכט די מיילער, פארמאכט — איז א יונגער גלח, זייערער א קאלענע אנטקעגענעקומען — אין אנוועזנהייט פון טויט מוזען זיי אויך טרייבען רכילות.
- ווער איז דאס? — האט אימיצער געוויזען אויף שרה'קען.
- זעהט ניט אויס ווי א פאלקע.
- אפשר איהר'ס א שוועסטער.
- ס'קען זיין ס'דא אז עהנליכיקייט.
- זי איז אבער שעהנער!
- אינגער!
- ר'ווייסט, א ווייב איז גוט צו זאבען א פאלקע און פאר א געליעבטע דארף יעדער אנטשטענדיגער מענש האבען א זשידאווקע!
- בראווא, יאן!

— שאַר-א! — דער קשאנרו געהט!

אלע האַבען זיך אַלאַז געטהון אויף די קניה און דער גלח, און
עלמערער, א דיקער אין א ווייסען קיטעל איבער די שווארצע
מלבושים, מיט א גרויסען צלם אין דער האַנד, אין פערבייגענאָג-
גען.

— די נישט גלויביגע ווערען נאָד פאר'ן טויט פרימער ווי אַנ-

דערע!

— ס'לעבען אין נאָריש.

— וואָס מיינסטו?

— אַט האָט א מענש אָפגעלעבט איבער פערציג יאהר, אויפ-
גערודערט א וועלט, געמאָרדעט ווער עס איהם געשטאַנען אין וועג,
געוואַלט די וועלט בעסער מאַכען און יעצט?

— סטאָד פילאָזאָפירט שוין?

ס'איז געוואָרען מיט אַמאָל שטיל. פון די צועפענטע טהירען,
וואו דער טויטער איז געלעגען אין א געוועהנליכע טרומנע, האָט
זיך געטראָגען א באַסאווע שטימע. דער וויירוד, וואָס האָט זיך
געהויבען פון א זילבערנעם קעסעלע, האָט אָנגעפיהלט די צימע-
רען און אלע האַבען זיך צורוקט, שמוס געוואָרען, ווי דער שרעק
פאר'ן טויט וואַלט זיי פאַראַליזירט.

שרה'קע איז געשטאַנען אין דער אָפּענער טהיר, געזעהן ווי
רוטקאווסקי קניהט. ווי א דאַמע איז שוואַרצע, נאָד א יונגע,
שטעהט מיט פערבראַכענע הענד צוקאַפענס די טרומנע, האָט זי
פערשטאַנען, אַז דאָס איז זיין געוועזענע ווייב. ס'איז איהר מיט
אַמאָל געוואָרען אנהייבליך, געהאַט דאָס געפיהל ווי זי וואַלט
געשטאַנען אין א פּיליזשען קאַשטשאַל בשעת דער גאַטעס-דיענסט.
אַלע אַרום האַבן געקניבט, בלוזן זי, די דאַמע איז שוואַרצע, און
קראַנענבערג זיינען געשטאַנען. זי איז ביזן געזען אויף זיך,
נישט געוואַלט טראַכטען און אין קאַפּ איז איהר אַלץ אין איינעם
געקראַכען, אַז קראַנענבערג מיט דער דאַמע וואַלטען געווען א
פאַר. ביידע פון דערזעלבער הויך, ברונעטען, ברוינע אויגען, ווי
דורכזיכטיג בירויש ביער. זי האָט זיך באַגעגענט מיט דער דאָ-

מע'ס בליק, צוטומעלט געווארען, ווי יענע וואלט ארויסגעלייענט איהרע געדאנקען און ביין געווען פארוואס זי קניחת ניט, ניט אפ אפ איהר געוועזענעם מאן דעם לעצטען כבוד. דער וויירוד, דעם גלח'ס געזאנג, די דאמע אין שווארצען, אלץ האט אויף איהר אזוי געווירקט, אז גלייך ווי דער גלח האט געענדיגט איז זי צו געגאנגען צו קראנענבערג'ען און איהם געבעטען ער זאל זי גלייך אפפיהרען א היים, זי פיהלט נישט גוט.

רוטקאווסקי איז צוגעשמאנען זיי זאלען בלייבען. קראנענבערג האט צוגעזאגט: אלד צוריק צו קומען, וועט נור אפפיהרען די דאמע, און ער איז ארויס מיט שרה'קען. זיצענדיג אין שליטען האט זי אפגעאטהעמט, זיך געוואונדערט פאר וואס דער בית הקברות ריח פיהלט זיך פון יעדען טויטען און געטרעכט וועגען איהר מוטער.

זי האט זיך איינגעטוליעט, אראפגעלאזט דעם קאפ:

— נאריש:

— וואס, ס'לעבען?

— אלץ!

— ווען מענשען וואלטען געוואוסט ווי צו לעבען, וואלט נישט געווען קיין גרעסערער פרייד ווי דער טויט. נאך א טאג, ווען מען איז זעהר מיעד, קען זיין עפעס בעסער ווי א ווייד בעט? די צרה איז וואס מיר האלטען זיך אין איין ערגערען, ווערען קיין מאל נישט צייטיג, דען נור צייטיגע פירות ציהט צו דער ערד. איהר אליין, נאך אזא יונגע, כמעט א קינד און וויפיעל צרות האט איהר שוין אריינגעכאפט? איהר האט אריינגעכאפט געגען אייער ווילען, — — —

— שווינגט! — האט זי איהם איבערגעריסען.

— כ'האב אייך נישט געוואלט וועה טהון.

זי האט נישט געענטפערט, געשלאנגען אין זיך די טרערען, געוואלט איהם זאגען אז ער האט קיין רעכט, ער איז איהר פרעמד, זעהט ער דען נישט אז זי איז אין גאנצען זינע, אז זי שלאפט נישט קיין נעכט, ווארט ער זאל נאך איהר קומען, און ער? — — —

ער האט געדארפט זיין דער לעצטער איהר דאס צו זאגען. ער חיים אז זי ווארט אויף איהם יעדען אבענד מיט הארץ-קלאפע-ניש, ווארט ער זאל איהר זאגען אז ער האט זי ליעב, ער זאל זי אוועקפיהרען אין זיינע וועלדער. וואס שוויינט ער? זיצט לאנגע ווינטער אבענדען, טענה'ט וועגען אלעס און מיינט תמיד אויס וועגען זייערע בעציהונגען. און ווי שטארק שרה'קע האט נישט געוואלט אנריהרען זייערע פארהעלטעניסע. האט דער עקשנות און איינגעבארענער שטאלץ, זי תמיד צוריקגעהאלטען, נישט געוואלט אנריהרען זייערע פארהעלטעניסע, האט דער איז תמיד געווען, האט איהר אימיצער אלץ אין איינעם אונטער-געזאגט אז קראנענבערג וועט זי ארויסנעהמען פון דער הויז, וועט מיט איהר אוועק.

איצט האט זיך איהר געדאכט אז זי לעבט אין א טעות, אז קראנענבערג איז גלייכגילטיג, אז דאס רעדט זי זיך איין, נישט געקענט הערען מיט סארע עקשנות ער האלט אין איין פייפען אויף די פערד, האלט נישט פאר וויכטיג צומאל א קוק צו סהון אויף איהר, האט עס איהר פארקלעמט אונטער'ן הארץ, זיך דער-מאנט אין דעם געשטארבענעם, זיך דערמאנט אז זי געהט א מור טער ווערען, וועט מסתמא שטארבען און אלץ אין איהר האט גע-שריען. — צו וואס איז דער מענש געבוירען געווארען אז ער וועט שוין מעהר נישט זיין?

דעם חודש ווען שרה'קע איז געלעגען געווארען, איז קראנענ-בערג כמעט נישט געקומען. זי איז ארומגעגאנגען א געערנערטע, צעהן מאל א טאג איהם געשריבען בריעף, געוידעלט, אלע צוריסען, געוואהר געווארען הינטען ארום אז ס'איז איהם גאר נישט, איז זי נאך מעהר דערשלאגען געווארען און פון גרויס ערנערניש און עגמת נפש, פריהער געבוירען ס'קינד.

דעמזעלבען טאג האט זי ערהאלטען פון איהם א קאש מיט רויזען. זי האט געווארט אז ער זאל קומען יעדע מינוט. ער איז נישט געקומען. ס'איז אוועק א טאג, צוויי, עטליכע וואכען, ער

איז נישט געקומען. אז ברוד איז געווען גוט אויפגעלעגט, זיך
געשפיעלט מיט'ן זוהן, האט ער איינמאל אריינגעווארפען **3**
ווארט:

- וואס זעהט מען עפעס נישט קראנענבערגען?
- כ'ווייס — איז שרה'קע רויט געווארען.
- אפשר איז ער קראנק?
- זי האט נישט געענטפערט.
- אויב דו ווילסט וועל איך אריבערשיקען פרעגען?
- מען דארף נישט.
- פונדעסטוועגען, א בעקאנטער...
- אויב דו ווילסט, שיק!

זיי האבען זיך נאך דעם זעלבען טאג דערוואוסט אז קראַך
געבערג איז שוין דריי וואַכען נישט אין דער היים. די עלטער-
רען ווייסען נישט וואו ער געפינט זיך. שרה'קע האט געפיהלט
אז זי איז שולדיג אין אלעס, אז איהר עקשנות האט צו דעם גע-
פיהרט, זי האט איהם געדארפט זאגען, נישט ווארטען און ווער
ווייס? ער איז פעהיג אויף אלעם! זי האט אליו מיט די אוי-
גענע הענד צושטערט דעם גליק און איצט געהט זי ארום און
וויינט! גוט אזוי! זי איז געזעסען מיט'ן קינד אויסגעקוקט איר
מיצען דורכ'ן פענסטער, געגלויבט אז איהר איז באשערט אפ-
צוקומען אויף דער וועלט, אז זי וועט שוין אזוי פטר'ן איהר לע-
בען אין די שטילע, גרויסע צימערען, תמיד פיינד האבען ברוד'ן
און קינדלען ווי אלע אידישע טעכטער.

ס'קינד האט זיך צושריען. זי האט געקוקט אויף'ן רוימען
קינד מיט די פערוויינטע אויגעלעד, נישט געגלויבט אז דאס
האט זי געבוירען און עס געלאזט שרייען. בריינע איז אריינגע-
קומען:

- וואס איז? וואס שרייט ער, דער פרעסער?
- כ'ווייס נישט.
- זעה נור ווי דו האלסט איהם? וועסט דאך איהם
איבערבכען?

— האלט דו איהם.

— ווי זי ווארפט זיך מיט'ן קינד? וואס, א „בבל“ איז ער?
ניב איהם אהער! האַרצא, האַרצא, האַרצא-צא! דו פרע-
סער, דו! — פארוואס שרייט ער ביי מיר נישט? איך ווייס
פארוואס ס'קינד שרייט!

— פארוואס?

— ער זעהט אז די מאמע האט א זויער פנים.

זי האט נישט גענטפערט, צוגענומען ס'קינד, עס אַנגעזויגען
און געלייגט שלאָפּען. זי איז אַפּגעלעגען א גאַנצען אבענד אויף
דער אַטאַמאַנע, געקוקט אין פענסטער און געווארט ס'זאל אימיר
צער אַנקומען. ברוד איז אַרײַן מיט א פרייד:

— ווייסט וועמען כ'האָב היינט געזעהן?

— וועמען?

— קראַנענבערגען.

זי האט זיך איינגעהאַלטען, כלומרשט געווען גלייכגילטיג און
אזוי בלא ידע א פרעג געטהון:

— וואס מאכט ער?

— געזונד ווי א גוי, געווען זאָגט ער אין אויסלאַנד, קלייבט
זיך צו אונז, ער האט דיך געלאָזט גריסען.

— וואו האסט איהם געטראָפּען?

— א משוגענער, שלעפט זיך מיט א ביקס איבער'ן וואַלד!

זי איז פריהער ווי תמיד געגאַנגען שלאָפּען, געוואָלט זיין מיט
זיך, איינע אַלײַן, געווען גליקליך. בעשלאָסען איהם אַלץ דאָ דער-
צעהלען. געווען זיבער אז ער ליעבט זי, מסתמא פון פערדרום
אוועק, געהט איבער'ן וואַלד און חלום'ט וועגען זיין שרה'קען.
זי איז אזוי אַפּגעלעגען ביז א שטיק אין דער נאַכט, נישט אויפ-
געהערט צו חלום'ען און אז זי איז איינגעדרימעלט האט מען לייכט
אַנגעקלאָפּט אין פענסטער. זי האט געהערט אין שלאָף אז מען
קלאָפּט, געוואָלט עפענען די אויגען, נישט געקענט, זיך געערגערט,
א צאַפּעל געטהון און אויפגעקומען. ס'איז געווען שטייל. זי
האט זיך געוואָלט דערמאַנען וואָס זי האט געהערט אין שלאָף.

נישט גערענקט און זיך גערעהט אויף'ן געלעגער. מען האָט
לייכט אַ קלאַפּ געטהון אין שויב, ווי מען וואָלט אַן אַרבעט געוואָר-
פען, האָט זי זיך דערמאָנט אין חלום און זיך אויפגעזעצט. זי האָט
געקוקט אין פענסטער, קיינעם נישט געזעהען און אז זי האָט זיך
לאַנג איינגעקוקט אין דער פינסטערניש, האָט זי באַמערקט אַ פנים.
זי האָט געוואוסט אז דאָס איז קראַנענבערג, כאַטש זי האָט איהם
נישט געזעהן, מיט האַרצקלאַפּעניש זיך גענומען אַנטהון, אַרויפ-
געוואָרפען אויף זיך אַ פוטער מיט שיד, פאַרגעסען אז ס'נאַכט
העמד זעהט זיך אַרויס און שטיל אַרויס אויף'ן גאַניק. זי האָט
דערפיהלט קראַנענבערגען אַרום זיך, אַ ציטער געטהון. די לייכט-
לעך אייז וואָס האַבען געהאַנגען אַרום זיינע האַר האַבען אַנגעד-
ריהרט איהר צרוואַרימט פנים. זיי זיינען געשטאַנען אַ וויילע
אַהן ווערטער, איינער אין צווייטענס אַרעמס און געפיהלט ווי זיי-
ערע אַטהעמס ווערען שווערער, אַפּגעהאַקטער.

— האָסט געבענקט נאָך מיר?

— ניין!

— כ'נלויב דיר נישט!

— טא וואָס האָסטו מיך אזוי לאַנג געלאָזט וואַרטען?

— אז דו האָסט מיך נישט ליעב?

— איד?

— טהייערע!

— לאַז מיך נישט אליין!

— כ'בין געקומען נאָך דיר!

— נוט!

— טא קום.

— אזוי? — האָט זי געוויזען אויף איהר הילוך.

— ס'מאַכט נישט.

— וואוהיז וועל'ן מיר געהן?

— מיינ שליטען וואַרט אויף אונז:

— און ס'קינד? — איז זי געבליבען שטעהן מיט צושפּרייטע

הענד.

— ס'קינד מוזטו לאָזען.

זי האָט נישט געענטפערט, אויף די שפיץ פינגער אַרײַן אין שטוב, אָנגעשריבען אַ פאַר ווערטער, עס געלאָזט לינען אויף'ן טיש, געשטאַנען אַ וויילע איבער'ן קינד וואָס איז געשלאָפּען, ווי אַ קליין פּויגעלע, נישט געפּיהלט קיין פּערדרוס וואָס זי לאָזט עס איבער און צוריק אַרויס. אַהן ווערטער, שטיל, האָבען זיי זיך גע'גנב'עט צווישען די בוימער און וואָס טיעפּער זיי זיינען אַרײַן אין וואַלד אַלץ באַנגער האָט שרה'קע אָנגעהויבען צו פּיהלען, זיך נישט גענלויבט אַז זי זאָל האָבען איבערגעלאָזט ס'קינד און איר מיצער האָט איהר אונטערזאָגט אַז ס'איז נאָך נישט שפּעט, זי קען נאָך חרטה האָבען און צוריקגעהן. קראַנענבערג האָט זי אַרומגענו- מען, אַרויסגעשלאָגען אַלע ספּקות פּון קאַפּ, זי אַרײַנגעזעצט אין שליטען, פּעסט אײַנגעטוליעט און זיי זיינען פּערשוואַנדען אין געדיכטען וואַלד.

— 14 —

דער לעצטער אין דער משפחה.

גלייך ווי דער פריהמארגען האָט זיך גענומען פון וואַלד אַרויס־
שניידען, בעזילבערט די שפיצען פון די בוימער, די דעכער פון די
שטאַלען, איבערלאָזענדיג שטיקער ליכט דאָ און דאָרט, האָט זיך
בריינע אויפגעכאַפט.

זי האָט געוואוסט אַז היינט איז שבת, מען קען אַביסעל לענ־
גער שלאָפען, אויסרוהען די אַלטע ביינער, האָט זי אָבער פון גע־
וואָהנהיים מעהר נישט געקענט ליגען און איז אַראָפּ פון בעט.
בריינע האָט זיך אָפגענאַסען די נעגעל, געזאָגט אַ פאַר איד־
שע ווערטער און געעפענט אַ קופער מיט וועש. פון צועפענטען
קופער האָט געשלאָגען מיט עפעל־דיה, מיט שמעקענדיגען קיהן —
האָט בריינע אַ צופרידענע פונאַנדערגעוואַרפען די פרישע, ווי
די בלעטער, אויסגעמאַנגעלטע שטיקער וועש און געקוקט צו זיי
זיינען גאַנץ. זי האָט געוואוסט אַז מרדכי האָט נישט לייעב פער־
ריכטע וועש און געטראַכט בשעת־מעשה, אַז אם ירצה השם, אויף
סוכות וועט מען דאַרפען קויפען אַ שטיקעל וועב, דען די העמדער
רייבען זיך אויס.

בריינע האָט געמאַכט צוויי פעקלעך, פערמאַכט דעם אָנגע־
פראָפטען קופער און געווען גליקליך וואָס אין שטוב איז אַזאַ שפע,
וואָס היינט אַז שבת און וואָס דער שבת שמעקט אַרויס פון יע־
דען ווינסקעלע; פון די זילבערנע לייכטערס וואָס שמעהען אויף'ן
טיש, פון מעשענעם בלישטשענדען הענג־לייכטער, פון די הייה־
נערשע ביינדלעך וואָס וואַלגערען זיך אויף דער פאַדלאָגע נאָך דער

נעכטיגער סעודה און אפילו פון וואָלד. שבת רוחט אויך דער וואָלד.

בריינע איז אַריינגעקומען זעהן צו דאָס קינד שלאָפט. פיי-
נעלע איז געלעגען אַן אָפגעדעקטע מיט'ן רעכטען הענטעל אונ-
טער'ן קעפעל און לייכט געשלאָפען. בריינע האָט זי נישט געוואָלט
איבערוועקען און געטראַכט אַז אפילו די האַר זיינען שרה'-
קעס. גלייכע, שוואַרצע, פאלען אין די אויגען אַרײַן ווי פאַסמעס.
און וואָס לענגער בריינע האָט געקוקט אויף פייגעלען מיט די
פרישקייט אין די מאַטע באַקען, מיט דעם שמייכעל אַרום די ווינקל-
לען פון מויל, אַלץ וואַרימער איז איהר געוואָרען.

— פונקט די מאַמע, ס' זאָל פעהלען אַ טראַפען — האָט די
אַלטע שטייל געזאָגט און זיך מיט אַמאָל צופינטעלט — מען דאַרף
דאָר האַבען אַ האַרץ פון אַ מערדער איבערצולאָזען אַזא שוואַלב.
און ווער האָט זיך געקענט ריכטען אויף שרה'קען, ביי אַזא וואַיל-
טאָג?

זי האָט פאַמעלעך אונטערנעהויבען דאָס קישען און הינד-
טערנגעלעגט די וועש. פייגעלע האָט זיך דורכגעוואַרפען, צועפענט
אויף אַ רגע די אויגען:
— שפעט, בריינע?

— שלאָף, שלאָף! מענסט נאָך שלאָפען, קינד מיינס! דאָס
האַב איך דיר וועש אָנגעגרייט — האָט די אַלטע פייגעלען בערר-
היגט און זי אַרומגעדעקט מיט דער קאַלדרע.
פייגעלע האָט זיך אויסגעדריעהט, איינגעטוליעט און פערשלאָ-
פענערהייד זיך געפיעשטשעט:

— טאָ לעג אַרונטער די וועש אונטער דער קאַלדרע! אַז
ס'איז קאַלט!

— גוט, גוט, קינד מיינס! בריליאַנט מיינער, שלאָף! —
האַט די אַלטע זיך ביי איהר געבעטען, אונטערגערוקט די וועש אונ-
טער דער קאַלדרע און אָפגעשפראַכען אַן עיז-הרע.
זי האָט אַרויפגעוואַרפען אויף זיך איהר ווייסען שבת'דיגע
קאַפּטען מיט שפיצען און, ווי אַ ווייב, איז בריינע אַרײַן אין דער

סאליע, וואו מרדכי איז געשלאפען און איהם אוועקגעלעגט צופור-
סענס די וועש.

מרדכי'ס שווארצע באַרד, דורכגעוואָרפען מיט גרויע האַר, איז
נגיד'יש געלעגען איבער דער ווייסער קאַלדרע, דאָס גאַנצען פנים
האַט געשמייכעלט — האָט די אַלטע בריינע אויפגעהויבען איהרע
פייכטע, פרומע אויגען און אַ גליקליכע אָפגעזיפצט:

— אַוי, טאַטע-פאַטער, כ'בין דאָך נישט מעהר ווי אַ זינדיגע
אַשה, געלויבט זאָל זיין דער הייליגער נאָמען רערפאַר!

בריינע האָט נאָך געדיענט ביי מרדכי'ס טאַטע, וועלכער האָט
איהר געגעבען פינף הונדערט גילדען מיט אַ קוה נדן און זי
חתונה געמאַכט פאַר אַ דאַרף-שניידער. באַלד נאָך דער חתונה
האַט מען דעם שניידער צוגענומען פאַר אַ זעלנער און ער איז
דאַרט געשטאַרבען. בריינע איז צוריק געגאַנגען אויף איהר אַלטער
שטעל, שפעטער איבערגעגאַנגען צו מרדכי'ן, וואו זי איז פערבלי-
בען די איינציגע בעל-הבית'טע, געפיהרט דאָס ווירטהשאַפט לויט
איהר אייגענעם שכל.

און אַז ס'האַט געטראָפען מרדכי האָט איהר עפעס אויסגע-
רעדט, האָט זי זיך צושריען אויף איהם, געשטראַשעט אַז זי וועט
אוועקגעהן, אַז ביי מרדכי'ס טאַטען, עליו השלום, האָט זי אויך אַזוי
געפיהרט, דאַרף מרדכי נישט קליינער זיין!

מרדכי'ן האָט הנאה געטהון וואָס זי שרייט אויף איהם, ער
האַט זי איינגענומען מיט גוטע רייד און איהר תמיד דערמאָהנט,
ווי זי האָט איהם אינגעלוייז געשמיסען.

די אַלטע האָט זיך גערויטעלט ווי אַ מיידעל און פאַרשעמט
געשמייכעלט:

— זייט איהר טאַקע אויסגעוואקסען אַ מענש!

בריינע האָט זיך אָנגעהוון די שפאַקולען. נענומען דעם קרבן-
מנחה סדור און אַרויס אויף דער וועראַנדע. אַליין האָט געלויכטען,
געבליטשעט, ווי אָפגעגאַסען מיט זילבער. די ווייכסעל, אַ קלאָה-
רע, האָט געבלענדעט די אויגען, אָנגעיאַנט אַ פרייד.

פון וואַלד זיינען אָנגעקומען אַ מחנה וורובליעס, זיך צושאַמען

אין מיטען הויף ארום דער קאָריטע מיט וואַסער. די פּייגעלעך האָ-
בען זיך געפליעסקעט אין וואַסער און פּרישע, אויסגעצוואַנגענע האָ-
בען זיי זיך גענורעט אין דעם ווייסען זאַמד וואָס אַרום דעם בר-
נען און געצוויטשערט.

פון מאל צו מאל האָט זיך אַ האָהן אַ שטעל געטהון אין זיין גאַנ-
צער גרויס, צושפּרייט די פליגעל און זיך צוקרעהט. פון אלע זיי-
טען האָבען זיך צו איהם גענומען טראַגען וואַקלענדיגע היהנער
מיט נאַרישע קעפלעך. די היהנער האָבען געשאַרט מיט די פיס-
לעך, געזוכט. און דער האָהן אַ שטאַלצער האָט זיך אָפּגערוקט אָן
אַ זייט און געקוקט ווי די ווייבער עסען.

בריינע האָט געלאָזט ליגען דעם סדר אויף אַ בענקעל. זי
האָט גענומען אין פאַרטוד אַריין אַביסעל ווייץ, אַראָפּ פון דער
וועראַנדע און גענומען רופען:

— ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ, צי — — — פּ פּ!

די היהנער האָבען זיך געוואַרפען איינע איבער דער אַנדערער,
געפאַלען, זיך געיאַנט צו בריינען פון אלע זייטען.

בריינע איז געשטאַנען אין דער מיט, די שפּאַקולען אויף דער
גאָן און הנאה געהאַט ווי די היהנער עסען. זי האָט די שפּיצען
פון פאַרטוד אַריינגעמאַכט אין גאַרטעל, געכאַפט יעדעס מאל אַנ-
אַנדער הוהן, געטאַפט אונטער'ן פליגעל, געבלאַזען — — —
— קיין עיז־הרע אַ הייטעל!

— אַן עוף, אַ שטום באַשעפּניש און ווי דאַס פּיעסטשעט
זיך! אסור, להבדיל אַ מענש! נו, „שונדא, שונדא“ האָט בריי-
נע גערופען און אויסגעשטרעקט אַ קליין, ציטערדיג הענטל.
דאַס היהנדעל האָט צושפּרייט די פליגעל, זיך צוגעזעצט און
זיך געלאָזט כאַפען. בריינע האָט דעם היהנדעל אונטערגעט-
טראַגען אַ האַנד מיט ווייץ:

— נו, עס, עס! ס'פּיסעל וועט זיך אויסהיילען! ווילסט
נישט? ביזט חולה? — האָט די אַלטיטשקע גע'מענה'עט און צו-
געטוילעט דאַס היהנדעל צו דער ברוסט — אַז ס'איז אַ צער בעלי-
חיים!

דער קאלטענעוואטער הונד מיט'ן דרענגעל צווישען די פיס איז ארויס פח דער בודע, באשמעקט די אלטע בריינע, זיך נעזעצט אויף די הינטערשטע לאפעס, געקלאפט מיט א פאָדערשטע לאפע זיך איבער אַן אויער, אַרויסלאָזענדיג בשעת־מעשה אַ נעניץ און ערנעץ וואו פערשוואונדען.

בריינע איז צוריק ארויף אויף דער וועראנדע, זיך אַנגעריבען אַן דעם שויב די הענד און געזאָגט אַ שבת'דיגע תחינה. זי האָט יעדע וויילע אויפגעהערט זאָגען, זיך איינגעהערט צו מען שלאָפט נאָר, זיך אַרומגעקוקט און אַפגעזיפצט:

— אוי, טאַטע־פאַטער, מען טאָר דאָך נישט זינדיגען!

— — — און דו זאָלסט אנטפאַנגען מיין תפילה, אַזוי ווי דו

האַסט אַנטפאַנגען די תפילה פון אונזער מוטער חנה — —

די היהנער זיינען אַריין אין גאַרטען צוואוואָרפען מיט די לאַפקעס די בייטען. אויסגענראַבען דאָס גרינס.

— — — און אַזוי ווי דו האָסט אַנטפאַנגען די תפילה פון

דבורה'ן — — — אַשאַ, אַשאַ! — — — האָט בריינע געלאָזט לי-

גען דעם סדר, אַראַפּ פון דער וועראנדע און גענומען אַרויסיאָגען די היהנער.

פון פערד־שטאַל איז אַרויס דער פאַראַבאַק, אַ יונגער פויער, מיט אַ בייטש אין דער האַנד. ער האָט זיך אַרומגעוואַשען ביי דעם ברונען, זיך צוקנאַלט מיט דער בייטש און אַריינגעקוקט צו די בהמות.

אַ יונגע שיקסע מיט אַ קיילעכדיג פנים, ווי אַ רויטער צייטי-

גער עפעל, איז געזעסען אויף די קיטשקעס, ס'קלייד צווישען די

פיס און געמאַלקען אַ קוה. זי האָט יעדע וויילע נאָס געמאַכט די

פינגער אין דער מילך, זיי זאָלען זיין גליטשיג, געאַרבייט מיט

ביידע הענד און פאַריגע מילך האָט זיך געשווימט פון עמער אַרויס.

— גוט מאַרגען! ביזטו שוין אויפגעשטאַנען, מאַגראַ? — האָט

דער פאַראַבאַק זי געפרעגט און אַוועקגעשטעלט די בייטש ביי

דער טהיר.

— נאָך נישט! — האָט די שיקסע זיך צולאַכט, אונטער-

נעהויבען א ווארצל און א מעלק געטהון דעם שייגעז אין פנים אריין.

א צופרידענער האט זיך דער פאראבאק אפגעווישט, אראפ-
גענומען פון דער וואנד די „פאטשארקעס“, אנידערגעקניעט אויף
א בונטשטרוי און תפילה געטהון. ער האט געהאלטען אין איין
איבערוקען די „פאטשארקעס“, געמאכט מיט די ליפען און
געקוסט אויף דער שיקסעס פולע פלייצעס, אויף דער שווימענדער
מילך — האט עס דעם יונגען פויער צונומען און ער האט די שיק-
סע א קיצעל געטהון מיט דער בייטש אין קארק.

די שיקסע האט זיך א טרויסעל געטהון, אָנגעוואָרען דאָס
גלייכגעוויכט, זיך קוים דערכאפט און זיך געבעמען:

— טשעפע נישט, וואצעק! כ'וועל נאך די מילך אויסניסען!
וואצעק האט געהאלטען אין איין זאגען ברכה, זיך שוין גע-
נומען קלאפען אין הארץ אריין, געזעהן ווי מאגרא שטעלט זיך
אויף, איז ער אויך אויפגעשפרונגען, ארומגעכאפט די שיקסע און
זי צוגעקוועטשט צו דער וואנד.

בריינע האט אריינגעקוקט, באמערקט דאס פארעל און אויס-
געשפיענען: — באַלד אין דער פריה, ווי בהמות!

די שיקסע האט זיך א ריס געטהון, זיך פארשעהמט און זיך
גענומען קלאגען פאר בריינען:

— וואצעק לאַזט נישט מעלקען די קוה, ער טשעפעט זיך!
— געה, געה, טרייב בעסער ארויס די פערד אויף דער לאַנקע!
נור צו ראמאנסירען ליגט דיר אין קאפ! — האט די אלטע גע-
שריען אויף'ן פאראבאק און זיך געווענדעט צו דער שיקסע — און
דו ביזט נישט בעסער פון איהם, מען דארף אייך ביידע ארויס-
טרייבען! נו, באַלעמוטשע נישט, כ'האָב נישט קיין צייט צו
ווארטען!

א נישט צופרידענע איז בריינע געשטאנען אין שטאַל, ווי
מען וואלט איהר פארשטערט דעם שבת-קודש, געווארט ביז די
שיקסע האט אויסגעמאלקען אלע קיה און איז ארויס אויף'ן הויף.
עס איז געווען שטיל, פון וואַלד האט זיך געמראגען א שטיל זשר-

מעריי. אז זי איז צוריק ארויף אויף דער וועראנדע, האט זיך פון שטוב מיט א שבת'דיגע רוהיגקייט געטראגנען.

— — — אוי, מלבוש ערומים!

בריינע האט אָנגעריבען די הענד און דער וואַנד:

— ברוד הוא, ברוד שמו, אמן!

ר' לייב מוכר ספרים האט געדאווענט פון פארענט. ר' לייב, א קליין, דאָר אידעל מיט א שיטער בערדעל האט זיך אַרומגע-שלעפט מיט א פערד און וועגעלע איבער די אַרומיגע שטעדטלעך, אויסגעשטעלט זיינע ספרים אין יעדען בית המדרש און אויף שבת, אויב ס'איז נור געווען מעגליך האט ער פערקירעוועט צו מרדכי „שרייבער“ אין וואַלד אַריין. אי מרדכי, אי דער מוכר-ספרים זיינען געווען צופריעדען. מרדכי'ן איז פשוט היימליכער געווען, ס'האט דערעסען דער ישוב, ס'האט זיך געוואַלט דורכשמו-עסען מיט א אידען. דער מוכר-ספרים ווידער האט זיך איינגע-בראכט א שבת און מיטגענומען אייער מיט פוטער אויף א גאַנצע וואך.

— גוט־שבת, בריינע — האט דער מוכר-ספרים אַרויסגע-שמעקט דעם קאַפ אויף דער וועראַנדע — האט איהר אפשר א גלאַז־טהעע?

— כ'האַב, אודאי האב איך — האט זי א צופריעדענע גע-ענטפערט און איז אַריין אין שטוב.

דער מוכר ספרים איז זיין ווייס אויסגעמאַנגעלט העמד, לאַנג גען טלית־קטן און סאַמעטענעם קאַפעל אין אַרויס אויף דער ווע-ראַנדע. ער האט געהאַלטען אין ביידע הענד א גלאַז טהעע און געזופט מיט אַפעטיט, בריינע מיט די ברילען אויף'ן שטערען, מיט א פוסען בענקעל אין דער האַנד, איז איהם נאַכגעגאַנגען.

— נו, ר' לייב'על, וואס הערט זיך? — האט בריינע גע-פרענט און זיך אַוועקגעזעצט — איהר האט גערעדט מיט מרדכי'ן וועגען דעם שידוך?

— וואס וועט העלפען רעדען — האט ר' לייב א ציה געטהון מיט די דאַרע אַקסלען — גלויבט מיר, בריינע, אז עס וואַלט פאַר

איהם געווען, ווי געוואונשען! א וואויל מיידעל, א בעל-הבית'טע, אפילו שקאלעס געענדיגט! און די משפחה? א קלייניגקייט! ר' בונם'ל, דער כלה'ס פאטער, דאווענט ימים-נוראים אין גער, איהר פארשטעהט? מוסף דאווענט ער! וואס זאל מען זיך נאך רען, בריינע, כ'האב טאקע גערעכענט כ'וועל אבשוימען ביי מרדכי'ן א פאר רובעל, נור טענה מיט איהם, שטארקער פון אייווען בין איך נישט!

— כ'ווייס — האט בריינע געשטאמעלט — איהר האט איהם געדארפט זאגען — — — מען דארף דאך איך נישט לערנען? ווי קומט עס טאקע, כ'ווייס — — א איד, א ב'תורה — — טאקע, ווי איז מען דאס אהן א ווייב?...

— וואס רערט איהר, בריינע, מיר האבען זיך שוין שיעור געכטען נישט צוקריגט. ער האט א נדר געטהון, טענה'ט ער, צייט דער אומגליק האט איהם געטראפען מיט דער טאכטער, מיט שרה'קען מיין איד, מעהר נישט חתונה צו האבען.

— הייבט זיך אן? — האט די אלטיטשקע זיך א קרום געטהון נישט פאר אונז געדאכט, נישט פאר אלע וויסטע וועלדער געדאכט, ווען לאה, צו לענגערע יאהר, איז דערטרונקען געווארען, האט ער דאך אויך א נדר געטהון נישט חתונה צו האבען, גענומען האדעווען שרה'קען און איצט אז די טאכטער איז אנטלאפען האט דעוועט ער דאס אייניקעל!

— ס'איז טאקע אמת, אז שרה'קע איז אין אמעריקא? — האט ר' לייב א נייגעריגער זיך געפרענט.

— און אז נישט אין אמעריקא? ס'איז א שטראף פון גאט, ר' לייבעל — האט די אלטע אפגעזיפצט.

— נו פארשטעה א וועלט, — האט דער מוכר-ספרים צונורמען די הענד — מען זאגט אז עלעטערע מויד, כ'ווייס — — — מוז עוקר-מדינה זיין, אז דא ביי אזא רייכטהום, וואס האט איהר געפעלט? און ברוד? א רחמנות אויף'ן יונגען מאן!

מיט א ברייטען גוט-שבת איז מרדכי ארויס אויף דער וועראנט דע איז א פאר שטעק שיד און איז א געקעסטעלטען שלאף-ראקס.

ער האָט צונומען זיין לאַנגע שוואַרצע באַרד, מיט די גרויע האָר, אַפּגעהוּסט און אַראַפּגעהענדיג פּון די טרעפּלעך האָט ער אַ פּרעג געטהון: — נו לייב'על, ביזטו עפעס גוט געשלאָפּען?
— שוין לאַנג אַזוי נישט געשלאָפּען, ר' מרדכי!

— גוט, גוט — — —

מרדכי איז געגאַנגען צו'ם וואַלד, געזעהן ווי ער ווערט שי-טערער פון יאָהר צו יאָהר און ס'האָט איהם עפעס באַנג געטהון. איהם האָט זיך געדאַכט אַז ער איז דער לעצטער אין דער משפּחה, איז אַ פּערצווייגטער בוים, זיצט ערגיץ טיעף אין וואַלד און וואָס מעהר מען האַקט די ביימער, אַלץ מעהר דעקען זיך זיינע וואַרצ-לען אַפּ און ער וועט איינדאַרען. מרדכי האָט געקוקט אויף די אַראַפּגעלאַזטע ביימער, געזעהן אויף טריט און שריט ווי דער וואַלד ווערט חרוב, האָט איהם אַ צער אַרומגענומען. ער האָט געוואוסט אַז ביי אַזאַ האַקען, קען דער וואַלד מעהר נישט געדויע-רען פון פינף, זעקס יאָהר. און דעמאָלט? ער האָט נישט געוואָלט און נישט געקענט טראַכטען דערפּון. אַלע האַבען איהם צוגע-רערט ער זאָל זיך ציהען אין שטאָרט אַרײַן, ער זאָל חתונה האַבען און מיט אַן אמת איז שווער געווען צו זיין אָהן אַ ווייב, שלעכטע מחשבות זיינען געקראַכען אין קאַפּ אַרײַן, נישט געלאָזט שלאָפּען. איז זיין איינציגע טאַכטער פון איהם אַוועק, איהם איבערגעלאָזט אַן אייניקעל. ווי ס'רעדעל דרעהט זיך. דאָס זעלבע וואָס האָט פּאַסירט מיט איהם, חזר'ט זיך איבער מיט זיין טאַכטער. פון דעם טאַג ווי שרה'קע איז אַוועק, האָט דער פּאַטער מעהר איהר נאָמען נישט דערמאַנט צווישען מענשען, נישט געוואָלט וויסען וואו זי געפינט זיך, נישט געלייענט איהרע בריעף. מיט וועהטאַג האָט ער זיך צוגעקוקט, ווי די אַלמע אירדישע קייט געפלאַכטען פון גאַט, דער תורה און ישראל ראַסטעט און צעפּאַלט. ביי זיין פּאַטער איז נאָך געווען אַ גאַנץ אירדיש לעבען, נישט געוואוסט אַז ערניץ וואו האָט אַ „הויקער“ אַרויסגעוואַרפען פון דער קייט דעם „ישראל“, ער, מרדכי, איז בחור'ווייז נאָך ווייטער אַוועק, ער האָט דעם „גאַט“ אויך פּערלירען און געוואַרען אומגליקליך.

וואס פארע ווערט האט זיין תשובה טהון, אז די קניפען אין דער קייט האלטען זיך נישט מעהר, צעקריכען ווי שפינוועבס פאר זיינע אויגען? איז זיין טאכטער אין גאנצען הפקד, זיך בעפרייט פן אלעס און ער האט זי אויסגעמעקט, נישט געוואלט מעהר ווי-סען פון איהר.

ער איז נאך פרומער געווארען, אפטער געפאָהרען צו'ם רבי'ן, זיך געקלאַנגט וואָס ער איז ווייט פון אַ אידישען ישוב, האָט זעל-טען אַן עליה, האָט דער רבי נישט געהייסען דאָנה'ן, זיצען אין וואַלד, ס'וועט מסתמא אונטערוואַקסען אַ יונגער. ער האָט געהיי-סען מאַכען יעדען שבת אַ מנין, נישט זשאַלעווען נאָך אַ פוהרעל האַלץ פאַר אַ בית-המדרש, פאַר אַ תלמוד תורה, דען ס'איז ניטאָ קיין האַרציגערע זאָך ביי גאָט, ווי ברכה פון קליינע אידישע קינדער און ס'קען נישט זיין קיין שעהנערע וועלט, ווי אין יעדען אידי-שען הויז זאל זיין וואַרעם און קליינע אידישע קינדער זאַלען דאַנקען זיין הייליגען נאָמען.

פון וואַלד איז איהם אַנקעגען געקומען דער לעשניק אין אַ לעדערנעם רעקעל. מיט איהם איז געגאַנגען אַ הויכער פויער מיט אַ פעקעל אונטער'ן אַרעם. זיי האַבען אַראָפּגענומען די היטלען און זיך איינגעבויען ביז אין דער העלפט.

— גוט מאַרגען, פאַניע בעל-הבית!

— גוט מאַרגען! פון וואַנען געהט איהר דאָס?

— דאָס געהן מיר, פאַניע פון דער „אַלשינע“ — האָט דער לעשניק זיך אַ קראַץ געטהון אין קאַפּ און געוויזען אויף דעם צווייטען פויער — דאָס איז מיין שוואַגער, שטובאַק איז זיין נאָ-מען, ער וואַהנט אין פּאָולאַווקע.

— גוט-גוט. צו וואָס זייט איהר געווען ביי דער „אַלשינע“?

— דאָס זיינען מיר געגאַנגען בעקוקען די טוירטע.

— וואָס פאַר טוירטע?

— דער פּאָן ווייס נאָר נישט? באַ! — צייגט ער מיט די

פינגער אויף'ן שוואַגער — ביי איהם הינטער דער אַלשינע האָט

מען אויסגעגראָבען אַ בית־עולם. דעם פּאַנ'ס אַ „סטאַראַזאַ-קאַנני“ בית־עולם.

— רעד, צו אַלדע יאָהר!

— כ'רעד דאָך — האָט דער לעשניק זיך געקראַצט — דאָס איז

אַזוי געווען — — —

— לאַז מיר — האָט דער צווייטער פּויער וואָס האָט די נאַנצע צייט געשווינגען זיך אַריינגעמישט — איד וועל דערצעהלען. דאָס איז אזא אינטערעס, פּאַניע! מײן טאַטע, דער זעליגער, האָט גע- האָט הינטער דער אַלשינע אַ מאַרג לאַנד. דאָס לאַנד האָט ער קיין מאַל נישט געאַקערט. ער האָט מורא געהאַט. מען האָט געזאָגט אַז אַלע נישט גוטע קומען זיך דאָרט צונױף. איצט איז אזא אינטערעס, פּאַניע — נאַכ'ן טאַטע'ס טוידט האָט מיר מײן ווייב גענומען טרייבען אַז איד זאָל צואַקערען דאָס שטיק לאַנד. וואָס אמת, איז אמת — אַ פעט שטיק לאַנד! טראַכט איד מיר: וואָס וועט זײן, וועט זײן, כ'וועל פרובירען. באַלד, ס'איז אַזוי געווען. לעצטע וואָך הויב איד זיך אויף פּאַרטאַג און פּאַהר צו מיט אַ פּאַר אַקסען צו דער „אַלשינע“. איד פּאַהר אָפּ מיט די אַקסען עטליכע טריט — זיי שמעלען זיך אַוועק, נישט פון אַרט. אַז איד כאַפּ די בייטש, מעסט אָפּ איבער די מאַרדעס, וואו כ'האַב נור געטראַפּען — די בהמות ריהרען זיך נישט פון אַרט, קניען אויף די פּאַדערשטע פיס, רעווען און דאָ איז שוין באַלד מיטאַג. טראַכט איד — שוין יאָהרען נישט געאַקערט, די ערד איז האַרט ווי שטיין, כ'וועל מאַרגען קומען מיט אַ פּאַר פּערד.

און וואָס מײנט דער פּאַז? די פּערד האָבען אָפּגעאַקערט אַזוי אַ פינף און צוואַנציג טריט און — האָבען זיך אויך אַוועק- געשמעלט. כ'בין געוואַרען בייז ווי אַ משוגענער הונד, געשלאָגען וואו כ'האַב נור געטראַפּען. די אַרימע פּערד האָבען זיך גערי- סען, געוואַלט אַרויסשפּרונגען פון דער אייגענער פעל און צוריק- געפּאַלען, אַזוי ווי אימיצער וואַלט זיי צוריקגעשטופּט. כ'קוק זיך אַרום — ס'איז עפעס ניט גלאַטיג. עפעס וואַלגערען זיך אַרום אַזוי פּיעל שלעסלעד. האַב איד זיך איבערגע'צלם'ט. נור נאָך

נישט — כ'כרעד אפ א צווייג פון א בוים און מיט'ן גאנצען כח נעהם איד יאגען די פערד. די פערד טהוען א שלעפ — א וויסער ביין שפרינגט ארויס פון דער ערד. די פערד ווארפען זיך אויף צוריק, קניען אויף די פאדערשטע פיס און נעהמען וויינען, ווי וועלף וואלטען זיך נאך זיי געיאנט. האב איד פון שרעק אראפגע- נומען דאס צלם'על פון האלז, זיך גענומען צלם'ען און זיך גע- טראכט אז דאס פעהלט מיר נאך — מיט נישט-נוטע האבען צו טהון און איד בין אוועק אהיים מיט די פערד ווי א ווינט. און פון דעמאלט אן, פאניע, קען איד ניט שלאפען. אזוי ווי איד לעג זיך אוועק, קען איד זיך נישט אפיאגען פון זיי —

— פון וועמען האט מרדכי א נייגעריגער געפרענט.

— פון די „דוכעס“, פאניע. דער אלטער פאוועל, ער האט געוויס איבער הונדערט יאהר, זאגט אז ער האט געהערט פון זיין זיידען, אז דא איז אמאל געווען א אידישער בית-עולם. דאס גאנץ צע דארף הייסט מיר אוועקשענקען דאס שטיקעל פעלד אידען, דען מיט טוידטע הויבט מען זיך נישט אן. זינט וועלט איז וועלט, לוי- גען טוידטע אין דער ערד! אט האב איד געבראכט א שטיקעל שטיין, דען פאן וועט עס איבערלייענען. עס איז געשריבען „פא סטאראזאקאנגעמו“.

דער פויער האט ארויסגענומען פון א זעקעל א שטיקעל פון א מצבה. מרדכי האט זיך איינגעקוקט און איבערגעלייענט:

— „פ. נ. אברהם — — —“

דאס איבעריגע איז געווען אפגעריבען. מרדכי האט בשעת מעשה געפיהלט ווי א קעלט געהט דורך אלע זיינע גליעדער. — כ'וויל דער פאן זאל צונעהמען דאס שטיקעל ערד פון סיד — האט דער פויער זיך געבעטען.

— נוט, נוט — האט מרדכי איהם בארוהיגט — קום אריבער אין אבענד וועלען מיר שמועסען געשעפט, היינט איז שבת. און דו — האט ער זיך געווענדעט צום לעשניק — טראג אריבער צו סיד דעם שטיין!

מרדכי איז אפגענאנגען עטליכע טריט און זיך אומגעקוקט.

די פויערים זיינען פערשוואונדען אין וואַלד. ער איז געבליבען
שטעהן ביי אַ בוים, אַנגעריהרט די פייכטע קאָרע מיט דער האַנד
און אַ טראַכט געטהון אַז די זייט פון בוים קוקט נאָך צפון.
מרדכי האָט פּערריסען דעם קאַפּ מיט דער לאַנגער באַרד, גע-
קוקט אויף'ן וואַלד און גענאָנגען צום בית-עולם.

ביי דער „אַלשינע“ האָט ער זיך אָפּגעשטעלט. ער האָט
אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ. זיך דערמאַנט אָן דעם ערשטען אידישען
ישוב וואו דער גרייז ר' אברהם האָט פּעריאָנט מיט אַ שם המפורש
די רוחות פון וואַלד, זיך דערמאַנט אין זיין געהאַנגענעם טאַטען,
וואס האָט טריי געדיענט פּוילען און אַ צעוועהטאַנטער האָט ער
דערפיהלט אין זיך אַזאָ ליכטיגקייט, ווי ער וואַלט אָנגעטאַפּט אין
זיך די פּעדים וואס פּערבינדען איהם מיט'ן אַלטען בית-
עלמין און אַלץ אין איהם האָט געשריען:

— איד בין דער לעצטער אין דער משפּחה! — — —

ענדע

ניו יאָרק.
1912—13

עם דרוקען זיך די ווערק פון די פאל- נענדע בעדיהמטע אויטאָרען :

א. וו. קופרין'ס ווערק —

1. דער מולך און אנדערע ערצעהלונגען, איבערזעצט פון מאַני לייב.
2. שולמית און אַנדערע אידישע ערצעהלונגען, איבער-זעצט פון א. אוערבאך.
3. דער גרוב, אַ ראַמאַן, איבערזעצט פון מאַרק שווייד.

זושעק לאַנדאָ'ס ווערק —

1. דער ימיוואָלף, איבערזעצט פון ל. שאפירא.
2. פאַר אדמ'ן, איבערזעצט פון הלל ראָגין.
3. מאַרטין ערען, איבערזעצט פון ראָזא לעבענסבוים.

האַנאַרע דע באַלזאַק'ס ווערק —

1. „שאַגריין לעדער“, איבערזעצט פון א. גלאַנץ.
2. „דער יוד“, איבערזעצט פון א. פּרוסקין.
3. „מאַדעסט מיניאָן“, איבערזעצט פון ג. פּערלמאַן.
4. „דער אלטער גאַרואַ“, איבערזעצט פון ק. בערקאָוויסי.
5. „וואונדערבאַרע געשיכטען“,

5. שאַפירא —

די יידישע מלוכה — ערצעהלונגען.

אַברהם רייזען —

הומאַרעסקען בוך.

די וועלט־רעמענישען —

פון פּראָפּעסאָר ערנסט העקעל, פאַפּולערע שמודיען איבער מאַניסטישער פּילאָזאָפּיע, איבערזעצט פון דר. א. ש. זאַקס.

די געשיכטע פון קונסט —

פון ס. ריינבאך, רייך אילוסטרירט, איבערזעצט פון סאַל. ראַסקין.

די איבעריגע ביכער פון די פּאָלשטענדיג געזאַמעלטע ווערק פון די אויבענדערמאַנטע אויטאָרען, ווערען יעצט איבער-זעצט און וועלען שפּעטער אַנאַנסירט ווערען.

